

שבוע פרשת תרומה

ל' שבט - ו' אדר ה'תשס"ז (18-24/02/07)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוּ וּמְרוּלוּ לְשִׁיחוּ
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ
פָּנָיו תִּמְיֵד: ה זְכְרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹי וּמִשְׁפָּטֵי־פָיו: ו זֶרַע אֲבָרְהָם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צְוָה לְאַלְפֵי
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרְהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֶק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן הַכֹּל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם מְתֵי מִסְפָּר כְּמַעֲט וַיְגַרְמִם
בְּהַ: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אֲחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל־הָאָרֶץ
כָּל־מַטְהַח־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ לְעַבְדֵי נִמְכָר יוֹסֵף: יח עָנּוּ בַּכֶּבֶל רָגְלוֹ בְּרוֹל בָּאָה
נִפְשׁוֹ: יט עַד־עֵת בָּא־דְּבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסָּר שָׂרְיוֹ בְּנִפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהוּ מִצְרָיו:
כה הִפְקֵד לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מִשָּׂה עֲבָדוֹ אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ:
כז שָׁמוּבָם דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתֵּי־חָם בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁד וַיַּחֲשֹׁד וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:
כט הִפְקֵד אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֻדָּעִים בְּחֻדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנִים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֵד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדָּ
גִּפְנָם וַתֵּאֲנַתֶּם וַיִּשְׁפַּר עַץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֵבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדָּ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף
וַזָּהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַח פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן
לְמִסְדָּ וְאֵשׁ לְהָאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוּבוּ
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נַהֵר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרְהָם עֲבָדוֹ: מג וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן
בְּרָנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרֻצּוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעַבְדוֹ | יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו
וְתוֹרֹתָיו יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו

זת המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:
 א תללויה | הודו ליהוה פי טוב פי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פל־תהלתו:
 ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל־עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
 ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם־נחלתך: ו חטאנו עם־אבותינו העוינו
 הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא־השפילו נפלאותיך לא זכרו את־רב חסדיך וימרו על־ים
 בים־סוף: ח וישיעם למען שמו להודיע את־גבורתו: ט ויגער בים־סוף ויחרב ויוליכם בתהמות
 במדבר: י וישיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפּו־מים צריהם אחד מהם לא נותר:
 יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא־חכו לעצתו: יד ויתאוּ תאוה במדבר
 וינסו־אל בישיון: טו ויתן להם שאלתם וישלח רוּזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
 קרוש יהוה: יז תפתח־ארץ ותבלע דתן ותכס על־עת אבירם: יח ותבער־אש בעדתם להכה
 תלהט רשעים: יט יעשו־עגל בחרב וישתחוּ למסכה: כ וימירו את־כבודם בתבנית שור אכל
 עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נוראות על־ים־סוף:
 כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
 בארץ חמדה לא־האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
 להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
 זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ־בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה:
 לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד־עולם: לב ויקצפו על־מי מריבה וירע למשה בעבורם:
 לג כיהמרו את־רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא־השמידו את־העמים אשר אמר יהוה להם:
 לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את־עצביהם ויהיו להם למוקש: לז ויזבחו
 את־בניהם ואת־בנותיהם לשדים: לח וישפכו דם נקי דם־בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
 ותחנף הארץ בדם: לט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר־אף יהוה בעמו ויתעב
 את־נחלתו: מא ויתנם ביד־גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
 מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את־רנתם:
 מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני פל־שוכיהם: מז הושיענו |
 יהוה אלהינו וקבצנו מן־הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך־יהוה | אלהי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר פל־העם אמן תללויה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו ב
- ב) מאמר ד"ה וקבל היהודים את אשר החלו לעשות פורים ה'תשי"א ה
- ג) משיחת ש"פ תרומה, ו' אדר ה'תש"נ טו
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת תרומה כד
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת תרומה כח
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה לח
- ז) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומה מב
- ח) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומה ס
- ט) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת תרומה סט
- י) לקוטי תורה מבואר - להתענג על ה' פרק ב ע
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עד
- יב) מאמרי אדמו"ר האמצעי - קונטרסים עה
- יג) מאמרי אדמו"ר הצ"צ - דרך מצוותיך - שורש מצות התפילה עו
- יד) ספר המאמרים - תרצ"ב עז
- טו) לקוטי דיבורים עח
- טז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת תרומה פב

BETH DIN RABBANEI ANASH IN THE HOLY LAND

B"H

To Everyone Who Receives "*Dvar Malchus*"

Greetings and Blessings!

We all see that *B"H* the booklet "*Dvar Malchus*" reaches every part of the globe with great success and the publishers are making every effort to keep up with the requests and demands which come in from all over the world.

To date 150,000 copies of "*Dvar Malchus*" are printed each month bringing the cost of printing to about \$100,000 a month. To this we must add the expense of packing and delivery to all parts of the world – a monthly cost of about NIS 100,000 (**\$25000**). The publishers never imagined that the expenses would be so high when they began to publish "*Dvar Malchus*".

From week to week there is increased demand for "*Dvar Malchus*" from all the different circles and communities of Jews, including Jews who unfortunately do not yet consider themselves to be *shomrei Torah* and *mitzvos*. In many public places the booklets are distributed and provided to any one who requests one. From day to day there are more and more Jews of all kinds, also not from *Anash*, who read and learn the holy writings of the **Rebbe and keep his holy request** to learn the *Chumash*, the *Tanya* and the Rambam.

However, in order to enable the publishers to continue to supply the increasing demand and to make sure that "*Dvar Malchus*" reaches every person who requests a copy, we have to turn to each person who receives and learns the "*Dvar Malchus*" and ask each one to participate in the cost of packing and delivery which as stated above, has come to a very large expense.

We are therefore asking each person who receives and learns the booklet "*Dvar Malchus*" to participate in the cost of delivery, as follows:

Residents of the Holy Land: - NIS 20 each month

Residents of the rest of the world: - \$ 10 each month

Of course we will be grateful to anyone who is able and willing to add to the above sum.

Please send the above payments to the following bank account:

Bank Poalei Agudas Yisrael No. 52, Beitar Illit Branch No. 177

Account under the name: "**Dvar Malchus**" No. **409-112321**

Checks can be made out & sent to "Dvar Malchus" - please mark the checks למוטב בלבד - and הוראות קבע (fixed monthly deductions) to:

Dvar Malchus, P.O. 1855, Ramat Gan 52118

With best wishes for success,

Rabbi Mordechai Shmuel Ashkenazi
Rabbi Menachem Mendel Glochovski
Rabbi Avraham Michael Halperin
Rabbi Ben Zion Lipsker

Rabbi Eliyahu Yochanan Guraryeh
Rabbi Yosef Hecht
Rabbi Yitzchak Yehuda Yaruslavski
Rabbi Zeev Dov Slonim

In order to make it easier for those who receive "*Dvar Malchus*" in the U.S.A. and other parts of the world, we have opened a bank account in New York.

Checks should be made out to "*Dvar Malchus*" and sent to:

***Dvar Malchus* – 770 Eastern Parkway, Brooklyn N.Y. 11213 U.S.A.**

For additional details: USA@DvarMalchus.Org

Rabbi Binyomin Klein *Rabbi Yosef Losh* *Rabbi Lipa Brennan*

הוראה לחיוב חשבון

בס"ד, תאריך

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

לכבוד
בנק
סניף
כתובת הסניף

1. אני/הח"מ

(מס' זהות/ח.פ.)

(מס' בעלי החשבון ממוינע בספרי הבנק)

כתובת

מיקוד

עיר

מס

רחוב

נותקים לכם בזה הוראה לחייב את חשבונו הנ"ל בסניפכם, בגין תרומה בסכומים ובמועדים שיומצאו לכם מדי פעם בפעם באמצעי מגנטי, ע"י "דבר מלכות" כמפורט מטה ב"פרטי ההרשאה".

2. ידוע לי/לנו כי:

- א. הוראה זו ניתנת לביטול ע"י הודעה ממני/מאתנו בכתב לבנק ול"דבר מלכות" שתכנס לתוקף, יום עסקים אחד לאחר מתן ההודעה בבנק וכן, ניתנת לביטול ע"י הוראת כל דין.
- ב. אהיה/נחיה רשאים לבטל מראש חיוב מסוים ובלבד, שהודעה על כך תימסר על ידינו לבנק בכתב, לפחות יום עסקים אחד לפני מועד החיוב.
- ג. אהיה/נחיה רשאים לבטל חיוב, לא יותר מתשעים ימים ממועד החיוב אם אוכיח/נוכיח לבנק, כי החיוב אינו תואם את המועדים או הסכומים שנקבעו בכתב ההרשאה, אם נקבעו.
3. ידוע לי/לנו כי הפרטים שצוינו בכתב ההרשאה ומילויים, הם נושאים שעלינו להסדיר עם המוטב.
4. ידוע לי/לנו, כי סכומי החיוב עפ"י הרשאה זו, יופיעו בדפי החשבון וכי לא תישלח לי/לנו ע"י הבנק הודעה מיוחדת בגין חיובים אלה.
5. הבנק יפעל בהתאם להוראות בכתב הרשאה זה, כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת, וכל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען.
6. הבנק רשאי להוציאני/נו מן ההסדר המפורט בכתב הרשאה זה, אם תהיה לו סיבה סבירה לכך, ויודיע לי/לנו על כך מיד לאחר קבלת החלטתו, תוך ציון הסיבה.
7. לא לאשר ל"דבר מלכות" בספח המחובר לזה, קבלת הוראות אלו ממני/מאתנו.

פרטי ההרשאה

1. סכום החיוב ומועדו יקבעו מעת לעת ע"י "דבר מלכות" עפ"י המוסכם בינינו.

2. פרטי החיוב:

מועד חיוב אחרון	מועד חיוב ראשון	הצמדה		תדירות החיוב	מס' חיובים	סכום לחיוב בודד
		בסיס	סוג			
				☐ חודשי ☐ דו-חודשי ☐		

חתימת בעלי החשבון

אישור הבנק

קוד מסלוקה		סוג חשבון		מספר חשבון בבנק	
בנק	סניף				
קוד המוסד / מס' מזהה של הלקוח בחברה				קוד המוסד	
				4 2 7 5 2	

בס"ד
לכבוד
"דבר מלכות"
רח' בצלאל 27
רמת גן 52521

קיבלנו הוראות מ _____ לכבד חיובים בסכומים ובמועדים שיופיעו באמצעי מגנטי שתצוינו לנו מידי פעם בפעם, ואשר מספר חשבונו/נכם בבנק יהיה נקוב בהם, והכל בהתאם למפורט בכתב ההרשאה.

רשמנו לפנינו את ההוראות, ונפעל בהתאם כל עוד מצב החשבון יאפשר זאת; כל עוד לא תהיה מניעה חוקית או אחרת לביצוען; כל עוד לא התקבלה אצלנו הוראת ביטול בכתב-על-ידי בעלי החשבון, או כל עוד לא הוצאו/בעלי החשבון מן ההסדר.

אישור זה לא יפגע בהתחייבויותיכם כלפינו, לפי כתב השיפוי שנחתם על-ידיכם.

בכבוד רב,

_____ בנק

_____ סניף

חתימה וחותמת הסניף

_____ תאריך

מקור טופס זה, על שני חלקיו, ישלח לסניף הבנק, העתק הימני ימסר למשלם.

כתובת להעברות כסף מחו"ל

Address for Telex transfers :
First International Bank of ISRAEL
Tel-Aviv

Branch: Pagi Beitar ilit branch
Branch no. 177
Acc name: DVAR MALCHUT
Acc no: 155-112321

Swift code no. FIRBILITXXX

There is no need for ABA# or other identification
Our us \$ correspondents include the Major New York Banks.
eg: Republic, Citibank, Chase Manhattan, Bankers.

BANK POALEY AGODAT ISRAEL
BEITAR ILIT BRANCH
972 -2 -5723204

בס"ד. פורים ה'תשי"א

וקבל היהודים את אשר החלו לעשות¹, ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה² (שיצא לאור עכשיו³) שקבלו מה שהחלו בהזמן דמתן תורה. דזה שאמרו נעשה ונשמע היתה רק התחלה (החלו לעשות), ובימי אחשורוש (בזמן גזירת המן) היתה הקבלה, וקבל היהודים⁴. ומדייק בזה, שלכאורה הוא דבר פלא⁵, שהרי במתן תורה היו ישראל בתכלית העילוי, הן בגשמיות שהיו אז במעמד ומצב משובח ביותר בענין החירות⁶, והן ברוחניות שהי' אז אצלם גילוי אלקות בדרגא הכי נעלית⁷, ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית הירידה, דנוסף להעלם והסתר שבכל גלות אשר החושך יכסה ארץ⁸ בריבוי צמצומים והעלמות והסתרים, הנה אז (בזמן גזירת המן) הי' ההעלם וההסתר עוד יותר⁹, וגם בגשמיות היו אז בשפל המצב בתכלית, שהיתה הגזירה להשמיד להרוג ולאבד ח"ו את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד¹⁰, ואעפ"כ, בזמן מתן תורה, כשהיו ישראל בתכלית העילוי, היתה רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזירת המן, כשהיו בתכלית השפלות, אז דוקא קבלו מה שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה¹¹, שבזמן הגזירה, הי' קיום התומ"צ שלהם במס"נ. [ולהעיר, דבתו"א¹² מבואר, דהמס"נ שלהם שהיתה אז היא שבאם היו ממירים דתם ח"ו לא היו עושים להם כלום, כי הגזירה היתה רק על היהודים, ואעפ"כ לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו. ומבאר, שהמס"נ שלהם היתה

דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (לעיל ע' מד).

(6) ראה שמו"ר פמ"א, ז. ויק"ר פי"ח, ג. זח"ב קיג, סע"ב ואילך. וראה גם עירובין נד, א.

(7) ראה תניא פל"ו שהגילוי דמתן תורה הי' מעין הגילוי דלע"ל.

(8) לשון הכתוב – ישעי' ס, ב.

(9) ולהעיר ממחז"ל (חולין קלט, ב) "אסתר מן התורה מנין [דכתיב (וילך לא, יח)] ואנכי הסתר אסתיר". ולהעיר, שאפילו לאחרי הנס דפורים (מכיון שהנס הי' מלובש בטבע) נק' כנס"י בשם אסתר מלשון הסתר אסתיר (ראה תו"א שם צ, ד ואילך). ומכ"ש בזמן הגזירה.

(10) אסתר ג, יג.

(11) בפ"ג ואילך.

(12) שם צא, ב. צז, א. צט, ב. וכ"ה בשערי אורה שם ס"ח (צ, ב). סד"ה וקבל תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רד). ד"ה חייב אינש עטר"ת ס"ד (סה"מ עטר"ת ע' שו). תרפ"א (ה'תש"ח) ס"ה (סה"מ תרפ"א ע' קצא. ה'תש"ח ע' 118). ד"ה בלילה ההוא ה'ש"ת פ"ה (סה"מ ה'ש"ת ע' 9). ועוד. וכ"ה במגילת סתרים עה"פ אסתר שם.

(* יצא לאור בקונטרס פורים – תשמ"ט, "לקראת ימי הפורים . . . ז' אד"ש תשמ"ט".

(1) אסתר ט, כג.

(2) שנאמר ה' תשא פורים קטן, רפ"ז" (כותרת המאמר בסה"מ תרפ"ז (ועד"ז ב"התמים") שבהערה הבאה).

(3) בקונטרס פורים שנה זו (ה'תשי"א). נדפס אח"כ גם בסה"מ ה'תשי"א ע' 180 ואילך. תרפ"ז ע' קי ואילך. ולפני זה – ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך.

(4) וכ"ה גם ברד"ה זה בתו"א (מג"א צו, ג) ובשערי אורה (שערי הפורים פח, ב). וכ"ה גם בתו"א שם צ, א. צח, א. שערי אורה נד, א. רד"ה זה תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קצו). ובכ"מ. ולהעיר, שבתו"א שם (צח, א) ובהמאמר דתרפ"ז (בתחלתו) שהוא ע"ד שארז"ל (שבת פח, א) עה"כ (אסתר ט, כז) קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר [אף שלכאורה הם שני ענינים, ד'וקבל היהודים את אשר החלו" הוא שרק בפורים היתה הקבלה, משא"כ "קיימו מה שקבלו" הוא שגם במ"ת היתה הקבלה* אלא שלא הי' לה קיום. וראה לקמן סי"ב]. ובשערי אורה שם (בשני המקומות), ועד"ז ברד"ה זה תרע"ח, הובא פירוש זה עצמו (עה"פ וקבל היהודים) בשם "ארז"ל".

(5) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה וקבל היהודים

(* ואולי יש לומר, שלכן מדייק בהדרושים (תו"א שם צ, א) (ועד"ז שם צו, ג. צט, סע"א). שערי אורה שם נד, א (ועד"ז שם פח, ב. צ, ב). סה"מ תרע"ח (שם) דפירוש "וקבל היהודים את אשר החלו" הוא שבימי מרדכי הי' גמר הקבלה.

(לא רק שלא לכפור ח"ו, אלא שמסרו נפשם גם) על קיום התומ"צ¹³, ועד שהקהילו קהלות ברבים ללמוד תורה במס"נ]. והתעוררות המס"נ שלהם היתה ע"י מרדכי היהודי, משה שבדורו¹⁴, שהקהיל קהלות ברבים לחזק את אמונתם. ועיקר¹⁵ עבודתו של מרדכי היתה בלימוד התורה עם תינוקות של בית רבן, שהם היסוד של כל ישראל [כמבואר בארוכה בהמאמר¹⁶ בגודל מעלת הבל תינוקות של בית רבן], כדאיתא במדרש¹⁷ שקיבץ מרדכי היהודי כ"ב אלף תלמידים¹⁸ ולימדם תורה במס"נ, עד שכשבא המן הרשע ומרדכי אמר להם ברחו לכם שלא תכוו בגחלתי אמרו אתך אנחנו בין לחיים ובין למות, שקבלו עליהם כל עונש שיהי' אך ורק שלא להפרד מהתורה. וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, שבמתן תורה היתה רק ההתחלה ובזמן גזירת המן היתה הקבלה, כי ע"י שהי' להם אז מס"נ בפועל על תומ"צ נתעלו (בענין אחד) למדרגה נעלית יותר מכמו שהיו בזמן מתן תורה, ולכן¹⁹ אז דוקא היתה הקבלה, וקבל היהודים.

(ב) וצריך להבין, הרי נקודת הביאור בהמאמר היא דזה שדוקא בזמן הגזירה היתה הקבלה הוא מצד המס"נ שלהם, ומה נוגע כאן שהתעוררות המס"נ שלהם היתה ע"י מרדכי ושעיקר עבודתו של מרדכי היתה לימוד התורה עם תינוקות של בית רבן. וגם צריך ביאור במ"ש בהדיוק (בהתחלת המאמר) דזה שבזמן מתן תורה היו ישראל בתכלית העילוי ובזמן הגזירה היו בתכלית השפלות, הוא הן ברוחניות והן בגשמיות. דלכאורה, להדיוק שבהמאמר, דהאיך יתכן שבזמן שהיו בתכלית העילוי היתה רק ההתחלה ובעת שהיו בתכלית השפלות אז דוקא היתה הקבלה, נוגע העילוי והשפלות במצב הרוחני שלהם, ולמה מביא בהמאמר שהעילוי שבזמן מתן תורה והשפלות שבזמן הגזירה היו גם בגשמיות.

(ג) והנה נוסף להדיוקים דלעיל, צריך להבין גם בתוכן הביאור (שבהמאמר) דזה שוקבל היהודים הי' בזמן הגזירה הוא מפני שאז הי' להם מס"נ על תומ"צ, דלכאורה, הרי ברובם ככולם של המצוות כתיב²⁰ אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וגם בג' המצוות שנאמר בהם יהרג ואל יעבור²¹ אינם ענין המס"נ אלא שאופן קיומם הוא אפילו אם יהרג עי"ז²², והמצוה דמס"נ על קידוש השם היא רק מצוה אחת, ומהו ההכרח במס"נ בשביל הקבלה (וקבל היהודים) דכללות התורה. ומ"ש בתניא²³, דהטעם על זה שצוה משה רבינו

13) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פי"ח. ובכ"מ).

14) הנוסף לזה שאתפשטותא דמשה בכל דרא (תקו"ז תס"ט – קיב, א. קיד, א), ומרדכי הי' האתפשטותא דמשה שבדורו (ראה בהמאמר פט"ו) – איתא במדרש (אסת"ר פ"ו, ב. הובא בהמאמר פ"ג) שהי' מרדכי שקול בדורו כמשה בדורו.

15) ראה בהמאמר פ"ג ופט"ו.

16) פ"ב. וראה גם שם פ"א ופט"ו.

17) ראה אסת"ר פ"י, ד. יל"ש אסת"ר רמז תתרנח. ויק"ר (פכ"ח, ו) ויל"ש אמור (רמז תתרמג) עה"פ (אמור כג, יא) והניף את העומר. פס"ר פי"ח (פ' העומר).

18) ראה אסת"ר פ"ט, ד. יל"ש אסת"ר רמז תתרנז.

19) וכ"ה גם בתו"א ד"ה זה (צז, א. שם, סע"ד) ובשערי אורה ד"ה זה ס"ח (צ, ב). ד"ה יביאו לבוש מלכות פט"ו (נט), (ב).

20) אחרי יח, ה. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"א (מיומא פה, ב. סנהדרין ער, א. תוספתא שבת ספט"ז) "וחי בהם ולא שימות בהם".

21) רמב"ם שם ה"ב (מיומא פב, א. סנהדרין ותוספתא שם).

22) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ט ע' 123 בהערה.

23) פכ"ה (לב, סע"א ואילך).

לדור שנכנסו לארץ לקרות ק"ש פעמיים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במס"נ (אף שהבטיח להם פחדכם ומוראכם יתן ה' וגו'²⁴) הוא מפני שקיום התורה ומצוותי' תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה', הרי ענין המס"נ שבו תלוי קיום התומ"צ הוא מס"נ בכח (שבאם יצטרך למס"נ על קיום התומ"צ הוא מוכן לזה) ולא מס"נ בפועל, והרי גם במתן תורה, כשאמרו נעשה ונשמע (ומכ"ש לאחרי שנצטוו לקרות ק"ש פעמיים בכל יום) קיבלו עליהם לקיים כל מה שיצטוו גם באם יהי צריך למס"נ על זה, ואעפ"כ, לא היתה קבלה גמורה (וקבל היהודים) עד לזמן גזירת המן, כשהי' להם מס"נ בפועל²⁵.

והנה ידוע שבשני זמנים היתה מס"נ בפועל [של כלל ישראל] על תומ"צ, בחנוכה (בזמן גזירת יון) ובפורים (בזמן גזירת המן). וכיון שכל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, צריך לומר, דזה שהענין דוקבל היהודים הי' דוקא ע"י המס"נ דפורים, הוא (לא רק מפני שהמס"נ דפורים היתה לפני המס"נ דחנוכה, אלא גם) מפני שהמס"נ דפורים שייכת יותר ל(גמר) קבלת התורה. וצריך להבין החילוק בין המס"נ דחנוכה להמס"נ דפורים²⁶, שמפני חילוק זה, הגמר דקבלת התורה הוא דוקא ע"י המס"נ דפורים.

(ד) ויובן זה בהקדים²⁷ הידוע²⁸ שהחידוש דמתן תורה לגבי התומ"צ שהיו קודם מתן תורה, הוא שהמצוות של האבות (ובכלל – קודם מתן תורה) היו רק ברוחניות. דנוסף לזה שכו"כ מצוות קיימו רק ברוחניות (כמו תפילין שנזכר בהם יציאת מצרים ואז עדיין לא הי' גלות מצרים), הנה גם בהמצוות שקיימו בגשמיות, היתה המשכת הקדושה רק ברוחניות ולא בדבר הגשמי שבו קיימו המצוה²⁹. כי קודם מתן תורה היתה הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה³⁰, ולכן לא הי' החיבור דקדושת המצוה (עליונים) עם הדבר הגשמי שבו נעשית המצוה (תחתונים), משא"כ בקיום המצוות³¹ שלאחרי מתן תורה, כשבטלה הגזירה והמחיצה שבין עליונים לתחתונים³⁰, נעשה החיבור של דבר הגשמי (שבו מקיימים המצוה) עם קדושת המצוה, ועד שבכמה מצוות, נעשה הדבר הגשמי חפצא של מצוה³². וע"פ הידוע³³ שהחיבור דשני דברים הפכים הוא על ידי ענין

24) עקב יא, כה.

27) ראה גם רד"ה וקבל בתו"א (צו, ג) ובשערי אורה (פח, ב), שענין זה (שבימי אחשורוש קבלו מה שהחלו במתן תורה) יובן בהקדים תחלה ענין מתן תורה.
28) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 88 ואילך. שם ע' 79. וש"נ.

25) בשערי אורה שם (סא, א. צ, ב) דזה שהקבלה שבמתן תורה נגמרה ע"י המס"נ בפועל שהי' בימי הפורים (אף שגם כשאמרו נעשה ונשמע "בודאי נכון הי' לבכם למסור נפשם בפו"מ") הוא מצד המעלה דמס"נ בפועל ש"מגיע למעלה מעלה מאד נעלה גם מתו"מ". אבל צריך ביאור, מדוע צריך בשביל קבלת התורה להגיע לדרגא שלמעלה מתומ"צ.

29) ראה סה"מ ה'תשי"ע ע' 223 ובהערות שם.
30) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.
31) ועד"ז הוא בתורה, שדוקא במתן תורה ניתן הכח שלימוד התורה יפעול שינוי בהאדם הלומדה – ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 214. אלא שעיקר ענין זה הוא במצוות – ראה הדרן על הש"ס (בתורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' תיח) הערה 31.

26) בשערי אורה בהקדמה שהמס"נ דפורים הי' מצד "כח המשפיע" והמס"נ דחנוכה "מצד המקבל". אבל לכאורה חילוק זה אינו ביאור על זה ש"וקבל" הי' ע"י המס"נ דפורים דוקא. וע"פ המבואר בתו"א שם (צט, ב ואילך) ובשערי אורה שם (צו, א ואילך) דזה שבמ"ת הי' רק "החלו לעשות" הוא מפני שהמס"נ אז הי' מפני הגילוי דלמעלה משא"כ המס"נ דפורים – מכיון שהמס"נ דחנוכה הי' "מצד המקבל", הי' ראוי לכאורה שעל ידה יהי' "וקבל".

32) ראה לקו"ש שם ע' 213 הערה 16.

33) אגה"ק סי"ב. לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.

שלמעלה משניהם, מובן, שהחיבור דעליונים ותחתונים שנעשה במתן תורה הוא ע"י שבמתן תורה היתה המשכת אוא"ס שלמעלה מהגדר דמעלה ומטה (עליונים ותחתונים). ומכ"ז מובן, שבהמצוות שלאחרי מתן תורה, ג' ענינים. התחתון [שהרי גם לאחרי מתן תורה, שהדבר הגשמי שבו מקיימים המצוה נעשה חפצא של מצוה, לא נהפך לרוחני ונשאר דבר גשמי], העליון [שהרי גם לאחרי מתן תורה, כשקדושת המצוה נמשכת ונקבעת בהדבר הגשמי, היא ענין רוחני], והביטול של גדר העליון והתחתון, דזה שהעליון והתחתון מתחברים זה עם זה (עם היותם הפכים) הוא ע"י ביטול הגדר שלהם, שנעשה ע"י המשכת אוא"ס שלמעלה משניהם. ויש לומר, שג' ענינים אלו יש דוגמתם גם בקיום המצוות. כשהאדם מקיים את המצוות בדרך מצות אנשים מלומדה³⁴, היינו מחמת ההרגל שהורגל כן³⁵, כיון שהרגל נעשה טבע³⁶, קיום המצוות שלו הוא מצד טבע הגוף ונפש הטבעית, תחתון שבאדם³⁷, וכשמקיים את המצוות מפני שאוהב את הוי' וחפץ לדבקה בו ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פיקודין שהם³⁸ רמ"ח אברין דמלכא³⁹, קיום המצוות שלו הוא מצד הנשמה (נפש האלקית), עליון שבאדם³⁷. וכשמקיים את המצוות לשמן, לא מצד התועלת שתהי' לו עי"ז (גם לא תועלת רוחנית) אלא מצד זה שמצוות הם רצונו ית', קיום המצוות שלו הוא לא מצד המציאות שלו (גם לא המציאות דהנשמה) אלא בביטול, שכל ענינו (בשעה שמקיים את המצוה) הוא רק לקיים רצון העליון.

ה) ויש להוסיף, שהשרש דג' אופנים אלו בקיום המצוות, הוא, כי גם במצוות עצמם יש ג' ענינים (בדוגמת ג' האופנים שבקיום המצוות). והענין הוא, דנתנית המצוות (למטה) היא כמרז"ל⁴⁰ לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות. היינו, שהכוונה בנתנית המצוות היא (לא בשביל המצוות עצמם, אלא) בשביל הבריר והזיכוך של כחות ואברי האדם שמקיים את המצוה ובשביל הבריר והזיכוך של הדברים שבעולם שבהם מקיימים את המצוה⁴¹. ויש ענין נעלה יותר במצוות, שהם מצוותיו של הקב"ה, כדרשת רז"ל⁴² עה"פ⁴³ מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות, דזה שהקב"ה מקיים את המצוות (קודם⁴⁴ שאומר לישראל לעשות) הוא מצד עצמו (מצד למעלה). [וכמובן גם מזה שרמ"ח פיקודין הם רמ"ח אברין דמלכא⁴⁵, דזה שהמצוות הם האברים שלו כביכול הוא מצד למעלה]. וע"י שישראל עושים את המצוות

(34) ישע"י כט, יג.

(35) תניא פל"ט (נג, ב).

(36) תניא פמ"ד (סג, ב). וראה גם שם ספי"ד. פט"ו (כא, א).

שבילי אמונה נתיב ד שער ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

(37) ראה ב"ר פ"ח, יא. פי"ב, ח. וראה תו"א בראשית ג, ד

ואילך. קונטרס ומעין מאמר טו. המשך תרס"ו ע' תצה. ובכ"מ.

(38) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). הובא בתניא שבהערה

הבאה. שם רפכ"ג. ועוד.

(39) תניא פ"ד.

(40) תנחומא שמיני ח (וראה שם ז). ב"ר רפמ"ד. וש"נ. וראה

מו"נ ח"ג פכ"ו.

(41) ראה בארוכה תניא פל"ז.

(42) שמו"ר פ"ל, ט. וראה גם ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג.

(43) תהלים קמז, יט.

(44) ומכיון שלמעלה הוא למעלה מהזמן – הפירוש ד"קודם"

הוא קדימה במעלה.

(45) ולהעיר שבכ"מ מובא ענין זה (שרמ"ח פיקודין הן רמ"ח

אברין דמלכא) בהמשך לזה שהקב"ה מקיים את המצוות (תו"א

מקץ לד, ד. שערי אורה שם פכ"ט (צד, ב). ועוד).

שהוא עושה, הם הולכים בדרכיו של הקב"ה⁴⁶ ודבוקים בו⁴⁷, ועי"ז נמשך חיות להאדם שמקיים המצוות, כמ"ש⁴⁸ אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כי ע"י עשיית המצוות הוא מתדבק בהקב"ה (כנ"ל), וע"י ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם (עי"ז) חיים כולכם היום⁴⁹. וכיון שענין זה שבמצוות (שהם דרכיו של הקב"ה, עי"ז שהקב"ה עושה את המצוות) הוא למעלה משייכות לעולמות, לכן, גם החיות שנמשך להאדם שמקיים את המצוות הוא החיות דבחי' טובב, שמצד עצמו הוא קדוש ומובדל מעולמות ואעפ"כ ע"י קיום המצוות הוא חי בהם בחיות פנימי⁵⁰. אמנם גם ענין זה שבמצוות, הוא בדרגא שיש בה ציור. ולכן המצוות שבדרגא זו הם בהתחלקות, דרכי הוי' (לשון רבים)⁵¹, רמ"ח אברים דמלכא, דההמשכה שע"י כל מצוה היא המשכה פרטית (דוגמת כח הראי' בעין וכח השמיעה באוזן). ולכן שייך שהאדם יעשה את המצוות שהקב"ה עושה, כי רמ"ח האברים שבאדם התחתון הם כביכול בדוגמת רמ"ח אברים דמלכא, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו⁵². ויש ענין נעלה יותר במצוות, זה שהמצוות הם רצון העליון (רצון שלמעלה מהטעם), דהרצון שבמצוות הוא בכל תרי"ג המצוות בשוה (למעלה מרמ"ח אברים). וכיון שהרצון שבמצוות הוא למעלה באין ערוך מהאדם התחתון שמקיים את המצוה (במכ"ש מזה שהוא למעלה מהציור דאדם העליון), לכן, לגבי⁵³ דרגא זו (כמו שהיא מצד עצמה) אין האדם תופס מקום, דהביטול דהעדר תפיסת מקום הוא ביטול במציאות⁵⁴. וגם לאחרי שישנו הציורי להאדם שע"י הוא נעשה מציאות, כל מציאותו היא רק למלאות את הציורי, וע"י שהוא ממלא את הציורי הוא מתחבר (מצוה מלשון צוותא וחיבור⁵⁵) עם המצווה (שהוא למעלה ממנו באין ערוך).

ו) ועד"ז הוא בלימוד התורה, שיש בזה ג' אופנים אלו. דנוסף לג' האופנים שישנם במצות תלמוד תורה (כבכל המצוות), הנה גם בהענין דלימוד התורה עצמו ישנם (דוגמת) ג' אופנים אלו. דכשלומד תורה מצד החכמה והשכל שבה, שהתורה היא חכמתכם ובינתכם (אפילו) לעיני העמים⁵⁶, לימוד התורה שלו הוא מצד טבע גופו ונפשו

(נפש האדם שמקיים המצוה) במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחדים ממש.

51) ולהעיר מלקו"ת ראה כא, ד בענין תרי"ג ארצין.

52) בראשית א, כו.

53) בהבא לקמן (עד סוף הסעיף) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' שסט ואילך. סה"מ תרח"ץ, הי"ש"ת והי"תש"י שבהערה 55.

54) ראה גם בהמאמר (ד"ה וקבל תרפ"ז) ספי"ב ואילך.

55) לקו"ת בחוקותי מה, ג. דרך חיים שער התפלה (נב), סע"ב). סה"מ תרח"ץ ע' נב. הי"ש"ת ע' 73 ואילך. הי"תש"י ע' 71 ואילך. לקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך. לקו"ת חוקת (נו, ד) בפ"י "אשר צוה". וראה בהמאמר פ"ד בפ"י "ואתה תצוה" דציורי הוא צוותא וחיבור שהוא ענין ההתקשרות". וראה פע"ח שער כט (שער הלולב וד' מיניו) פ"ג: יצוה, כשאמרז"ל (ברכות ו, סע"ב) כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה שהוא לשון חיבור.

56) ואתחנן ד, ו.

46) כידוע שמצוות נק' דרכי הוי' (הושע בסופו. נזיר כג, א. הוריות יו"ד, ב. וראה גם זהר ח"א קעה, ב "ואינן ארצין ושבילין דאורייתא". ובכ"מ). וכבר דובר כמ"פ (ראה לעיל ח"א ע' רנה. לקו"ש ח"ד ע' 153 ואילך) דפירוש "ללכת בכל דרכיו" (עקב יו"ד, יב) הוא עשיית המצוות. וזה שארז"ל שפירוש "ללכת בכל דרכיו" קאי על מדותיו של הקב"ה (מה הוא רחום כו') הוא עה"פ שבס"פ עקב (יא, כב).

47) להעיר מפרש"י עה"פ ובו תדבקון (ראה יג, ה) "הדבק בדרכיו . . . כמו שעשה הקב"ה", היינו שע"י הדבקות בדרכיו "כמו שעשה הקב"ה" – עי"ז "ובו תדבקון".

48) אחרי יח, ה. ובלקו"ת שה"ש ב, א [נעד"ז בדרך חיים פע"ה (פב, א ואילך)] "וחי בהם – שמקבל מהם חיות".

49) ואתחנן ד, ד. וראה אדר"ג ספ"ד.

50) להעיר מתניא פמ"ו (סו, א) בפירוש אשר קדשנו במצותינו, "שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו . . . מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות . . . בחי' טובב . . . (ואעפ"כ) היא

הטבעית, שבטבעו הוא אוהב מושכלות. וכשלימוד התורה שלו הוא מצד זה שהתורה היא ממוצע המקשר ישראל וקוב"ה, כמאמר הזהר⁵⁷ תלת קשרין מתקשראן דא בדא ישראל אורייתא וקוב"ה, דע"י שישאל מתקשראן באורייתא הם מתקשרים בהקב"ה, לימוד התורה שלו הוא מצד הנשמה שבו. היינו, שגם אופן זה בלימוד התורה הוא מצד מציאותו (שיהי' קשור בהקב"ה) אלא שהוא המציאות דהנשמה. ויש אופן נעלה יותר בלימוד התורה, דזה שלומד תורה הוא (לא מפני העילוי שיהי' לו עי"ז, אלא) מצד התורה עצמה. דמכיון שאורייתא וקוב"ה כולא חד⁵⁸, ויתירה מזו שהיא חד עם העצמות, כמארז"ל⁵⁹ שאנכי הוא ר"ת אנא נפשי כתבית יהבית, דאנא (נפשי) הוא עצמותו ית', ופירוש אנא נפשי כתבית יהבית הוא⁶⁰ אַז ער האָט אַריינגעשריבן און אַריינגעגעבן זיך אַליין, אנא נפשי, שע"י התורה אותי אתם לוקחים⁶¹, לכן כמו שהקב"ה אינו ח"ו אמצעי לאיזה ענין אחר וה"תכלית" הוא בו בעצמו, עד"ז⁶² הוא גם בלימוד התורה דהאדם, שנרגש אצלו שהתכלית דלימוד התורה שלו היא התורה עצמה. דזה שיודע שאורייתא וקוב"ה כולא חד, פועל עליו שמוסר ונותן את עצמו ללימוד התורה בלי כל חשבונות (גם לא החשבון שע"י יתקשר בהקב"ה), ולימוד התורה שלו הוא בתכלית הביטול. וג' אופנים אלו שבלמוד התורה נמשכים מג' הענינים שבתורה עצמה, שהתורה היא חכמה ושכל (היינו שהיא חכמתו של הקב"ה ואח"כ ירדה ונתלכשה בשכל האדם⁶³), שהתורה היא ממוצע המקשר ישראל בקוב"ה, ושאורייתא וקוב"ה כולא חד.

ז) והנה ג' ענינים הנ"ל יש דוגמתם גם בדיני והלכות תלמוד תורה. דהחיוב ללמוד ההלכות הצריכות למעשה⁶⁴ בכדי לידע את המעשה אשר יעשה, הוא ע"ד לימוד התורה שמצד (טבע) הגוף ונפש הטבעית, מכיון שעשיית המצוות (כולל המצוות התלויות בדיבור⁶⁵) הוא ע"י הגוף ונפש החיונית⁶⁶. והחיוב דמצוות ידיעת התורה, לידע כל התורה כולה (גם הענינים שאינם צריכים למעשה), כיון שענינה של מצוה זו הוא שהאדם ידע את התורה, הוא ע"ד לימוד התורה בשביל הנשמה. ויש לומר, שזהו הטעם על זה שיש שיעור וקצבה להמצוה דידיעת התורה [דמ"ש⁶⁷ ארוכה מארץ מדה הוא שאין קץ לעומק טעמי ההלכות, אבל ההלכות עצמם וכן המדרשים וכו' יש להם קץ ומספר⁶⁸ והיו כמה וכמה שלמדו וידעו כל התורה כולה⁶⁹], כי מכיון שהמצוה דידיעת התורה היא שהאדם ידע את התורה, והאדם הוא מוגבל, לכן גם התורה (ששייכת למצוה זו) היא במדידה והגבלה.

(63) ראה תניא פ"ד.

(64) שיש להם דין קדימה על שאר כל ההלכות שאין צריך למעשה כ"כ – הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ט.
(65) תניא רפ"ז (מו, א). אבל בתניא פל"ה (מה, א) באופן אחר. ואכ"מ.

(66) ראה בארוכה תניא פל"ה שם.

(67) איוב יא, ט.

(68) הלכות ת"ת שם פ"א ה"ה.

(69) ראה מנחות צט, ב. קו"א להל' ת"ת שם פ"ג ה"א אות א (ע' 1686 [תתמג, ב]).

(57) ראה זח"ג עג, א. וראה סה"מ תרנ"ז ס"ע כח.

(58) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה הנסמן במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' רפה. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). לקו"ת נצבים מו, א. ועוד.

(59) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב).

(60) לקו"ת שלח מה, סע"ד ואילך.

(61) ראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. תנחומא תרומה ג. תניא

פמ"ז. לקו"ת שם.

(62) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 182.

והחיוב דוהגית בו יומם ולילה⁷⁰ [גם לאחרי שלמד כל התורה, ועד"ז בנוגע לאלה שדעתם קצרה ולא יגיעו לידיעת כל התורה⁷¹] הוא החיוב דלימוד התורה מצד התורה עצמה. וכיון שהתורה (כמו שהיא מצד עצמה) היא למעלה ממדידה והגבלה (ארוכה מארץ מדה), לכן, גם המצוה דתלמוד תורה (כמו שהיא מצד התורה עצמה) היא שיעסוק בה תמיד יומם ולילה בכל רגע פנוי, למעלה ממדידה והגבלה⁷².

(ח) ויש לומר בעומק יותר, שגם המצוה דוהגית בו יומם ולילה, כיון שהמצוות הם ציוויים להאדם [ודלא כהתורה כמו שהיא חכמתו של הקב"ה (שלמעלה משייכות לעולם) ורק שאח"כ ירדה למטה], הרי התורה שלומדים מצד המצוה דוהגית בו יומם ולילה היא (לא התורה כמו שהיא מצד עצמה, אלא) כמו ששייכת להאדם. ואמיתית הענין דלימוד התורה עצמה (כמו שהיא למעלה משייכות לאדם) הוא בלימוד התורה לשמה, שהלימוד הוא לא בכדי לקיים מצות תלמוד תורה אלא מצד התורה עצמה.

ויש להוסיף שהמעלה בלימוד התורה לשמה לגבי הלימוד בכדי לקיים מצות ת"ת הוא לא רק בכוונת הלימוד אלא גם בהלימוד בפועל. דכאשר הלימוד הוא בכדי לקיים מצות ת"ת, הלימוד הוא בהגבלה, דגם במצות והגית בו יומם ולילה יש כו"כ הגבלות כמבואר בהלכות ת"ת. משא"כ בלימוד התורה לשמה, אינו מתחשב במדידות והגבלות (אם גם באופן כזה הוא מחוייב ללמוד או לא⁷³), והלימוד שלו הוא למעלה ממדידת והגבלת הזמן, ועד"ז למעלה מהמדידה והגבלה דמקום כמרוז⁷⁴ לאונסו שאני. והטעם לזה (בפנימיות הענינים) הוא, כי המצוה דוהגית היא ציווי להאדם, לכן יש בה הגבלות (לפי האדם). משא"כ בלימוד התורה לשמה, מכיון שהתורה (כמו שהיא מצד עצמה) היא למעלה ממדידה והגבלה (ארוכה מארץ מדה), לכן, גם לימוד התורה של האדם, כשהלימוד שלו הוא לשמה (מצד התורה עצמה), הוא באופן שהוא יוצא מההגבלות דזמן ומקום.

(ט) ויש לומר, שהחיבור דעליונים ותחתונים שנתחדש במתן תורה הוא מתגלה בעיקר בלימוד התורה לשמה. דנוסף על זה שבכדי שיוכל להיות החיבור דעליונים ותחתונים הוא ע"י ביטול הגדר דעליון ותחתון ע"י המשכת אוא"ס שלמעלה משניהם (כנ"ל סעיף ד), שדוגמתו באדם הוא כשעוסק בתורה לשמה שאז הוא בביטול המציאות הן בנוגע להגוף (תחתון) והן בנוגע להנשמה (עליון), הנה גם החיבור דעליונים

דוהגית היא בכל רגע.

73 ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 304 ואילך. ולהעיר מקו"א שם (ע' 1688 [תתמד, ב]) בפירוש מרז"ל (אבות פ"ו, ד) "כך היא דרכה של תורה כו' חיי צער תחיי" שאין זה חיוב אלא שזו דרכה של תורה דוקא", דלכאורה י"ל הכוונה, דענין זה אינו מצד מצוות תלמוד תורה אלא "דרכה של תורה". אבל ראה שם פ"ג ה"ג בתחלתה "מי שנשאו לכו לקיים מצוה זו כראוי. חיי צער תחיי".

74 קידושין לג, א. הלי' ת"ת שם ספ"ג.

70 יהושע א, ח. וראה בארוכה קו"א שם דמצות ידיעת התורה ומצות והגית בו הם שני ענינים.

71 בקו"א שם שמצוות ידיעת התורה עדיפא ממצות והגית, אבל אין מזה סתירה למ"ש בפנים, כי זה שמצות ידיעת התורה עדיפא הוא בנוגע לזה שאינה נדחית מפני מצוה אחרת.

72 ראה הלי' ת"ת שם פ"ג ה"ג וד'.

73 ואף שמבואר בהלי' ת"ת שם (פ"ג) שיש כמה אופנים בקיום מצות והגית, ועד שבשעת הדחק קיים מצות והגית ע"י ק"ש שחרית וערבית (הלי' ת"ת שם פ"ג ה"ד) – הרי החילוקים הם רק כשהוא טרוד בפרנסה, אבל בנוגע לזמן הפנוי – המצוה

ותחתונים עצמו מתגלה בלימוד זה, שהבל"ג דתורה (עליונים) פועל על האדם (תחתונים) שלימוד התורה שלו יהי למעלה מהגבלה. ויש להוסיף, דע"י שהבל"ג דתורה פועל גם בהאדם (ועד"ז ע"י ירידת התורה למטה בכלל), מתגלה הבל"ג דתורה עוד יותר, דזה שהתורה היא בל"ג הוא לא רק בהמקום והדרגא של התורה אלא שהיא נמשכת גם למטה⁷⁵ וגם בהמשכתה למטה נרגש בגילוי הבל"ג שבה, שגם לימוד התורה של האדם הוא באופן דבל"ג⁷⁶.

יו"ד) וע"פ כל הנ"ל יש לומר הטעם על זה שגמר קבלת התורה (וקבל היהודים) תלוי במס"נ, כי החיבור דעליונים ותחתונים הוא ע"י ביטול הגדרים והמציאות דעליון ותחתון (כנ"ל), ולכן, בכדי שתהי' השלימות דקבלת התורה, הוצרך להיות הביטול דמס"נ. ואף שגם בשעת מתן תורה כשאמרו נעשה ונשמע קיבלו עליהם לעשות כל מה שיצטוו גם באם יהי' צריך למס"נ על זה, הרי כל זמן שהמס"נ היא בכח הוא מצד הנשמה ואינו בהגוף, וכיון שהביטול (שעל ידו נעשה החיבור דעליונים ותחתונים) צריך להיות הן בהעליון והן בהתחתון, לכן השלימות דקבלת התורה תלוי' במס"נ בפועל, כי המס"נ בפועל היא⁷⁷ בהגוף ונפש הטבעית.

ועפ"ז יובן גם המעלה במס"נ דפורים על המס"נ דחנוכה, כי גם המס"נ בפועל היא בעיקר מצד הנשמה, אלא שהמס"נ דהנשמה פועלת גם בהגוף ובנפש הטבעית, ומכיון שהגוף ונפש הטבעית (מצד ענינם) הם מציאות, לכן הגילוי דמתן תורה (החיבור דעליונים ותחתונים) שנמשך בהם ע"י הביטול דמס"נ שמצד הנשמה הוא דבר נוסף עליהם. וזוהי המעלה דהמס"נ דפורים על המס"נ דחנוכה, שבפורים היו בתכלית הביטול (והשפלות) גם מצד הגוף⁷⁸, שהרי היו הפקר גמור להריגה לכל מי שירצה, ובדרך הטבע לא הי' דרך להנצל מזה. [ואף שהגזירה היתה רק על היהודים ובאם היו כופרים ח"ו לא היו עושים להם כלום (כמובא לעיל סעיף א מתו"א), מ"מ, מכיון שהגזירה אז היתה לא על קיום התומ"צ אלא על הגוף, להרוג ולאבד ח"ו, נמצא, שהגופים שלהם היו אז בתכלית השפלות. דכאשר הגזירה היא על התומ"צ (כמו בחנוכה⁷⁹ שהגזירה היתה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך⁸⁰) שבאם יקיים תומ"צ יהרגו אותו, אזי, הגוף (מצד ענינו) אינו כהפקר. משא"כ כשהגזירה היא להרוג ולאבד ח"ו אלא שיש לו אפשרות להנצל מהגזירה ע"י שיכפור ח"ו, מכיון שהגזירה להרוג אותו היא (לא מפני שאינו רוצה לכפור, אלא) על הגוף, נמצא שהגוף (מצד ענינו) הוא כהפקר⁸¹].

(77) ראה שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסליו פי"ט (ח, סע"א) ואילך. וראה בארוכה ד"ה והי' עקב ה'תשכ"ז ס"ה (לקמן ח"ד ע' קצא ואילך). וש"נ.

(78) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה וקבל פי"א (אלא שהביאור שם הוא באופן אחר).

(79) ראה לבוש או"ח הל' חנוכה סתר"ע ס"ב, הובא בט"ז שם סק"ג.

(80) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה.

(81) להעיר שהחילוק בין שני אופנים אלו הוא גם בהלכה: גם מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, כשעבר באונס אין עונשין

(75) וע"ד החילוק שבין הא"ס שבאצילות להא"ס שלמעלה מאצילות, דזה שהאור דאצילות א"ס להתפשטותו "הוא באצילות גופא ואינו יורד ומתגלה חוץ לאצילות" ואוא"ס שלמעלה מאצילות הוא "בבחי" א"ס להתפשטותו ממש שנמשך בכל ההשתלשלות" (המשך תרס"ו ע' תק ואילך).

(76) וזה שהאדם נשאר במציאותו (גבול) ואעפ"כ לימוד התורה שלו הוא למעלה מהגבלה – עי"ז מתגלה עוד יותר הבל"ג דתורה. וע"ד המבואר בהמשך תרס"ו שם (ס"ע תקא) ש"אמיתית ענין א"ס להתפשטותו (הוא) שבכל מקום הוא מאיר בגילוי ממש ומ"מ העולמות הן במדריגתן שנתהוו".

וזהו מה שע"י המס"נ דפורים דוקא הי' הגמר והשלימות דקבלת התורה, כי ע"י שהביטול שלהם אז הי' גם מצד הגוף, לכן היו כלים להגילוי דמתן תורה הן מצד הנשמה והן מצד הגוף. ויש לומר דזהו גם מ"ש בהמאמר שבזמן הגזירה היו ישראל בתכלית השפלות גם בגשמיות, כי בזה מרמז הטעם על זה שהיו אז כלים להגילוי דמתן תורה גם מצד הגוף.

יא) והנה ע"פ המבואר לעיל (סעיף ד) שבחיבור עליון ותחתון יש ג' ענינים – העליון, התחתון והביטול שלהם – מובן, שבכדי לזכות להגמר והשלימות דקבלת התורה אין מספיק הביטול דהנשמה ודהגוף, אלא צריך שתהי' גם המציאות שלהם, וכמו שהם בתכלית השלימות, ושהמציאות שלהם תהי' קשורה ומחוברת עם התורה. וע"ד שנת"ל (ס"ו וס"ח) שהמעלה דלימוד התורה לשמה היא לא רק בענין הביטול (שהלימוד שלו הוא לא בשביל השלימות שלו, גם לא בשביל השלימות דהנשמה) אלא גם זה שמציאותו של האדם הלומד (הנשמה והגוף) מתחברת עם התורה שע"ז הוא יוצא מהגבלותיו ומתעלה להבל"ג דתורה. ויש לומר, דזהו שמביא בהמאמר שהתעוררות המס"נ דישראל היתה ע"י מרדכי, משה שבדורו, דלימוד התורה של מרדכי הי' בתכלית העילוי, וע"י שעורר את ישראל ללמוד תורה במס"נ [ובפרט שמרדכי הי' ראש הדור (ע"ד משה) שממנו נמשך לכל האברים], המשיך בהם (לא רק ענין הביטול, אלא) גם העילוי דלימוד התורה כמו שהיא מצד השלימות דהאדם, השלימות דהנשמה ודהגוף.

ועפ"ז יש לבאר גם מה שמביא בהמאמר שמרדכי קיבץ כ"ב אלף תינוקות של בית רבן, כי מעלה זו בלימוד התורה (שהיא מצד השלימות דהנשמה ודהגוף) היא בעיקר בתינוקות של בית רבן. ויובן זה ע"פ מה שארז"ל⁸² אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, אמר לי' רב פפא לאביי דידי ודידך מאי, א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא. דהגם שלימוד התורה של ר"פ ואביי הי' (בודאי) לשמה בדרגות הכי נעלות ולימוד התורה דתינוקות של בית רבן הוא מצד יראת הרצועה⁸³, אעפ"כ, יש יתרון בהבל תינוקות של בית רבן, שעל הבל זה דוקא העולם מתקיים. וידוע הביאור בזה⁸⁴, דהמעלה בהבל תשב"ר הוא הן מצד נשמתם, שהיא קרובה יותר לאלקות מפני שזה מקרוב באה מעולם הרוחני, והן מצד הגוף שלהם שלא נתגשם כ"כ באכו"ש ובתאוות, כמבואר במק"א בארוכה. ועפ"ז יש לומר, דזה שמביא בהמאמר שבזמן הגזירה קיבץ מרדכי כ"ב אלף תינוקות של בית רבן, הוא, בכדי לבאר שבלימוד התורה שהי' אז, הי'

ועד שבאם היו עוברים ח"ו היו נעשים על זה – ראה שיחת פורים שנה זו ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות ח"ב ס"ע 299 ואילך).

(82) שבת קיט, ב.

(83) ראה תניא קו"א סד"ה להבין מ"ש בשער היחודים

(קנה, א).

(84) דרך חיים פע"ו (פב, ד).

אותו (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד), ואעפ"כ כשעבר ונתרפא – במקום סכנה – בע"ז ג"ע וש"ד עונשים אותו (שם ה"ו), ומהטעמים לזה, כי בחולה, האונס אינו על העבירה, ועושה ברצון (ראה בארוכה "תשובות וביאורים" ע' 14 [אגרות-קודש ח"א ע' רלו] בהערות. וראה שם עוד דוגמאות לזה).

ועפ"ז יש להוסיף עוד ביאור במעלת המס"נ דפורים על המס"נ דחנוכה – שאז בא בגילוי שענין התומ"צ נוגע לעצם מציאותם,

(לא רק הביטול דהנשמה ודהגוף, אלא) גם השלימות דהנשמה ודהגוף. [אלא שמעלת הנשמה דתינוקות של בית רבן אינה שייכת (כ"כ) ללימוד התורה שלהם, מכיון שהלימוד שלהם הוא מפני יראת הרצועה (טבע הגוף) ולא מצד הנשמה, וגם אין בזה הביטול דמס"נ, ולכן מביא בהמאמר שהלימוד דתינוקות של בית רבן הי' ע"י מרדכי, שע"ז הי' גם לימוד התורה שלהם במס"נ כמבואר בהמאמר]. ויש להוסיף, דע"י שמרדכי קיבץ כ"ב אלף תינוקות של בית רבן נתוסף אצלו העילוי דהבל תינוקות של בית רבן⁸⁵, ועי"ז⁸⁶ המשיך ענין זה גם בכל היהודים שבדורו.

יב) ועפ"ז יש לבאר גם מה שחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע⁸⁷, כי בימי הפורים בכל שנה ושנה חוזר וניעור הענין דוקבל היהודים כמו שהי' בפעם הראשונה, ואדרבא – באופן דמעלין בקודש⁸⁸. [ויש להוסיף, שהחידוש בימי הפורים לגבי מתן תורה הוא בשני ענינים. שבימי הפורים הי' הגמר והשלימות דקבלת התורה (וקבל היהודים), כנ"ל בארוכה, וגם קיום התורה, כדאיתא בגמרא⁸⁹ עה"פ⁹⁰ קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר, דזה שקבלו במתן תורה לא הי' באופן דקיום נצחי, דלאחרי שחטאו בעגל התנצלו את עדים⁹¹, ובימי הפורים כתיב⁹² וימי הפורים האלה לא יעברו גו' וזכרם לא יסוף מזרעם, דזה שקבלו בפורים קיים בקיום נצחי⁹³. ועד"ז הוא בימי הפורים בכל שנה ושנה, שיש בזה שני ענינים אלה. שבכל שנה ניתוסף בהשלימות דקבלת התורה (כנ"ל), ושגם הוספה זו יש לה קיום נצחי]. ולכן בפורים צ"ל העבודה דלא ידע, ארויסגיין פון זיך, כי השלימות דקבלת התורה באה ע"י הביטול. וזהו גם שהציאה ממציאותו (עד דלא ידע) צריכה להיות ע"י לבסומי ביינ⁹⁴ (גשמי), כי הביטול (דפורים) צריך להיות גם מצד הגוף, כנ"ל בארוכה. ומזה נמשך הנתינת כח על כל השנה, שעניני הגוף לא יתפסו מקום אצלו ובמילא לא תהי' מניעה מצד הגוף ללימוד התורה.

וע"פ מה שנת"ל דמעלת לימוד התורה לשמה היא לא רק בענין הביטול אלא גם שהלימוד של האדם הוא באופן דבל"ג, יש לומר, שעד"ז הוא גם בעד דלא ידע, שזה פועל (אח"כ) עלי' גם בהדיעה [דלימוד התורה צ"ל בהבנה והשגה דוקא], שמבין בשכלו ענינים בתורה שקודם לא הי' שייך לזה. וכמו שביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר באחת השיחות דפורים⁹⁵, שע"י שמגיעים לדרגת לא ידע, הידע שאח"כ הוא באופן אחר לגמרי. ובכללות הוא שהשכל המוגבל של האדם מתאחד עם התורה שלומד הבלתי מוגבלת, ועי"ז נעשה חד גם עם קוב"ה, ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד.

90) אסתר ט, כז.

91) תשא לג, ו. שבת שם.

92) אסתר שם, כח.

93) ראה בארוכה שערי אורה ד"ה וקבל פ"כ (צד, א).

94) פרש"י מגילה שם.

95) ראה שיחת פורים תש"ו ס"ב (סה"ש תש"ו ס"ע 23

ואילך).

85) וע"ד המבואר בהמאמר ספ"ה "דעל ידי רגלי העם . . .

נתוסף אור במשה".

86) להעיר ממ"ש בהמאמר בסופו "עמד מרדכי . . . והקהיל

קהלות רבים לחזק אמונתם בהוי' (אמונתם של ישראל בכלל)

ע"י לימוד תינוקות של בית רבן".

87) מגילה ז, ב. וראה סה"מ תרפ"א ע' קעט הערה 1.

88) ברכות כח, א. וש"נ.

89) שבת פח, א.

בס"ד. משיחת ש"פ תרומה, ו' אדר ה'תש"נ

– תרגום מאידית –

וכו' נחלק לכמה פרשיות, מובן שכל פרשה מביאה (בעיקר) ענין נפרד בנוגע למעשה המשכן והעבודה בו.

ב. כללות התוכן דעשיית המשכן והחידוש בהעבודה בו:

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" מבטא גם את תכלית הכוונה דבריאת העולם: בכדי לעשות את העולם הגשמי "משכן" ו"מקדש"⁶ להקב"ה, ובלשון הידוע⁷: דירה לו יתברך בתחתונים, ב"תחתונים" דוקא, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, שהקב"ה ימצא בגלוי בכל עצמותו ("לו" – לעצמותו⁸), כביכול כמו שאדם בדירתו.

זהו גם הטעם מדוע (הציווי והקיום ד) עשיית והקמת המשכן בא מיד בהמשך למתן תורה⁹ – כי במתן תורה ניתן הכח להמשיך את השכינה למטה, כמחז"ל¹⁰ שאז בטלה ה"גזירה" והחלוקה בין עליונים ותחתונים, ו"אמר (הקב"ה) התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים", ואני המתחיל – וירד ה' על הר סיני ונתן את התורה ומצוות, יחד עם הכח לעשות מהעולם הגשמי (חפצא של) קדושה, ולמלאות את תכלית כל הבריאה – לעשות דירה לו יתברך בתחתונים; זה נתמלא בשלימות¹¹ ע"י "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ע"י שבנ"י עשו משכן להקב"ה, מתחיל ע"י עשייתם ומלאכתם בהבאת נדבות המשכן, מדברים גשמיים שבעולם ("זהב וכסף ונחושת גו"), לעשות מזה משכן לה', וע"י הקמת המשכן שהביא את השראת השכינה למטה, ולאח"ז – העבודה בפועל

א. בפרשתנו, פ' תרומה, מתחיל ענין חדש – ענין הכי כללי ויסודי – בתורה: הציווי¹ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שהולך ומתפרש בפרשיות הבאות עד סוף ספר שמות, ולאחרי זה בפרשת וספר ויקרא²:

לכל לראש – ציווי ה' למשה על מעשה המשכן ופרטיו ("ועשו לי מקדש וגו") – בפרשת תרומה, תצוה ותשא [בפ' תרומה – אודות המשכן עצמו וכלי המשכן; בפ' תצוה – אודות העלאת נרות המנורה, עשיית בגדי כהונה, חינוך אהרן ובניו ועשיית מזבח הקטורת; ובפ' תשא – אודות נתינת מחצית השקל עבור אדני המשכן³, עשיית כיוור וכנו וסממני הקטורת], ולאח"ז מסירת משה לבנ"י את ציווי ה' אודות נדבות ועשיית המשכן, וכיצד הם מקיימים זאת בפועל (בפ' ויקהל), ובפ' פקודי, "אלה פקודי המשכן גו" – הסיום וסך-הכל דמעשה המשכן, "ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד"⁴, עד – הקמת המשכן בפועל (בראש חודש ניסן), "ויכס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן"⁵.

ולאחרי זה (בספר ופ' ויקרא) – אודות הקריאה ודיבור ה' אל משה במשכן (תכלית המשכן – "ונועדתי לך שמה"), "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד", והמשך הציוויים והפרשיות (שנאמרו בר"ח ניסן) אודות העבודה במשכן – עבודת הקרבנות, ולאח"ז אודות העבודה בפועל (החל מעבודת אהרן ובניו בחנוכת המשכן בשבעת ימי המילואים, ולאח"ז בחנוכה ע"י י"ב הנשיאים).

מכיון שהסיפור אודות מעשה המשכן וכלי המשכן

(1) תרומה כה, ח.

(2) וסיום הענין בתחלת ספר במדבר – לאחרי חנוכת המשכן ע"י הנשיאים ופ' בהעלותך את הנרות כו', סיום המאורעות דר"ח ניסן – ואח"כ (בהעלותך ט, טו ואילך) ממשיך וחוזר בתורה לספר ע"ד סדר המסעות במדבר (בהמשך למש"נ בס"פ פקודי "ויכס הענן את אוהל מועד גו" ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם גו") – ראה רמב"ן בהעלותך שם.

(3) ובשנים שלאחרי זה – נתינת מחצית השקל היתה כדי "לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה" (פרש"י תשא ל, טו).

(4) פקודי לט, לב.

(5) שם מ, לד.

(6) דאיקרי משכן – עירובין ב, א.

(7) תנחומא נשא טז. במדבר"ר פי"ג, ב. תניא פל"ו. ועוד.

(8) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ע' תפט ואילך. אוה"ת בלק ע' תתקצו ואילך. המשך תרס"ו ס"ע ג. ועוד. וראה (בנדר"ד) ד"ה ועשית את הקרשים תרע"ח ע' (קפב).

(9) אלא שבזה גופא ידוע הג' דיעות בזמן ציווי ה' על עשיית המשכן ונדבות המשכן ביחס לחטא העגל: א) ציווי ה' למשה וגם ציווי משה לבנ"י (וכן נדבת המשכן) ה' (תיכף לאחרי מ"ת) לפני חטא העגל (זח"ב רכד, א); ב) גם ציווי ה' למשה ה' לאחרי חטא העגל ולאחרי ירידת משה מן ההר ביוה"כ"פ (תנחומא פרשתנו ח. פרש"י תשא לא, יח. לג, יא, ג) ציווי ה' למשה ה' לפני חטא העגל, וציווי משה לבנ"י (וכן נדבת המשכן) ה' לאחרי יוה"כ"פ, (זח"ב קצה, א. רמב"ן ר"פ ויקהל – ועפ"ז נאמרו הפרשיות כסדרן). וראה לקו"ש ח"ו ע' 153 ואילך.

(10) תנחומא וזרא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

(11) כדאיתא במדרש (במדבר"ר פי"ג, ב. פי"ב, ו. ובכ"מ) "אימתי שרתה השכינה בארץ ביום שהוקם המשכן" (וראה רמב"ן ריש פרשתנו), שאז נשלמה המשכת השכינה בארץ שהתחילה במתן תורה, כי במ"ת ה' בעיקר הגילוי מלמעלה, ושלימותו הוא כשנעשה ע"י עבודת המטה דוקא – "ועשו לי מקדש גו" (ראה לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך. וש"נ).

ש"ואתה" קאי על עצם דמשה ("מהות עצמותך" 17) שלמעלה משם ותואר (אפילו משם משה), שזהו ("בחי' אתה שבמשה") קשור עם ה"אתה" האמיתי, "דעצמות" 16 א"ס ב"ה שנק' אתה" 18 (דדוקא על עצמות שייך לומר "אתה" לשון נוכח באמת לאמיתו),

וה"אתה" הוא – "תצוה את בני ישראל", "תצוה" מלשון צוותא והתקשרות 19 דכל בני, כפי שנמצאים למטה בתחתונים, עם ה"אתה" דמשה, ועל ידו (ממוצע המחבר 20) – עם עצמותו ית'.

ומכיון שהמדובר הוא אודות גילוי העצם דמשה ושל עצמותו ית', ועיי"ז – גילוי העצם של כל יהודי, מובן גם כן, שזה מגיע למטה למטה יותר. וכידוע שהעצם (אתה) של כל יהודי, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי ובחיצוניות, אפילו פשוט שבפשוטים – קשור (תצוה) עם הקב"ה 21, ובהתקשרות עצמית לא שייך שום הפסק ושינוי ח"ו 22. כידוע פתגם רבינו הזקן 23: יהודי, אינו רוצה ואינו יכול להיות מנותק מאלקות.

ועפ"ז יש לומר החידוש בהענין ד"ושכנתי בתוכם" שמתווסף בפ' ואתה תצוה לגבי פ' תרומה (שבו כתוב "וידבר ה' אל משה דבר אל בני", ולא "ואתה תצוה"): לאחרי גמר ענין (הציווי על) עשיית המשכן בפ' תרומה, קשור עם השם משה ("וידבר ה' אל משה"), בחי' הגילויים, מגיעים 24 להבנה עוד יותר נעלית, ועוד יותר עמוקה יותר בענין ד"ושכנתי בתוכם" – א) הן מצד הגילוי מלמעלה – גילוי עצמותו ית' (אתה), וב) הן בהדרגה שהגילוי מגיע למטה בתחתונים – אפילו כפי שיהודי נמצא למטה מטה 25, גם שם הוא קשור עם "אתה", עצמותו ית' 26.

ד. וענין זה מתבטא גם בהמשך הציווי (ד"ואתה תצוה") 27 "ויקחו אליך שמן גו' להעלות נר תמיד".

במשכן, הקרבת הקרבנות וכו'.

ולכן "ועשו לי מקדש גו'" הוא ציווי בזמן משה במדבר ולאח"ז במשכן שילה ולאח"ז לבנות "בית לה" 12, כל הבתי מקדשות, בית ראשון, שני ושלישי [עד גם – בזמן הגלות 13, כמאחז"ל 14 "ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד"] – שכן "ושכנתי בתוכם" הוא תכלית בריאת העולם (בכל הזמנים ובכל המקומות).

ובחיבור עליון ותחתון ("ושכנתי בתוכם") שנפעל במשכן ומקדש – ישנם כמה פרטים, כמה דרגות ושלבים – כמסופר בפרשיות הנ"ל, תרומה, תצוה, תשא, ויקהל פקודי, ויקרא – כל פרשה מבטאת ענין מיוחד במשכן (המרומו גם בשמות הפרשיות, כידוע ששם הפרשה מורה על תוכנה).

ג. והביאור בזה:

בפ' תרומה מסופר אודות ציווי הקב"ה על מעשה המשכן, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שזהו הציווי הכללי ונתינת כח מהקב"ה לבנ"י כדי (שיוכלו) לעשות משכן לה' (וכלי המשכן – הארון וכו') מגשמיות העולם ("זהב וגו'", כל הי"ג (ט"ו) דברים גשמיים) – משכן שבו ועל ידו יהי "ושכנתי בתוכם", השראת השכינה למטה.

בפ' תצוה מתווסף ענין עוד יותר נעלה (בציווי ה' בענין המשכן (חיבור עליון ותחתון)) – "ואתה תצוה את בני ישראל וגו'".

ובהקדים הדיוק ב"ואתה תצוה", דלכאורה אינו מובן 15: מדוע שונה ציווי זה משאר ציוויים בתורה שכתוב בהם "דבר אל בני ישראל", ובפרט – שכן כתוב גם בענינו – בתחלת פ' תרומה בנוגע לציווי דויקחו לי תרומה ועשיית המשכן; וכאן כתוב "ואתה תצוה" דוקא, ש"משה עצמו יצוה"?

וידוע הפירוש דכ"ק מו"ח אדמו"ר 16 בפסוק,

12) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתן. וראה לקו"ש חט"ז ע' 302 ואילך. חכ"א ע' 149.

13) וכדאיתא במדרש (עה"פ "ועשו לי מקדש") "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא" (ויק"ר פ"ב, ב. וראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תרומה תשמ"ז).

14) ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני הפסוקים). אלשיך עה"פ פרשתנו כה, ח קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן). שלי"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב.

15) ראה ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז פ"ג. ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"ב) פ"א.

16) ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"א. וראה גם קונטרס משיחת ש"פ תרומה תשמ"ט ס"ו. ועוד.

17) כלי יקר עה"פ.

18) ולהעיר מתורת אדה"ז עה"פ אתה הראת לדעת: אתה – דו – עצמות א"ס ב"ה – הראת – דו האסט זיך באוויזן וכו' (סה"מ תש"ד ע' 54. ע' 220. ועוד).

19) תו"א תצוה פב, א.

20) ד"ה פנים בפנים תרנ"ט.

21) וכפתגם הידוע, שהפשיטות של איש פשוט קשורה עם פשיטות העצמות (כתר שם טוב הוספות סקנ"ד. וש"נ).

22) ראה קונטרס משיחת ש"פ תצוה תשמ"ט ס"ז.

23) "היום יום" כ"א סיון.

24) ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"א.

25) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תרומה תשמ"ט ס"ו. וראה גם ד"ה זאת תורת הבית שם.

26) וענין זה נרמז גם בהציווי על עשיית מזבח הקטורת (בסיום הפרשה) – ש"קטורת" הוא לשון התקשרות (כמו "תצוה") "בחד קטירא אתקטונא", תכלית שלימות ההתקשרות דעצם הנשמה עם הקב"ה. ולהעיר שסיום וחזרתם הפרשה ממש הוא בענין "אחת בשנה" (יוהכ"פ), שבו מתגלה בחי' אחת שבישראל, בחי' היחידה, "יחידה לייחדך".

27) וכן בהציוויים בהמשך פ' תצוה – יש בהם חידוש הנ"ל

ובפרטיות יותר יש לומר, שישנם בזה ג' ענינים: "ואתה תצוה את בני", "ויקחו אליך גו' להעלות נר תמיד", ו"יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר". הכוונה היא, שיהיו שני הענינים – הן הגילוי ד"נר תמיד" (מצד בחי' משה), והן הגילוי "מערב עד בוקר"³⁵ (מצד בחי' אהרן), שגם בגדרי התחוננים, שבו ישנם שינויים דערב ובוקר, יהי' הגילוי ד"נר ה' נשמת אדם". ויש לומר, שזהו ("מערב עד בוקר") כולל גם השינויים ועליות בקדושה עצמה, שמתעלה תמיד בעבודתו מדרגא לדרגא עד שלא בערך (כך שבערך להדרגא הנעלית יותר, נקראת הדרגא שלמטה מזה "ערב"). וי"ל שזהו (העלאת הנרות "מערב עד בוקר") המעלה דהעבודה באופן דרצוא ושוב – שינויים ועליות תמידיים, עי"ז שמרגיש שהדרגא התחונה היא בבחי' "ערב", נעשה אצלו רצוא ל"בוקר" ומצב נעלה יותר (שלאחרי זה)³⁶. וכך – דרגא למעלה מדרגא.

והחיבור דשני הענינים (הפכיים) – "נר תמיד" ו"מערב עד בוקר" יחד, כלומר, שבכדי לפעול גם בההדלקה באופן ודרגא דשינוי הזמן "מערב עד בוקר" (תחוננים) – הדלקת הנשמה באופן ד"נר תמיד"³⁷ – בא מכח העצמות, "ואתה תצוה", שלמעלה משניהם³⁸.

ה. בפ' תשא מתוסף עוד ענין ב"ושכנתי בתוכם" במשכן. כמובן מהלשון "תשא את ראש בני ישראל", כלומר, שע"י "זה יתנו גו' מחצית השקל" לתרומת האדנים בנדבת המשכן (שהציווי על זה הוא חידוש

ובהקדים²⁸: א) העלאת הנרות היתה ע"י אהרן, כמו שכתוב לאח"ז "יערוך אותו אהרן ובניו מערב ועד בוקר", מדוע א"כ הציווי הוא "ויקחו אליך" (למשה)? (ב) מהו הטעם שבמשה כתוב "להעלות נר תמיד" ובאהרן – "מערב ועד בוקר"?

הענין דהעלאת הנרות ע"י אהרן בעבודת האדם הוא – העלי' ד"נר ה' נשמת אדם"²⁹ של כל יהודי, כלומר, אהבת ה' ורצון של יהודי (כפי שנמצא למטה כנשמה בגוף) לעלות ולהתכלל באלקות ולהאיר ב"נר מצוה ותורה אור"³⁰. ומכיון שהכח שאהרן נותן לזה הוא באופן דהעלאה ממטה למעלה – לכן זהו באופן שהנרות מאירים "מערב עד בוקר", כלומר, שהגם שהנרות מאירים, בכ"ז ניכר החילוק בין "ערב" ל"בוקר", שזה מורה על מצב דשינויים (שינויי הזמן), מצב דערב וחושך ומצב דבוקר ואור³¹, "וזהו מערב ועד בוקר, כי ברישא חשוכא והדר נהורא, שמאיר בנפשו אור ה' מעט מעט מתוך החושך כו"³². שזהו בכללות העבודה דתפלה (וכללות המצוות – "נר מצוה") שקשור עם הגבלת הזמן³³.

בכדי שלאהרן יהי' הכח לפעול העלאת הנרות מלמטה למעלה, עד שהעבודה בזה תהי' באופן ד"להעלות נר תמיד", עבודה בלי שינויים (ובכללות – ענין התורה "תורה אור")³³ – שיהודי נמצא תמיד במצב של אור וגילוי, בהיותו קשור עם מקורו בתמידות – יש צורך ב"ואתה תצוה את בני ויקחו אליך", הצוותא וחיבור דבנ"י (למטה) עם עצמותו ית' (ואתה), שלמעלה מכל גדר שינוי (אני ה' לא שנית³⁴).

וש"נ), והדלקה זו (בבוקר) היא "כמדה שיהי' דולק מערב עד בוקר" (שם ה"א), כלומר, הדלקה לחצי מעת-לעת, ואח"כ בבוקר חוזר ומדליק לחצי מעת-לעת" (ולא באופן ד"נר תמיד" כפשוטו).

(36) או י"ל באופן אחר: שבחי' בוקר (אור) הוא הרצוא למעלה, ובחי' ערב הוא השוב – שמאיר גם בהחושך שלמטה.

(37) ועפ"ז מובן סיום הכתוב – "מערב עד בוקר לפני ה' חוקת עולם לדורותם", היינו, שגם בההדלקה "מערב עד בוקר" (בשינויי הזמן בגדרי תחוננים) נעשה "חוקת" מלשון חקיקה מיני' ובי' שאין שייך בו שינויים (ראה דרושי פ' בחוקותי ופ' חוקת בלקו"ת, ועוד), ועוד יותר – "חוקת עולם", ועוד יותר "לדורותם", באופן נצחי לעד ולעולמי עולמים. והכח לזה הוא מ"ואתה תצוה", הצוותא וחיבור עם עצמותו ית'.

(38) ועפ"ז מובן מ"ש בתו"א שם (פא, סע"ד. פב, א), ש"נר תמיד" (עבודת משה) הוא בחי' "שוב לאחד", "שע"י התורה הוא גילוי יחודו ית' למטה כמו למעלה כו', גילוי יחוד העליון שלמעלה מהזמן ולפניו ית' כחשיכה כאורה שהוא שוה ומשוה כו", ובחי' "ערב עד בוקר" (עבודת אהרן) הוא "רץ לבך" – כי בפרטיות, הרי הם ב' קוים בעבודה. ומ"ש לעיל בפנים שעבודת אהרן היא בבחי' רצו"ש ועבודת משה (ואתה תצוה) – ה"ז בכללות, לפי הפירוש ש"תמיד" הוא בכח העצמות, שלמעלה מרצוא ולמעלה משוב. ועצ"ע.

(בפנים) לגבי הציוויים בפ' תרומה – כמבואר בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 178 ואילך, שכל הענינים שבפרשת תצוה – העלאת הנרות, עשיית בגדי כהונה, חינוך אהרן ובניו ועשיית מזבח הקטורת – ענינם הוא ההמשכה להפשוטים שבישראל, עד לאלו שהם בדרגא הכי תחתונה, שהמשכה זו היא דוקא מצד עצמותו של משה, ואתה תצוה (ראה ד"ה זאת תורת הנ"ל).

וראה גם לקו"ש ח"ג ע' 935, בבאיור ההוספה דהציווי על בגדי כהונה לגבי הציוויים בפ' תרומה.

(28) ראה תו"א ר"פ תצוה (פא, א). הוספות לתו"א פרשתנו קיא, ב. ועוד.

(29) משלי כ, כז.

(30) ש, ו, כג.

(31) כמ"ש (בראשית א, ה) ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה.

(32) תו"א שם.

(33) ראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תצוה תשמ"ט ס"ב ואילך.

(34) מלאכי ג, ו.

(35) ובפרט לדעת הרמב"ם שמדליקים הנרות (לא רק בין הערביים, "מערב עד בוקר", אלא) גם בבוקר, כמ"ש בס"פ תצוה "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות", וס"ל להרמב"ם ש"הדלקת הנרות היא הטבתם" (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ב. וראה לקו"ש ח"ח ע' 98.

כסא כבודו) יכול להיות רק ע"י הקב"ה בעצמו, "מטבע של אש הוציא הקב"ה כו' והראהו למשה ואמר לו זה יתנו"; ההתאחדות דגשמיות ורוחניות (שניהם בבת אחת בפועל) יכול להעשות רק ע"י הקב"ה בעצמו, שבחר ברצונו בסדר השתלשלות, אזי בכוח לבטל את הסדר השתלשלות.

ועפ"ז מובן, שבנתינת מחצית השקל (מטבע גשמית) ישנו ענין נעלה יותר אפילו מ"מטבע של אש" . . מתחת כסא כבודו, כי ה"מטבע של אש" למעלה (מתחת כסא כבודו) היא חלק מסדר השתלשלות, בעולם הכסא (עולם הבריאה); משא"כ שהנתינה דמטבע גשמית תעשה "זה" גם "מטבע של אש" – בא מכח העצמות, שלמעלה מסדר השתלשלות (ויתירה מזו – עי"ז ה"ה מבטל סדר השתלשלות), לא רק למעלה מעולם הבריאה, אלא גם מעולם האצילות ולמעלה מזה. ויתירה מזו: החיבור (דמטבע גשמית ו"אש") נעשה באופן ד"זה", בגלוי, משא"כ עולם הבריאה (ואפילו עולם האצילות) הוא עולם מלשון העלם והסתור.

בזה מובן החידוש ב"ושכנתי בתוכם" שמתווסף בפ' תשא – ב"זה יתנו גו' מחצית השקל", שאי"ז רק חיבור דעליון ותחתון, באופן שממשיכים רוחניות בגשמיות העולם, אלא שהגשמיות גופא נעשה דבר אחד עם רוחניות.

ו. בפ' ויקהל (ופקודי) מתווסף עוד ענין, שלאחרי ציווי ה' אל משה (בפ' תרומה, תצוה ותשא) מוסר משה את הציווי לבני"י, והם מקיימים זאת בפועל – שבזה מתווסף החידוש, שלאחרי הציווי ונתינת כח למעלה, שהמעשה הוא העיקר – העיקר הוא העבודה דבני"י בתחתונים לעשות המשכן לה⁴⁶.

ולהוסיף, ש"ויקהל" מוסיף גם ענין בעצם המשכן – כמודגש בתיבה "ויקהל", שמשמעו ההקלה והתאחדות דכל בני"י, שזוהו הקדמה והכנה עיקרית לעשיית המשכן: כדי שהמשכן יהי' משכן דכלל ישראל – "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל בני ישראל – היתה תרומת ונדבת כל יחיד מישראל

בפ' תשא לגבי הפרשיות שלפנ"ז) נעשה התנשאות ועליו³⁹ בבני"י⁴⁰ לגבי מעמדם לפני זה⁴¹ (כולל ע"י הציוויים בפ' תרומה ותצוה).

ויש לומר, שההוספה בפ' תשא (בהדירה בתחתונים ע"י המשכן) ענינה בכך שנוסף ל"ושכנתי בתוכם" (גילוי עצמותו ית', "ואתה תצוה") שנפעל ע"י בני"י, ה"ז נמשך – ע"י בני"י – גם בחלקם בעולם.

ויובן, לפי המבואר במק"א⁴² בביאור דברי רז"ל עה"פ "זה יתנו" . . מחצית השקל" – ש"תמה⁴³ (משה) על הדבר מה יכול אדם ליתן כופר נפשו", ולכן "כמין⁴⁴ מטבע של אש הוציא מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר זה יתנו, כזה יתנו":

תמיהת משה היתה: כיצד ניתן להבין ע"פ שכל, שהנתינה דמטבע גשמית (מחצית השקל), דבר הכי תחתון, יפעל "כופר נפשו", ד"חלק אלוהי ממעל ממש⁴⁵ (תכלית העילוי) !?

על זה ענה לו הקב"ה בהראותו לו "מטבע של אש" . . מתחת כסא כבודו . . ואמר לו זה יתנו": בזה שהראהו הקב"ה "מטבע של אש" . . מתחת כסא כבודו" ואמר "זה יתנו" – הקב"ה חידש שהמחצית השקל שבני"י נתנו אז (וזה נמשך במצות מחצית השקל תמיד בכל השנים) היא לא רק מטבע גשמית, אלא גם "מטבע של אש" . . מתחת כסא הכבוד, ו"זה יתנו" בני ישראל, מטבע כזה ממש.

החידוש בזה הוא לא, שבשרשה היא "מטבע של אש" (זהו בכל הדברים הגשמיים, שמשתלשלים משרשם הרוחני), וגם לא שע"י המצוה ממשיכים חיות רוחני ("אש") בעשי' הגשמית (החידוש נמשך במ"ת ועשיית המשכן בכלל), אלא בזה, שגם לאחרי שהמטבע השתלשלה וירדה לעוה"ז הגשמי, הרי עי"ז שמקיימים בה המצוה דמחצית השקל, נפעל שינוי במטבע שהיא נעשית (כפי שנמצאת בגשמיות) "מטבע של אש" – היפך סדר השתלשלות, שהתחתון נשאר למטה מהעליון – ובגלוי "זה יתנו".

שהכח לחיבור זה (של ה"מטבע" עם אש מתחת

(41) כמובן גם מתמיהת משה (ב"ב י, ב): במה תרום קרן ישראל? אמר לי' (הקב"ה) בכי תשא. וראה בארוכה קונטרס משיחת ש"פ תשא תשמ"ט.

(42) לקו"ש חכ"ו ע' 229 ואילך.

(43) תור"ה זאת – חולין מב, סע"א.

(44) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא תשא ט. נשא יא. במדב"ר

פ"ב, ג. וראה לקו"ש חט"ז ע' 381. וש"נ.

(45) תניא רפ"ב.

(46) ראה לקו"ש ח"א ע' 196 ואילך. ח"ג ע' 908. ע' 935.

(39) וגם להפירוש שמחצית השקל "לכפר על נפשותיכם" הי' תיקון על חטא העגל (ירושלמי שקלים פ"ב סוף ה"ג. תנחומא תשא י"א), יש בזה החידוש (לגבי פ' תרומה ותצוה) של כפרה ותשובה – הן להדיעה שפ' תרומה ותצוה נאמרו לאחרי חטא העגל "כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל" (שהרי גם לפ"ז מוכרח לומר שניתוסף בהכפרה ע"י מחצית השקל), ועאכו"כ להדיעה שפ' תרומה ותצוה נאמרו לפני חטא העגל (היינו כשבני"י היו במצב של צדיקים), הרי בפ' תשא ניתוסף מעלת הכפרה והתשובה.

(40) ובוזה גופא – ב"דאש בני"י, ועאכו"כ בשאר חלקי האדם, שלמטה מן הראש.

לי מקדש ושכנתי בתוכם" שהיא ציווי לדורות – הציווי על כל הבתי מקדשות – משכן, בית ראשון, בית שני, ובנוגע לפועל כעת – בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו.

ובהקדמה: בבית המקדש השלישי, "מקדש אד" כוננו ידיך"⁵⁹, בית נצחי (לא⁶⁰ כמו בית ראשון ושני) – יהי השלימות ד"ושכנתי בתוכם", חיבור עליון ותחתון, ובכל הפרטים הנ"ל: השלימות דנתינת כח מלמעלה (ציווי ה' אל משה), ובפרט ע"פ הידוע שביהמ"ק השלישי הוא כבר בנוי ומשוכלל למעלה⁶¹, והוא צריך רק לירד למטה; שלימות הגילוי ד"ואתה תצוה" – הצוותא וחיבור עם עצמותו ית', ובאופן נצחי ("תמיד"), בהבית נצחי, יחד עם השלימות בעבודה דרצוא ושוב ("מערב עד בוקר"); השלימות ב"תשא את ראש", וההמשכה ד"מטבע של אש" בתחתונים (עולם), כך שבכל העולם כולו יראה בגלוי – "זה" – איך שזהו דבר אחד עם רוחניות (אש מתחת כסא כבודו); השלימות ד"ויקהל" – "קהל גדול ישובו הנה"⁶², וגילוי אחדותו ית' בכל העולם כולו, "ה' אחד ושמו אחד"⁶³; השלימות ד"פקודי" – המנין העשירי דלע"ל, וגם השראת השכינה בפועל למטה בביהמ"ק השלישי; והשלימות ד"ויקרא אל משה", הקריאה ודיבור ה' לבחי' משה שבכאו"א, שנותנת את הכח להכנס לאוהל מועד עד שכשם שבא ליראות כך בא לראות, עד ש"ולא יכנף עוד מוריק והיו עיניך רואות את מוריקך"⁶⁴, כולל כפי שיהי' לע"ל – העלי' לרגל בכל שבת ור"ח⁶⁵.

מזה מובן הלימוד עתה מהמדובר לעיל, ובפרט בדורנו זה:

בני ישראל חיכו והאמינו בהשתוקקות עצומה לגאולה – "אחכה לו בכל יום שיבוא" נוי"ל שזה כולל את ה"אחכה" דבנין ביהמ"ק השלישי וכל הענינים שבאים עם ביאת המשיח]. עד שזה התבטא בפועל

למלאכת המשכן צריכה להיות באופן שיעשה (יחדל מלהיות ממון יחיד, ולהעשות) ממון ציבור. ולכן ההקדמה לזה – להקהיל כל בני"י (יחידים) ולעשות מהם קהל אחד. ונוסף לזה – "ויקהל" מרמז על אופן עשיית כלי המשכן, שהכוונה בזה שיהי' לא (רק) כעשי' ופעולה פרטית, דכלי פרטי, אלא באופן ד"ויקהל" – להקהיל יחדיו כל חלקי המשכן לעשות משכן אחד, שדוקא אז מקבל כל כלי את קדושתו הפרטית, עי"ז שתחלת עשייתן לשמה הוא לשם קדושת המשכן⁴⁷.

ז. ההוספה בפ' פקודי בפשטות היא: הסיום וסך-הכל⁴⁸ דמעשה המשכן, ועיקר הכל – הקמת המשכן בפועל והשראת השכינה למטה בפועל – עד ש"ויכנס הענן את אוהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן"⁴⁹.

לאחרי זה בפ' ויקרא מתווסף עליו נעלה יותר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד": גם לאחרי הקמת המשכן בפועל (בפ' פקודי) "לא יכול משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן", ד"שכן עליו הענן" הוא "המשכת אור א"ס ממקום עליון ונורא מאד שנאמר בו⁵⁰ ישת חשך סתרו כו' שלא שייך בו שום גילוי השגה כו"⁵¹; אבל לאח"ז, עי' "ויקרא אל משה" – פעלה הקריאה שיוכל להיכנס (ויכנס בפועל) לאוהל מועד⁵², ולקבל הגילוי מבחי' ישת חשך סתרו⁵³.

ולאח"ז – אומר הקב"ה – בספר ויקרא, ספר הקרבנות – כל פרטי דיני הקרבנות במשכן, שזהו שלימות ענין המקדש: בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות⁵⁴, ההקרבה ועלי' של בהמה כו' גשמית כקרבן לה'⁵⁵, "ריח ניחוח לה'", "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"⁵⁶, קרבן מלשון קירוב, ורזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס. כולל ועיקר – "אדם כי יקריב מכס קרבן לה'⁵⁷", "מכס" דוקא⁵⁸.

ח. מכל ענין בתורה צריך להיות לימוד והוראה בפועל בעבודת האדם, עאכו"כ מהמצוה כללית "ועשו

(47) ראה בכ"ז לקו"ש חכ"א ע' 251. 255 ואילך.

(48) וראה לקו"ש שם, שהחידוש דפ' פקודי (לגבי פ' ויקהל) הוא, שנוסף להציווי כללי של עשיית מקדש בכלל (הכולל ריבוי פרטים), נעשה חשיבות גם בכל פרט ופרט. והנפק"מ לדינא – שבעשיית כלי המשכן צ"ל גם הכוונה לשמה, לשם הכלי פרטית (נוסף על הכוונה לשמה, לשם קדושת המשכן, כנ"ל בפנים). ועיי"ש, ש"ל שזהו ההוספה ברמב"ם (סהמ"צ מ"ע כ), שלאחרי שכתב שכל כלי המשכן הם "מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש", מוסיף "וכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק".

(49) ראה לקו"ש ח"ג ע' 934 ואילך. קונטרס משיחת ש"פ פקודי תשמ"ט ס"ו.

(50) תהלים יח, יב.

(51) לקו"ת ר"פ ויקרא (א, א).

(52) תנחומא ר"פ ויקרא (א' וחי'). זהר שם (ג, ב). תנחומא בעלותך

ו. ועוד. וראה לקו"ת שם פ"ב (א, ב).

(53) ראה בכ"ז קונטרס הנ"ל ס"י ובהערות שם.

(54) רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתן.

(55) ראה לקו"ש חט"ז ע' 479 ואילך.

(56) ויקרא א, ט ובפרש"י.

(57) שם, ב.

(58) ראה לקו"ת ויקרא ד"ה אדם כי יקריב. ועוד.

(59) בשלח טו, יז ובפרש"י.

(60) ראה זח"ג רכא, א.

(61) רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.

(62) ירמ"י לא, ז.

(63) זכרי' יד, ט.

(64) ישעי' ל, כ.

(65) פס"ר פ' שבת ור"ח (ב).

שנעשים גם "מטבע של אש שמתחת כסא כבודו" (כנ"ל). וזה נעשה מעין הכנה – להדירה בתחתונים, דירה נצחית, שתהי' בגאולה האמיתית והשלימה, גאולה נצחית (שאין אחרי' גלות), וביהמ"ק נצחי.

ט. בכל זה מתווסף במיוחד בתוככי חב"ד ע"י ומצד הקביעות דשבת פ' תרומה בשנה זו – ביום ו' אדר, יום היארצייט (הראשון) של זה שזכה להתמנות (ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) ליו"ר ועד הפועל דישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש⁷⁰:

ביום היארצייט נעשית עלי' שלא בערך (רצוא) בנשמה [ובפרט שבא לאחרי אמירת קדיש במשך י"א חדשים, כו"כ פעמים בכל יום (כמנהגים השונים בזה), כידוע שקדיש פועל עלי' בנשמה, ועאכו"כ אמירת הקדיש ביום היארצייט], וביחד עם זה ה"ז פועל גם המשכה למטה (שוב), וזה נותן כח וסיוע לאומר ושומע הקדיש (ועונה אמן), כנשמות בגופים למטה⁷¹ [ובפרט לתלמידי הישיבה שנעשו ע"י העבודה והשתדלות דבעל היארצייט, כדלקמן].

עיקר העבודה דבעל היארצייט (במשך רוב ימי חייו) – שביום היארצייט עומד בגלוי "כל מעשיו ועבודתו אשר עבד במשך כל ימי חייו"⁷² – הי' בזה שהנהיג, כאמור, את ההנהלה בפועל דישיבת תומכי תמימים (בכח דכ"ק מו"ח אדמו"ר שנתמנה (ע"י אביו, מייסד הישיבה) כמנהל פועל דהישיבה), שע"י השתדלותו ועבודתו הועמדו ריבוי תלמידים, תלמידי התמימים, פירות ופירי פירות, שרואים בעיני בשר – תלמידים שעוסקים בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ובהפצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה.

כל ישיבה היא "מקדש מעט" (אלו בתי מדרשות)⁷³, משכן ומקדש לה', ובאופן של קביעות והתיישבות (ישיבה), מעין ביהמ"ק הנצחי לע"ל. עאכו"כ ישיבת תומכי תמימים שנתייסדה (ע"י הרבי (מוהרש"ב) נ"ע) בסוף זמן הגלות, בכדי שתלמידי הישיבה יהיו "נרות להאיר", להאיר את החושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא, "עם הנר תמיד דמאורות כו"⁷⁴,

בהנהגה (והוראה) של כמה ללמוד "תורת כהנים", ללמוד את הדינים הקשורים עם ביהמ"ק והקרבת קרבנות כו' (כולל הפרשיות דשבועות אלו), בכדי שיהיו "מוכנים" לגאולה שיכולה לבוא תיכף ומיד – ע"י ידיעת ההלכות שיהיו אז נוגעים לפועל ל"כהנים בעבודתם לויים בדוכנם וישראל במעמדם".

עאכו"כ בדורנו זה, לאחרי ש"כלו כל הקיצין", ועפ"י כל הסימנים בגמרא ומדרשי חז"ל נמצאים כבר בעקבתא דמשיחא, ודבר ברור שדורנו הוא הדור האחרון דהגלות, והדור הראשון דהגאולה.

ובפרט כשנמצאים בימי סגולה, ימים מסוגלים ביותר לגאולה, כהשבועות שמתחילים משבת זו⁶⁶, כשקוראים בתורה אודות "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", עם כל הפרטים האמורים לעיל – ה"ז צריך לעורר ביתר שאת וביתר עוז בכל יהודי [נוסף להקיום ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הפרטי, בתוך כאו"א, במשכנו הרוחני, בביתו הפרטי וכו'] ההשתוקקות וגעגועים לגאולה האמיתית והשלימה ולבית המקדש השלישי, ועבודת המקדש, הדלקת המנורה והקרבת הקרבנות וכו'.

ועוד ועיקר: זה צריך לבוא כמעשה בפועל⁶⁷, – להוסיף ביתר שאת וביתר עוז ב"מעשיו ועבודתו" שמיביאים את הגאולה⁶⁸, ובמיוחד – ענינים (בעבודת ה') שהם מעין – וממהרים עוד יותר – את הגאולה. כולל ומתחיל מלימוד הל' בית המקדש ותורת כהנים (כמבואר בפרשיות אלו בתורה שבכתב, ותורה בפירושה ניתנה – בתושבע"פ), ותלמוד גדול שמיביא לידי מעשה – העבודה בפועל מעין הגאולה. ובכללות: לעשות מכל דבר בעולם משכן ומקדש לה', ומקדש נצחי – ע"י השימוש בדבר למצוה (או תשמישי מצוה), שע"י מתאחד הדבר ביחוד "נצחי למעלה"⁶⁹, עד שמתגלה גם למטה, במצוה מלשון צוותא וחיבור עם הקב"ה. לדוגמא – ע"י מצות צדקה: ע"י נתינה מהממון הפרטי לצדקה, עושים מהמטבע הגשמית (וכיו"ב) מצוה של הקב"ה,

66 וגם יום השבת הוא מעין יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים (תמיד בסופה). ושבת מיקדשא וקיימא, בדוגמת ביהמ"ק השלישי שבנוי למעלה (ע"ד מיקדשא וקיימא), וכן כללות הגאולה העתידה תהי' דוקא ע"י הקב"ה (ראה שיחת ג' תמוז תרפ"ז), וכמ"ש "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", ועוד.

67 ובפרט שלע"ל ההלכה (ראה אוה"ת ר"פ ויגש. ואתחנן ע' ערה ואילך. ועוד) שמעשה גדול (ולא רק שהמעשה הוא העיקר). ומעין זה צ"ל בהעבודה עתה בתור הכנה להגאולה.

68 תניא רפ"ז. ואף שבית שלישי הוא מעשה ידי הקב"ה ובא מלמעלה (ראה לעיל הערה 66) – ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל, שבית שלישי, שהוא מעשה ידי הקב"ה (לא כמו בית ראשון ושני

שהם מעשי ידי ישראל ונדבתם), בא מלמעלה ע"י עבודת הביורורים בזמן הגלות דוקא.

69 תניא פכ"ה.

70 הרה"ג הרה"ח ר' שמריהו ב"ר מנחם מענדל ע"ה גורארי', חדב"נ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע וגיסו של – יבלחט"א – כ"ק אדמו"ר שליט"א. המו"ל.

71 ראה בכ"ז קונטרס משיחת ש"פ שמות תשמ"ט. וש"נ.

72 ראה אגה"ק סכ"ה.

73 מגילה כט, א.

74 שיחת ח"י אלול תרנ"ז (נדפסה בס' השיחות תש"ב ע' 133. לקו"ד ח"ד תשפב, א).

שבתורה (פנימיות התורה), ויקחו אליך שמן (פנימיות התורה) גו' להעלות נר תמיד, ועי' לגלות בכל יהודי ("מערב עד בוקר") את "נר ה' נשמת אדם", הקשר שלהם עם הקב"ה ("ואתה תצוה") סתים דישראל עם סתים דקוב"ה²⁸.

עד שמאירים את כל העולם כולו, ועושים מגשמיות העולם משכן ומקדש לה' ("מטבע של אש"), דירה לו ית' בתחתונים. שזהו ענין החסידות בכלל – לגלות אלקות, עד לדרגות הכי נעלות באלקות, לגלות בעולם.

עד באופן שפועלים שגם המושפעים יהיו "נרות להאיר", טופח על מנת להטפוח, ועי' שמקבלים את ציווי ה' ("ע"י משה שבכל דור, ובחי' משה שבכאור") "לועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – עושים ע"י עבודתם, את המשכן ומקדש לה' (כמסופר בפ' ויקהל), עד להקמה בפועל (בפ' פקודי), ועד שנעשה ויקרא אל משה, בחי' משה שבכאור"א.

ולהוסיף, שבישיבה עצמה התווסף לאחרי שכ"ק מו"ח אדמו"ר בא מחצי כדור העליון והתיישב בחצי כדור התחתון (בארצות הברית, בברוקלין, ניו-יארק), והעתיק לכאן את מרכז ישיבת תומכי תמימים – אשר בט' אדר שנה זו נעשה יובל (חמשים) שנים מאז (ת"ש – תש"נ)⁸⁵: ידוע הפתגם⁸⁶, שמתן תורה לא ה' בגלוי בחצי כדור התחתון. וע"פ הכלל שכל עלי' היא בערך הירידה שקדמה לה – צריך לומר, שע"י הירידה (של הישיבה) בחצי כדור התחתון, בו מ"ת (שאז ניתנה כל התורה כולה, נגלה ופנימיות התורה) לא ה' בגלוי – מתווסף עלי' ויתרון האור בהעבודה דכ"ק מו"ח אדמו"ר בכלל⁸⁷, כולל בהפעולה דהישיבה בהפצת המעינות חוצה. כפי שראו בפועל את ההתרחבות עד שלא בערך דהפצת המעינות חוצה בחצי כדור התחתון לגבי מה שהי' לפניו (בחצי כדור העליון), והולך ומוסיף.

(84) ראה שם (בפירוש "להעלות נר תמיד"), ש"גם נר שהוא גליא שבתורה שהוא בחי' אור לבד, יהי' ג"כ במדריגת תמיד. ועי"ש שזהו החיבור דמאור (פנימיות התורה) ואור (גליא דתורה).

(85) ויש לומר שהביקור שלו בארצה"ב בשנת תר"צ (עשר שנים לפני התיישבותו כאן) הוא ע"ד "ואת יהודה שלח לפניו גו' להורות לפניו גשנה", "לפנות לו מקום ולהורות האיק' יתיישב בה" (ויגש מו, כח ובפרש"י).

(86) סה"מ תש"ח ע' 232 ואילך. ועוד. וראה קונטרס משיחת ש"פ קרח תשמ"ט.

(87) וי"ל שהכח לזה הוא משמו "יוסף יצחק": יוסף ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר", שמכל עניני העולם, גם מבחי' אחר (כולל – חצי כדור התחתון) נעשה "בן" לה', עד באופן של "יצחק" – צחוק ושמהה דקדושה (שלימות הגילוי דקדושה), ועד שנעשים שם אצד ("יוסף יצחק"). וי"ל ע"ד "ה' אחד ושמו אחד", ועד שה' ושמו אחד – כפי שיהי' בגילוי לע"ל, כשם שאני נכתב כך אני נקרא.

וכידוע השיחה של הרבי (מהורש"ב) נ"ע לתלמידי הישיבה⁷⁵ בענין "כל⁷⁶ היוצא למלחמת בית דוד" – שתלמידי הישיבה הם "חיילי בית דוד" ש"יצילו את המצב של כלל ישראל" מאלו "אשר חרפו עקבות משיחך"⁷⁷,

וימלאו את הכוונה ד"יפוצו מעינותיך חוצה" (ע"י רבותינו נשיאינו) שתביא את הגאולה.

והאופן שתלמידי הישיבה ממלאים זאת הוא – ע"י לימוד התורה (בקביעות ובהתיישבות), נגלה דתורה ופנימיות התורה (תורת החסידות), כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד, וכתורה אחת – "תורה תמימה" [כידוע הסיפור בקשר עם קריאת שם הישיבה "תומכי תמימים"⁷⁸ – שהשם נתן הרבי נ"ע בשמחת תורה⁷⁹ בשעת הקפות⁸⁰, בהמשך לאמירת "תומך תמימים הושיעא נא", והוסיף בשעת מעשה: "מטרת הישיבה להיות תורת ה', תורה הנגלית ותורת החסידות, תמימה כו"י].

ויש לומר, שהחיבור דנגלה דתורה ופנימיות התורה הוא בדוגמת החיבור דעליון ותחתון בתורה עצמה (כביכול), כמו שהי' במשכן ומקדש: נגלה דתורה, גופא דאורייתא (אילנא דטו"ר⁸¹), קשור עם בחי' גליא דקוב"ה, אלקות שבערך לבריאה, ופנימיות התורה, נשמתא דאורייתא (דלית שם תמן לא קשיא כו"י⁸¹) קשור עם סתים דקוב"ה⁸², אלקות שלמעלה מהבריאה; ובישיבת תומכי תמימים נעשה חיבור שניהם יחד (בכח האתפשטותא דמשה שבכל דור "ואתה תצוה"⁸³) – "ושכנתי בתוכם", גילוי בחי' סתים דתורה וסתים דקוב"ה בבחי' גליא דתורה וגליא דקוב"ה⁸⁴.

וזוה נותן את הכח לפעול עם היהודים מסביב – ע"י שנעשים "נרות להאיר" במשכן ומקדש ד"ישיבת תומכי תמימים" – ולהאיר את כל הסביבה במאור

(75) שמח"ת תרס"א – נדפסה בס' השיחות שם ע' 141. לקו"ד שם תשפז, ב ואילך.

(76) שבת נו, א.

(77) תהלים פט, נב.

(78) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"י ע' ד. שם ע' ססה.

(79) תרנ"ט.

(80) וי"ל השייכות לשמחת תורה – ע"פ הידוע שמועדי חודש תשרי הם מועדים כלליים, ומשמחת תורה (ושבע) פעמים הקפות עם התורה) נמשך הכל לענין התורה במשך כל השנה.

– ולהעיר מהמנהג (ספר המנהגים חב"ד ע' 69. וראה ס' השיחות תורת שלום ע' 243) ש"בליל שמח"ת ההכנסה היא לטובת ישיבת תורת".

(81) זח"ג קכד, ב (ברע"מ).

(82) ראה לקו"ת ויקרא ה, א. נצבים מו, א. ובכ"מ.

(83) ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל.

את "אתי מר" דא מלכא משיחא.

יא. בכל זה מתווסף עוד יותר מצד זה ש' אדר (ובשנה זו – ש"פ תרומה) הוא גם ערב ז' אדר – יום הולדת ויום פטירת משה רבינו: ביום זה עומדים בגלוי כל מעשיו ועבודתו של משה רבינו, שבכללות ה"ז – א) ענין התורה (שנקראת על שמו, תורת משה), "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו", כל התורה כולה – תושב"כ ותושבע"פ, נגלה דתורה ופנימיות התורה, עד כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש; וב) ענין המשכן – שנקרא על שמו⁹⁵. וציווי ה' אל משה "ועשו לי מקדש" כולל כל הבתי מקדשות.

ובפרט שזהו בהמשך לו' אדר, ערב והכנה לו' אדר – העבודה דלימוד התורה – ועשיית המשכן ומקדש בו' אדר, מוליכה ומביאה להשלימות בזה ביום ז' אדר – יומו של משה רבינו, גואל ראשון הוא גואל אחרון⁹⁶.

יב. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

בקשר עם יום זה, שבת פ' תרומה, ו' אדר, ערב ז' אדר – כדאי להוסיף במיוחד בלימוד התורה, נגלה דתורה ופנימיות התורה. ולהמשיך את ההוספה בפרט בז' אדר. ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה – גם להוסיף בנתינת הצדקה, ובהחלטות טובות בכל עניני תומ"צ, כולל ובמיוחד – תקנת משה רבינו "להקהיל קהילות בכל שבת ללמד דברי תורה"⁹⁷ (כמדובר כמ"פ לאחרונה⁹⁸).

ובפרט תלמידי ישיבת תומכי תמימים – יוסיפו בתפקידים: לכל לראש – הוספה בלימוד הנגלה ולימוד החסידות, וגם – להוסיף בעבודתם ד"נרות להאיר", להפצת המעיינות חוצה נוכדאי שיוציאו לאור מאמר חסידות לכבוד בעל היארצייט בענין הגאולה, תחיית המתים וכיו"ב].

ובמיוחד – שתלמידי הישיבה (ע"פ הוראת ההנהלה) ימשיכו בהתוועדויות החסידותיות (בנוסף להתוועדות בערב שבת), יחד עם החלטות טובות בכל הנ"ל.

ויה"ר, שלאחרי כל הדיבור אודות הגאולה האמיתית והשלימה, והתביעה "עד מתי"... – שתבוא הגאולה כבר בפועל ממש, ושכבר יהי' ביהמ"ק

י. עפ"ז מובן, שכיון שעיקר העבודה דבעל היארצייט דו' אדר הי' בהנהגת הישיבה – אזי ביום זה עומד בהדגשה ובשלימות – עבודתו במשכן ומקדש דישיבת תומכי תמימים – כפי שרואים זאת בגלוי ובפועל בהפירות ופירי פירות, תלמידי הישיבה, שממשיכים את העבודה בפועל כאן למטה.

ויש להוסיף, שמכיון שנתמנה בהשגחה פרטית (ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר) להנהיג את הישיבה, שענין הנ"ל (תוכן ענין הישיבה) מרומז בשמו – "שמריהו בן מנחם מענדל":

בשמו "שמריהו" ישנם (רוב ה)אותיות "נשמה": ש', מ', ה'. והיו"ד כשמעמדים אותו בתחתית הוא"ו נעשה נו"ן. שזה מרמז על ענין הגילוי (ועילוי) הנשמה (שנעשה ביום יארצייט), ובמיוחד – גילוי נשמתא דאורייתא (בגליא דאורייתא), וגילוי "נר ה' נשמת אדם".

גם ענין הגאולה – שבאה מהר יותר ע"י ישיבת תומכי תמימים כמשכן ומקדש (מעט), בתור הכנה למקדש דלעתיד – וע"פ הידוע⁸⁸ שבאם מתוסף ע"ז ביר"ש וכו' מותר וכדאי "לחפש" רמזים, י"ל רמז בשמו: האות מ'⁸⁹ באמצע תיבה מרמז על ענין הגאולה – כידוע⁹⁰ בענין "לסרבה המשרה"⁹¹, שהמ"ם סתום באמצע התיבה קשור עם הגאולה (משא"כ המ"ם פתוח בסיום התיבה, "חומות ירושלים אשר המ פרוצים"⁹², מרמז על גלות). וי"ל שבשעה שכתוב מ"ם פתוח באמצע התיבה ה"ז גם קשור עם הגאולה, אלא מכיון שהגאולה וסתומת רוח הרביעי, עדיין לא באה בפועל ה"ז עדיין מ"ם פתוח.

ובפרט ששם אביו הוא "מנחם מענדל", וידוע מרז"ל אשר שמו של משיח – מנחם שמו⁹³, וגם מענדל, בגימטריא "צדק" [כידוע בנוגע שמו של אדמו"ר "הצמח צדק" – גימטריא דשמו "מנחם מענדל"], "ש"צדק" (וגם "צמח") הוא שמו של משיח⁹⁴.

ובן מנחם מענדל", מרמז גם ע"ד הפירוש ב"בן חורין" (לא "בן", אלא) שמציאותו שלו הוא "חורין". כלומר, שהתעסקותו היא בעניני תלמידי התמימים, שילמדו נגלה וחסידות ופיצו המעיינות חוצה שמביא

94 "צמח" – איש צמח שמו (נוסח הושענות הושע"ר). "צדק" – והי' צדק אזור במתניו (ישעי' יא, ה).

95 "משכן שעשה משה" (רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתן). וראה דה"א א, כט: משכן ה' שעשה משה. וראה סוטה ט, סע"א.

96 ראה שמו"ר פ"ב, ד. ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויהי. ועוד.

97 שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג.

98 קונטרס משיחות ש"פ נח שנה זו. ועוד.

88 מכ"ק אדני"ע (אג"ק שלו ח"ב ע' תשכ. קונטרס עה"ח ע' 88.

וראה סה"ש תש"ב ע' 84).

89 ולהעיר שאות מ' הוא ר"ת של משכן ומקדש.

90 ראה ס' הערכים חב"ד מערכת אותיות התורה אות מ"ם (ב)

ס"ז (ס"ע רב ואילך). וש"נ.

91 ישעי' ט, ו.

92 נחמ"י ב, ג.

93 סנהדרין צח, סע"ב. איכ"ר פ"א, נא.

השלישי כאן למטה, ולעבוד שם בביהמ"ק את העבודה, ומשה ואהרן עמהם, והקיצו ורננו שוכני עפר⁹⁹, ובעל היארציית דו' אדר בתוכם, – כך שעוד יארציית כבר לא יהי'.
 הנשמות, אשר כל ישראל יש להם חלק בעוה"ב, יקומו בתחיית המתים, הולכים תומ"י ממש – לארץ הקודש, לירושלים עיר הקודש, ובביהמ"ק השלישי, מקדש אד' כוננו ידיך.
 וכל בני שליט"א נשמות בגופים, יחד עם כל

לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

במקום המקדש: לגבי קרבנות בגשמיות, פשוט שהם קשורים במקום המשכן ומקדש, שהרי "משהוקם המשכן נאסרו הבמות", וכן אחר כך כש"באו לירושלים"⁸ היה אסור להקריב קרבנות במקום אחר מלבד בבית המקדש; ואפילו קרבנות ברוחניות - תפילה, שמותרת בכל מקום (מלבד ב"בכתא"⁹ שמחמת פיזור הנפש אי אפשר לכוון שם כראוי וכיוצא בזה)¹⁰ - מכל מקום נקרא בית המקדש לעולם "זוה שער השמים"¹¹, שם הוא המקום דרכו עוברות התפילות תמיד, שלכן צריך להתפלל עם הפנים לארץ ישראל, "והתפללו אליך דרך ארצם"¹², ובארץ ישראל עצמו, עם הפנים לירושלים, ובירושלים עצמו - למקום המקדש¹³.

לכאורה אינו מובן כלל: לשם מה היה צריך לקשור "עבודה שבלב זו תפלה"¹⁴, שהיא עבודה רוחנית, עם מקום גשמי, מקום המוגבל ומדוד בגשמיות?

אפילו אם תמצי לומר בקרבנות בגשמיות, שהעבודה בהם מתבטאת בכך שהאדם מקריב על המזבח בהמה גשמית, וכזאת שמוגדרת בכמה תנאים; גם ההמשכה מלמעלה שבאה כתוצאה מעבודת הקרבנות היתה קשורה בגשמיות: שכן היו רואים בעיני בשר את ה"ותצא אש" שירדה אש מן השמים "ותאכל"¹⁵ את הקרבנות. וכיון שהן העבודה והן ההמשכה שבאה על ידה, היו קשורות בעינינו גשמיים, יש מקום בשכל לומר שיש צורך לשם כך מקום גשמי ומוגדר דוקא.

(אף שעדיין דרוש ביאור, מדוע שלא תוכל ההמשכה שעל ידי עבודת הקרבנות להיות גם במקום גשמי ומוגדר אחר, ובפרט שהרי לפני שנאסרו הבמות, קיימו את עבודת הקרבנות בכמה מקומות באותו זמן).

אבל תפילה הרי היא ענין רוחני לגמרי: לא זו בלבד שאין כאן לאדם כל מגע עם דבר גשמי (מלבד עם עצמו), כי אם גם את זאת שהוא צריך להקריב את עצמו להקב"ה, לקרב את הכוחות¹⁶ והחושים שלו להקב"ה, על ידי התמסרותו בתפילתו ובקשתו להקב"ה; נוסף על כך הרי

א. בפרשת תרומה מספרת התורה על ציווי הקב"ה: לקחת "זהב וכסף גוי", "יג" (ט"ו)² דברים גשמיים, ולעשות מהם מקדש להקב"ה, "ועשו לי מקדש", והקב"ה מבטיח: "ושכנתי בתוכם", שישכון בתוך המקדש שיבנה מאותם דברים.

אף שאין הגבלה של מקום לגבי אלקות, מבטיח הקב"ה, שהוא ישכון במקום המקדש, שחייב להצטמצם בשטח של מקום מוגבל ביותר: ולא רק בית המקדש שנבנה מאוחר יותר שהיה קבוע תמיד במקום אחד - בירושלים, ומאז הוא כך לעולם, אלא גם במשכן - שנודד עם בני ישראל לכל מקום שהלכו, ומשנה מקומו בעולם - היתה השראת השכינה תמיד רק במקום אחד, באותו מקום שהוקם המשכן.

לכאורה אינו מובן: הקב"ה כאמור הרי, כנ"ל, אינו מוגבל ח"ו במקום, "את השמים ואת הארץ אני מלא"³, אם כן, מדוע איפוא, ציוה הקב"ה לעשות מקום מיוחד להשראת השכינה?

הן אמת, שאף ש"את השמים ואת הארץ אני מלא", יכול הוא להיות באופן של העלם, שבעולם לא יורגש אלקות; ובכדי שיהיה גילוי השכינה יש צורך בעבודה - אבל זה הרי אינו קשור למקום מסוים: בכל מקום שיהודי עובד בו את הקב"ה, הוא ממשיך אלקות⁴, ולפי זה הרי היו לכאורה יכולות אותן העבודות שבמשכן ומקדש ליעשות גם במקומות אחרים, ועל ידי זה להמשיך "בכל המקום" את ה"ושכנתי" ולא רק במקום אחד. מדוע איפוא, היו צריכים העבודות להעשות דוקא במשכן ומקדש?

ב. אחת העבודות⁵, העיקריות במשכן ומקדש היתה עבודת הקרבנות. עבודת הקרבנות נחלקת לשני חלקים (אפילו בביהמ"ק) וסוגים כלליים: עבודת הקרבנות בגשמיות, שהיו מקריבים בהמה על המזבח, ועבודת הקרבנות ברוחניות⁶, (שבזמן הזה זו תפילה ש"כנגד תמידין תקנום")⁷. שני חלקי וסוגי הקרבנות, קשורים

(1) שהש"ד ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. הובא ברש"י ר"פ תרומה ועוד.

(2) בחיי וכלי יקר שמות כה, ג. וראה זח"ב קלה, א.

(3) ירמ' כג, כד.

(4) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא גוי' (שמות כ, כא. אבות פ"ג, מ"ו. וראה ירוש' ברכות פ"ד, ה"ד).

(5) ראה ד"ה באתי לגני הש"י"ת רפ"ב. ד"ה טעמה כי טוב תש"ט פ"ב.

(6) ראה לקו"ת ר"פ אחרי. שם פנחס עו, ג.

(7) ברכות כו, ב. שו"ע אדמוה"ז סי' צח, ד.

(8) זבחים פ"ד מ"ד, ה.

(9) ברכות לד, ב. שו"ע אדמוה"ז סי' צ, ה.

(10) ראה טושו"ע אר"ח סי' צ.

(11) בראשית כח, יז.

(12) מלכים א' ה, מה.

(13) שו"ע אדמוה"ז סי' צד, א. ואפילו מחוץ לביהמ"ק התפלה אינה נשמעת אלא בביהכניס (ברכות ו, א. שו"ע סי' צ), שהיא מקדש מעט (מגילה כט, א).

(14) ספרי דברים יא, יב. תענית ב, א.

(15) ויקרא ט, כד.

(16) ראה של"ה מס' תענית אר"ת בסופו (ריא, ב) וש"נ.

במשכן ובמקדש בגלוי בעיני בשר כיצד במידות גופא בא לידי ביטוי ה"למעלה ממדידה וגבול", החיבור של גבול וכלי גבול ביחד, כפי שהמשינה מספרת על ה"עשרה ניסים"²⁴ שהיו בבית המקדש. ובפרט בקדשי-קדשים (עיקר בית המקדש)²⁵ בו היה "מקום הארון אינו מן המדה"²⁶ (היינו שאף שלארון היתה מדה של "אמתים וחצי וגו'²⁷, לא היה תופס הארון מקום במדידת עשרים האמות של קדשי קדשים), שם התבטא בגילוי כח עצמותו ית', שדוקא הוא יכול לחבר את שתי ההפכים של מקום וכלי מקום.

לכן נקשרו גם הקרבנות והתפלה במקום המקדש. כי עבודת הקרבנות והתפלה²⁸ היא להגיע לדרגת האלקות הנעלית מכל תואר, שאין לתארה גם בתואר של "כלי גבול", כאמור לעיל. לכן גם עבודתם צריכה להיות קשורה עם הגבלה של "למטה ביותר": אילו לא היו התפלה והקרבנות מוגבלים במקום גשמי, אי אפשר היה להגיע אלא לדרגת האלקות שלמעלה ממקום, בלי גבול; אבל לא זהו עצמותו ית'. כמה מתבטא עצמות? בהתחברות של למעלה ממקום עם מקום²⁹.

(ואכן באותם זמנים שהיו מקריבים קרבנות על הבמות, לא היה להם מקום מסויים - לא היתה לקרבנות אותה מעלה של הקרבנות שהקריבו במשכן ובמקדש, ולכן נוספו בקרבנות המשכן והמקדש הלכות רבות (הגבלות), יתר על כן - במשכן ומקדש היו מקריבים קרבנות כאלו שלא היו יכולים להקריבם על הבמות כלל)³⁰.

ד. על פי זה גם יובן שמתוך משכן ומקדש עצמם - בית המקדש היה במדרגה נעלית יותר מהמשכן³¹; המשכן לא היה מוגדר וקבוע תמיד במקום אחד בעולם, כי אם היה מובל ממקום אחד לשני, כמ"ש "ואהי' מתהלך באוהלה"³²; הוא היה גם עשוי בעיקר מצומח והחי (האדנים היו רק היסוד) - לא מהדומם שהוא "למטה ביותר" - ולכן לא היתה בו כל כך התגלות ה"גבוה ביותר". ורק בבית המקדש, שהיה מוגבל במקום מסויים; והיה בנוי בעיקר מהדומם, "למטה ביותר", בא לידי ביטוי אמיתית הכלי

גם ביחס לאדם עצמו עיקר התפילה היא כוונת הלב, הרוחניות שבה, אמנם התפילה צריכה להיות כפה¹⁷, אבל זהו בכדי לעורר את הכוונה, כי "קול מעורר הכוונה"¹⁸.

(ואף שגם על ידי תפילה פועלים המשכות מלמעלה בגשמיות¹⁹ - שמתמלאות בקשות התפילה: רופא חולים ומברך השנים - הרי אין זה נראה לעיני בשר שהרפואה והברכה באים כתוצאה מתפילתו ובקשתו; שלא כמו שהיה באש מן השמים על המזבח שאותה ראו בעינים שהיא "אוכלת" את הקרבן).

כיון שהתפילה היא ענין רוחני לגמרי, אינו מובן, מדוע היא קשורה ומוגבלת במקום גשמי?

ג. ביאור הדבר הוא על פי הכלל הידוע²⁰: "כל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר": עצם הדבר ש"ושכנתי בתוכם" קשור עם מקום גשמי מוגבל, מהוה הוכחה שמתגלית כאן מדרגה נעלית מאד, שיכולה לבוא לידי גילוי רק "למטה" ו"ביותר".

הקב"ה הוא אמיתית הכלי גבול, הוא אינו מוגבל ח"ו בשום הגבלות, לא במקום ולא בלמעלה מהמקום. כשם שאין להגדיר את הקב"ה על ידי הגבלות של מקום, כך אי אפשר להגדירו על ידי "הגבלות" של למעלה מהמקום, שכן גם "למעלה מהמקום" הוא תואר המורה על הגבלות מסויימות (ביניהם גם זה עצמו, שהוא מוגדר, כאילו, בכלי גבול ואין לו גבול)²¹, והקב"ה הוא הרי למעלה מכל תואר המגביל. רק כאשר באים יחדיו מקום ולמעלה מהמקום, גבול וכלי גבול יחדיו, הרי ההתחברות של שני ההפכים כאחד מורה על כח עצמותו ית', שהוא "נמנע הנמנעות"²² ומחבר שני דברים מנוגדים, וכאן יכולה להיות השראת השכינה.

וזהו החידוש של המשכן והמקדש: מצד אחד היה לו מקום מסויים ומוגבל בעולם, וכן הגבלות ביריעות, קרשים ואדנים²³ ובכנין בית המקדש, גם כלי המשכן והמקדש היו במדה וגודל קבוע; יתרה מזו - המדה היתה צריכה להיות מדוייקת, כמפורט בדניי התורה - ויחד עם זאת היה נראה

(17) ראה תניא רפ"ח ורפ"ז.

(18) לקו"ת אחרי כה, סע"ד. מש"כ בתניא אולי י"ל שזהו רק בשביל תיקון העולם וגופו ונה"ב. ועייג"כ תניא פ"מ ובקו"א.

(19) ראה קו"א (בתניא) רד"ה להבין מ"ש בפע"ח "לבי"ע דוקא לא בדרך התלבשות בלבד רק כו' לשנות הנבראים".

(20) נתבאר בארוכה בשערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך, פל"ב ואילך.

(21) ראה עבודת הקודש ח"א רפ"ח.

(22) ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. ס' החקירה לאדמו"ר הצ"ע ע' 68.

(23) ראה ג"כ ד"ה היושבת בגנים ה'תש"ח.

(24) אבות פ"ה, מ"ה.

(25) טושו"ע או"ח רסצ"ד.

(26) יומא כא, א ושי"ג.

(27) שמות כה, י. ראה לקו"ש כרך ג ע' 145.

(28) כי רזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס (ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו,

ב), וכן תפלה ענינה - יהי רצון, המשכת רצון חדש מבעל הרצון. אלא שתפלה, להיותה עבודה רוחנית (אינה למטה ביותר - בערך הקרבן גשמי), ובמילא אינה מגעת במקום נעלה כ"כ כקרבנות, אפשרית בכל מקום ורק שצריכה להיות מכוונת לצד המקדש, וגם התפלה עצמה אף שצריכה להיות בביהכ"ו מקדש מעט, אי"ו לעיכובא בדיעבד, משא"כ קרבנות שהם בגשמיות מוכרחים להיות (בשעת איסור הבמות) במקום המשכן ומקדש דוקא. עיי' לקו"ת ר"פ פנחס.

(29) שטעם זה, ה"י הקמת המשכן ביום השמיני דוקא למילואים, וכן גם הענין ותצא אש גו' ותאכל, כי חיבור גבול וכל"ג הוא בכחו של בחי' שמיני דוקא (ראה לקו"ש כרך ג ע' 66 וע' 88).

(30) זבחים פ"ד. מגילה ט, ב. הובא ברש"י דברים יב, ח.

(31) ראה זבחים שם דביהמק"ד דוקא הוא "מנוחה". נת' בתו"א ר"פ ויגש.

לקו"ת ברכה ד"ה מזמור שיר סעיף ג. וש"נ.

(32) שמואל ב ז, ה.

אין די שבהנהגת היהודי בא לידי ביטוי ההבדל בינו לבין, להבדיל, אינו יהודי, רק בזהירות מאונאה במסחר, השגת גבול וכו' - שכן זוהי רק עבודה של המנעות מלעסוק במסחר באופן האסור על פי תורה. אבל תכלית העבודה היא, שבתוך עשיית המסחר תורגש ותיראה אלקות; ולא רק שהמסחר יהיה לשם שמים, שישתמש בגשמיות לשם קדושה, אלא שהגשמיות עצמה תהיה קדושה (כפי שהוא ב"ועשו לי מקדש" כפשוטו, שהי"ג (ט"ו) דברים הם עצמם נעשו מקדש). שזהו פירוש של "בכל דרכיך דעהו"³⁸; לא רק שדרכיך יהיו לשם "דעהו" אלא שבהם עצמם - "דעהו". בדוגמת אכילת שבת שהאכילה עצמה היא מצוה³⁹, נדרשת להיות גם אכילת חול וכן כל דברי הרשות, שיעשו לא רק לשם שמים, אלא שגם בהם עצמם יהיה דעהו: שלחנו של אדם צריך להיות "שלחן אשר לפני ה'", שיהיה קדוש בדוגמת המזבח⁴⁰, וכך בכל הענינים.

ז. לפי זה יובן גם הקשר בין פרשת תרומה לפרשיות שלפניה יתרו ומשפטים⁴¹: בפרשת יתרו מדובר אודות מתן תורה בו נתחדש הקשר של רוחניות וגשמיות, חיבור עליונים ותחתונים; וענין זה עצמו (אך בהוספה), נידון גם בפרשת ואלה המשפטים - "ואלה מוסיף על הראשונים"⁴². אלא שזהו, רק חיבור בין רוחניות עם מצוות בדברים גשמיים, ובשעת מעשה. אבל בפרשת תרומה מדובר על "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", החיבור בין עליונים לתחתונים לא רק לגבי מצוות, כי אם גם בדברי הרשות - "בכל דרכיך דעהו". וכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם⁴³. זהו גם כללות סדר הפרשיות שבספר שמות באופן של מלמטה למעלה: בפרשיות הראשונות מסופר על כל סדר גלות מצרים ויציאת מצרים שכל זה היה הקדמה והכנה למתן תורה; אחר כך (בפרשת יתרו ומשפטים) - ענין וחיודש שבמתן תורה, החיבור של רוחניות עם מצוות בגשמיות, ואח"כ (מפרשת תרומה עד לסיום ספר שמות)⁴⁴ - בכל דרכיך דעהו.

(משיחת ש"פ שמיני תשכ"ב)

גבול של עצמות, שאינו מוגבל בשום הגבלות, עד שיכול להתקשר עם מקום מוגבל ממש, ודוקא "בתחתונים"³³; מקום מוגבל מן הסוג הגשמי הנחות ביותר - דומם, נעשה "דירה לו ית'", לעצמותו. ולכן היה המשכן נחשב כדירת עראי של הקדוש ברוך הוא ואילו בית המקדש שימש דירת קבע³⁰.

ה. על פי זה יובן גם, דיוק רז"ל³⁴ בלשון הכתוב: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (לשון רבים), בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד". הקב"ה מבטיח: "ושכנתי בתוכם", שישכון לא רק במשכן ומקדש (כי אז היה צריך לכתוב "בתוכו"), אלא גם בקרב כל יהודי. על ידי כך שהאדם עושה מחפציו הגשמיים מקדש להקב"ה - לומד תורה ומקיים מצוות, ומביא קדושה גם בעניני החולין ובדברי הרשות - שוכן הקב"ה בתוכו.

יתרה מזו: ה"ושכנתי בתוכם", השראת השכינה בכל אדם מישראל היא במידה מסוימת באופן מעמיק יותר מאשר ה"ושכנתי" שהיה במשכן ומקדש. שכן מובן שכלל שיהיה ה"תחתון" של הדומם והמקום המוגבל של המשכן ומקדש נחות ביותר, אינו מגיע לנחיתותו של הדומם והמקום שבכללות העולם. ובשעה שאדם מביא קדושה גם אל הדומם והמקום שבכללות העולם, הרי הוא משלים בזה את אמיתית הכוונה של "דירה בתחתונים"; מהתחתון שאין תחתון למטה ממנו³⁵, הוא עושה דירה לעצמותו ית' ממש, שלכן דוקא עבודה זו³⁶ מביאה את המקדש השלישי שהוא - בלי גבול (אפילו בערך של בית המקדש ראשון ושני)³⁷.

ו. ה"ועשו לי מקדש" של עתה, שהוא כנ"ל - להביא את הקדושה בדברי החולין של כל אדם - צריך להיות באותו אופן של ה"ועשו לי מקדש" כפשוטו, כאשר נבנה המשכן מ"זהב וכסף וגו'". כשם שכל י"ג (ט"ו) הדברים מהם עשו את המשכן נעשו הם בעצמם קדושים, כך הוא גם בנוגע למקדש שהאדם צריך לעשות מדברי הרשות שלו: שהם עצמם יהיו קדושה.

33 תנחומא נשא טז. במדבר פ"ג, ו. וראה תניא פל"ו "שאינ תחתון למטה ממנו".

34 כן הובא בלקו"ת ר"פ נשא ועוד בכ"מ. ולע"ע לא מצאתיו אלא בראשית חכמה (שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו) ובשל"ה ש' האותיות את ל. מסכת תענית רד"ה מענין העבודה. פ' תרומה חלק ת"א שכה, ב. שכו, ב. ועוד.

35 תניא פל"ו.

36 ראה תניא פל"ז "תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות".

37 עליו נאמר: ורחבה ונסבה למעלה למעלה (יחזקאל מא, ז). וראה זח"ב

רלד, א. רמב"ן לתולדות כו, כ.

38 משלי ג, ו. עפ"י מ"ש בפנים יובן מה שהרמב"ם (בהל' דיעות ספ"ג, ובשמנה פרקים ספ"ה) והטור וש"ע (או"ח ס" ולא), הביאו ב' הלשונות: כל מעשיך יהיו לשם שמים; בכל דרכיך דעהו. שאי"ז כפל לשון, כי אם ב' ענינים הם. ובה יומתק גם מה שהרמב"ם הקדים את מאמר המשנה (אבות פ"ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים למאמר הכתוב בכל דרכיך דעהו

רלכאורה צריך הי' להקדים מאמר הכתוב, וכחסדר בטור וש"ע) - לפי סדר העבודה צריך להיות מהקל אל הכבד, מקודם לשם שמים ואח"כ בכל דרכיך דעהו (משיחת יג תמוז תשכ"ב).

39 ראה ג"כ ת"א ר"פ חיי שרה. ד"ה והוא עומד תרס"ג וש"ג.

40 יחזקאל מא, כב. ברכות נה, א.

41 דלפי הדיעה (תנחומא תרומה ח. רש"י שמות לא, יח) שציווי מלאכת המשכן (גם ציווי הקב"ה למשה, ולא רק ציווי משה לישראל כדעת זוהר ויקהל קצה, א) הי' אחרי מעשה העגל, הוצרך להקדים פ' תשא לפ' תרומה ותצוה.

42 ראה לעיל פ' יתרו ופ' משפטים בארוכה.

43 ויק"ר פ"ב, ב. נתבאר בלקו"ת במדבר ט, ג.

44 וגם בפרשיות אלו עצמן הוא סדר של מלמטלמ"ע: בפ' תרומה ותצוה - המשכן שנצטוו משה מהקב"ה, (שאינ זה למטה ביותר) ובפ' ויקהל פקודי - המשכן הגשמי שעשו ישראל למטה (ראה לקו"ש ח"א פ' פקודי), שבמשכן זה דוקא נשלמה הכוונה דירה בתחתונים, הגבוה ביותר.

הוא נותן משלו, אלא את חלק העני שהפקיד הקב"ה בידיו. מאחר שהקב"ה זן את העניים, הרי היה יכול לתת להם מיד את חלקם⁴⁹; מדוע א"כ אופן הנתינה להם הוא ע"י העשירים? והמענה לזה הוא כאמור: כיון שהכוונה העליונה היא שיהיה חסד וצדקה בעולם, ואם כל אחד היה מקבל בעצמו את השפעתו ללא כל ממוצעים לא היה צדקה וחסד בעולם -

וזה נדרש מהעני המקבל, שלקחת הצדקה תהיה לשם מילוי הכוונה העליונה, של עשיית צדקה בעולם. וזהו ציווי התורה "ויקחו לי תרומה", שלקחת הצדקה תהיה לשמי.

י. ציווי והוראת התורה הרי הם נתינת כח. היכן יש צורך בנתינת כח מיוחדת שיוכל לפעול בעצמן שיהיה לשמו יתברך, ב"ויקחו". שכן ב"ויתנו" אין צורך נתינת כח מיוחדת, שתהיה לשמה (כי אף שכאמור לעיל, בנתינת הצדקה אינה חשובה כל כך הכוונה, אך מובן שמן הסתם זהו לשמה) כי: א) ממון הוא הרי דבר שאפשר לקנות בו חיי נפשו⁵⁰, ובפרט אם עמלו על זה בכל כוחות נפשו, הרי כאשר אדם פועל בעצמו את האתכפיה למסור ממון זה לצדקה, מן הסתם עושה זאת לשמה. ב) כיון שבנתינתו לצדקה הרי הנותן מקיים מצוה, וכאשר יהודי מקיים מצוה עושה זאת מן הסתם לשם הקב"ה. נוסף לכך ישנה עוד עצה - לתת את הצדקה ללא פרסום, מתן בסתר שאז קל יותר לפעול בעצמו שיהיה לשמה.

מה שאין כן בקבלת הצדקה א) אין העני צריך לייגע את עצמו כדי ליטול צדקה; שכן הוא מקבל את הצדקה להחיות נפשו ונפשות בני ביתו (שההכרח הוא כה גדול לגביו עד שאינו מתחשב בקשיים, ומבזה ומשפיל את עצמו משום שזקוק לכך), ב) אין הוא מתכוין לקיים מצוה, הוא עושה זאת מפני שהוא זקוק שיהיה לו במה לפרנס עצמו ובני ביתו. לפיכך צריך המקבל להוראה מיוחדת ולנתינת כח מהתורה, שגם קבלת הצדקה שלו תהיה "לשמי". מאחר שיהודי מצווה על: "בכל דרכיך דעהו", שכל עניניו יהיו חדורים בקדושה, אין שום הבדל במה הוא עוסק, בין אם מאלץ עצמו לעשות הדבר, או שהוא דבר המוכרח לו; בין הוא ענין של עונג, או היפך מזה - כל עשייתו צריכה להיות לשם הקב"ה, בכל דרכיך דעהו.

ולכן מרמזת התורה את ההוראה שיהיה לשמו יתברך בענין עשיית המשכן, כי כאמור, תוכן ענין "ועשו לי מקדש" הוא - בכל דרכיך דעהו.

(משיחת ש"פ משפטים תש"כ)

ח. על הפסוק "ויקחו לי תרומה" מפרש רש"י "לי לשמי", שנתינת התרומה לנדבת המשכן חייבת להיות לשם הקב"ה, לא לשם פניות צדדיות. ואינו מובן: מדוע דוקא במצוה זו יותר מבשאר מצוות מדגישה התורה, שיעשו אותה לשמו יתברך, הרי כל המצוות צריכות להעשות לשמו, ומדוע אומרת זאת התורה ביחוד במצוה זו?

ולכאורה הרי אדרבה: ידוע מאמר הבעל-שם-טוב שיש ענינים שבהם אינה חשובה כל כך הכוונה (כמו בשאר מצוות). ענין אחד הוא - טבילה במקוה; אפילו אם טבל עקב סיבות אחרות, ולא לשם טהרה, - יתר על כן אפילו אם כלל לא היה בכוונתו לטבול, רק נפל עליו הגל, הרי הוא טהור⁴⁵. ענין שני - נתינת צדקה, בה אינו חשוב כל כך הסיבות לכך שנותן הצדקה; ויתרה מזו, אפילו אם נתינת צדקה היתה ללא כוונה כלל; הוא איבד ממון ועני מצאו, שלא כיוון כלל לתתו לעני, כיון, שהעני קיבל את ממונו, הרי קיים ענין של צדקה. בדוגמת כללות מצות שכחה⁴⁶.

ואינו מובן: בשאר מצוות בהם חשובה יותר הכוונה, אין התורה מזהירה על עשייה "לי" - לשמו יתברך, ודוקא בנתינת נדבות למשכן - שדומה לכאורה לנתינת צדקה, שהכוונה אינה חשובה בה כל כך ובלבד שיוקם המשכן - אומרת התורה שיהיה לי לשמי?

ועל פי הנ"ל יובן: כיון שכל ענין המשכן הוא שהאדם יאחד את כל עניניו עם הקב"ה, עד שגם בתוך דברי הרשות שלו יהיה "דעהו", הרי מובן שכאן נוגע שיהיה "לי לשמי", שזהו הרי כל ענין המשכן, היחוד עם הקב"ה. ט. ואפשר לבאר יותר את השייכות של "לי לשמי" עם ענין "בכל דרכיך דעהו", בהקדים דיוק לשון הפסוק "ויקחו לי תרומה". לכאורה היה מתאים כאן יותר הלשון "ויתנו לי תרומה", שהנתינה תהיה "לשמי", מדוע נאמר "ויקחו לי תרומה", שהלקיחה תהיה "לשמי"? אלא שהתורה באה לרמוז כאן, שקבלת הצדקה של העני תהיה לשמו יתברך⁴⁷.

ידוע הרי, שהקב"ה קבע את סדר הבריאה באופן שיהיו בו עשיר ועני, והעני יזדקק לעזרת העשיר, וזאת כדי שיהיה בעולם ענין המשפיע והמקבל, ענין הצדקה⁴⁸.

שהרי באמת הקב"ה הוא ה"זן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים", עניים ועשירים. אלא שהוא זן את העניים בצורה כזו, שנותן את חלקם לעשירים על מנת שיתנו הם לעניים. כך שהצדקה שהעשיר נותן לעני אין

(48) שמי"ר פל"א, ה. תנחומא שם. ד"ה תקעו תרכ"ח.
(49) ב"ב י, א. נתבאר בד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ.
(50) תניא פל"ז.

(45) ראה חגיגה יט, א.
(46) ספרי דברים כד, יט הובא ברש"י שם.
(47) ראה ג"כ כתר ש"ט סוף ח"ב ד"ה הרוצה ליהנות.

יום ראשון ל' שבט

כל כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר על מישור שהוא מסור כולו ובטל לקדושה – אומרים שהוא "מרכבה" לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם כשאנו מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב נשבר", עלידי

שיעשה חשבון נפשו מכל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו, שבסיכומו ימצא שלא כולם היו מצד הקדושה. ואם הם לא היו מצד הקדושה – הרי שהם היו מצד ה"סטרא אחרא". הרי – שהוא היה או "מרכבה" לטומאה ול"סטרא אחרא". עוד ישים אל לבו, – כדי להגיע ל"לב נשבר", רב חלומותיו – שכן, יותר ממה שאדם יכול ללמוד על מצבו האמיתי מהזמן שהוא ער – הוא יכול ללמוד אותו מחלומותיו בשעת השינה, שהם הכל ורעות רוח, – וכל כך למה? משום שאין נפשו עולה למעלה, – בשעת השינה, וכמו שכתוב: "מי יעלה בחר שמי יקרא" – ואילו, מי שאינו נקי כפים

וכו', אין נפשו עולה למעלה בשעת השינה. מי שנפשו עולה למעלה בשעת השינה – חלומותיו נעלים יותר; מגלים לו והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני תורה וקדושה. ואילו חלומותיו הוא הם הכל ורעות רוח. ו"אינון סטריין בישין אתיין ומתדבקן ביה" – ואותם צדדי הרע באים ומתדבקים בו, ומודעין ליה כחלמא מלין דעלמא וכו', – ומודיעים לו בחלום דברי חולין וכדומה, ולומנין דחיבין ביה ואחויאו ליה מלי שקר – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים לו דברי שקר, וצערין ליה כחלמיה כו', – ומצערים אותו בחלום, וכפי שמסיים שם ב"והר", אפשרי הדבר שגם יטמאו אותו רחמנא ליצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב בזהר ויקרא [דף כה עמוד א ועמוד ב], עין שם באריכות. – הרי שמחלומותיו הוא יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועל ידי כך – יבוא ל"לב נשבר" – אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות חמורות – גם לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו.

וגם מי שהוא נקי מחמאות נעורים חמורים – הרי כדי להגיע ל"לב נשבר", ישים אל לבו ל"לב נשבר" וזהו הקדושה, להיות מ"מארי דהשכנא", – מבעלי החשבון, כמו שבעל עסק עורך חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו ביותר; לא כמו שכיר,

שהדבר אינו נוגע לו כל כך, דהיינו לעשות חשבון עם נפשו, מכל המחשבות והמעשים והדבורים שתלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה, אם היו כלם מצד הקדושה, או מצד הטמאה רחמנא לצלן, דהיינו – צד הטומאה אין משמעו עבירות דוקא, אלא כל המחשבות והדבורים והמעשים אשר לו לא לה' הנה ולרצונו ולעבודתו, – שכן, גם אם אין הם ענינים של עבירה, עצם העובדה שאין מחשבות, דיבורים ומעשים אלה לשם ענינים של קדושה – הרי הם מצד הטומאה. שהיה פרוש לשון "סטרא אחרא", כגון ל"עיל [פרק ו]. –

שמשמעות הביטוי "סטרא אחרא" היא – צד אחר, לא צד הקדושה; אם המחשבות שהוא חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא עושה, אין בהם ענין של קדושה – הרי הם צד הטומאה והקליפה, (גם אם אינם עבירות ממש). ומודעת זאת, – וידוע הדבר, כי כל עת שהאדם מחשב – חושב, מחשבות קדושות – נעשה מרפכה בעת זו להיכלות הקדושה, שמהן משפעות מחשבות הללו. – כשאדם חושב מחשבות שיש להן זיקה לאהבת ה', הוא מקבל או השפעה מ"היכל האהבה" שלמעלה; כשהוא חושב מחשבות שיש להן שייכות ליראת ה', הוא מקבל או השפעה מ"היכל היראה" שלמעלה, וכך הלאה; וכן להפך – כשהוא חושב מחשבות שלא מן הקדושה, נעשה מרפכה טמאה בעת זו להיכלות הטמאה, שמהן משפעות – ומקבלות חיות, כל מחשבות רעות, וכן בדבור ומעשה. – שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של קדושה, הוא נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות הקדושה. כך גם להיפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא אחרא", הוא נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר בפרקים הקודמים², שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה שנתונה

1. ראה זחי' קעת, א. 2. ראה לעיל פרק כג. 3. ראה לעיל פרק ו. 4. תהלים כד, ג-ד.

יום שני א' אדר

– הממלא את כל העולמות, אין הוא מתכוון כאן לבחינת "ממלא כל עלמין", כמו במקומות אחרים, אלא – אור אין סוף הנמצא בכל העולמות, הנה הנה ויהיה בשנה, גם במקום זה שאני עליו, כמו שכתב אור אין סוף ברוך הוא לבדו קדם שנברא העולם, בלי שום שנוי, כמו שכתוב:

"אני ה' לא שניתני", –

שאינו בו, כביכול, שום שינוי

מלפני בריאת העולם ועד

לאחרי בריאת העולם, כי

הוא – אור אין סוף, למעלה

מהזמן וכו', – הרי שלא

שייך בו שינוי הנובע מהזמן,

מלפני הבריאה ללאחרי

הבריאה, ואתה – היצר

הרע, מניח וכו' מכחיש

האמת הנראה לעינים,

דכלא קמיה פלא ממש

פאמת, – שהכל לגבי

הקב"ה – כאפס ממש

באמת, בפחינת ראייה

חושית. – דבר שיכולים

לראות אותו במוחש,

שבמחשבות האמורות, של

רעש ורוגז על הנפש

הבהמית והיצר הרע, יצליח

להשפילה מגבהותה כנגד

אור הקדושה של הנפש

האלקית, וייקלט בו אור

הנשמה. והנה, על ידי זה

– שיגיע לשפלות ול"לב

נשבר" – שבכך, ישבור את רוח ה'סטרא אחרא", ויעיל לנפשו

האלהית, להאיר עיניה פאמת, – לראות, יחוד אין סוף –

ההתאחדות של אור אין סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו

לפני הבריאה – תראה זאת הנפש האלקית, בראייה חושית, –

כאילו ראה זאת בעיניו ממש, ולא פחינת שמיעה והכנה לבדה,

– כלומר: ענין האחדות, מה שאור אין סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל

עליו באותה מדרת אמת, כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך

הבנת שכלו בלבד, כמו שנתפאר במקום אחר, שזהו שרש כל

העבירה. – שכן, ההבנה משפיעה על הרצון והתשוקה לאלקות

בלבד, ואילו ההכרה באלקות בצורה של ראייה חושית – משפיעה

להתבטלות ולהתמסרות שהן למעלה מרצון ותשוקה.

והנה, כל מה שיאריך בענינים אלו במחשבתו וגם בעיניו בספרים, – הדנים בענינים הגורמים "לב נשבר", להיות לבו נשבר בקרבנו, ונבזה בעיניו נמאם" פתוב, בתכלית המאום, ולמאם חיו ממש – שחיו נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני,

הרי בזה ממאם ומכזה

הספרא אחרא ומשפילה

לעפר, ומורידה מגדלתה

ונסות רוחה ונבזהותה,

שמנביה את עצמה על

אור קדשת נפש האלהית

להחשיך אורה. – של

הנפש האלקית. שכן כאמור,

ב"בינוני" האדם שבו, הוא

הנפש הבהמית שמן

הקליפה; ועלידי שלבו

נשבר בקרבנו, נשברת

ה"סטרא אחרא". ברם, עד

כאן דובר על השפלת

ה"סטרא אחרא" באמצעות

"חשבונות" עלידי שהוא

ישבור את עצמו ויגיע ל"לב

נשבר". להלן יוסבר אופן

עבודה של השפלת

ה"סטרא אחרא", עלידי

שירעים על נפשו הבהמית

ויצר הרע, מבלי להיכנס

לחשבונות על מעמדו

ומצבו. וגם ירעים עליה –

על ה"סטרא אחרא", בקול

רעש ורגז להשפילה,

כמאמר ר"ל: "לעולם ירגז אדם יצר הרע, על יצר הרע,

שנאמר: רגזו וגו'", – ואל תחטאו. דהיינו לרגז על נפש

הבהמית, שהיא יצר הרע, בקול רעש ורגז במחשבתו, לומר

לוי: – ליצר הרע: אתה רע ורשע ומשקין ומתעב ומנוול וכו',

ככל השמות שקראו לו – ליצר הרע, חכמינו ז"ל, פאמת –

שהאמת היא אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו ז"ל ליצר

הרע. כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפי"

צ"ע מאי קמ"ל? ואומר: "כנראה הפי' שהתיבות ככל... ז"ל הם

מאמר המוסגר. לומר לו אתה הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא

(כבשרשו) הוזהר בסוף הפרק – חזו מוכרח להצלחת הביטוי". עך

מתי תסתיר לפני אורי אין סוף ברוך הוא, הממלא כל עלמין,

ליקוטי אמרים - פרק כט

והנה כל מה

שיאריך בענינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים

להיות לבו נשבר בקרבנו ונבזה בעיניו נמאם ככתוב

בתכלית המיאום ולמאם חיו ממש הרי בזה ממאם

ומכזה הס"א ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגסות

רוחה וגבהותה שמנביה את עצמה על אור קדושת

נפש האלהית להחשיך אורה. וגם ירעים עליה בקול

רעש ורוגז להשפילה כמאמר רז"ל לעולם ירגזו אדם

יצ"ט על יצה"ר שנאמר רגזו וגו' דהיינו לרגז על נפש

הבהמית שהיא יצר הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו

לומר לו אתה רע ורשע ומשוקין ומתועב ומנוול וכו'

ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת עד מתי

תסתיר לפני אור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין היה הוה

ויהיה בשוה גם במקום זה שאני עליו כמו שהיה

אור א"ס ב"ה לבדו קודם שנברא העולם בלי שום

שינוי כמו"ש אני ה' לא שניתני כי הוא למעלה מהזמן

וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים

דכולא קמיה כלא ממש באמת בבחי' ראייה חושית.

והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה

באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושית ולא בחי'

שמיעה והבנה לבדה כמו"ש במ"א שזהו שרש כל

העבודה

5. ברכות ה, א. 6. תהלים ד, ה. 7. ראה קידושין ל, א. 8. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע במאמר

"שופטים ושופטים" בשנת תרצ"ט. 9. מלאכי ג, ו.

יום שלישי ב' אדר

אחרא" לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר¹²: "מִשֶּׁם אֲוִירֶיךָ, נֶאֱמַר ה'", - את ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על אלקות וקדושה; דְּתִינּוּ שְׂמִסְרֶיהָ מִמְּשַׁלְתָּהּ וַיְכַלְתָּהּ, וּמִסֶּלֶק מִמְּנוֹה הַכַּח וְרִשּׁוֹת שְׁנַתָּן לָהּ לְהַגְבִּיחַ עֲצָמָה נֶגְדַּ אֹרֶךְ קִדְשָׁתָּ נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְאִזִּי - כשנוטלים

מה"סטרא אחרא" את הכוח ואת הרשות להתנגד לקדושה, מְמַלְאָ - היא, כְּמִלָּה וְנִדְחִיתָ כְּכַטּוּל תְּחַשְׁדָּ - ממילא, מְפַנֵּי אֹרֶךְ הַגִּשְׁמִי. - הרי, שעלידי שהוא משפיל את עצמו ושובר את לבו - ניטל ממילא הכוח מה"סטרא אחרא" להסתיר ולהפריע לנפש האלקית בעבודתה את ה'. וְכִמּוֹ שֶׁמְצַיְנוּ דְכָר זֶה מִפְּרֵשׁ בְּתוֹרָה גְבִי מְרַגְלִים, שְׂמִתְחַלָּה אֲמָרוּ: "כִּי חֹזֵק הוּא מְמַנּוּ"¹³ - "אל תקרי מְמַנּוּ כו'", - חכמינו ז"ל אומרים¹⁴, שהמרגלים התכוונו לא רק "ממנו" - מאתנו, אלא "ממנו" - בגוף שלישי, מהקב"ה בביכול, שְׁלֵא הָאֲמִינוּ בִּיכּוּלַת ה', - להכניסם לארץ ישראל, וְאַחַר כֵּךְ חִזְרוּ וְאָמְרוּ: "הִנֵּנוּ וְעֵלֵינוּ וְגו'¹⁵; - לארץ ישראל, כמו שאמר הקב"ה - וּמֵאִן חִזְרָה וּבָאָה לָהֶם הָאֲמוּנָה

וְהַטְעָם, - מדוע השפלות ושרון לב, מסייעים להסיר את טמטום הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, לְפִי שְׂבָאֲמַת אִין שׁוּם מִמְּשׁוֹת כְּלָל בְּסִטְרָא אַחְרָא, שְׁלֵכְנָן נִמְשָׁלָה - ה"סטרא אחרא", לְחַשְׁדָּ, שְׁאִין בּוֹ שׁוּם מִמְּשׁוֹת כְּלָל, וּמִמִּילָא נִדְחָה - החושך, מְפַנֵּי הָאֹרֶךְ, - כשמכניסים אור במקום מסיים - נדחה החושך ממילא, מבלי להזדקק למלחמה, כי מציאות החושך אין בה ממשות כלל - ומשמכניסים את האור, נדחה החושך ממילא, וְכָךְ - גם, הַסִּטְרָא אַחְרָא, אֵיף שִׁישׁ כֶּה חִיּוֹת הַרְבֵּה, לְהַחֲיוֹת כָּל פְּעֻלֵי חַיִּים הַטְּמָאִים וְנִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ הַכְּהִמִית שְׂבִישְׁרָאֵל כְּנֹכַח לְעִילִי¹⁶ - שכל הדברים מקבלים חיותם מה"סטרא אחרא" - הרי, אף שיש ל"סטרא אחרא" הרבה חיות להחיות את כל הדברים, מְפַל מְקוֹם, הָרִי כָּל חִיּוֹתָהּ אֵינָה מִצַּד עֲצָמָה חַס וְשְׁלוֹם, אֲלֵא מִצַּד תְּקִדְשָׁה - שכן, קדושה מחיה את הכל, וגם ה"סטרא אחרא" מקבלת חיותה מן הקדושה, כְּנֹכַח לְעִילִי, וְלִכְנֵן הִיא - ה"סטרא אחרא", כְּמִלָּה לְגַמְרֵי מְפַנֵּי תְּקִדְשָׁה, לְהַ

ליקוטי אמרים - פרק כט

והטעם לפי שבאמת אין שום ממשות כלל בס"א שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור וכך הם"א אף שיש בה חיות הרבה להחיות כל בעלי חיים הטמאים ונפשות אומות עכו"ם וגם נפש הבהמית שבישראל כג"ל מ"מ הרי כל חיותה אינה מצד עצמה ח"ו אלא מצד הקדושה כג"ל ולכן היא בטלה לגמרי מפני הקדושה כביטול החשך מפני האור הגשמי רק שלגבי קדושת נפש האלהית שבאדם נתן לה הקב"ה רשות ויכולת להגביה עצמה כנגדה כדי שהאדם יתעורר להתגבר עליה להשפילה ע"י שפלות ונמיכת רוחו ונבוזה בעיניו נמאס ובאתערותא דלתתא דלתתא דלעילא לקיים מ"ש משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא בטילה ונדחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכ' ומפני זה לא רצו כלל ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם

הַגִּשְׁמִי. - שכן, מאחר שכל חיותה נובעת מן הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות כלל. רק שְׁלֵכְנָן קִדְשָׁתָּ נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׂבָאֲדָם, נִתְּנָן לָהּ תְּקִדְשִׁי בְּרוּךְ־הוּא רְשׁוֹת וַיְכַלְתָּ לְהַגְבִּיחַ עֲצָמָה כְּנִגְדָה, - כנגד קדושת הנפש האלקית, זאת - פְּרִי שְׂהָאֲדָם יִתְעוֹרֵר לְהַתְּגַבֵּר עֲלֶיהָ, - על ה"סטרא אחרא", לְהַשְׁפִּילָה עַל יְדֵי שְׂפָלוֹת וְנִמְיֻכוֹת רֹחוֹ, וְ"נִבְזָה כְּעֵינָיו נִמְאָס". - שעל ידי כך הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא". וּבְאֲתַעְרוּתָא דְלִתְתָא - עלידי ההתעוררות למטה, שהאדם מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", אֲתַעְרוּתָא דְלְעִילָא, - מתהווה התעוררות גם למעלה להיריד ולהשפיל את ה"סטרא

בִּיכּוּלַת ה' - לומר שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה בר ביצוע, הָרִי לֹא תִרְאָה לָהֶם מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלֵינוּ הַשְּׁלוֹם שׁוּם אוֹת וּמוֹפֵת עַל זֶה בִּנְיָתָם, - שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רַק שְׂאֲמַר לָהֶם¹⁶ אֵיךְ שְׂקִצְפָה ה' עֲלֵיהֶם וְנִשְׁבַּע שְׁלֵא לְהִבְיֵאֵם אֶל הָאָרֶץ; וְמָה הוֹעִיל זֶה לָהֶם, אִם לֹא הָיוּ מְאִמִּינִים בִּיכּוּלַת ה' חַס וְשְׁלוֹם לְכַבֵּשׁ ל"א מְלָכִים¹⁷, - שמשלו אז בארץ ישראל, וּמְפַנֵּי זֶה לֹא רִצּוֹ כְּלָל לְכַנֵּס לְאָרֶץ? אֲלֵא וְדָא, מְפַנֵּי שִׁישְׁרָאֵל עֲצָמָן חַס "מְאִמִּינִים כְּנֵי מְאִמִּינִים", - הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה, בדיותם בניס לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק הוא ממנו" -

10. פרק ו - ז. 11. פרק ו ופרק כב. 12. עובדי' א, ד. 13. במדבר יג, לא. 14. סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. 15. במדבר יד, מ. 16. שם פסוק לא. 17. מפורטים ביהושע יב.

אחרא", רשות לכלל האדם בדברי שקר ומרמה, - כדי, להרבות שקר, - ועל-ידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו שולל - יקבל יותר שבר, כפיתוי הזונה לכן המלך בשקר ומרמה ברשות המלך, כמו שכתוב בזהר הקדוש²⁰: -

משל למלך השוכר זונה שתנסה לפתות את בנו ולהטותו מהדרך הישרה, אבל כוונתו של המלך בכך, היא: כדי לגלות את חכמתו של בן המלך, שאינו נותן להוליכו שולל. הזונה עצמה גם כן אינה רוצה באמת, שכן המלך ישמע לדבריה, כי היא הרי רוצה למלא את רצון המלך. כך גם בנמשל: ה"סטרא אחרא" עצמה אינה רוצה שהאדם ישמע בקולה ויעשה את ה"רע". אין זה, אלא שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות את האדם, כדי שיקבל יותר שבר כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת

ה"סטרא אחרא" המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע - היא, אין בה שום ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייכשל על ידה. ואילו כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף - הרי זה "רע" אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה, כשהזונה אותה שבר המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על כל פנים - כל הספיקות באמונה אינן נובעות מהיהודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם - הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש האלקית - מעניין להוסיף, שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך²¹ שמעניית "אמן יהא שמיי רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל - שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

האמינו - מצד נשמותיהם - בהקב"ה וביכולתו להביאם לארץ ישראל, רק שהסמך אחרא - שמן הנפש הבהמית, המלפפשת בגופם הנביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגופות רוחה וגבהותה, בחצפה בלי טעם ודעת, - שהביא אותם לומר

"כי חזק הוא ממנו". ולכן מיד שקצף ה' עליהם, והרעים בקול רעש ורגז: - באמרו¹⁸: "עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו'", "במדין הזה יפלו פגריכם וגו'", "אני ה' דברתי, אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו'", - שכל אלה, הם הרי, דברים קשים וחמורים, וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם¹⁹, כדכתיב: "ויתאבלו העם מאד", וממילא נפלא הסמך אחרא מממשלתה וגבהותה ונסות רוחה, וישראל עצמן - מצד נשמתם, הם - הרי,

מאמינים. - הם האמינו לכתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא" - ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו - הרי זה מפני גבהותה וגאוותה של ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש האלקית. ועל-ידי שהוא שובר את לבו - הוא שובר את ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומזה יכול ללמד כל אדם שנופל לו במחשבתו ספקות על אמונה, כי הם דברי רוח הסמך אחרא לבדה, - ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות של ספיקות באמונה, המגביהה עצמה על נפשו, - האלקית, אבל ישראל עצמן - מצד נשמתם, הם מאמינים כו". - בני מאמינים, ואין בהם שום ספיקות באמונה. וגם הסמך אחרא עצמה - שורש הנפש הבהמית, אין לה ספקות כלל באמונה, - כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלוכשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שנתן לה - ל"סטרא

18. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 19. שם פסוק לט. 20. ח"ב קסג, א. ראה גם לעיל סוף פרק ט. 21. היום יום, טו תמוז.

יום רביעי ג' אדר

מה"קל שבקלים". וְהִינוּ עַל פִּי מְאָמַר רַז"ל²³: "אַל תְּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְמְקוֹמוֹ", - אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים: המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני - מצבו הרוחני של האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק ומחומם, ולשני - יצר הרע לא כל כך חזק שאינו בוער כל כך אחרי תאוות. וכך אומר רבנו הזקן להלן: פִּי מְקוֹמוֹ - הגשמי וסביבתו, גִּוְרָם לֹו לְחֵטָא, לְהִיּוֹת פְּרַנְקְתוֹ לִילְךָ פְּשׁוּק פְּל הַיּוֹם, וְלְהִיּוֹת - באותה שעה שאינו מסתובב בשוק, מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, וְעֵינָיו רוֹאֵת פְּל הַתְּאֵאוֹת, וְהַעֵיֵן רוֹאֵה וְחֵלֵב חוֹמֵד, - כלומר, מקומו הגשמי יש בו משום סיבה לחטוא. וגם

פֶּרֶק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל מטמטום הלב, ואף שבמחוחו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסטו - הרי העצה לכך היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל ידי כך יסבור את חומריות הקליפה של נפשו הבהמית, ויורידה מגבהותה שהיא רוצה להגביה את עצמה כנגד אור הקדושה של נפשו האלקית. רבנו הזקן גם הסביר בפרק האמור - באילו ענינים עליו להתעמק, כדי להגיע ל"לב נשבר". עוֹד זֹאת יְשִׁים אֶל לְבֹו, לְקַיֵּם מְאָמַר רַז"ל²²: "וְהִינוּ שְׁפַל רוּחַ בְּפָנַי פֶּל הָאָדָם", "וְהִינוּ" - לשון המשנה "והיו" מורה שהכוונה היא שיהיה בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, - שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר: חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" - ושפלות איננה עניויות. עניויות משמעה: שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו, אלא שהוא סובר, שהוא קבל אותן במתנה, שמלמעלה נתנו לו כוחות והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע לאותה מדריגה; ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו אחר - היה הלו מנצל אותם הרבה טוב ממנו. מאידך, שפלות משמעה: שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך עצמו, שהוא גרוע מהלו - כיצד, איפוא, אפשר לומר למי שלומד תורה ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה מכל אדם, גם מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות?! לכן, יש מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני, אלא שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל "והיו", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" - מורה, שאכן יחזיק את עצמו באמת למטה במדריגה, ובפני מי? - בְּפָנַי פֶּל הָאָדָם" - מִמֶּנּוּ, אֶפְלוּ בְּפָנַי קַל שֶׁבְּקָלִים. - כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו נחות מה"קל שבקלים"? - מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיה בו דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע שלו - בכל זאת אין הוא יכול לעמוד נגד יצר הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא, הרי זה - כפי שיסביר להלן - גרוע בהרבה ממה שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. עֲלֵיֵדֵי חֶשְׁבוֹן זֶה יְהִידָה בִּירוֹ בְּאֵמֶת, לְהַחְזִיק אֶת עֵצְמוֹ לְמַטָּה גַם

ליקוטי אמרים - פרק ל

פֶּרֶק ל עוֹד זֹאת יְשִׁים אֶל לְבֹו לְקַיֵּם מְאָמַר רַז"ל
וְהִינוּ שְׁפַל רוּחַ בְּפָנַי כָּל הָאָדָם. וְהִינוּ
בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ בְּפָנַי כָּל הָאָדָם מִמֶּשׁ אִפִּי בְּפָנַי קַל
שְׁבְּקָלִים, וְהִינוּ ע"פ מֵאֲרוֹז"ל אֶל תְּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד
שֶׁתִּגִּיעַ לְמְקוֹמוֹ. כִּי מְקוֹמוֹ גִּוְרָם לֹו לְחֵטָא לְהִיּוֹת
פְּרַנְסָתוֹ לִילְךָ בְּשׁוּק כָּל הַיּוֹם וְלְהִיּוֹת מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת
וְעֵינָיו רוֹאֵת כָּל הַתְּאֵאוֹת וְהַעֵיֵן רוֹאֵה וְחֵלֵב חוֹמֵד וְיִצְרוֹ
בוֹעֵר כְּתָנוֹר בוֹעֵרָה מְאֹוֹפָה כְּמ"ש בְּהוֹשַׁע הוּא בּוֹעֵר
כַּאֲשֶׁר לְהַבָּה וְגו'. מִשָּׁא"כ מִי שְׁהוֹלֵךְ בְּשׁוּק מִעַט וְרוֹב
הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם בְּשׁוּק יִכּוֹל
לְהִיּוֹת שְׂאִינֵו מְחוֹמֵם כ"כ בְּמַבְעֵו כִּי אֵין הַיִּצֵר שׁוּה
בְּכָל נֶפֶשׁ יֵשׁ שִׁיִּצְרוֹ כו' כְּמ"ש בְּמ"א. וְהִנֵּה בְּאֵמֶת

מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא - וְיִצְרוֹ בּוֹעֵר פְּתָנוֹר בּוֹעֵרָה מְאֹוֹפָה, - כתנור בוער של אופה²⁴, אצלו בוער התנור בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעלי-הבית סתם, כְּמֹו שְׁפָתוֹת בְּהוֹשַׁע²⁵: "הוּא בּוֹעֵר כַּאֲשֶׁר לְהַבָּה וְגו'", - הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם ומביא לחטא. מִה שְׂאִיֵן בֵּן מִי שְׁהוֹלֵךְ בְּשׁוּק מְעַט, וְרֹב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ. - שאינו מיושבי קרנות, וממילא אינו רואה את התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי שמתהלך כל היום בשוק; וְגַם אִם הוֹלֵךְ פְּל הַיּוֹם בְּשׁוּק - בעל עסק שמזדמן לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל שבקלים", יְכּוֹל לְהִיּוֹת - שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו דומה לו, שְׂאִיֵנו מְחָמֵם פְּל כֶּף בְּמַבְעֵו, - וגם כשעליו להיות כל היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצטרע הרע בוער בקרבם. כִּי אֵין הַיִּצֵר שׁוּה בְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שִׁיִּצְרוֹ כו', - יש שיצרו הרע בוער, ויש שאינו כך, כְּמֹו שְׁנֵתְכֶפְאָר בְּמְקוֹם אַחֵר²⁵. - וכפי הידוע, פירושו של הבעל שם טוב, על המשנה²⁶ "איזהו גבור? - הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי-היענותו לעצמו באותם דברים. כִּאֵן מַעִיר הַרְבֵּי שְׁלִיט"א: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון - למה נק' קל שבקלים?" - אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא בו והמסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים - מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את

76

22. אבות פרק ד משנה י. 23. אבות פרק ב משנה ד. 24. ראה הושע ז, ד, ז, ו. 25. ראה לקוטי תורה ויקרא ב, ד. 26. אבות פרק ד משנה א.

בְּעֲצוּמוֹ אִם הוּא עוֹבֵד ה' בְּעֶרְךָ וּבְחִינַת מְלַחְמָה עֲצוּמָה כּוֹזֵן וְנִסְיוֹן כְּנֶה, – כשנדרשת ממנו מלחמה כוז, ועליו לעמוד בפני נסיון כוז, שמלחמה כוז יכולה להיות נדרשת מכל אחד (גם מיושב אוהל ובעל יצר הרע "צונן") ולעתים קרובות, בְּבַחֲנֵינָה "וְעֵשָׂה טוֹב"²⁸. –

במצוות ובענינים הקשורים בעשיית טוב, כְּנֶה, בְּעֶבְרֵת הַתְּפִלָּה כְּכֹנֶה, – שהיא יום יומית, שצורת תפילתו תהיה, לְשִׁפּוֹךְ נַפְשׁוֹ לְפָנָי ה' כְּכֹל כְּחוֹ מִמֶּשׁ – בכל כוח כוונתו, עַד מִצְוֵי הַנְּפִשׁ²⁹, – שכל כוחות נפשו יהיו נתונים בעבודת התפילה³⁰, ועל סוג תפילה כוז, נדרש מאבק קשה עם היצר הרע, וְלַהֲלָחֵם עִם גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ הַבְּהִמִית שֶׁבּוֹ הַמוֹנְעִים – ומפריעים, הַכּוֹנֶה – ועליו להיאבק בְּמְלַחְמָה עֲצוּמָה, וְלִבְמִשָּׁם וְלִבְתָּתָם בְּעֶפֶר קָדָם הַתְּפִלָּה שְׁחֵרִית וְעֲרִבִית מְדֵי יוֹם בְּיוֹם, – שזוהי המלחמה שלפני התפילה – להכין את הגוף

ואת הנפש הבהמית שלא יפריעו לתפילה בכוונה. וְגַם בְּשַׁעֲת הַתְּפִלָּה, לִיָּגַע עֲצוּמוֹ בְּיַגִּיעַת נַפְשׁוֹ – שלא יהיה קשה לו לאמץ את מחשבתו להתעמק ולהרהר בגדולת ה', כל הזמן הדרוש, וְיַגִּיעַת בְּשֶׁר, – להסיר את המניעות הנובעות מן הגוף, כְּמוֹ שִׁיתְּכַפֵּאֵר לְקַמְּוֵי בְּאֲרִיכוֹת. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כוז בעבודת התפילה,

הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבודה יותר למי שגם מבחינת מקומו הגשמי והרוחני הוא עלול לחטא – בכל זאת, אין לו שום התנצלות על שאינו גובר על יצרו הרע. שכן, הפחד מהקב"ה היה צריך למנוע ממנו לחטא, למרות הנסיונות שעליו לעמוד בהם. וכך אומר רבנו

הזקן: וְהִנֵּה, בְּאֵמַת גַּם מִי שְׁהוּא מְחַמֵּם מְאֹד בְּטַבְעוֹ, וּפְרִנְתּוֹ הִיא לְהִיזוֹת מִיִּשְׂרָאֵל קְרִנּוֹת כֹּל הַיּוֹם – גם הוא, אִין לוֹ שׁוֹם הַתְּנַצְלוֹת עַל הַטָּאִיו, וּמִקְרִי – וּנְקָרָא, "רִשָּׁע נְמוֹר" עַל אֲשֶׁר אִין פְּחַד אֱלֹהִים לִנְגַד עֵינָיו, – שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל יצרו הרע הבווער – היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל הקשיים; כִּי הִיָּה לוֹ לְהִתְאַפֵּק וְלִמְשׁוֹל עַל רוּחַ תְּאֻתּוֹ שֶׁבְּלִבּוֹ, מִפְּנֵי פְּחַד ה' הַרוּאָה כֹּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שְׁנֵתְכַבֵּאֵר לְעִיל²⁷ כִּי הַמַּחַ שְׁלִיט עַל הַלֵּב בְּתוֹלְדוֹתוֹ. – האדם נולד בטבע, שיש

בכוח המוח לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה' – הרי למרות הנסיבות הגורמות לחטא – היה יכול להימנע מעשיית עבירות. וְהִנֵּה, בְּאֵמַת שְׁהִיא מְלַחְמָה גְּדוּלָּה וְעֲצוּמָה, לְשִׁבְרֵי הַיֵּצֵר הַבוֹעֵר בְּאֵשׁ לְהַכָּה מִפְּנֵי פְּחַד ה', – ויש בכך קשיים חמורים, וְכְמוֹ נִסְיוֹן מִמֶּשׁ. וְהַלְכָה, – ולכן, צָרִיךְ כֹּל אָדָם, לְפִי מַה שְׁהוּא מְקוּמוֹ וּמְדַרְגָּתוֹ בְּעֶבְדוּת ה', לְשַׁקֵּל וְלִכְהֵן

ליקוטי אמרים - פרק ל

גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לנגד עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי המוח שליט על הלב בתולדתו. והנה באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומ' לשבור היצר הבווער כאש להבה מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקול ולבחון בעצמו אם הוא עובד ה' בערך ובחי' מלחמה עצומה כוז ונסיון כוז בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת התפלה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטשם ולכתתם כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר כמ"ש לקמן באריכות.

יום חמישי ד' אדר

וְהַמְצוּת – שתהיינה כולן, כְּכֹנֶה, – שלשם כך נדרשות התאמצות ומלחמה נגד היצר הרע, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר בְּנֵת הַמְצוּת לְשִׁמּוֹן. –

לקיימן לשם מצוה ולשמו של הקב"ה, שלשם כך נדרשת בודאי התאמצות גדולה ומלחמה עם היצר הרע, וברי הדבר שהוא יכול למצוא בעצמו, שעדיין חסר בו בכוונה לשמה כשהוא מקיים מצוות. וְכֵן – כשנדרש ממנו להילחם,

בְּעֵינָי עֶפֶק לְמוֹד תְּחוּרָה, לְלַמֵּד הַרְבֵּה יוֹתֵר מִחֶפְצוֹ וְרָצוֹנוֹ לְפִי טַבְעוֹ וְרִגְלוֹתָיו – כי, כדי ללמוד עד כמה שרצוי לו מצד טבע

וְכֹל שְׁלֵא הַיָּגֵעַ לִידֵי מַדָּה זוֹ, לְהַלָּחֵם עִם גּוֹפוֹ מְלַחְמָה עֲצוּמָה כּוֹזֵן – עֲדוֹן לֹא הַיָּגֵעַ לְבַחֲנֵינָה וְעֶרְךָ מְלַחְמָת הַיֵּצֵר – המלחמה

עם היצר הרע, הַבוֹעֵר בְּאֵשׁ לְהַכָּה, – ב"קל שבקלים" מיושבי הקרנות, שעליו להילחם ביצר הרע, לְהִיזוֹת נְכַנֵּעַ וְנִשְׁבַּר מִפְּנֵי פְּחַד ה'. – יתבונן נא, האם הוא אכן לוחם בתוקף כוז ביצרו הרע, בנוגע לתפילה בכוונה, כפי שעל ה"קל

שבקלים" ללחום ביצר הרע שלו; וכך גם בנוגע לענינים אחרים עליהם מדובר להלן. וְכֵן בְּעֵינָי בְּרַבְתַּת הַמְּיוֹן וְכֹל בְּרַבְכוֹת הַנְּהַנִּין

27. פרק יב. 28. תהלים לד, טו. 29. ספרי על דברים ו, ה. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה צ"ל בכאו"א ויום ידרשון כמשנ"ת אגה"ק ס"א". 31. בפרק מ"ב.

שבקלים", ואפלו פחות מערך הנזכר לעיל, - כשנדרשת ממנו לחימה קלה יותר מאשר נדרש מהלז - אין הוא יכול לעמוד במלחמה זו, כגון להפסיק באמצע שיחה נאה, או - באמצע ספור בגנות חברו, ואפלו גנאי קטן וקל מאד, אף שהוא

אמת, ואפלו - כשהוא מספר זאת כפי לנקות עצמו, - שלא יאשימו אותו בגנאי זה, פנודע³³ מהא - ממנו, דאמר רבי שמעון לאביו רבנו הקדוש: - בקשר לגט מסובך שלא נכתב כמו שצריך: "לאו אנא פתביה, אלא יהודא תיטא פתביה", - "לא אני כתבתי את הגט, כי אם יהודה חייטא" - באותו מקום היה בכך משום גנאי לא כל כך גדול, והוא השתמש בו כדי לנקות את עצמו, ובכל זאת ואמר לו: - רבנו הקדוש לבנו רבי שמעון: "פלג מלשון הרע" - "לך לך מלשון הרע", [עין שם פנמרא ריש פרק י דבבא פתרא], - הרי שאפשר לו לאדם למצוא בעצמו, שגם בענינים של "סור מרע", אין הוא מנהל כראוי את המלחמה עם גופו.

ויצרו הרע, ובהאי גונא - ודומה לכך, בפה מלי דשכיחי מוכא. - דברים שכיחים רבים, בעתים קרובות, הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. ובפרט בענין לקדש עצמו במותר לו, שהוא מדאורייתא³⁴, - שאדם מחוייב לקדש את עצמו ולהימנע מלעשות גם דברים המותרים, : כמו שפנודע³⁵: "קדשים תהיו וגו'", "והתקדשתם וגו"³⁶; - ובכל זאת, הוא מוצא בעצמו, שאין הוא מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת ממנו מלחמה עצומה, וגם, דברי סופרים - דברים שחכמים קבעו אותם, המורים מדברי תורה³⁷ וכו'. - שגם לפי הדיעה ש'קדש עצמך במותר לך' הוא מדרבנן - הרי דינים שקבעו רבנן, חמורים מדיני התורה. אלא שכל אלו וכיוצא בהן, הן מעונות שהארם דש פעקביו³⁸, - כי אין הוא חש בחומרתם ואינו שם לב שיש בכך משום עבירה, וגם נעשו פתהר, מחמת ששעבר ושנה ושנה וכו'. - כפי שהגמרא אומרת³⁹: "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כהיתר" - משום שאינו חש, שהוא חוטא במשהו.

התמדתו, או מצד רגילותו ללמוד בהתמדה - אין עליו להילחם כלל, כנזכר לעיל בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד יותר מאשר טבעו ורגילותו - זה יכול להיות רק, על ידי מלחמה עצומה עם גופו, כי הלומד מעט יותר מטבעו - שעל כך עליו כבר להילחם -

אבל, הרי זה מלחמה קטנה, ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר הפוער פאש, - ב'קל שבקלים', כפי שלמדנו לעיל, דמקרי - שנקרא, למ "רשע גמור" אם אינו מנצח יצרו, להיות נכנע ונשבר מפני ה'. - הרי שמלחמתו ללמוד קצת יותר מכפי טבעו ורגילותו - אינה דומה כלל למלחמתו הגדולה של הלז, אלא אם כן הוא לומד הרבה יותר מאשר ברצונו, שלשם כך עליו להיאבק במלחמה גדולה - יבדוק נא את עצמו, אם אכן יש לו מלחמה כזו. ואף שאצל ה'קל שבקלים' המלחמה היא בענינים של "סור מרע" - ואילו אצלו חסר ב'ועשה טוב" - אימר על כך רבנו הזקן: ומה לי פחינת סור מרע", ומה לי פחינת "ועשה טוב" - ההבדל שבין "סור מרע" ל'ועשה טוב' הוא רק בנוגע לענינים של כוונות ומה שנובע מכך, אך בעצם קיום המצוות - אין מצד המצווה, זה שציווה על המצוות, שהוא יחיד ומיוחד, שום הבדל ביניהם. ממילא, אי לחימתו כראוי בענינים של "ועשה טוב" דומה להיכשלותו של הלז בענינים של "סור מרע". וכן בפשאר מצות, - שכדי לקיימן, נדרש ממנו להילחם - גם בכך הוא יכול למצוא בעצמו שאין הוא לוחם מספיק ביצר הרע כפי שנדרש ממנו, ובפרט בקרב שפממון, - מצוות הקשורות לעניני כספים, כמו עבודת הצדקה - לתת צדקה באופן של עבודה, לתת צדקה יותר מאשר יש ברצונו ורגילותו, ובהאי גונא. - וכדומה, בהם הוא יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק כפי שנדרש ממנו. ואפלו בפחינת "סור מרע", יכול כל איש משפיל למצא בנפשו שאינו סר לנמרי מהרע בכל מכל כל⁴⁰, במקום שצריך למלחמה עצומה פערך הנזכר לעיל, - המלחמה הנדרשת מ'קל

ליקוטי אמרים - פרק ל

יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו ע"י מלחמה עצומה עם גופו. כי הלומד מעט יותר מטבעו ה"ז מלחמה קטנה ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר הבויער כאש דמקרי רשע גמור אם אינו מנצח יצרו להיות נכנע ונשבר מפני ה'. ומה לי בחי' סור מרע ומה לי בחי' ועשה טוב הכל היא מצות המלך הקדוש יחיד ומיוחד ב"ה. וכן בשאר מצות ובפרט בדבר שבממון כמו עבודת הצדקה וכה"ג. ואפי' בבחי' סור מרע יכול כל איש משכיל למצוא בנפשו שאינו סר לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק באמצע שיחה נאה או סיפור בגנות חברו ואפי' גנאי קטן וקל מאד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אנא כתבי' אלא יהודא חייטא כתביה וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש בגמ' רפ"י דב"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא וכפרט בענין לקדש עצמו במותר לו שהוא מדאוריית' כמ"ש קדושים תהיו וגו' והתקדשתם וגו'. וגם ד"ס חמורים מד"ת וכו'. אלא שכל אלו וכיוצא בהן הן מעונות שהארם דש בעקביו וגם נעשו כהיתר מחמת שעבר ושנה וכו'. אבל באמת אם הוא יודע ספר

32. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקווין (האבות) [וכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמרו"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנק' כן מפני שבחי' צ"ל בכאו"א (תו"א ר"פ וארא) - שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) - ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 33. בבא בתרא קסד, ב. 34. ראה לעיל סוף פרק כז. 35. ויקרא יט, ב. 36. ויקרא כ, ז. 37. סנהדרין פ"א מ"ג. 38. עבודה זרה יח, א. 39. יומא פו, ב.

המבין ומביט אל כל מעשיהם, – אין אשמתם גדולה כל כך, כַּאֲשֶׁמַת כָּל הַקָּרֵב הַקָּרֵב אֵלָּה⁴⁰ ה' וְאֵל תּוֹרָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, וְכִמּוֹ שְׂאֵמְרוֹ רַז"ל גְּבִי אַחֵר: – לגבי אלישע בן אבוי⁴¹, המכונה "אחר", "שִׁדְעָה בְּכַבּוּדֵי וְכוּ". – בכבוד ה', ובכל זאת חטא – הרי שאשמתו

גדולה יותר, וְלִבְּנֵי אֶמְרוֹ רַז"ל עַל עַמֵּי הָאָרֶץ⁴²: "שְׂדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם בְּשִׁנְאוֹת": – כאילו חטאו מתוך שגגה, יען שאין הם יודעים חומרתם של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר הפוך, ש"שגגת תלמוד עולה זדון"⁴³, שגם אם הוא נכשל בחטא מפני שלא למד מספיק – נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא במוד.

הרי, בכך שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע – הוא גרוע מה"קל שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל "הווי שפל רוח בפני כל האדם", ועל ידי כך יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" – ויאיר לו אור הנשמה, כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

בהתאם לאמור, הרי שאין הוא טוב יותר מאשר ה"קל שבקלים", שכן, כשם שהלז אינו מתאבק בלנצח במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה, כדי לעמוד בניסיונות שלו. ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים "הווי שפל רוח בפני כל אדם", אפילו בפני ה"קל שבקלים"

– במה, איפוא, הוא גרוע מה"קל שבקלים"? – אומר על כך רבנו הזקן: אֲבָל בְּאֵמַת, אִם הוּא – איתו אדם שעושה את החשבון, יוֹדֵעַ סֵפֶר, – יודע ללמוד תורה, וּמְחִזֵּק בְּתוֹרַת ה', וְקָרֵב אֱלֹקִים יַחְפִּין – גְּדוֹל עֲזוֹ מְנַשָּׂא, וְאֲשֶׁמְתוֹ גְּדוֹלָה בְּכַפְלֵי בְּפָלִים – וכל כך למה? בְּמָה שְׂאֵינוֹ נִלְחֵם וּמִתְנַבֵּר עַל יִצְרוֹ בְּעֶרְוָה וּבְחִינַת מְלַחְמָה עֲצוּמָה הַנּוֹבֶרֶת לְעִיל – הנדרשת מה"קל שבקלים". אשמתו של היודע ספר היא איפוא גדולה בהרבה, מְאֲשֶׁמַת קַל שֶׁבְּכַפְלֵים מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, הַרְחֻקִים מֵה' וְתוֹרָתוֹ. וְאִין אֲשֶׁמְתֵם גְּדוֹלָה כָּל כֶּךָ בְּמָה שְׂאֵינֶם פּוֹבְשִׁים יִצְרֵם הַפּוֹעֵר כַּאֲשֶׁר לְהַבֵּת, – ואינם שולטים ביצר הרע שלהם, מִפְּנֵי פֶחַד ה'

ליקוטי אמרים - פרק ל

ומחזיק בתורת ה' וקרבת אלקי' יחפין גדול עונו מנשוא ואשמתו גדולה בכפלי כפליים במה שאינו נלחם ומתגבר על יצרו בערך ובחי' מלחמה עצומה הנ"ל מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה' ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ במה שאינם כובשים יצרם הבווער כאש להבה מפני פחד ה' המבין ומביט אל כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו ועבודתו וכמשארז"ל גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן ארז"ל על ע"ה שדונות נעשו להם כשגגות:

ובחינת מלחמה עצומה הנוברת לעיל – הנדרשת מה"קל שבקלים". אשמתו של היודע ספר היא איפוא גדולה בהרבה, מְאֲשֶׁמַת קַל שֶׁבְּכַפְלֵים מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, הַרְחֻקִים מֵה' וְתוֹרָתוֹ. וְאִין אֲשֶׁמְתֵם גְּדוֹלָה כָּל כֶּךָ בְּמָה שְׂאֵינֶם פּוֹבְשִׁים יִצְרֵם הַפּוֹעֵר כַּאֲשֶׁר לְהַבֵּת, – ואינם שולטים ביצר הרע שלהם, מִפְּנֵי פֶחַד ה'

יום שישי ה' אדר

עֲצָבוֹת גְּדוֹלָה – ויהודי הרי צריך להיות בשמחה, ולא בעצבות, לֵאמֹר יְחֹוֹשׁ. – לכך, שהוא נתון בעצבות. וְאִף שֶׁעֲצָבוֹת הֵי א מִצַּד קְלִפַּת נְגִהָה, וְלֹא מִצַּד הַקְּרִיָּשָׁה, כִּי מִצַּד הַקְּרִיָּשָׁה כְּתוּב⁴⁴: "עוֹ וְחִדְוָה בְּמִקוּמוֹ", וְ"אִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה אֵלָּא מִתּוֹךְ שְׂמִחָה"⁴⁵ – כשיהודי נמצא במצב של שמחה; וְיִבֵּן לְדַבֵּר הַלְכָה וְכוּ", – שעליו ללמוד דיני התורה מתוך שמחה; אֵלָּא שְׂאֵם הַעֲצָבוֹת הֵי א מִפְּלֵי דְשְׂמִיָּא, – מחמת מצבו הרחוני שאינו כפי שצריך להיות – הֵי א – העצבות נובעת או, מְכַחֲוִינַת טוֹב שְׂבִנְגָה – כפי שלמדנו בפרק הראשון, שבקליפת "נוגה" יש גם טוב וגם רע, לכן

העצבות מענינים גשמיים נובעת מה"רע" שבקליפת נוגה, ואילו העצבות מענינים רוחניים נובעת מה"טוב" שבקליפת נוגה ברם, גם ה"טוב" שב"נוגה" אף הוא קליפה ולא קדושה. [וְלִבְּנֵי הָאָרֶץ וְ"ל, שְׂאֵפְלוֹ דְאֵגַת הַעֲוֹנוֹת אֵינָה רְאוּיָה כִּי אִם בְּשַׁעַת הַיּוֹדִי, וְלֹא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְתִלְמוּד תּוֹרָה, שְׂצָרִיד לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה

ליקוטי אמרים - פרק לא
פרק לא והנה אף אם כשיאריך הרבה להעמיק בענייני' הנ"ל כשעה ושתי' להיות ננמיכת רוח ולב נשבר יבא לידי עצבות גדולה לא יחוש ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד הקדושה כי בצד הקדושה כתיב עוז וחדוה במקומו ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי' טוב שכנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות אינה ראויה כ"א בשעת הוידוי ולא בשעת התפלה

פֶּרֶק לֹא. בפרק כ"ט דן רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו; ואף שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכחו לשלוט בחומריות הגוף. העצה לכך – מובאת באותו פרק – לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב נשבר", שעל ידי כך הוא שובר את רוח ה"סטרא אחרא", המגביחה עצמה ופועלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו האלקית.

לאחר שהזכיר רבנו הזקן, באותו פרק, חשבונות שונים, שבידם להביאו ל"לב נשבר", יעץ, בפרק ל', שגם יתבונן בעובדה, שבענינים שונים אין הוא נאבק בנפשו הבהמית, כפי שנדרש ממנו; ובכך – הוא גרוע מה"קל שבקלים" שאינו לוחם כנגד יצרו הרע ונכשל בעבירות; על ידי כך יהיה בידו לקיים באמת מאמר חכמינו ז"ל "הווי שפל רוח בפני כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר שאף אם עשוי להיות שכאשר יתעמק בכל האמור במשך שעה ארוכה, יפול בעצבות גדולה – בכל זאת, אל יפחד מכך.

וְהֵנָּה, אִף אִם בְּשִׂאֲרִיד הַרְבֵּה לְהַעֲמִיק בְּעֲנִינֵים הַנּוֹבְרִים לְעִיל בְּשַׁעַת וְשִׂתִּים, לְהִיּוֹת בְּנְמִיכַת רֹחַ וְלֵב נִשְׁבֵּר, יִבֵּא לְיַדִּי

40. לשון הפסוק במדבר יז, כח. 41. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 42. בבא מציעא לג, ב. 43. אבות פרק ד משנה יג. 44. דברי הימים א טז, כז. 45. שבת ל, ב.

ענין של דינים, **כִּי אֵין הַדִּינִים נִמְתְּקִין** – נהפכים ל"טוב" ול"חסד", **אֲלֵא בְּשִׁרְשָׁן**. – כש"ממשיכים" אל תוך הדינים – משרשם, מגבורות הקדושה; שכן, בשרשם, גם הדינים והגבורות של הנפש הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע, אלא גבורות של

קדושה, שעל ידי ריבוי השתלשלות וצמצומים נובעים מהם גבורות ודינים של היפך הקדושה והטוב – ולכן נהפכים הם, בכוחו של שורשם, מ"רע" – לקדושה ולטוב⁴⁹. **וְלִבָּן אֲמָרוּ רַז"ל⁵⁰: "לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אָדָם יֵצֵר הַטּוֹב"**, – על היצר הרע, שעל עבודת הנפש האלקית להיות מפעם לפעם בהלך רוח של רוגז וגבורה. כדי להמתיק על ידי כך את הדינים של הנפש הבהמית והיצר הרע. אלא, הביטוי "לעולם" בהקשר לענינו, אינו במובן שתמיד עליו לעסוק בצורה זו של עבודה. כי בכלל הרי על עבודתו להיות בשמחה, אלא הכוונה היא: כל פעם, כל זמן שעליו להודק לכך – וכפי שיוסבר להלן: **וְהִיגוּ, כְּכֹל עֵת שְׂרוּאָה בְּנִפְשׁוֹ**

שְׂצָרֵי לְבָבֵהוּ. – כגון, בשעה שהנפש הבהמית מגביהה את עצמה להסתיר על אור הקדושה של הנפש האלקית ועקב כך האדם הוא במצב של "טמטום הלב" – על עבודתו להיות אז מתוך "הרגזה" וגבורה. **אֵף שְׁעַת הַכִּפּוּר, שְׁהִיא שְׁעַת הַמִּיחָדָת וְרֵאוּהָ לְבָב לְרֹב כְּנֵי אָדָם, הִיא בְּשַׁעָה שְׁהוּא עֲצֵב בְּלֵאוּ הָכִי מְמַלֵּי דְעֵלְמָא**, – כשהוא בין כך עצב מעניני עולם, או כִּף בְּלֵי שׁוֹם סְבָה, – שלא בגלל עניני הגשמיים, אלא הוא עצב מבלי שהוא עצמו יודע את הסיבה לכך, **אֲזִי הִיא שְׁעַת הַכִּפּוּר לְהַפְּךָ הָעֲצֵב לְהִיּוֹת מְפָרֵי דְחֻשְׁבָּנָא תְּנֻזְרָה לְעֵיל**, – להיות מבעלי החשבונות, לעשות חשבון נפשו ממעמדו ומצבו הרוחני, **וְלִקְנִים מְאָמֵר רַז"ל "לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ וְכוּ"**, **בְּנֻזְרָה לְעֵיל**, – להשתמש בקו המרירות והרוגז⁵¹, **וְכִנָּה יִפְטֹר מִהַעֲצָבוֹת שְׁמַמְלֵי דְעֵלְמָא**, – בכך, יפטר מהעצבות הנובעת מהענינים הגשמיים, כשיעשה חשבון נפשו ויגיע למרירות בגלל עניני הרוחניים – יפטר מהעצבות שהיה נתון בה בתחילה מחמת עניני הגשמיים.

שְׂמַצֵּד תְּקַדְּשָׁה דְוִקְא – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא של הוללות וכיו"ב". הרי, שגם העצבות מענינים רוחניים, נובעת מקליפת נוגה. מדוע, איפוא, עליו להשתדל להגיע לעצבות הנובעת מהקליפה? **אֵף-עַל-פִּי-בֵּן הָרִי כִּף הִיא תְּפָדָה**, – כך הוא הנוהג.

ליקוטי אמרים - פרק לא

ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דווקא] **אעפ"כ הרי כך היא המדה לאכפאי לס"א במינה ודוגמתה. כמארו"ל מינה וביה אבא לשדי' ביה נרגא ופגע בו כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת אין לב נשבר ומרירות הנפש על ריחוקה מאור פני ה' והתלכשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר רק שהיא חיות מבחי' גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסדים כי הלב כלול משתיהן. והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמי ויצה"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין אלא בשרשן ולכן ארו"ל לעולם ירגיז אדם יצ"הט והיינו בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכך אך שעת הכושר שהיא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם היא בשעה שהוא עצב בלא"ה ממילי דעלמא או כך בלי שום סבה אזי היא שעת הכושר להפך העצב להיות ממרי דחושבנא הנ"ל ולקיים מארו"ל לעולם ירגיז וכו' כנ"ל וכזה יפטר מהעצבות שממילי דעלמא**

לְאֲכַפֵּיא לְסִטְרָא אַחְרָא בְּמִינָהּ וְדוּגְמָתָהּ, – לכפות את ה"סטרא אחרא" בדברים שהם בדומה אליה, שבירת ה"סטרא אחרא", המשתדלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו האלקית, צריכה להיות בדבר שגם הוא בא מה"סטרא אחרא", אלא מה"טוב" שבה, וזהו העצבות מהענינים הרוחניים. **בְּמְאָמֵר רַז"ל⁴⁶: "מִינָהּ וּבִיהּ אֲבָא לְשִׁדְיָה בִּיהּ נִרְגָּא"**, – מהדער עצמו לוקחים את ה"יד" לגרון לכרות בו את היער. או כביטוי רבתינו ז"ל⁴⁷: **וְפָגַע בּוֹ כִּיּוּצָא בּוֹ**. – נתקל במי שדומה לו. **וְעַל זֶה – עַל הָעֲצָבוֹת הַנוֹבְעֵת מִחֻשְׁבֹּנוֹת מַעֲמָדוֹ וּמַצְבוֹ הַרוּחָנִי, נְאֻמָּר⁴⁸: "כְּכֹל עֲצֵב יִהְיֶה מוֹתֵר, וְהִיתְרוֹן הִיא הַשְּׂמִחָה הַבָּאָה אַחֵר הָעֲצֵב, בְּדִלְקָמָן**. – כיצד יגיע לשמחה אחרי העצב. **אֵף בְּאִמְתָּה, אֵין לֵב נִשְׁבֵּר וּמְרִירוֹת תְּנַפֵּשׁ – עַל דְּחֻקָּה מְאֹד פְּנֵי ה' וְהַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ בְּסִטְרָא אַחְרָא – נִקְרָאִים בְּשֵׁם "עֲצָבוֹת" כִּלְל בְּלִשׁוֹן תְּנַפֵּשׁ, – מִשְׁמַעוֹת הַמְּלָא "עֲצָבוֹת" בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ הִיא "כִּיּוּץ", כִּמוֹ "מְדָה עוֹצֵבֶת", שְׁהוּא מְכוּוץ וּנְפוּל בְּרוּחוֹ, וְאֵין בּוֹ חִיּוֹת כִּלְל. כִּי עֲצָבוֹת הִיא שְׁלֵבּוֹ מְטַמְטֵם כְּאֵבָן וְאֵין חִיּוֹת בְּלֵבּוֹ, אֲבָל מְרִירוֹת וְלֵב נִשְׁבֵּר, אֲדַרְבָּתָהּ, הָרִי יֵשׁ חִיּוֹת בְּלֵבּוֹ לְהַתְּפַעֵל וּלְהַתְּמַרְמֵר, רַק שְׁהִיא חִיּוֹת – הַנוֹבְעֵת, מִבְּחִינַת גְּבוּרֹת קְדוּשׁוֹת, – וְלִכֵּן הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל מְרִירוֹת, וְאֵילּוּ וְהַשְּׂמִחָה מִבְּחִינַת חֲסִדִּים, – שֶׁל קְדוּשָׁה. כִּי תֵּלֵב כְּלוּל מִשְׂתִּיחָן. – מִשְׁתֵּי הַמְּדוּת, גְּבוּרוֹת וְחֲסִדִּים. עַל כָּל פְּנִים, הָרִי, שֶׁבְּרוֹן לְבוֹ וּמְרִירוֹתוֹ (עַם חִיּוֹת), אֵינֵם נוֹבְעִים מִקְּלִיפָה, כִּי אִם מִקְּדוּשָׁה, מִגְּבוּרוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה. וְהֵנָּה, לְעֵתִים צָרִיךְ לְעוֹרֵר בְּחִינַת גְּבוּרוֹת תְּקוּדוּשׁוֹת כְּדֵי לְהַמְתִּיק הַדִּינִים, שֶׁהֵם – בְּחִינַת נֶפֶשׁ תְּהֻמָּתִית וְיֵצֵר הָרַע בְּשִׁשׁוּלְטָם – הַיֵּצֵר הָרַע, חָם וְשִׁלוֹם עַל הָאָדָם, – שׁוּזָה, הָרִי,**

46. סנהדרין לט, ב. 47. שבת קכא, ב. 48. משלי יד, כג. 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות כו', א"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? – ו"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') – שפלות ובטול ונבזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"י מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' – ועל אותה הרגע העדר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש" – עפ"ז יומתק ג"כ כתבו (לאח"ז שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשיך) דע"ז מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועיי"ג כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו'". 50. ברכות ה, א. 51. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניני הגשמיים – הוא

שבת קודש ו' אדר

שכל עשרת בחינות וכוחות הנפש יהיו לבושים בתורה ומצוות, שה"שכל" יהיה "לבוש" בהבנת התורה, וה"מדות" – בקיום המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שלבושות בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו', **בַּנְזָר לְעִיל⁵²**, ו**כַּפְרָט בְּמִצְוֹת תְּפִלָּה** –

בה מושגת במיוחד המגמה להוציא את הנפש האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה באלקות – על ידי **לְצַעַק** – שהנפש תצעק בשעת התפילה, **אֵל ה' בְּצַד לָהּ מְגִלּוֹתָהּ בְּגוּפֵי הַמְשָׁקִין, לְהוֹצִיאָהּ מִמְסַגְרָה, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יְתִבְרָהּ. וְזוֹ –** עבודה זו, להוציא את הנשמה מגלותה בגוף ולהחזירה ליחודה עם הקב"ה על-ידי תורה ומצוות בכלל ועל-ידי תפילה בפרט, היא **בְּחִינַת "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים"⁵³** – שכן, לכאורה "תשובה" ו"מעשים טובים" הם שני ענינים שונים: "תשובה" באה כדי לתקן ולהיטיב את העבר הלא-טוב, ואילו "מעשים טובים", הם קיום המצוות וענינים טובים הנעשים עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" – כיצד, איפוא, מקשרים את שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה ומעשים טובים? (כלשון חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים"). אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים הטובים צריכים להיעשות מתוך הכוונה האמורה – יובן הדבר: **שֶׁתֵּן מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעוֹשֶׂה בְּרִי לְהָשִׁיב** – את הנפש, שהיא "חלק ה'" – להקב"ה, **לְמַקְרָא וְשָׂרָא דְכָל עֲלָמִין** – שהוא מקור ושורש כל העולמות. הרי, שמעשים טובים אלה קשורים בהחזרת הנפש למקורה ושורשה, שזה ענין ה"תשובה".

ואַחֲרֵי כֵן – אחרי שיבוא למרירות ולב נשבר על-ידי חשבון נפשו, **יָבֹא לְיַדֵּי שְׂמַחַה אֱמִתִּית. דְּהֵינָן, שְׂוֹאת יִשִּׁיב אֵל לְבוֹ –** שכן יענה ללבו, לנחמו בכפלים, **אַחֲרֵי תְּדַבְּרִים וְהָאֱמַת הָאֵלָה הַנְּזָרִים לְעִיל**, – שהשתכנע במצבו הנחות. כיצד, איפוא, הוא יכול במצב כזה, לנחם את עצמו? – **לְאֹמַר לְלִבּוֹ: –**

שיתבונן: **אֱמַת הוּא כֵּן פְּלִי סַפֵּק, שְׂאֵנִי רְחוּק מְאֹד מֵה' בְּתַכְלִית, וּמְשָׁקִין וּמְתַעֵב כּו', אֲךָ כָּל זֶה הוּא אֲנִי לְבָרִי, הוּא הַגּוּף עִם נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שָׂבוּ, –** הנפש הבהמית המחיה את הגוף. **אֲבָל מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ בְּקִרְבִּי "חֵלֶק ה'" מִמֶּשֶׁ, שְׂשִׁנּוּ אֶפְלוּ בְּקָל שְׂבַקְלִים, –** שכן, גם "קל שבקלים" יש בקרבו חלק אלקה ממעל, **שְׁהִיא נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ לְחַיּוֹתָהּ, רַק שְׁהִיא –** הנפש האלקית, **בְּבְחִינַת גְּלוּת, –** בנפש הבהמית של הקליפה, בשעה שאני נמצא במצב רוחני ירוד כזה. **וְאִם בֵּן –** הרי, **אֲדַרְבָּהּ, –** להיפרך: **כָּל מֵה שְׂאֵנִי**

ליקוטי אמרים - פרק לא

ואח"כ יבא לידי שמחה אמיתית דהיינו שזאת ישיב אל לבו לנחמו בכפליים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית ומשוקץ ומתועב כו' אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה' ממש שישנו אפי' בקל שבקלים שהיא נפש האלהית עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק מה' והתיעוב ושקוץ הרי נפש האלהית שבי בגלות גדול יותר והרחמנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה אל בית אביה כנעורי' קודם שנתלבשה בגופי שהיתה נכללת באורו ית' ומיוחדת עמו בתכלית וגם עתה כן תהא כלולה ומיוחדת בו ית' כשאשים כל מגמתי בתור' ומצות להלביש בהן כל עשר בחינותיה כנ"ל וכפרט במצות תפלה לצעוק אל ה' בצד לה מגלותה בגופי המשוקץ להוציאה ממסגר ולדבקה בו ית' וזו היא בחי' תשובה ומעשים טובים שהן מעשים טובים שעושה כדי להשיב חלק ה' למקורא ושרשא דכל עלמין.

בְּתַכְלִית תְּרַחוּק מֵה' וְתִתְעֹב וְשָׁקוּץ - הרי נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׂבִי בְּגִלּוֹת גְּדוּלָה יוֹתֵר, וְהִרְחַמְנוּת עָלֶיהָ גְּדוּלָה מְאֹד, וְלָזֶה – ולכן, אֲשִׁים כָּל מְגַמְתִּי וְחַפְצִי לְהוֹצִיאָהּ וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִגְּלוּת זֶה, לְהַשִּׁיבָה אֵל בֵּית אָבִיהָ בְּנְעוּרֶיהָ, – כלומר: לשורשה, כמו שהיתה קודם שנתלבשה בגופי, שְׁהִיתָה – אז, נְכַלְלֵת בְּאֹרֹר וְתִבְרָךְ וּמִיַּחֲדָת עִמּוֹ בְּתַכְלִית, וְגַם עֵתָה בֵּן תִּהְיֶה כְּלוּלָה וּמִיַּחֲדָת בּוֹ יְתִבְרָהּ, – וזה יהיה, כְּשֵׁאֲשִׁים כָּל מְגַמְתִּי בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְהַלְבִּישׁ בָּהֶן – בתורה ובמצות, כָּל עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ –

שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני - הכוונה בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניניו הגשמיים? ! אלא, האמת היא אכן כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): (בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא בדין), שלכאורה על שמחת החג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ודין גשמיים? - אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה - צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות - קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ודין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים. 52. פרק ד. 53. אבות ד, יז.

יום ששי

ל שבט, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמה־קג.
תניא: ובוה . . . שעה כנ"ל.

יום

ראשון

כמה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה הי' ער כל אותו הלילה, ומכוון להניח תפילין בה בשעה אשר נכנס להצ"צ בפעם הראשונה.

שבת

א אדר א, שר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל.

יום

שני

תו"א ד"ה לא תהי' משכלה סעיף המתחיל והנה אחר: "במסירת נפש בפ"ע", פי' הר"ת הוא "בפנימית עצמותו".

כתיב: יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות. וזהו יצא אדם לפעלו, דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות, וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונה"ט והבהמית, הוא בשביל אדם לפעלו במלאכות הכלליות להגביר הצורה על החומר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה. ולעבודתו שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במוחין ובמדות כפי טבעה וענינה. . . עדי ערב בעוד יש זמן לעשות כמ"ש היום לעשותם. ובעומק הענין ביאור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העלי' שנעשה ע"י ירידת הנשמה למטה דיצא אדם, דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלובשת בגוף, לפעלו היא עוסקת בעוה"ב באופן התעסקותה בעוה"ז, ואם הי' קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה, ולעבודתו, אם עסק בעבודתו כראוי אז הנה עליתו עדי ערב שעולה בעילוי אחר עילוי עד הנועם והעריבות דעצמות א"ס ב"ה.

יום שני

א אדר שני, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ומשחרב . . . 86 ה' לו.

ביעלה ויבוא: זכרנו ה"א בו - בית דגושה - ופקדנו בו - בית רפוי.

יום ראשון

ב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: פרק כז. ואם . . . ילד עשה ממש.

יום

שלישי

רבינו הגדול - הזקן - סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט [להפוך את העולם]. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאווענען כדבעי [מלה בתפלה כראוי]

בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין [ללמוד הרבה ולהבין] – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

יום

שלישי

יום שלישי

ב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . "86" כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחו בו, וכמו המטר על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש על תבואת השדה והכרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום שני

ג אדר א'

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: ואדרבה . . . "לד" ידיים כנ"ל.

רבינו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

יום

רביעי

יום רביעי

ג אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: והנה בכל . . . "86" מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואָס בשעת ער שלאָפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראָסט־תמימות־דיקען מסירת־נפש איד.

תרגום חפשי

מענה הצמח צדק לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול משנה את המהות. על־ידי קבלת עול

של עבד פשוט, שגם בשנתו ניכר עליו עול עבדותו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירות־נפש פשוט ותמים.

יום שלישי

ד אדר א'

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: כג"כ.

תניא: ובכל דחי' . . . "לד" צדיקים.

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלוקי בפרט, הוא א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם. ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במושכלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

יום

חמישי

יום חמישי

ד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: כג"כח.
 תניא: פרק לה. והנה . . . "מד" ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבי'ן, איז געווען זייער שטיל, דאך פלעגט ער בשעת חסידות זאגען: שא, שא.

דער טאטע האָט עס ערקלערט, אז דאָס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האָט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

תרגום חפשי

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי שרר שקט מוחלט, למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא! אבא הסביר שהדבר נעשה כדי להרגיע את נביעת המוחין [המעלה במחשבה סברות נוגדות וסותרות, ובכך לאפשר הכרעה בענין הנדון], ובכך ביאר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך" [זקן דעתו מופלאה (משום) ששוקט ומיושב].

יום רביעי

ה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד.
 תניא: ושני . . . "68" דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספיקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר הועמסה על שכמנו.

יום

יום ששי

ה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד.
 תניא: והוא בהקדם . . . "מד" בראשו עכ"ל.

לימוד הנגלה, לימוד החסידות ועבודה בפועל, כולם כאחד מוכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או יודחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה, וכמאמר ולא עם הארץ חסיד – שצריך להיות לימוד הנגלה. איזהו חסיד המתחסד עם קונו – שצריך להיות לימוד החסידות, ותכלית הלימוד הלא הוא העבודה בפועל.

שישי

יום חמישי

ו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: לה"לח.
 תניא: ולא עוד . . . "68" לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואָס דער אויבערשטער ב"ה איז מזכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאַק א אידען אַ טובה טאָן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואָס עס קומט איהם זאָל, ח"ו, זיין ניט גוט, אָבער אויף דעם אַנדערען איז דאָס ניט שייך כלל.

שבת

קודש

תרגום חפשי

משיחות אאמו"ר: זוהי מעלה נפלאה, שהקב"ה מוכה ומשיגים חוש ועונג בעשיית טובה ליהודי, עד שהזולת יקר בעיניו יותר מכפי שהוא יקר בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצוא כמה טעמים מדוע מגיע לו שיהי' לו, ח"ו, לא טוב, אך על הזולת זה כלל לא שייך.

ה'תש"ג

ו אדר שני

שבת

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.

בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמח.

שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: להלל.

תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

שבת

קודש

מקובל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבינו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ"תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזייפו. ומהאזי טעמא [ומסיבה זו] נזדרזו רבינו למסרו לדפוס. יש נ"א: עשרים שנה כתב רבינו את ספרו התניא, ודייק בכל תיבה ותיבה. בשנת תקנ"ה כבר הי' צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתקות ונשתבשו מסרו לדפוס.

הצ"צ סיפר, אשר בר"ה הראשונה לחייו – שנת תק"ן – אמר רבינו הגדול דרוש משביעין אותו תהי צדיק כו', והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ל' שבט-ו' אדר ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות טמאת מת פרק ג

א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו נפל שלא נתקשרו אבריו בגדין, וכזית מבשר המת, וכזית נצל [- בשר שנימוח], ואבר מן החי ואבר מן המת שיש עליהן בשר פראוי, והשדרה, והגלגלת, ורב בנינו, ורב מנינו [של העצמות], ורבע עצמות מפל מקום אף על פי שאין בהן לא רב בנינו ולא רב מנינו, ורביעית דם, ורביעית דם תבוסה [- היוצא בעת הריגה] - הכל שתיים עשרה.

ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא, ואין מטמאין באהל: אבר מן החי שחסר בשרו, ואבר מן המת שחסר בשרו או עצמו, והשדרה שחסרה ואין בה רבע עצמות, והגלגלת שחסרה ואין בה רבע [הקב] עצמות, ועצם אחד אפלו כשעורה, וארץ העמים, ובית הפרס - הכל שבעה.

ג. הגולל והדופק [- כיווי הקבר] - מטמאין במגע ובאהל כקבר, ואינן מטמאין במשא. הרקב [- מת שנרקב] - מטמא באהל ובמשא, ואינו מטמא במגע. טמאת רבע עצמות באהל, וטמאת רביעית דם, וטמאת אבר שאין עליו בשר פראוי [- כשיעור] בין מן המת בין מן החי - יראה לי, שכל טמאתן אינה דין תורה; שהרי אין הנזיר מגלח עליהן, כמו שבארנו בניזירות, ואין חיבין עליהן על ביאת המקדש, וכל הטמא בטמאה של תורה - חיב על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אינה דין תורה.

ד. אין רקב המת מטמא - עד שיקבר ערם, בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן, ויהיה פלו שלם. חסר ממנו אבר, או שנקבר בכסותו, או בארון של עץ או של מתכת - אין רקבו טמא; מפני שרקב הכסות או רקב העץ או חלדת המתכת תתערב ברקב בהיותו. ורקב המטמא שנתערב בו עפר פל שהוא, הרי הוא בטמאתו. ולא אמרו רקב, אלא למת בלבד; אבל הרוג, אין לו רקב.

ה. קברו שני מתים כאחד, או שגזזו שערו או צפרניו וקברום עמו, או שקברו אשה עברה ועברה במעיה - אין להן רקב.

ו. טחן המת עד שנעשה רקב, אינו מטמא - עד שירקב מאליו.

ז. טחנו פלו, והניחו עד שהרקב, או שהרקב מקצתו כשהוא חי, ומת והרקב פלו - הרי זה ספק; ואם נטמא למלא חפנים מרקב זה, הרי זה טמא בספק.

ח. מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת, או מעפר הנמצא בקבר, ואין ידוע מה טיבו, אם הוא רקב שמטמא באהל, או אינו אלא עפר שנתלכלך בנצל המת [- בשרו הרקוב] ודמו - הרי זה מטמא במשא ובאהל; שהרי יש

במלא חפנים ועוד, מלא חפנים רקב. ויראה לי, שאף זו טמאה מדברי סופרים.

ט. המת שנשרף, ושלדו קימת, והיא השדרה והצלעות - הרי זה מטמא כמת שלם, ואין צריך לומר אם נחרף [- ליכנתו האש]; אבל אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו, טהור. וכן שפיר מרקם [- ניכרה צורת עוברו] שטרפו במים - טהור, שהרי נתבלבלה צורתו.

י. בשר המת שנפרף ונעשה כקמח, טהור; וכן אפר השרופין, טהור. וכן התולעים הנחווין מבשר המת, בין חיים בין מתים - טהורין. וכבר בארנו, שהמת כבשר בכל מקום - בין במת, בין בנבלה ושרץ.

יא. עור האדם - כבשרו. אם עבדו כל צרכו, או הלך [- דרך] בו כדי עובדה [עיבוד] - הרי זה טהור מן התורה; אבל מדבריהם, מטמא בכזית כבשר המת - גזרה, כדי שלא להרגיל בני אדם לעבד עורות האדם ולשתמשו בהן. **יב.** עור הבא כנגד פניו של אדם כשיולד - בין שהיה חי ואמו חיה, בין שיולד מת ואמו מתה - הרי זה טהור, מפני שהוא כמו פרוש או צואה וקיא וכיוצא בהן.

יג. כל שבמת - טמא, חוץ מן השנים והשער והצפרן, הואיל וגנען מחליף [- מתחלפים כשניטלים]; ובשעת חבורן, הכל טמא. כיצד? המת בחוץ, ושערו בתוך הבית - נטמא כל אשר בבית; וכן הנוגע בשערו או בשניו או בצפרניו, כשהן מחברין - נטמא. שערו העומד להגזז, וצפרניו העומד להנטל - הואיל והן עומדין להנטל, יש בהן ספק; לפיכך, הנוגע בהן - הרי הוא ספק טמא. כל משקה היוצא מן המת - טהור, חוץ מדמו; וכל מראה דמים [- אדמיות] מן המת - טמא, כמו שבארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה המת, כדרך שגזרו על משקין היוצאין מפל הטמאין? מפני שהמת - הכל בדלין [מובדלים] ממנו, לא גזרו על משקיו.

יד. כבד שנמוחה - מטמאה ברביעית, מפני שהיא פדום קופה [קרוש]. דם [ילד] קטן, שיצא פלו - אם אין בו רביעית - טהור, אף על פי שהוא כל דם שבו.

טו. ואלו, אם חסרו כל שהוא, טהורין; רביעית דם, ועצם כשעורה, וכזית בשר, וכזית נצל, ומלא חפנים רקב, ואבר מן החי שחסר מעצמו כל שהוא.

הלכות טמאת מת פרק ד

א. רביעית דם הבאה משני מתים - טהורה; עד שתהיה הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה [נבנתה] משני מתים, כגון שהיו מקצת החליות מאחד ותשלומן [השאר] ממת אחר, וכן הגלגלת של שני מתים, ורבע [קב] עצמות משני מתים, ואבר מן המת משני מתים - כל אלו אינן מטמאין באהל, אלא במגע ובמשא כשאר כל עצמות.

מי הכבוס אדם יותר ממי המזג [- שמזגו לתוכו דט] -
בנדוע שיעצא ממנה רביעית.

יד. המשא והמגע והאהל, שלשה שמות הן. וכל שהוא משם אחד - מצטרף, ומטמא; ומשני שמות - אינו מצטרף, וטהור. כיצד? הנוגע בכשני חציי זיתים, או שנישא שני חציי זיתים בכת אחת, או שהאהיל על כשני חציי זיתים, או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו, או שהיה הוא וחצי זית פחת האהל, והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר או האהיל חצי זית על מקצתו - הכל טמאים, מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי זית, ונדבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית, או שהאהיל עליו חצי זית אחר, או שהאהיל הוא על חצי זית אחר, וכן הנוגע בחצי זית ונשא חצי זית אחר - הכל טהורין; שאין המגע מצטרף עם המשא, לא במת ולא בשאר טמאות; ולא המגע מצטרף עם האהל, ולא האהל מצטרף עם המשא.

הלכות טמאת מת פרק ה

א. כל המתטמאין מחמת המת, בין אדם בין בליים - טמאין טמאת שבועה [ימים]. כיצד? אדם או כלי שנגע בדברים שמתטמאין מן המת במגע, או שנטמא באהל באחד מדברים שמתטמאין באהל, וכן אדם שנישא דברים שמתטמאין מן המת במשא - הכל טמאין טמאת שבועה, שנאמר: "כל הבא אל האהל וכל אשר באהל, יטמא שבועת ימים".

ב. אדם שנטמא במת, וכלים שיגע בהם אדם זה - טמאין טמאת שבועה, שנאמר: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם". אבל אדם שיגע באדם שנטמא במת - בין שנגע בו אחר שפרש ממטמאיו, בין שנגע בו כשהוא עדין נוגע במת - הרי זה השני טמא טמאת ערב, שנאמר: "והנפש הנגעת, תטמא עד הערב". זה הוא דין תורה; אבל מדברי סופרים, הנוגע במת ונגע באדם אחר, ועדין הוא מחבר במת - שניהם טמאין טמאת שבועה, וכאלו נגע זה השני במת עצמו. כמה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים; אבל לגזיר ולעושה פסח, בין בשעת חבור בין אחר שפרש - אינו טמא אלא טמאת ערב, כדין תורה.

ג. כלים שנטמאו במת, בין במגע בין באהל - הרי הן לנוגע בהן, בנוגע במת עצמו; מה המת מטמא הנוגע בו, בין אדם בין בליים, טמאת שבועה - אף כלים שנטמאו במת, הם והכלים או האדם שיגע בהם, טמאין טמאת שבועה, שנאמר: "בחלל חרב או במת"; מפי השמועה למדו, שחרב במת. והוא הדין לשאר כלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף [כלים המיטהרים במקווה] ובגדים. הרי הוא אומר: "כל הרג נפש וכל נגע בחלל"; וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ וקרב, ורק אכן וקרב - נטמא שבועת ימים! אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה; מפני

ב. אבר מן החי משני אנשים, טהור; אפלו מאיש אחד - אם נחלק לשנים, טהור.

ג. פזית בשר משני מתים, וכזית נצל [בשר נימוח] משני מתים, ומלא חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש לו [הגדרה של-] רקב - הרי אלו מצטרפין זה עם זה; וכן כחצי זית בשר, וכחצי זית נצל - מצטרפין זה עם זה. ושאר כל הטמאות שבמת - אין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן.

ד. עצם כשעורה שנהלק לשנים, מטמא במשא; וכן רבע עצמות ממת אחד שנדקדקו [לחתיכות], ואין בכל אחד מהן עצם כשעורה - מטמאין באהל, כאלו לא נדקדקו.

ה. פזית מן המת שחכתו חלקים, ורדדו [- כתשו] ודבקו - מטמא באהל ובמשא; ואינו מטמא במגע קצתו, אף על פי שחברו - שאין חבורי ידי [- אדם חבור].

ו. פזית חלב שלם, שהתיכו [- עשאו נוזל] - טמא; הנה מפרר, והתיכו - טהור.

ז. שדרה שנגרדו רב חליות שלה - אף על פי ששלדה קימת, אינה מטמאה באהל; ובזמן שהיא בתוך הקבר - אפלו משברת, ואפלו מכתתת - מטמאה באהל, מפני שהקבר מצרפה.

ח. כל המתטמאין באהל שנהלקו, והכניסו לתוך הבית - האהל מצרפן, ומטמאין באהל.

ט. עצם שיש עליו פזית בשר בידי שמים, והכניסו מקצתו לפנים מן הבית - נטמא הבית. שני עצמות, ועליהם כשני חציי זיתים בשר, והכניסו מקצתן לפנים - הבית טמא; ואם היה הבשר תחוב בעצמות בידי אדם - הבית טהור; שאין חבורי אדם חבור.

י. מלא חפנים [בשר -] רקב שנתפזר בתוך הבית, הבית טמא.

יא. רביעית דם שנובלעה בתוך הבית, הבית טהור להבא; וכל שהיה בו בעת שנובלעה הרביעית בארץ, טמא.

יב. פזית מן המת שאבד בתוך הבית, ובקש [- חופש] ולא נמצא - הבית טהור; ולכשימצא - הבית טמא למפרע, מעת שאבד עד שנמצא.

יג. רביעית דם שנושפה באויר [תחת השמים] - אם קרש, או שהיה במקום אשברן [- משקע], והוא המקום הנמוך כמו גמה, והאהיל המאהיל על מקצתו - נטמא. נשפה על האסקפה במורד [משופע], בין [אם השיפוע -] לפנים בין לחוץ - הבית טהור, שהרי לא נח הדם על האסקפה; ואם הייתה האסקפה אשברן, או שקרש הדם עליה - הבית טמא. רביעית דם שנובלעה בכסות - אם מתכפסת, ויוצא ממנה רביעית דם - הרי זו הפסות מטמאה במגע ובמשא ובאהל. ואם לאו - אינה מטמאה באהל, והרי היא בכסות שנוגעה במת; שכל הבלוע שאינו יכול לצאת, טהור. כיצד משערין אותה? מכבסין אותה במים, ומביא מים במדתן, ונותן לתוכן רביעית דם - אם היה מראיהן שנה, או שהיה

ההריגה] וגולל ודופק [- כיסויי הקבר], או באהל, וכן אדם שנטמא במשא דם תבוסה - הרי אלו פלן וכיוצא בהם, אבות טמאות של דברי סופרים; וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טמאת שבועה, פלן אבות הטמאות של דברי סופרים.

יב. האהל עצמו המאהיל על הטמאה - אף על פי שלא נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבועה מן התורה, והרי הוא כבגדים שנגעו במת, שנגמר: "והזה על האהל". במה דברים אמורים? בשהיה האהל בגד או שק או כלי עץ או עור, אחד עור בהמה וחייה, בין המתרין לאכילה בין האסורין לאכילה - שנגמר: "ויפרש את האהל על המשכן", אין קרוי אהל אלא אריג ועור כמשכן. אבל אם היה האהל נסרין של עץ, כגון התקרה או המחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עצם, או של מתכת - הרי זה טהור; ואין צריך לומר, שאם היה בגון, שהוא טהור. וכל מקום שנגמר 'הבית טמא', אינו אלא אדם וכלים שבכל הבית. ואין לה יוצא מן העץ שהוא מתטמא טמאת אהלים, אלא הפשתן בלבד.

יג. בגדים הנוגעים במת - אף על פי שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבועה, אינן כמת לטמא באהל ובמשא; שהמשא למת עצמו אינו מפרש כמו שבארנו, ובטמאת אהל הוא אומר: "אדם כי ימות באהל". לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל עליהם, או שהאהילו עליו, או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן אדם שנטמא במת, והאהיל על הכלים - הרי הן טהורין; שאין טמא מת מטמא אלא במגע בלבד.

יד. המת אינו מטמא משכב ומושב מתחתיו, ולא מדרף מעל גביו [- בגדים שמעליו]; אלא אחד כלי שיגע במת מצדו, או שהיה תחתיו, או על גביו. כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה, והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו למעלה - בגד הנוגע בו, והבגד השני שנגע בבגד שנגע בו - שניהם טמאים טמאת שבועה; והשלישי - טמא טמאת ערב, בין שלמעלה בין שלמטה; והרביעי, ומן הרביעי ולמטה, ומן הרביעי ולמעלה - פלן טהורין; מה שאין כן במטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו. במה דברים אמורים, שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושלמעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמאה רצוצה [- שאין מעליה חלל טפח] ולא טמאת אהל, או שהיה מכדייל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר.

יום שני

הלכות טמאת מת פקו ו

א. עצמות הדג ועורו - העושה מהן כלים, אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; וכן ירוקה שעל פני המים, וכיוצא בה; שכל מה שבנים טהור, כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג, או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל

שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו - שהרי נגע הכלי במת. ומנין שאף הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנטמאו במת, טמאים טמאת שבועה? שהרי הוא אומר: "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי, וטהרתם"; הא למדת, שכל אדם הטמא טמאת שבועה, מטמא בגדים טמאת שבועה.

ד. נמצאת אומר: אדם שנגע במת, ואדם באדם אחר - הראשון טמא טמאת שבועה, והשני טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, וכלים בכלים - שניהן טמאים טמאת שבועה; השלישי, בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב. כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם - שלשתן טמאין טמאת שבועה; הרביעי, בין אדם בין כלים - טמא טמאת ערב.

ה. במה דברים אמורים? לענין תרומה וקדשים; אבל לתיב פרת על ביאת מקדש, או על אכילת קדשים - אינו תיב אלא השנים בלבד, הראשון שנגע במת והשני שנגע בו, כדן תורה, שנגמר: "וכל אשר יגע בו הטמא, יטמא". אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם, או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש; שהדברים האלו, אף על פי שהם דברי קבלה [מחשה רבינו], אינן דין תורה - שהרי לא נתפרשו בתורה, אלא זה שנטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון, בין אדם, בין כלים.

ו. כלי חרש שנגע במת, או שהיה עמו באהל - טמא; ואינו מטמא לא אדם, ולא כלי חרש, ולא שאר כלים - שאין כלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם, לא במת ולא בשאר טמאות. וזה הוא דין תורה, אף על פי שהוא קבלה. **ז.** זה פלל גדול בטמאות: כל אב טמאה - מטמא אדם ומטמא בגדים וכלים, בין כלי מתכות בין כלי שטף בין כלי חרש; וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה, הרי זה אב טמאה. וכל ודל הטמאות - מטמא אכלין ומשקין; ואינו מטמא לא אדם וכלים, לא כלי חרש, ולא שאר כלים ובגדים.

ח. וכל הנוגע באב, הוא הנקרא 'ראשון'; והנוגע בראשון, נקרא 'שני'; והנוגע בשני, נקרא 'שלישי'; והנוגע בשלישי, נקרא 'רביעי'. והראשון ושלמטה ממנו, פלן נקראין 'ולד הטמאה'.

ט. כל המתטמא מחמת המת טמאת שבועה, בין אדם בין כלים - הוא הנקרא 'טמא מת'. והוא אב מאבות הטמאות, לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים כמו שבארנו, כדי למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע בשאר אבות הטמאות; ואינו מטמא במשא.

י. כל המתטמא מחמת המת טמאת ערב - הוא ולד הטמאה, והוא הראשון לטמאה; ואפשר שיהיה הרביעי מן המת, ראשון לטמאה, כמו שבארנו לענין תרומה וקדשים.

יא. אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העמים ובית הפרס, או במשאן, או במגע דם תבוסה [- היוצא בשעת

בגולל, טמא. למה זה דומה? לבור גדול מלא מתים, ואכן גדולה על פיו - שאין טמא אלא כנגד חללה. ואם בנה נפש [- חדרון] על גבה - הרי זו כקבר סתום, ומטמא מכל סביביו. היתה הארון הקוקה בסלע רחבה מלמטן וצרה מלמעלן, והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן, טהור; ומלמעלן, טמא: שהרי הצדדין שלמעלה סככו על גבי המת, ונעשו בגולל. היתה הארון רחבה מלמעלן וצרה מלמטן - הנוגע בה מכל מקום, טמא. היתה שוה - הנוגע בה מטפח הסמוך לקרקעיתה ולמעלה, טמא; מטפח ולמטה, טהור. נקב [- חצב] ארון בסלע, והכניס המת בתוכה כמו נגר [- יתן] - הנוגע בה מכל מקום, טהור; חוץ ממקום פתחה.

ט. מערה שהקבר בתוכה, ויצר לפני המערה - בזמן שהיצר לאויר [- אינה מקורה] - העומד בתוכה טהור, ובלבד שלא יגע בשקוף [משקוף] המערה. ובזמן שהיצר מקרה - אם היה בה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר, הנכנס לשם טהור; היתה פחותה מארבעה - הנכנס לשם טמא, ואף על פי שלא נגע בפתח המערה.

הלכות טמאת מת פרק ז

א. בית סתום שהמת בתוכו, מטמא מכל סביביו; והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבעה, מפני שהוא כקבר סתום. נפתח בו פתח, אפלו סתמו - אם לא פרץ את פצימו [- משקופו] - הנוגע בו מאחוריו ומגגו טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה שעור הפתח? המת, פתחו בארבעה טפחים; וכזית מן המת, פתחו בטפח; וגדול מכזית - הרי הוא כמת, ופתחו בארבעה.

ב. המת בתוך הבית, ובו פתחים הרבה - בזמן שכלן נעולין, פלן טמאין, והיושב בצד פל פתח מהן תחת התקרה היוצאת על הפתח, נטמא. נפתח אחד מהן, או שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב אחר שמת המת, אפלו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה על ארבעה - הציל על הפתחים פלן, ואינו טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו; והשאר טהורין - מפני שהן נעולין, והרי אין הבית כקבר סתום. וכן אם התחיל לחתור פתח להוציאו בו - משיחתר ארבעה על ארבעה, הציל על כל הפתחים פלן; היה שם פתח סתום, וחשב להוציאו בו, והתחיל לפתחו - משיחתחיל לפתח, הציל על הפתחים פלן. היו בו חלונות הרבה, וכלן מוגפות [סגורות] - פלן טהורות; נפתחו - פלן טמאות, ולא הצילו על הפתחים. פתח קטן בתוך פתח גדול - המאהיל על גבי שניהם, טמא; חשב להוציאו בקטן, טהר קטן את הגדול. היו שניהם מתאימין [בגובהם] - המאהיל על גבי שניהם, טמא; חשב להוציאו באחד מהם, טהר את חבירו. היה לבית פתח אחד לצפון, ופתח אחד לדרום, וחשב להוציאו בצפוני, ואחר כך באו אחיו או קרוביו ואמרו: 'אין מוציאין אותו אלא בדרומי' - טהר דרומי את

טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים.

ב. פלי גללים, וכלי אבנים, וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת, בין שאר הטמאות. וכן פלי עץ העשוי לנחת [- לעמוד במקום אחד], כגון התבה והמגדל והפורת שהן מחזיקין ארבעים סאה בלח ויהיה להן שולים [- תחתית] - אינן מקבלין טמאה פלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים; ואלו הן הנקראין 'פלי עץ הפא במדה'.

ג. פלי חרש - פשוטיהן [- ללא בית קיבול] טהורין, ומקבליהן [- עם בית קיבול] טמאין; ואינן מטמאין אלא מאוירן, או בהסט הנב; אפלו נגע פלי חרש כמת מגבו [של כלי], אינו מתטמא. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באוירו - ואף על פי שלא נגעה בו, נטמא. היה פלי חרש עם המת באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה באוירו. ואם היה מקף [סגור] צמיד פתיל [- כיסוי מהודק] - הוא ומה שבתוכו טהור, כמו שנתפרש בתורה, שאין טמאה נכנסת לו אלא מפתחו, [או -] ובהסט הנב - שהרי הוא כמי שנגע בכלו.

ד. העושה הגולל [- כיסוי לקבר] מדבר שאינו מקבל טמאה - כגון שהניח על גבי הקבר אבן, או פלי אדמה, או פלי עץ הפא במדה, או פלי חרש המקף צמיד פתיל, או עור הדג ועצמו, וכיוצא באלו - הנוגע בהן טמא טמאת שבעה, משום נוגע בגולל; ואם פרושו מלהיות גולל, או שהסיר המת מפתחיהן - הרי הן טהורין. וכן בהמה שפפתה ועשה אותה גולל - הנוגע בה טמא טמאת שבעה, כל זמן שהיא גולל; התיר בהמה, הרי היא טהורה כשאר הבהמות. וכן חבית שהיא מלאה משקין ומקפת צמיד פתיל, ועשה אותה גולל למת - הנוגע בה טמא טמאת שבעה, והחבית והמשקין טהורין.

ה. קורה שעשיתה גולל לקבר, בין עומדת בין מטה על צדה - אין טמא אלא כנגד פתח הקבר; והנוגע בקצה המנח חוץ לקבר, טהור. עשה ראשה גולל לקבר, והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן - הנוגע ממנה בארבעה טפחים סמוך לקבר, טמא משום גולל; ומארבעה טפחים ולמעלה, טהור. במה דברים אמורים? בזמן שהוא עתיד לקץ [לחתוך] אותה; אבל אם אינו עתיד לקץ, פלה גולל. ו. שתי אבנים גדולות של ארבעה ארבעה טפחים שעשין גולל - המאהיל על גבי שתיהן, טמא. נטלה אחת מהן - המאהיל על גבי שניה - טהור, מפני שיש לטמאה דרך שתצא בו.

ז. גל של צורות שעשהו גולל לקבר - אין טמא אלא סדר הפנימי [- שורה תחתונה], שהוא צרכו של קבר; אבל הנוגע בשאר האבנים, טהור.

ח. ארון שהוא חקוק [חצוב] בסלע, והניח בו המת, וכסהו בגולל - הנוגע בסלע בכל מקום, טהור; והנוגע

העליה טהורה; שאפלו היה הקבר פתח משקוף הבית, העליה טהורה - שהרי היא אהל על גבי אהל, כמו שיתבאר. ואם לא היה מכון [- העליה בולטת], אף העליה טמאה; שמא אסקפת [- מפתן] עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה על הקבר.

ג. וְשָׂדֶה זו - מתר לזרע בתוכה כל זרע, לפי שאין שרשי זרעים מגיעין עד לקבר; אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשין מגיעין עד המת. התלויות [גבעות נמוכות] הקרובות לעיר, הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות - אחד חדשות ואחד ישנות, הרי אלו בחזקת טמאה; מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים, ומפי שחין קוברין שם אבריהן. אבל הרחוקות החדשות - טהורות; והישנות - טמאות, שמא היו קרובות מעיר שחרכה או מדרך שאבדה. ואיזה הוא תל קרוב? כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו; וישן, שאין אדם זוכרו.

ד. שדה בוכין, והוא המקום הקרוב לבית הקברות שהנשים יושבות שם ובכות - אף על פי שעפרו טהור, שהרי לא החזקה שם טמאה - אין נוטעין אותו, ואין זורעין אותו, שלא להרגיל רגל אדם שם, שמא יש שם טמאה; מפני שהוא קרוב לבית הקברות, כבר נתיאשו בעליו ממנו, לפיכך אפשר שיבוא אדם ויקבר בו, ומפני זה חששו לו. ועושים [- מותר לעשות] מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא החזקה טמאה שם.

ה. קבר הנמצא, מתר לפנותו; ואם פנהו - מקומו [- סביבתו] טמא, ואסור בהנהגה, עד שיפדק כמו שיתבאר. וקבר הירוע [- ידוע שרק הוא כאן], אסור לפנותו; ואם פנהו - מקומו טהור, ומתר בהנהגה.

ו. קבר שהוא מזיק את הרבים, מפנין אותו; ומקומו טמא, ואסור בהנהגה.

ז. הפוגע במת מצוה - אם מצאו בתוך התחום [של בית קברות], מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום - אפלו בתוך שדה פרנס [צמח יקר] - קנה מקומו, ויקבר במקום שנמצא. מצאו על המצער [דרך], מסלקו לצדין. שדה בור [- לא חרוש] מצד זה, ושדה ניר [חרוש] מצד זה - קוברו בשדה בור; ושדה ניר ושדה זרע - קוברו בשדה ניר; שדה זרע ושדה פרנס - קוברו בשדה פרנס. מפני אהל הטמאה [- ענפיהן נמוכים]. היו שניהם שוין, מסלקו לאיזה צד שירצה.

ח. קבר הנמצא, מטמא למפרע; ואם בא אחר ואמר: 'ברי לי שלא היה פאן קבר, אפלו קדם לעשרים שנה' - אינו מטמא אלא משעת מציאה ואילף.

ט. כל המוצא קבר, או מת, או דבר שטמא באהל מן המת - חיב לציץ עליו, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים; ובחלו של מועד, היו יוצאין מבית דין לציץ על הקברות. אין מצינין על פניית מצמצם [- בדיוק] מן המת, לפי שסופו יחסר [- ירקב] בארץ. ובמה מצינין? בסיד; ממחה, ושוף על מקום הטמאה. אין מצמידין את הציץ על גבי הטמאה

הצפוני, ובלבד שלא יערים [- יתחכם]; ואם יערים, שניהם טמאים.

ג. בתים הפתוחין לאכסדרה [מורפסת], והמת באחד מהם - אם היה דרכו של מת לצאת בקצר [תכננו להוציאו לא דרך האכסדרה] - הרי בית שער [- האכסדרה] טהור, והבתים טמאים; ואם לאו - בית שער טמא, והבתים טהורים. הדרך שלפנים מן הבית מוגף [- סגור], ונכנסה טמאה לפנימי [- הבית] דרך חלון - הבית החיצון [- החדר] טהור, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה בו.

ד. אין הקבר מטמא מכל סביביו, עד שיהיה שם [בתוכו] חלל טפח על טפח על רום טפח. אפלו הגביה הבנין על גבי חלל טפח, עד לרקיע - הכל טמא, שהכל כקבר. היתה טמאה רצוצה [- ללא חלל טפח], ולא היה שם חלל טפח - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע בנגד הטמאה מלמעלה, או המאהיל עליה מלמעלה, או הנוגע בנגדה מלמטה, או מה שתאהיל עליו מלמטה; אבל הנוגע בצד הבנין, טהור.

ה. זה כלל גדול בטמאת מת: שכל דבר המטמא באהל מן המת - אם היה רצוצ, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה בוקעת ועולה עד לרקיע, ובוקעת ויורדת עד התהום; ואינה מטמאה מן הצדין. כיצד? כרי [- ערימה] של תבואה או גל של אבנים, וכונית מן המת בתוכו, וכלים בצד הטמאה, ואינן נוגעין בה - הפלים טהורין; וכל כלי שבתוף הגל מבנין בנגד הטמאה מלמעלה או מלמטה - טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום הטמאה חלול טפח על טפח על רום טפח - הרי הוא כקבר סתום, ומטמא מכל סביביו.

ו. בית שמלאהו עפר או צורות - הרי זה בטל הבית [- כאילו אינו], והרי הוא כגל של עפר או צורות; ואם היתה טמאה בתוף העפר - בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, וכלים שבצדיה בתוף העפר טהורים.

ז. טמאה שהיא רצוצה [- אין טפח על גבה] בכתל, וסמך ספה לכתל - הספה טמאה; שהרי נעשה הכתל צד מצדי האהל. ואף על פי שהצדין טהורים לנוגע, אלו לא היה עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל כלו טמא, שהרי הטמאה בתוכו.

הלכות טמאת מת פרק ח

א. שדה שאבד [מיקומו של] קבר בתוכה - עפרה מטמא במגע ובמשא, כבית הפרס; שמא נדוש הקבר בה, ויהיו עצמות כשעורה בתוף עפרה. וכל השדה בלה - המאהיל עליה, נטמא. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל שיש באהל; שמא האהל שהעמיד באותה שדה, על הקבר הוא מאהיל.

ב. בנה בה בית, ועליה על גביו - אם היה פתחה של עליה מכון כנגד פתחו של בית [- העליה אינה בולטת],

יִרְכּוּתוֹ - אֵינוֹ בּוֹדֵק עֲשָׂרִים אֲמָה, אֲלֵא נּוֹטְלָן וְאֵת תְּבוּסָתָן בְּלִבָּד; שְׂחֻזְקָתָן גּוּיִם.

ד. הַגּוּיִם, אֵין לָהֶן טְמֵאָת קְבֵרוֹת; הוֹאִיל וְאֵין מִטְמְאִין בְּאֵהֶל - הָרִי הַנּוֹגֵעַ בְּקֶבֶרְן טְהוֹר, עַד שְׂיַגַע בְּעֶצְמָה שֶׁל טְמֵאָה, אוֹ יִשְׁאַנְהָ.

ה. מֵת שֶׁחָסַר אֶבֶר שְׂאֵם יִנְטֵל מִן הַחַי יָמוּת - אֵין לוֹ [דִּין] תְּבוּסָה [דָם הַיּוֹצֵא בִשְׁעַת הַרִיגָה], וְלֹא [דִּין] שְׂכוּנַת קְבֵרוֹת [כ' אִמָּה טַבִּיבוּתוֹ טְהוּרוֹת]. וַיִּמְתִּים הַנִּמְצְאִים גְּלוּיִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה - אֵין לָהֶם שְׂכוּנַת קְבֵרוֹת, וְלֹא תְבוּסָה, אֲלֵא מְלַקֵּט עֵצִים עֵצִים, וְהַפֵּל טְהוֹר. וְהַנִּקְבָּר שֶׁלֹּא בְרִשּׁוֹת - יֵשׁ לוֹ תְבוּסָה, וְאֵין לוֹ שְׂכוּנַת קְבֵרוֹת.

ו. אֶחָד הַמוֹצֵא שְׁלֹשָׁה מִתִּים כְּדִרְכָן בְּתַחֲלָה [שֶׁלֹּא יִדְעוּ עַל הַיִּמְצְאוֹתָם], אוֹ שֶׁמָּצָא שְׁלֹשָׁה כּוֹכִין [בַּסַּלֵּעַ], אוֹ כּוֹף וְנִקְיעַ [בַּמְקוּעַ] וּמַעְרָה - הָרִי זֶה שְׂכוּנַת קְבֵרוֹת. מָצָא שְׁנַיִם, וְאֶחָד הָיָה יָדוּעַ - יֵשׁ לָהֶם תְּבוּסָה, וְאֵין לָהֶם שְׂכוּנַת קְבֵרוֹת; שֶׁהַקְּבָר הַיָּדוּעַ, אֵינוֹ עוֹשֶׂה [אֵת הַמִּקוּם] שְׂכוּנָה. וְלֹא אָמְרוּ אֲלֵא הַמוֹצֵא שְׁלֹשָׁה בְּתַחֲלָה, הוּא שְׂצָרִיף בְּדִיקָה. כִּיצַד בּוֹדֵק הָעֲשָׂרִים אֲמָה שְׂאֵמְרָנוּ? חוֹפֵר עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְסַלֵּעַ, אוֹ לְבַתּוּלָה, וְהִיא קָרָע הַנִּרְאִית שְׂאֵינָה עֹבְדָה. הַעֲמִיק אֶפְלוּ מָאָה אֲמָה, וּמָצָא חֶרֶשׁ - הָרִי זֶה כְּבַתְּחִלָּה, וְצָרִיף לְהַעֲמִיק עַד שְׂיַגִּיעַ לְבַתּוּלָה; הַגִּיעַ לְמַיִם, הָרִי זֶה כְּבַתּוּלָה.

ז. אֵינוֹ צָרִיף לְחַפֵּר תְּלָם [שׁוּרוֹה] אֶחָד, מִתַּחֲלַת הָעֲשָׂרִים עַד סוֹפֵן; אֲלֵא חוֹפֵר אֲמָה עַל אֲמָה וּמַנִּיחַ אֲמָה, וְחוֹפֵר אֲמָה עַל אֲמָה וּמַנִּיחַ אֲמָה, עַד סוֹפֵן - שְׂאֵין בֵּין קָבֵר לְקָבֵר פְּחוּת מֵאֲמָה.

ח. הָיָה בּוֹדֵק, וְהַגִּיעַ בְּתוֹף הָעֲשָׂרִים לְנֶהָר אוֹ לְשְׁלוּלִית אוֹ לְדָרֶף הַרְבִּיִם - יִפְסִיק, וְאֵינוֹ צָרִיף לְבַדֵּק; שֶׁהָרִי נִפְסְקָה שְׂכוּנַת הַקְּבֵרוֹת.

ט. הַמוֹצֵא עֶפֶר זֶה שֶׁל בְּדִיקָה - טְהוֹר, אֲלֵא אִם בֵּין מָצָא טְמֵאָה בַּמִּקוּם שֶׁחָפַר; אֲבָל קֹדֶם שְׂיִמְצָא, אוֹכֵל בְּתַרּוּמָה. וְהַמְפַקֵּחַ בְּגַל [שַׁעַל הַהוֹרָג] - אֵינוֹ אוֹכֵל בְּתַרּוּמָה; שֶׁהָרִי יוֹדֵעַ וְדָאִי שֶׁהַמִּתִּים שֶׁם תַּחַת הַגֵּל, אֲלֵא שְׂאֵינוֹ מְכִיר מְקוּמָן.

י. גַל טְמֵא שְׁנַתְעַרַב בְּשֵׁנֵי גַלִּין טְהוּרִין - בְּדַק אֶחָד מֵהֶם וּמָצָאוּ טְהוֹר, הוּא טְהוֹר וְהַשְּׁנַיִם טְמֵאִין; בְּדַק שְׁנַיִם וְנִמְצְאוּ טְהוּרִים, הֵם טְהוּרִים וְהַשְּׁלִישִׁי בְּחֻזְקַת טְמֵא; בְּדַק שְׁלֹשָׁתָם וּמָצָא טְהוֹר, כָּלָם בְּחֻזְקַת טְמֵאָה - עַד שֶׁיִּבְדֹּק שְׁלֹשָׁתָן עַד שְׂיַגִּיעַ לְסַלֵּעַ אוֹ לְבַתּוּלָה, וְיִהְיוּ שְׁלֹשָׁתָן טְהוּרִין.

יא. בּוֹר שֶׁמְטִילִין לְתוֹכוֹ נְפִלִים - הַמְאָהִיל עֲלָיו, טְמֵא דִּין תּוֹרָה; וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲלָדָה וּבְרַדְלָס מְצוּיִין שָׁם, אֵין סַפֵּק מוֹצֵא מִיַּדֵּי וְדָאִי. אֲבָל אִם הַפִּילָה שָׁם אֲשֶׁה גִּפְלִי, וְאֵין יָדוּעַ אִם הַפִּילָה דְבָר הַמְטְמֵא אוֹ לֹא הַפִּילָה - הוֹאִיל וְחֲלָדָה וּבְרַדְלָס מְצוּיִין שָׁם, הָרִי זֶה סַפֵּק, וְטְהוֹר.

יב. דְּבַר יָדוּעַ, שֶׁכָּל אֵלוֹ הַטְּמֵאוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁהֵן מִשּׁוּם סַפֵּק - הָרִי הֵן שֶׁל דְּבָרֵיהֶם [מַדְרַבּוּן]; וְאֵין טְמֵא מִן

[בְּדִיוֹק], אֲלֵא יְהִי עוֹרֵף מְכָאן וּמְכָאן בְּצַדֵּי הַטְּמֵאָה, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד אֵת הַטְּהוּרוֹת; וְאֵין מְרַחֵקִין אֵת הַצִּיּוּן מִמִּקוּם הַטְּמֵאָה, שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד [- לְגְרוּעַ] אֵת אֲרָץ יִשְׂרָאֵל [בַּשֹּׁטַח טְהוֹר]. וְאֵין מְצִינִין עַל הַדְּרִיּוֹת [טוּמְאוֹת וְדָאוֹת], שֶׁהָרִי הֵן יָדוּעִין לְכָל; אֲלֵא עַל הַסְּפָקוֹת, כְּגוֹן שָׂדֶה שֶׁאֲבָד בַּה קְבָר, וְהַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת [עֲצִים וְזִיזִים הַיּוֹצֵאִים מִבֵּית הַקְּבֵרוֹת].

י. מָצָא שָׂדֶה מְצִינָת, וְאֵין יָדוּעַ מַה טְיִבָּה - אִם אֵין בַּה אֵילָנוֹת, כִּי יָדוּעַ שֶׁאֲבָד בַּה קְבָר; יֵשׁ בַּה אֵילָנוֹת, כִּי יָדוּעַ שְׂחֻזְרָשׁ בַּה קְבָר, כְּמוֹ שְׂיִתְבְּאָר.

יא. מָצָא אֶבֶן אַחַת מְצִינָת, תַּחְתִּיָּה טְמֵא. הִיּוּ שְׂתִים - אִם יֵשׁ סִיד בִּינֵיהֶן, בִּינֵיהֶן טְמֵא. וְאִם אֵין סִיד בִּינֵיהֶן, אֲלֵא עַל רִאשֵׁיהֶן - אִם יֵשׁ [חַתִּיכוֹת שֶׁל -] חֶרֶשׁ בִּינֵיהֶן - טְהוֹר, שְׂאֵין זֶה אֲלֵא בְּנֵן; וְאִם אֵין חֶרֶשׁ בִּינֵיהֶן, וְהָיָה הַסִּיד מְרוּדָה [- מְפוּזָה] עַל רִאשֵׁיהֶן מְכָאן וּמְכָאן - הָרִי זֶה צִיּוּן, וְטְמֵא. מָצָא מְצָר [- גְּבוּל] אֶחָד מְצָן - הוּא טְמֵא, וְכָל הַשָּׂדֶה טְהוּרָה; וְכֵן שְׁנַיִם, וְכֵן שְׁלֹשָׁה. מָצָא אַרְבַּעַת מְצָרִיָּה מְצִינִין - הֵם טְהוּרִין, וְכָל הַשָּׂדֶה כָּלָה טְמֵאָה; שְׂאֵין מְרַחֵקִין הַצִּיּוּן מִמִּקוּם הַטְּמֵאָה.

יום שלישי

הלכות טמאות מת פרק ט

א. מִי שֶׁהָיָה חוֹפֵר בְּשָׂדֶה, וּמָצָא מִתִּים רַבִּים כְּגִמָּה אַחַת, זֶה עַל גַּב זֶה, אוֹ זֶה בְּצַד זֶה, אוֹ שֶׁמָּצָא הַרוּגִים, אוֹ שֶׁמָּצָא מֵת יוֹשֵׁב, אוֹ רֵאשׁוֹ בֵּין בְּרַבִּיו - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא מְקוּם זֶה בֵּית הַקְּבֵרוֹת הָיָה; אֲלֵא נּוֹטֵל הַמֵּת שֶׁמָּצָא, וְנוֹטֵל כָּל הָעֶפֶר הַתַּחוּת [- לַח] שֶׁתַּחְתּוֹ, וְחוֹפֵר בְּכַתּוּלַת קְרָקַע [- מְקוּם לֹא חָרוּשׁ] שֶׁלֵּשׁ אֲצַבְעוֹת, וּמוֹצֵא הַכֹּל; וְשֶׁאֵר הַשָּׂדֶה - בְּחֻזְקַת טְהוּרָה, כְּשֶׁהָיָה מְקֹדֶם שְׂיִמְצָא. וְעַפֵּר זֶה עִם שְׁלֹשׁ אֲצַבְעוֹת שֶׁחוֹפֵר, הוּא הַנִּקְרָא 'תְּבוּסַת הַמֵּת'.

ב. שָׂדֶה שְׂנֵהָרְגוּ בַּה הַרוּגִים - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת שֶׁבַּה, וְהָרִי הִיא טְהוּרָה; וְכֵן הַמְפַנֶּה קְבָר מִתּוֹף שְׂדֵהוּ - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת עֵצִים עֵצִים, וְהָרִי הִיא טְהוּרָה. וְכֵן בּוֹר שֶׁמְטִילִים לְתוֹכוֹ נְפִלִים אוֹ הַרוּגִים - מְלַקֵּט כָּל הָעֲצָמוֹת שֶׁבּוֹ עֵצִים עֵצִים, וְהָרִי הוּא טְהוֹר.

ג. הָיָה חוֹפֵר, וּמָצָא מֵת מְשֻׁכָּב כְּדָרֶף שְׁקוּבְרִין הַמִּתִּים - נּוֹטֵלוֹ וְאֵת תְּבוּסָתוֹ; וְכֵן אִם מָצָא שְׁנַיִם - נּוֹטֵל כָּל אֶחָד מֵהֶם, וְתְבוּסָתוֹ עִמּוֹ. וְכָל הַשָּׂדֶה טְהוּרָה. מָצָא שְׁלֹשָׁה מִתִּים, כָּל אֶחָד מֵהֶן מִשָּׁל כְּדָרֶף הַנִּקְבָּרִין - אִם יֵשׁ בֵּין זֶה לְזֶה מֵאֲרַבַּע אֲמוּת וְעַד שְׁמוֹנֶה, כְּמֵלֵא מִשָּׁה וְקוּבְרִיָּה - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא בֵּית הַקְּבֵרוֹת הוּא זֶה. וְצָרִיף לְבַדֵּק מִן הָאֲחֵרוֹן עֲשָׂרִים אֲמָה, שֶׁהֵן כְּשֵׁנֵי מְעֵרוֹת וְחָצֵר שֶׁבִּינֵיהֶן; וְאִם לֹא מָצָא שָׁם מֵת אַחֵר - הָרִי אוֹתָן הָעֲשָׂרִים שֶׁבְּדַק טְהוּרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׂכוּנַת [- בַּשְּׂכָנוֹת ל -] קְבֵרוֹת. מָצָא מֵת אֶחָד בְּסוֹף עֲשָׂרִים אֲמָה - צָרִיף לְבַדֵּק מִמֶּנּוּ עֲשָׂרִים אֲמָה אַחֵרוֹת, שֶׁרְגָלִים לְדָבָר [מִסְתַּבֵּר שְׁבֵית קְבֵרוֹת כְּאוֹ]. וְאִם הָיָה אֶחָד מֵאֵלוֹ שֶׁמָּצָא בְּתַחֲלָה אוֹ בְּסוֹף הַרוּג, אוֹ יוֹשֵׁב, אוֹ מְשֻׁכָּב שֶׁלֹּא כְּדָרְכוֹ, שֶׁיְהִיָּה רֵאשׁוֹ בֵּין

ח. בית הפרס הזה, מתר לנטע בו כל נטע; לפי שהשרשין יורדין למטה משלשה, ולמטה משלשה בבית הפרס טהור - שהרי הקבר נפרס [- התפור] על פני השדה. אבל אין זורעין בתוכה, אלא נרע הנקצר [ולא הנעקר]. ואם נרע וצקר - צובר את גרנו בתוכו, וכובר את התבואה בשתי כפרות [- נפות], וקטניות בשלש כפרות, שמא יש בהן עצם כשעורה; ושוחרף את הקש ואת העצה [קש הקטנית] שם - גזרה, שמא יש בהן עצם כשעורה, ואם תתיר לו בהניה, מוציא ומזכרו, ונמצא מרגיל [- מפין] את הטמאה.

ט. שדה שהחזקה שהיא בית הפרס, אפלו היא בית ארבעת כורין, ואפלו משוכה ממקום הטיט הרף שאינו נחרש ולא נעשה בית הפרס, ואפלו טהורה מקפת אותה מארבע רוחותיה - הרי היא בחזקתה.

י. מצא שדה המצינת [- מסומנת], ואין ידוע מה טיבה - אם יש בה אילן, בידוע שנתרש קבר בתוכה [ומותרת בנטיעה]; אין בה אילן, בידוע שאבד קבר בתוכה [אסור לנוטעה], כמו שבארנו; והוא, שיהיה באותו מקום זקן או תלמיד חכמים - שאין כל אדם בקיאים בכך ויודעין שמתר לנטע בזו ואסור לנטע באחרת.

יא. המהלך בבית הפרס על אכנים שאין מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן, או שנכנס לה והוא רוכב על גבי אדם ובהמה שכתן לפה - הרי זה טהור. אבל אם הלך על גבי אכנים שמוזעזעין בשעת הלוך - אף על פי שנסתפר ולא נגדו, הרי זה טמא כמי שהלך על העפר עצמו; וכן אם הלך על גבי אדם שפחו רע, עד שתהיינה ארכבותיו נוקשות זו לזו ושוקיו מרעידות כשהוא נושא, או על גבי בהמה שפכה רע, עד שתטיל גללים בשעת רכיבה [מרב מאמן] - הרי זה טמא, וכאלו הלך ברגליו.

יב. המטהר בית הפרס, צריך לטהרו במעמד שגני תלמידי חכמים. וכיצד מטהרין אותו? כונס את כל העפר שהוא יכול להסיטו מעל פני כל השדה, ונותנו לתוף כברה שנקביה דקין, וממחה [מפורר] ומוציא כל עצם כשעורה הנמצא שם, ויטהר. וכן אם נתן על גבי שלשה טפחים עפר ממקום אחר, או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים - הרי זה טהור; נטל מחציו אחד שלשה טפחים, ונתן על חציו האחר שלשה טפחים - הרי זה טהור. נטל מעל פניו טפח ומחצה, ונתן עליו טפח ומחצה עפר ממקום אחר - לא עשה כלום; וכן אם עזקו [סילק אבניו], ובדק בשעת עזוק מלמעלה - לא עשה כלום. רצפו באכנים שאינן מתנדנדין מהלוך אדם, הרי זה טהור.

הלכות טמאת מת פָּרָק יא

א. ארץ העמים - בתחלה גזרו על גושה [- אדמתה] בלבד, בבית הפרס, ולא היו מטמאין אלא המהלך בה, או נוגע או נושא מעפרה. חזרו וגזרו על אורה שיטמא, ואף על פי שלא נגע ולא נשא, אלא בינן שהכניס ראשו ורבו

התורה, אלא מי שנטמא טמאה ודאית. אבל כל הספקות - בין בטמאות, בין במאכלות אסורות, בין בעריות ושבתות - אין חוששין להן אלא מדברי סופרים, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה ובכמה מקומות.

הלכות טמאת מת פָּרָק י

א. איזה הוא בית הפרס? זה מקום שנתרש בו קבר, שהרי נדקדקו עצמות המת בתוף העפר, ונתפרסו בכל השדה. וגזרו טמאה על כל השדה שנתרש בה הקבר; אפלו חרש על גבי הארון, ואפלו היה משקע [מונח] ברוכדין [קורות] ואכנים, ואפלו היה על גבי הארון רום שתי קומות - הואיל ותרש קבר, הרי זה עושה בית הפרס. עד כמה הוא נעשה בית הפרס? מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר.

ב. כל הרבוע שהוא בית ארבעת סאין - הרי הוא בית הפרס, ועפרו מטמא במגע ובמשא כמו שבארנו. ואינו מטמא באהל; וכן המאהיל על בית הפרס הזה, טהור.

ג. התחיל לחרש את הקבר, והיה חורש והולך, וקדם שיגמר מאה אמה נער את המתרשה, או שהטיח [המחרישה] בסלע או בגדר - עד שם הוא עושה בית הפרס בלבד; והשאר טהור, שהרי לא הגיע אליו במשך המתרשה. חרש כמו חמשים אמה או יותר, וחזר [אחר הפסקה] וחרש עד שהשלים המאה - הכל בית הפרס; היה חורש והולך חוץ למאה אמה - ממאה ולחוץ טהור, שאין עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה.

ד. חזקת העצמות המכסות - שהן של אדם, עד שיודע שהן של בהמה; וחזקת העצמות המגלות - שהן של בהמה, עד שיודע שהן של אדם. היה שם חריץ [בור] מלא עצמות אדם, או שהיו עצמות אדם צבורות על גב קרקע, וחרש עצמות אלו עם השדה, או שחרש שדה שאבד בה [או שנמצא בה] [מיקומו של] קבר - הרי זה אינו עושה בית הפרס; שלא גזרו טמאה אלא על שדה שנתרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה, אינו עושה בית הפרס; שכל אלו, דבר שאינו מצוי הוא, ולא גזרו אלא בקבר שנתרש, שהוא הדבר המצוי.

ה. החורש את הקבר בשדה שאינה שלו - אינו עושה בית הפרס, שאין אדם אסור דבר שאינו שלו; אפלו שתף, או אריס [- עובד תמורת יבול], או אפיטרופוס - אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חברו [הגובל עמו] כאחת - שלו, עושה בית הפרס; ושל חברו, אינו עושה בית הפרס.

ו. ונקרי שחרש קבר בשדהו - אינו עושה בית הפרס, שאין בית פרס לגוים.

ז. שדה בית פרס למעלה, ושדה טהורה למטה, ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה - אפלו היתה אדמה והלבינה, או לכנה והאדימה [נשתנה צבעה לצבע בית הפרס] - טהורה; שאין בית הפרס עושה בית הפרס, ולא גזרו טמאה אלא על גוש [אדמה] בכריתו.

בן תשע, משמרין אותו שלא יקברו שם גפל - אינו צריך בדיקה. ואת מה הן בודקין - את הביבין [תעלות ביוב] העמקין, ואת המים הסרוחין; וכל מקום שהחזיר והחלדה יכולין להוליך משם הגפל - אינו צריך בדיקה, מפני שהן גוררין אותן משם. מדור העמים שחרב, הרי הוא בטמאתו עד שיבדק.

י. האיציטוניות [- אכסדראות], אין בהן משום מדור גוים, לפי שהיא גלויה, ואין בה מקום להטמין הנפלים. ועשרה מקומות, אין בהן משום מדור גוים - לפי שאין דירתן קבועה, לא גזרו עליהן טמאה. ואלו הם העשרה מקומות: אהלי הערבים, והספנות, והצריפין, והברגנין [מקום קיבוץ פירות], ותקרה שעל גבי העמודים ואין לה דפנות והן פתי הקיץ, ובית [שלפני ה-] שער, ואוירה של חצר, והמרתץ, ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה, ומקום הלגינות [- מרוצת הפרשים].

יא. החנות - אין בה משום מדור גוים, אלא אם בן הנה דר בתוכה. חצר שהיא טמאה משום מדור העמים, הרי בית שער שלה ואוירה טמאין כמוה. ואין מדור העמים ולא פתי הפרס בחוצה לארץ.

יב. עירות המבלעות בארץ ישראל - כגון סיסית וחרבותיה, אשקלון וחרבותיה - אף על פי שפטורות מן המעשרות ומן השביעית, אין בהן משום ארץ העמים. וחקת דרכים של עולי בבל טהורות, אף על פי שהן מבלעות בארץ העמים.

יום רביעי

הלכות טמאת מת פרק יב

א. טפח על טפח מרבע על רום טפח - מביא את הטמאה וחוצץ בפני הטמאה, דין תורה; שאין קרוי אהל אלא טפח על טפח ברום טפח, או יתר על זה. כיצד? כזית מן המת מנח לאויר, ויצדו פלים כגון מחטין וצנורות וכיוצא בהם, ואינן נוגעין בטמאה - אם האהל עליהם אהל שיש בו טפח על טפח, והיה גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה מביא את הטמאה לכלים, וטמאין; היו פלים אחרים על גבי אהל זה שיש בו טפח על טפח - הרי הם טהורים, מפני שהאהל חוצץ בינם ובין הטמאה. הנה למדת, שכשם שהאהל מטמא כל שתחתיו - כך מציל כל שחוצה לו, וחוצץ בין הטמאה ובין פלים שעל גביו; וכן אם היתה הטמאה על גביו, וכלים תחתיו - הפלים טהורין, שהאהל חוצץ בפני הטמאה. הנה האהל פחות מרום טפח, או פחות מטפח על טפח אף על פי שהוא גבוה כמה טפחים - הפלים שפצד הטמאה טהורים. וכלים שלמעלה מן אהל זה - כל שפנגד הטמאה, טמא; מפני שהאחילו על הטמאה, ואין שם אהל לחץ [- לחצוין] בפני הטמאה. וכן אם היתה טמאה על גבי אהל זה, וכלים תחתיו - כל שפנגד הטמאה, טמא; שהרי הטמאה האהלה עליהם, ואין שם אהל שיחץ בפני הטמאה -

לאויר ארץ העמים, נטמא; וכן כלי חרש שהכניס אוירו לארץ העמים, ושאר פלים שהכניס רפן לאויר ארץ העמים - נטמאו.

ב. טמאת אויר ארץ העמים - לא עשו אותה בטמאת עפרה, אלא קלה היא ממנה: שעל טמאת עפרה, שורפין תרומה וקדשים; והמתטמא בגושה טמא טמאת שבועה, וצריך הנה שלישי ושביעי. אבל המתטמא באוירה, אין צריך הנה שלישי ושביעי, אלא טבילה והערב שמש; וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה - תולין, לא אוכלין ולא שורפין.

ג. עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס - מטמאין במגע ובמשא, כמו שבארנו. וכמה שערות? כחותם המרצופין [שק הולכי דרכים], והוא כפיקה [גוש חוטי צמר] גדולה של סקאין. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבאו [לארץ ישראל] בירק [- עם ירק] - אם יש במקום אחד כחותם המרצופין, מטמא; ואם לאו, אינו מצטרף; שלא גזרו אלא על גוש כביר. מעשה שהיו אגרות באות מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים, והיו בהן [בכולן, שיעור של] כסאה וכסאתים חותמות - ולא חשו להן משום טמאה, לפי שלא היה כחותם מהן כחותם המרצופין.

ד. המביא תנורים וספלים וכלי חרש מחוצה לארץ - עד שלא הסקו [בכבשן], טמאים משום ארץ העמים; משהסקו, טמאים משום כלי חרש שנטמא בארץ העמים, שאינו מטמא אדם וכלים, כמו שבארנו.

ה. המהלך בארץ העמים - בהרים ובסלעים - טמא טמאת שבועה; פים ובמקום שהים עולה בועפו [על גדותיו] - טהור משום נוגע בארץ העמים, וטמא משום אוירה. הנכנס לארץ העמים בשדה תבה ומגדל הפורחין באויר - טמא; שאהל זרוק [- יידי] אינו קרוי אהל. ו. סוריה - עפרה מטמא בחוצה לארץ, ואוירה טהור; לא גזרו על אוירה. לפיכך, אם היתה סמוכה לארץ ישראל שפה בשפה, ולא היה מפסיק ביניהן, לא ארץ העמים, ולא בית הקברות, ולא בית הפרס - הרי זה יכול להכנס לה בטהרה, בשדה תבה ומגדל; והוא, שלא יגע בגושה. וכן ארץ העמים הסמוכה לארץ ישראל, ואין ביניהן מקום טמא - הרי זו נבדקת [מקבר], וטהורה.

ז. מקום ששכנו בו גוים בארץ ישראל - הרי זה מטמא בארץ העמים עד שיבדק, שמה קברו בו נפלים.

ח. ותרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור [- מגורין] העמים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וכמה ישוה במקום, והיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי שתתעבר אשה ותפיל גפל שטמא. אפלו איש שאין עמו אשה - אם שהה ארבעים יום, מדורו טמא עד שיבדק; גזרה משום מדור שתהיה בו אשה. אפלו עבד, או אשה, או סריס, או קטן בן תשע שנים ויום אחד - עושה [וטמאת] - מדור העמים.

ט. מדור גוים שהיה בו עבד מישראל, או אשה, או קטן

ז. קורה שהיא נתונה מכתל לכתל, והטמאה תחתיה - אם יש בה [ברחבה] פותח טפח - מביאה את הטמאה תחת פלה; וכל הפלים או האדם שתחתיה טמאין, אף על פי שאין פלה שנה וקצתה [חלק ממנה] פחותה מטפח, מפני שקצתה מקצת אהל הוא. ואם אין בה פותח טפח - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, כמו שבארנו. כמה יהיה בהקפה [של קורה], ויהיה בה פותח טפח? בזמן שהיא עגלה, שלשה טפחים; ובזמן שהיא מרבעת, ארבעה טפחים.

ח. סאה [כלי מדידה עגול] שהיא מטה על צדה [העגול] באויר [- תחת השמים] - אינה מביאה את הטמאה תחת פלה, עד שיהיה בהקפה ארבעה טפחים ומחצה בקרוב, כדי שיהיה גבה הצד העליון טפח ומחצה, ויהיה הטפח על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח; לפיכך, אם היתה גבוהה מעל הארץ חצי טפח, והיה בהקפה שלשה - מביאה את הטמאה. וכן עמוד עגל שהוא מטל לאויר, ומנח על הארץ - אינו מביא טמאה תחת דפנו, עד שיהיה בו הקף עשרים וארבעה טפחים; ואם אין בהקפו עשרים וארבעה טפחים, טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. זה שהצריכו עשרים וארבעה טפחים, על העקרין שסומכים עליהם חכמים בחשבון כל המשפטים: שכל שיש בהקפו שלשה טפחים, יש בו רחב טפח; וכל טפח על טפח ברבוע, יש באלכסונו טפח ושני חמשין. לפיכך, אם היה בהקף העמוד עשרים וארבעה טפחים - נמצא תחת כל דפנו טפח על רום טפח מרבע ויתר מעט, שחשבונות אלו בקרוב הן; וזו היא צורתו

הלכות טמאת מת פרק יג

א. כל טפח על טפח על רום טפח - קרוי אהל, כמו שבארנו; וחוצץ בפני הטמאה, ומביא את הטמאה; בין שעשהו להאחיל בין שנעשה מאליו, אפלו שלא היה בידי אדם - הרי זה מביא וחוצץ. כיצד? אחד חר שחררוהו מים, או שרצים, או שאכלתו מלחת [התבקע מאליו], או שצבר אבנים או קורות ונעשה בהן חלל טפח - הרי זה אהל, ומביא וחוצץ.

ב. כמה דברים אמורים? בשהיה האהל חזק ובריא. אבל אהל רעוע - אינו מביא את הטמאה ואינו חוצץ בפני הטמאה, מן התורה; אבל מדברי סופרים, מביא את הטמאה ואינו חוצץ. כיצד? שריגי האילנות הסוככים על הארץ, והם הנקראין 'סוכות', ואבנים היצאות מן הגדר הסוככות על הארץ, והן הנקראין 'פרעות' - אם יכולין לקבל [לטבול כובד] מעזיבה [- שכבת טיט] בינונית, והן עומדין - הרי אלו מביאין וחוצצין, מן התורה; ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא והן נופלין - הרי אלו מביאין מדבריהם, ואינן חוצצין. וכן כל פיוצא בהן.

ג. אלו מביאין, וחוצצין: כלי עץ הבא במדה [מ' טאה שאינו נידא], וכן כלי אבנים, כלי גללים, כלי אדמה הבאין במדה, ופשוטי כלי עור [- ללא בית קיבול], ויריעה וסדין

שכל פחות מרום טפח, כנגיעה הוא חשוכ [כאילו נגעה הטומאה בכלים], וטמאה שתחתיו, טמאה רצוצה [- שאין מעליה חלל טפח] היא, כמו שבארנו. כמה דברים אמורים? בשלא היה האהל אדם או בלים; אבל אדם או בלים שנעשו אהל על הטמאה - בין שהיו הם עצמם אהל, בין שהיו עמודי האהל, אפלו היו בלים שאין מקבלין טמאה כל עקר - הרי אלו מביאין את הטמאה, ואינן חוצצין בפני הטמאה. כיצד? לוח שהיה מנח על גבי ארבעה בני אדם, או על גבי ארבעה בלים, אפלו כלי אבנים וכיוצא בהם מבלים שאין למינם טמאה, ואין צריך לומר, אם היה מנח על ארבעה שפודין או ארבעה קנים שגבוהין טפח, והיתה טמאה ובלים תחתיו - הפלים טמאים. ואם היו בלים על גביו, אפלו שלא ננגד הטמאה טמאים; ואם היתה טמאה על גבי הלוח, וכלים תחתיו - כל בלים שתחת הלוח טמאין. אבל אם היה הלוח מנח על גבי ארבע אבנים, או על גבי בהמה וסיה, והיתה טמאה תחתיו - הרי הפלים שעל גביו טהורין.

ב. היתה טמאה על גביו [- על אוהל] - הרי כל הפלים שתחתיו טהורין, מפני שהאהל חוצץ בפני הטמאה. וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, הבאים במדה [- מכילים מ' טאה ואינם נידאים] - הרי הם פאהלים, ואינם כבלים; ולפיכך חוצצים בפני הטמאה.

ג. נטר [- עץ] שהוא נתון על פי תנור חדש, ועודף [- יוצא] מכל צדדי פותח טפח, והיתה טמאה תחת הנטר - בלים שעל גביו טהורין; טמאה על גביו - כל הפלים שתחתיו טהורים, מפני שתנור חדש אינו כבלים לענן זה. ואם היה ישן, הפל טמא.

ד. נטר שהוא נתון על פי שני תנורים, אפלו ישנים, ועודף מחוצה לתנור זה ומחוצה לתנור זה, והיתה הטמאה תחתיו בין שני התנורים - ביניהם בלבד טמא; אבל בלים שתחת שתי הקצוות שחוצה לתנורים - טהורים; שהרי הן כשני אהלים זה בצד זה. וכן נטר שהוא נתון על פי תנור, אפלו ישן, ויוצא מזה טפח ומזה טפח, אבל לא מן הצדדין, וטמאה בצד זה - בלים שבצד השני טהורין.

ה. אדם שנשא כלי כגון מרדע [- מחרשה] וכיוצא בו, והאחיל צד הכלי האחד על הטמאה - אם היה בהקפו טפח, אף על פי שאין ברחבו אלא רחב אצבע ושליש - הרי זה מטמא את הנושא, ומביא לו טמאה מדבריהם; גזרו על שיש בהקפו טפח, משום שיש ברחבו טפח. אבל אינו מביא את הטמאה לכלים שתחתיו, ולשאר אדם שיאחיל עליהם ועל הטמאה - עד שיהיה בו רחב טפח. ו. ארונות של עץ שמניחין בהן המת, אינן כקבר; אלא אם יש בין כסוי הארון והמת גבה טפח, חוצץ, והעומד על גבי הארון - טהור מן התורה. ואף על פי שרב ארונות יש בהם חלל טפח - הואיל ויש שאין שם חלל טפח - גזרו על כל הארונות שאינן חוצצין, ושהיה המהלך על גבי הארון כנוגע במת או בקבר.

במה דברים אמורים? בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש; אבל חלון שעשהו האדם לאורה, כדי שיכנס ממנו האור - שעורו כפונדיון [- מטבע], והטמאה יוצאה ממנו. כיצד? היתה תמאה בבית, וכא אדם ונסמך לחלון זה של מאור, או שהניח בו כלי, או שהאחיל עליו אהל בצד הכתל - נטמא כל שבאהל, שהטמאה יוצאה לו; וחלון העשוי לאורה, אין עליו תקרה אלא גלוי הוא לשמש.

ב. חלון הנעשה שלא בידי אדם - כגון שחררוהו מים או שרצים, או שאכלתו מלחת [התפורר מאליה], או שהיה חלון פקוק [בפקק] ונטל הפקק, או שהיתה בו זכוכית ונשברה - שעורו מלא אגרוף, והוא פראש גדול של אדם; והוא, שלא חשב עליו. אבל אם חשב עליו לתשמיש, שעורו בפותח טפח; חשב עליו למאור, שעורו כפונדיון - שהמתחשבה כאן כמעשה.

ג. מאור שהתחיל לשתמו, ולא הספיק לגמרו, מפני שלא היה לו טיט, או שקראו חברו, או שחשכה לילי שבת, ונשאר ממנו מעט - אם נשאר ממנו רום אצבעים על רחב הגודל, מביא את הטמאה; פחות מכאן, הרי הוא כסתום.

ד. חלון גדול העשוי לאורה, והיה בה שוכה [- בגד] וכיוצא בה - אם יש במקום אחד ממנה כפונדיון, מביא את הטמאה ומוציא את הטמאה; היו נקבי השוכה דקין, ואין באחד מהן כפונדיון - הרי זו כסתומה. וכן חלון העשויה לתשמיש, ובה סבכות ורפפות [- רשתות מנטרים] - אם יש במקום אחד טפח על טפח מרבע, מביא ומוציא; ואם לאו, הרי היא כסתומה.

ה. חלון שהיא גלויה לאויר, שעורה כפונדיון, מפני שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרנו. בנה בית חוצה לה, ונעשת חלון זו תחת תקרה, והרי היא בין שני בתים - שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון [חלקו] - הפחתון [של החלון] שפתח התקרה, שעורו בפותח טפח; ועליון שלמעלה מן התקרה, שעורו כפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר.

ו. החור שבדלת, או ששיר בה התרש [- נגר] מקום פתוח מלמעלה או מלמטה, או שהגיה את הדלת ולא מרקה [- הידקה למשקוף], ונשאר אויר בין שתי הדלתות, או שפגרו הדלת ופתחו הרוח - בכל אלו, אם היה הפתוח כאגרוף - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לו במקום פתוח זה; ואם היה פחות מכאגרוף, הרי הוא כסתום.

ז. העושה חר בכתל, כדי להניח בו קנה, או מסמר גדול, או לראות ממנו העוברים והשבים, או לזכר עם חברו - הרי זה בחלון העשויה לתשמיש, ושעורה בפותח טפח.

יום חמישי

הלכות טמאת מת פקק טו

א. חלון תשמיש שסתמה כלה, או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח - אם בדבר החוצץ בפני הטמאה סתם, הרי

ומפץ [- מצע] ומחצלת שהן עשויין אהלים, ובהמות או חיות בין טמאות בין טהורות; והוא, שהיה ראש זו בין רגלי זו, ויהיו בלן דבוקות; והעוף ששכן, והחוטט [- חופר] בשבלים מקום לקטן להצילו מן השמש, ואכלין שאינן מכשרין כדי שלא יטמאו. ירקות המתקמין בימות החמה והגשמים - הרי הן כאלונות, ומביאין וחוצצין; ואלו הן: הארוס, והקיסוס, וירקות חמור, ודלעת ויננית. וכן הסבכות, והפרעות, והזיזין והגזוזטריות [סוגי בליטות בכותל], והשוככות, והשקיפין [- בליטות בהר], והסלעין, והגחיריים [- שיפוע היוצא מן הקיר], והשננין [שיני טלע בראש הר] - כל אלו מביאין וחוצצין.

ד. ואלו מביאין, ולא חוצצין: האדם, וכלי עץ שאינן באין במדה [- נידים] - מפני שהן ככל הכלים, ומתטמאין; ופשוטי כלי עור, ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת שאינן עשויין אהלים, אלא מתוחזין בלבד, ואין להם שפוע ואין שם בתלים; ובהמה וחייה שמתה, ואכלין טמאים או מכשרין, שדבר טמא אינו חוצץ; ורחים של יד, שהרי היא בכלל כלי אבנים. כל אלו מביאין, ואינן חוצצין.

ה. ואלו לא מביאין, ולא חוצצין: הזרעים והירקות המתקמין לקרקע, חוץ מן הארבעה ירקות שמנינו; וכפת [- ערימת] הברד, והשלג, והכפור, והגליד, והמלח; והדולג במקום למקום [- רגל כאן ורגל כן], והקופץ במקום למקום, והעוף הפורח, וטלית המנפנת [ברוח], וספינה שהיא שטה על פני המים. כל אלו לא מביאין, ולא חוצצין - שאף על פי שהאחילו, אינו אהל המתקיים. ו. קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה, כבש כנף הטלית באבן - הרי זו מביאה את הטמאה.

ז. נטר [- גזיר עץ] שהוא צף על פני המים, וטמאה פתח צדו האחד - הרי הכלים שפתח צדו השני טהורים; שפכר בארנו, שהספינה השטה, אינה מביאה את הטמאה.

ח. אלו חוצצין, ולא מביאין: מסכת [- מחצלת] פרוסה, ורחיילי [חבלים של] מטה, והמשפלות [- סלי זבל], והסריגות [- סמרטוטים] שבחלונות. כיצד הן חוצצין? שאם היה חלון בין שני בתים, והטמאה בבית אחד, והיה אחד מאלו מתוחם בחלון זה וסתמו - אף על פי שיש ביניהם אויר, הרי אלו חוצצין, ולא תפנס הטמאה לבית השני; והוא, שלא יהיה שם בסריגות אלו, או בעיני [- חורין] המשפלות, או בין חבל לחבל, פותח טפח - שאם היה שם פותח טפח, תפנס בו הטמאה, כמו שיתבאר.

הלכות טמאת מת פקק יד

א. אין טמאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו, בפחות מטפח על טפח. כיצד? חלון שבין בית לבית, או שבין בית לעליה - אם יש בו טפח על טפח מרבע, והיתה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא; אין בחלון פותח טפח - אין הטמאה יוצאה ממנו, ולא נכנסת לאהל השני.

בְּעֵצָם פְּחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה - אינו מעוט; שֶׁהֵעֵצָם מְצַטְרֵף לְעֵצָמוֹת. וְכֵן אִם הָיָה שֵׁם מֵת, או כְּזוֹת מְבַשֵּׁר הַמֵּת, וּמֵעֵט הַחֲלוֹן בְּפָחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה מְבַשֵּׁר הַמֵּת; שֶׁהַבְּשָׂר מְצַטְרֵף לְבָשָׂר. אֲבָל עֵצָם פְּחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה מִמַּעַט עַל יְדֵי [- את ה] כְּזוֹת מְבַשֵּׁר, וּפְחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה מִמַּעַט עַל יְדֵי רִבְעָה עֲצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. מַעַט אֵת הַטֵּפַח בְּשִׁתֵּי וְעֵרֵב [- חוֹטִיִּים] הַמְּנַגְעִין, אוּ בְּגוֹשׁ [אֲדָמָה] מִבֵּית הַפָּרֶס - אינו מעוט; שֶׁדָּבָר טָמֵא אֵינוֹ חוֹצֵץ. עֲשֵׂה לְבִנְיָה מִעֵפֶר בֵּית הַפָּרֶס - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, וּמִמַּעַט; שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלֶּא גּוֹשׁ כְּבָרִיתוֹ [- כְּגוֹלָמוֹ]. נִסְתַּם הַטֵּפַח אוּ נִתְמַעַט כְּקוֹרֵי עֶבְכִישׁ - אִם הָיָה בָּהּ מִמַּשׁ [- חוֹק], הָרִי זֶה חוֹצֵץ; וְאִם אֵין בָּהּ מִמַּשׁ, אֵינָה חוֹצֵצָה.

הַלְכוֹת טָמְאָת מֵת פָּרֶק טז

א. אֲרָבָה שֶׁהִיא בְּאֲמֻצָּע תְּקֵרַת הַבַּיִת, בֵּין שְׁנֵי בָּה פּוֹתֵחַ טֵפַח בֵּין שְׁאֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֵפַח, וְהִיָּתָה טָמְאָה תַּחַת תְּקֵרַת הַבַּיִת - כִּנְגַד אֲרָבָה טְהוֹר, שֶׁהָרִי הוּא גְלוּי לְאֹוִיר; וְשֶׁאֵר הַבַּיִת טָמֵא. הִיָּתָה הַטָּמְאָה כִּנְגַד אֲרָבָה בְּלִבְדּוֹ, כֹּל הַבַּיִת טְהוֹר. הִיָּתָה מִקְצַת הַטָּמְאָה תַּחַת הַתְּקֵרָה, וּמִקְצַתָּה תַּחַת אֲרָבָה - אִם הָיָה בְּאֲרָבָה פּוֹתֵחַ טֵפַח - הַבַּיִת כְּלוֹ טָמֵא, וְכִנְגַד כֹּל הָאֲרָבָה טָמֵא. אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֵפַח - אִם יֵשׁ בְּטָמְאָה כְּדִי שֶׁתַּחֲלֹק, וְיִמְצֵא כְּשַׁעוֹר תַּחַת הַתְּקֵרָה וְכְשַׁעוֹר תַּחַת הָאֲרָבָה - הַכֹּל טָמֵא; וְאִם לֹא - הַבַּיִת טָמֵא, וְכִנְגַד הָאֲרָבָה טְהוֹר. הָיָה בְּאֲרָבָה פּוֹתֵחַ טֵפַח, וְנִתְּנָן אָדָם רִגְלוֹ מִלְּמַעְלָה עַל הָאֲרָבָה - נִעֲשֶׂה הַכֹּל אֵהָל אֶחָד; וּבֵין שֶׁהִיָּתָה הַטָּמְאָה תַּחַת הַתְּקֵרָה בְּלִבְדּוֹ, אוּ תַּחַת הָאֲרָבָה בְּלִבְדּוֹ - הַכֹּל טָמֵא; וְהָאָדָם שֶׁעָרַב אֵת הַטָּמְאָה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁנִּעֲשֶׂה אֵהָל עַל הַטָּמְאָה. אֵין בְּאֲרָבָה פּוֹתֵחַ טֵפַח, וְהִיָּתָה הַטָּמְאָה תַּחַת הַתְּקֵרָה - זֶה שְׁנֵתָן רִגְלוֹ מִלְּמַעְלָה טְהוֹר; שְׁאֵין טָמְאָה יוֹצֵאת לוֹ בְּפָחוֹת מִטֵּפַח. הִיָּתָה הַטָּמְאָה תַּחַת הָאֲרָבָה - אִם טָמְאָה קְדָמָה אֵת רִגְלוֹ - טָמֵא, שֶׁהָרִי הָאֵהָל עַל הַטָּמְאָה; וְאִם רִגְלוֹ קְדָמָה אֵת הַטָּמְאָה - טְהוֹר, שֶׁהָרִי רִגְלוֹ מִקְצַת הָאֵהָל, וְאֵין טָמְאָה יוֹצֵאת לוֹ.

ב. הָיָה כְּזוֹת מִן הַמֵּת בְּפִי הָעוֹרֵב, וְהָאֵהָל עַל גְּבִי אֲרָבָה עַד שֶׁנִּמְצָא כְּזוֹת בְּאֹוִיר הָאֲרָבָה - אֵף עַל פִּי שְׁאֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֵפַח, הַבַּיִת טָמֵא.

ג. בַּיִת, וְאֲרָבָה בְּאֲמֻצָּע תְּקֵרַת הַבַּיִת וְעַלְיָה עַל גְּבִיּוֹ, וְאֲרָבָה בְּאֲמֻצָּע תְּקֵרַת הָעַלְיָה, וְהָאֲרָבוֹת מְכַנּוּנוֹת זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, בֵּין שְׁנֵי בְּאֲרָבוֹת פּוֹתֵחַ טֵפַח בֵּין שְׁאֵין בָּהֶן פּוֹתֵחַ טֵפַח, וְטָמְאָה בַּבַּיִת - כִּנְגַד הָאֲרָבוֹת טְהוֹר; הִיָּתָה טָמְאָה כִּנְגַד אֲרָבוֹת - הָרִי הַבַּיִת טְהוֹר. הָיָה בְּאֲרָבוֹת פּוֹתֵחַ טֵפַח, וְהַטָּמְאָה בֵּין תַּחַת תְּקֵרַת הַבַּיִת בֵּין כִּנְגַד אֲרָבוֹת, וְנִתְּנָן דָּבָר שֶׁהוּא מִקְבֵּל טָמְאָה, בֵּין לְמַעְלָה מֵאֲרָבַת הַבַּיִת בֵּין לְמַעְלָה מֵאֲרָבַת עַלְיָה - הַכֹּל טָמֵא; שְׁאֵין דָּבָר טָמֵא חוֹצֵץ. נִתְּנָן דָּבָר שְׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טָמְאָה עַל אֲרָבַת הַבַּיִת - הַבַּיִת טָמֵא, וְהָעַלְיָה טְהוֹרָה; נִתְּנָן עַל אֲרָבַת הָעַלְיָה - הַבַּיִת וְהָעַלְיָה טָמְאִים, וְכִנְגַד מִלְּמַעְלָה וְלִשְׁמַיִם טְהוֹר. אֵין בְּאֲרָבוֹת

זֶה חוֹצֵץ; וְהוּא, שֶׁהִיָּתָה דָּבָר שְׁאֵין דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ. לְפִיכֵף, אִם סָתַם הַחֲלוֹן אוּ מֵעֵטוֹ בְּאֲכָלִין שְׁאֵינָן מְכַשְׁרִין [לְקַבֵּל טוֹמָא], אֵינָן חוֹצְצִין; שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאֵין מִקְבְּלִין טָמְאָה, וְהָרִי הֵן טְהוֹרִין - דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ. הָיָה סְרוּחִין, הָרִי אֵלוֹ חוֹצֵץ. וְכֵן תְּכַן סְרוּחַ, חוֹצֵץ; וְשְׁאֵינוֹ סְרוּחַ - אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ. תְּבוּאָה שֶׁנִּגְדְּלָה וְסִתְמָה אֵת הַחֲלוֹן, אוּ מִעֵטוֹ - אֵינָה חוֹצֵצָה; לְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ לְפָנוּתָהּ, שְׁמָא תְּפָסִיד [- תוֹק] הַכֶּתֶל. הָיָה עֶקְרָה [- שוֹרְשָׁה] רְחוֹק מִן הַכֶּתֶל, וְנִטָּה רֹאשָׁהּ וְסָתַם - הָרִי זֶה חוֹצֵץ. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּהּ.

ב. חֵבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה גְרוֹגְרוֹת [- תַּאֲנִים מִיּוֹבְשׁוֹת] סְרוּחִין, שְׁאֵינָן מְכַשְׁרִין וְלֹא רְאוּיִן לְאֲכִילָה, וּמִנְחַת בַּחֲלוֹן וּפִי חֵבִית כֹּל פִּי הַטָּמְאָה, שֶׁהָרִי חֵבִית טָמְאָה, וְכֵן קָפָה שֶׁהִיא מְלֵאָה תְּכַן סְרוּחַ שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְמַאֲכֵל בְּהֵמָה וְלֹא לְטִיט וְלֹא לְהַסְקָה, וּמִנְחַת בַּחֲלוֹן - אִם יְכוּלִין הַגְרוֹגְרוֹת וְהַתְּכַן לְעַמֵּד בְּפָנֵי עֵצָמָן [בַּחֲלוֹן] כְּשִׁינְטֵל הַכֹּלִי שֶׁהֵן בּוֹ - הָרִי אֵלוֹ חוֹצְצִין; וְאִם לֹא, אֵינָן חוֹצְצִין. עֲשָׂבִים הַמָּרִים שְׁאֵינָם רְאוּיִן לְכַהֲמָה; וּמִטְלָנִיּוֹת [- מִטְלִיּוֹת] שְׁאֵין בָּהֶן שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ, שֶׁהֵיוּ מִטְּנָפִין וְקָשִׁין כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִן אֶפְלוֹ לְקַנֵּחַ הַדָּם מִן הַשְּׂרִיטָה; וְהָאֲבָר וְהַבְּשָׂר הַמְדַלְדְּלִין בְּכַהֲמָה טָמְאָה - וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה כְּחוּשָׁה שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהַמְכֵר לְגוּי, וְקָשׁוּרָה כְּדִי שֶׁלֹּא תִכְרַח; וְעוֹף טָמֵא שֶׁשָּׂכַן בַּחֲלוֹן - וְהוּא שֶׁהִיָּתָה מְשֻׁרֵט, שֶׁהָרִי אֵינוֹ רְאוּי אֶפְלוֹ לְתִינוּק לְשִׁחַק בּוֹ; וְגוֹי כְּפּוֹת שֶׁהוּא מְאֻסְרֵי הַמֶּלֶךְ, שְׁאֵין אַחַר יְכוּל לְהַתִּירוֹ; וְכֵן שְׁמוֹנָה [חֹדְשֵׁי הַרְיוֹן] בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּה, שֶׁהָרִי אֵסוּר לְטַלְטְלוֹ; וְהַמֶּלַח הַמֵּר הַמְעָרֵב בְּקוֹצִים, שְׁאֵינוֹ רְאוּי לֹא לְאֲכִילָה וְלֹא לְעִבּוּדָה [- עִיבוּד עוֹרוֹת] - וְהוּא, שֶׁהִיָּתָה מִנְּחָה עַל הַחֶרֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְיק הַכֶּתֶל - כֹּל אֵלוֹ מִמַּעֲטִין בַּחֲלוֹן, שֶׁהָרִי אֵינָן מִקְבְּלִין טָמְאָה, וְאֵין דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ מִפְּנֵי שְׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַלְאָכָה. וְכֵן סֶפֶר תּוֹרָה שֶׁכֻּלָּה שֶׁהִיָּתָה מִנְּחָה בַּחֲלוֹן - אִם גָּמַר שֶׁתְּהִיָּה שֵׁם גְּנִיזָתוֹ, הָרִי זֶה מִמַּעַט בַּחֲלוֹן. אֲבָל הַשְּׁלֵג וְהַבְּרָד וְהַכְּפּוֹר וְהַגְּלִיד וְהַמַּיִם, אֵינָן מִמַּעֲטִין בַּחֲלוֹן - שֶׁהָרִי הֵן רְאוּיִין [לְשִׁיחוּשׁ], וּמִקְבְּלִין טָמְאָה.

ג. מַעַט אֵת הַטֵּפַח בְּפָחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה מְבַשֵּׁר הַמֵּת, אוּ בְּפָחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה הַנּוֹבֵלָה, אוּ בְּעֵצָם פְּחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה מִן הַמֵּת, אוּ בְּפָחוֹת מְכַשְׁעוֹרָה מִן הַשָּׂרֵץ - הָרִי אֵלוֹ חוֹצְצִין; שֶׁכֹּל אֵלוֹ טְהוֹרִין, וְאֵינָן חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ, לְפִיכֵף אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ. וְכֵן פְּחוֹת מִכַּבִּיצָה אֲכָלִין שְׁאֵינָן מְכַשְׁרִין - אֵינָם חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ, וְאֵין דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ, וּלְפִיכֵף מִמַּעֲטִין אֵת הַטֵּפַח.

ד. סָתַם הַחֲלוֹן בְּכֹלִי חֶרֶשׁ, וְהָיָה פִּיו לְחוּץ - הָרִי זֶה חוֹצֵץ; לְפִי שְׁאֵינוֹ מִטְמֵא מִגִּבּוֹ, וְהָרִי הוּא טְהוֹר. וְצָרִיף לְהִיּוֹת כֹּלִי חֶרֶשׁ זֶה מְאֻסָּה וְנִקְוָה, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה רְאוּי אֶפְלוֹ לְהַקִּיז בּוֹ דָּם - כְּדִי שֶׁלֹּא תְהִיָּה דַּעְתּוֹ לְפָנוּתוֹ.

ה. הָיָה בַּבַּיִת מֵת, אוּ רִבְעָה [חֻק] עֲצָמוֹת, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מַעֲצָמוֹת הַמִּטְמָאוֹת בְּאֵהָל, וּמִמַּעַט הַחֲלוֹן שֶׁל בַּיִת זֶה

מכונות קורה כנגד קורה ואויר [שבין קורה לקורה] כנגד אויר, ובכל קורה מהן פותח טפח וביניהן אויר פותח טפח, וטמאה תחת אחת מהן - תחתיה בלבד טמא. היתה הטמאה בין התחונות העליונה - בין שתיהן בלבד טמא. היתה הטמאה על גבי העליונה - כנגדו עד לרקיע טמא. היו הקורות העליונות מכונות כנגד האויר שבין הקורות התחונות, וטמאה תחת אחת מהן - תחת פלן טמא. היתה הטמאה על גבי קורה העליונה - כנגד הטמאה עד לרקיע טמא. אין בקורות פותח טפח, בין שהיו מכונות זו על גבי זו, בין שהיו העליונות כנגד אויר התחונות, והיתה הטמאה תחתיהן או ביניהן או על גביהן - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, ואינה מטמאה אלא כנגדה בלבד; שכל טמאה שאינה תחת פותח טפח ברום טפח, הרי היא כרצוצה [שאינה מטמאה סביבותיה]. בית שנסדק גגו וכתליו, ונעשה שני חלקים, והיתה הטמאה בחציו החיצון שהפתח בו - הפלים שבחציו הפנימי טהורין. היתה הטמאה בחציו הפנימי - אם היה רחב הסדק כחוט המשקלת [- מדידה], פלים שבחציו החיצון טהורין; ואם היה פחות מכאן, הרי הם טמאין.

ז. אכסדרה [מרפסת] שנסדקה, וטמאה בצד זה - הפלים שבצד השני טהורין; שהרי היא שני אהלים זה בצד זה, ואויר ביניהם - שהרי הסדק בכל התקרה. נתן רגלו או קנה מלמעלה על הסדק, ערב את הטמאה; נתן את הקנה בארץ כנגד הסדק, ואפלו פלי גדול - אינו מערב את הטמאה, עד שיהיה גבוה טפח תחת הסדק. היה אדם מטל על הארץ תחת הסדק - מערב את הטמאה, שאדם חלול הוא; והצד העליון - הרי הוא כאהל שיש בו גבה טפח. וכן אם היו תחת הסדק פלים [- בגדיס] מקפלין מנחין על הארץ זה על גבי זה, והיה העליון גבוה מעל הארץ טפח - מערב את הטמאה; וכל הפלים למטה ממנו, הרי הם ככלים שפתח האהל.

הלכות טמאת מת פ"ק יז

א. זיו [בליטה] שהוא יוצא מפתח הבית [חלל הפתח], ופניו [- קצחו נוטה -] למטה, והיה גבוה מעל הארץ שנים עשר טפח, או פחות מכאן - הרי זה מביא את הטמאה בכל שהוא. ודבר ברור הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם [מדרבנן]; וכן כל פיוצא בהבאת טמאה כזו, שאינה באהל טפח הבריא [- יציב] - אינה אלא מדבריהם. היה גבוה יתר משנים עשר טפח, או שהיו פניו למעלה, וכן העטרות והפתוחים היוצאות מן הבנין - אין מביאין אלא בפותח [- עובי] טפח; וכן זיו שעל גבי הפתח, היוצא מן המשקוף, ואפלו היה קנה בצד המשקוף ברחב הפתח - אינו מביא, אלא אם כן היה בו פותח טפח.

ב. זיו שהוא סובב את כל הבית, ואוכל [- נכנס] בפתח טפח - מביא את הטמאה. היה אוכל בפתח פחות מטפח, וטמאה בבית - פלים שבתחתי טמאין; טמאה תחתיו, אינו

פותח טפח, והטמאה תחת תקרת הבית, ונתן בין דבר המקבל טמאה ובין דבר שאין מקבל טמאה, בין על ארבת הבית בין על ארבת העליה - אין טמא אלא הבית; שאין טמאה יוצאת לעליה בפחות מטפח. היתה הטמאה כנגד ארבות, ונתן דבר שהוא מקבל טמאה בין למעלה בין למטה - הבית והעליה טמאין, שהרי ערב את הטמאה. נתן דבר שאינו מקבל טמאה, בין למעלה בין למטה - אין טמא אלא הבית. וכל אלו הדינים, בעושה ארבה; אבל תקרה שנפתחה [- נפער בה חור] מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו.

ד. הפותח את המעזיבה [- שכבת טיט שעל הריצפה], עד שעשה ארבה [חור] בתוך תקרת הבית, כדי שתפנס בה רגל הערש [- מיטה], והיתה רגל הערש סותמת את הארבה - אם יש בה פותח טפח, וטמאה בבית - אף העליה טמאה, שאין פלי המקבל טמאה חוצץ; אין בה פותח טפח - העליה טהורה, והרגל שלמטה טמאה בפלים המאיהלים. נפתחה המעזיבה מאליה - שעורה מלא אגרוף, כמו שבארנו.

ה. ארבה שבתוך תקרת הבית, וקדרה מנחת על הארץ ומכונת כנגד ארבה, שאם תעלה תצא בצמצום [- בדיוק] מן הארבה, והיתה טמאה תחת הקדרה רצוצה [- ללא חלל טפח] בינה ובין הארץ, או שהיתה הטמאה בתוך הקדרה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת; ואין טמא אלא כנגדה, והבית פלו טהור. היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה, או תחת תקרת הבית - הבית פלו ותחת הקדרה טמא, שהרי הוא אהל. אבל תוך הקדרה וגבה - טהור; שאין פלי חרש מטמא מגבו, והרי אויר הקדרה גלוי לאויר [מול הארובה]. ואם היה פלי בתוכה, או למעלה על גבה - טהור. היתה טמאה בתוכה, או על גבה - הבית פלו טהור, שהרי הטמאה כנגד ארבה בלבד. היתה הקדרה תחת הארבה, והארבה גדולה מן הקדרה, שאם תעלה הקדרה ותצא מן הארבה, נמצא בינה ובין שפתי ארבה פותח טפח [- חלל טפח] - אף על פי שהקדרה גבוהה טפח, וטמאה בתוכה או על גבה או תחתיה - הבית טהור. היתה הקדרה מנחת בצד אסקפת [- מפתח] הבית, שאם תעלה נמצא ממנה פותח טפח לפנים מן המשקוף, והיתה טמאה רצוצה תחתיה, או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית - תחתיה והבית טמא, שהכל אהל אחד; ותוכה וגבה, טהור. היתה הטמאה בתוכה או על גבה - הבית טמא, מפני שהיא נוגעת במשקוף טפח. וכן תחתיה טמא - מפני שהטמאה יוצאת לתחתיה מן הבית, שהכל אהל אחד. לפיכך, אם לא היתה נוגעת במשקוף בפותח טפח, או שהיתה בצד המשקוף וטמאה תחתיה - אין טמא אלא תחתיה; אבל הבית, טהור.

ו. קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה [- טיט], והן

ו. חבית שהיא יושבת על שוליה [תחתיתה] לאויר - במקום מגולה, וכזית מן המת נתון בתוכה, או תחתיה כנגד אוירה - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, והחבית טמאה; שהרי הטמאה בוקעת מתחתיה, ונטמא אוירה. היתה הטמאה תחת עבי דפנה - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, והחבית טהורה. ולמה החבית טהורה? שהרי אין הטמאה בוקעת באוירה אלא בדפנה, ואין כלי חרש מטמא אלא מאוירו. היתה מקצת הטמאה תחת עבי דפנה, ומקצתה תחת אוירה - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. היתה בדפנות פותח טפח - בלה טמאה, וכנגד פיה טהור; שהרי הטמאה פשוטה בדפנות בלבד. במה דברים אמורים? בחבית טהורה; אבל אם היתה טמאה, או גבוהה מן הארץ טפח, או מקסה, או כפוייה על פיה, והיתה טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הכל טמא; וכל הנוגע בה בלה, טמא. היתה מקפת צמיד פתיל [- כיסוי מהודק], ונתונה על גבי המת - האכלין והמשקין שבתוכה טהורין, והכלים שעל גבה טמאים. חביות שהן יושבות על שוליהן, או מטות על צדיהן באויר, והן נוגעות זו בזו כפותח טפח, וטמאה תחת אחת מהן - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, מפני שהיא רצוצה. במה דברים אמורים? בטהורות; אבל אם היו טמאות, או גבוהות מן הארץ פותח טפח וטמאה תחת אחת מהן - תחת כלן טמא, שהרי הכל אהל אחד.

יום שישי

הלכות טמאת מת פרק יח

א. אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל בשניה על הכלים, או שנגע במת והאהיל על הכלים - אם יש בידו פותח [- עובי] טפח, הכלים טמאין; ואם לאו, הכלים טהורין. וכן שני בתיים, ובהן שני חציי זיתים, ופשוט ידו לבית זה, וידו השניה לבית השני - אם יש בידו פותח טפח, ערב את הטמאה, ונעשה הכל כאהל אחד, ונטמא הוא והבתיים; ואם לאו, אינו מביא את הטמאה.

ב. אדם שהשקיה בעד החלון, והאהיל על הטמאה - מביא את הטמאה לבית, ונטמא כל הבית. היתה מטל [- עומד] על האסקפה, ומקצתו בתוך הבית ומקצתו בחוץ, והאהילה טמאה על מקצתו שבחוץ - הבית טמא; מפני שהאדם חלול, ויש בו גבה טפח, וכיון שהאהילה טמאה עליו - הרי זה כמאהיל עליה, ומביא את הטמאה. וכן אם היתה טמאה בבית, והאהילו טהורין על מקצתו שבחוץ - הרי אלו טמאין; מפני שהוא כמאהיל על הטמאה, והאדם מביא [את הטומאה] ואינו חוצץ [בפניה], כמו שבארנו.

ג. נושאי המת שעברו בו תחת האכסדרה [- מרפסת לפני הבית], והגיהף אחד מהם את הדלת [של הבית], וסמכו [נעל] במפתח כדי שלא יטמא הבית, וכן אם היה אדם מפפנים או מבחוץ סומך הדלת - אם יכול הדלת לעמד

מביא את הטמאה לבית. וכן בחצר שהיא מקפת אכסדרה. ג. חלון העשויה לתשמיש, וזו יוצא על גבי החלון - אפלו היה ברחב הגודל, מביא את הטמאה; והוא, שיהיה גבוה מעל החלון רום אצבעים או פחות. היה למעלה מאצבעים - אינו מביא את הטמאה, אלא אם פן יש בו רחב טפח. וזו שעל גבי החלון העשויה למאור - מביא את הטמאה בכל שהוא, ואפלו גבוה כל שהוא. כנגד היוצא לפני החלון, שהמשקיה נסמך עליו בשעה שמשקיה - אינו מביא את הטמאה; היתה בו [במשנת] וזו [לחלל החלון] - רואין את הבגין כאלו אינו, והזיו העליון מביא את הטמאה. וכיצד מביאין כל הזיוין האלו טמאה? שאם היתה טמאה תחת אחד מהן, או בבית - הכל טמא, בין בבית בין תחת הזיו.

ד. שני זיוין זה על גבי זה, ויש בכל אחד מהן פותח טפח, וביניהן פותח טפח, וטמאה תחת הפתוח - תחתיו בלבד טמא. היתה טמאה ביניהן - ביניהן בלבד טמא. היתה על גב העליון - כנגדו עד לרקיע טמא. היתה העליון או עורף על הפתוח פותח טפח, וטמאה תחת הפתוח או ביניהן - תחתיהן וביניהן טמא. היתה על גב העליון - כנגדו עד לרקיע טמא. היתה העליון עורף על הפתוח פחות מטפח, וטמאה תחתיה - תחתיה וביניהן טמא. היתה הטמאה ביניהן, או תחת המותר [- העודד] - ביניהן ותחת המותר טמא, אבל תחת הפתוח טהור. יש בכל אחד מהן פותח טפח, ואין ביניהן פותח טפח, וטמאה תחת הפתוח - תחתיו בלבד טמא; היתה ביניהן, או על גב העליון - כנגד הטמאה עד לרקיע טמא. אין בהן פותח טפח, בין שיש ביניהן פותח טפח ובין שאין ביניהן פותח טפח, בין שהיתה הטמאה תחת הפתוח, או ביניהן, או על גב העליון - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, שהרי היא רצוצה [- אינה על מקום טפח]; וכן שתי זרועות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח, זו על גבי זו. כלים או בגדים או לוחות של עץ, שהן מנחין זה על גב זה, וטמאה רצוצה ביניהן - אם היתה הטמאה גבוהה מן הארץ טפח - הרי הכלי שעליה מלמעלה מאהיל על חלל טפח, ומביא את הטמאה לכל הכלים שתחתיה. היו טבילות של שיש - אפלו גבוהות מן הארץ אמה - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת, מפני שהן כקרקע.

ה. לוחות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן [- בזוויות שלהם], והן גבוהות מן הארץ טפח, וטמאה תחת אחת מהן - כלים שתחת השניה טהורין, לפי שאינה נוגעת בתכרתה כפותח טפח; והנוגע בלוח זה השניה, כנוגע בכלים שנגעו באהל המת. אבל כל הכלים שאמרנו שמביאין את הטמאה, ואינן חוצצין - אם האהיל הכלי על המת - כל הכלים שעל גבי טמאים כמו שבארנו, וטמאתן משום כלים המאהילין על המת; ואף הכלים שעל גבי טמאים כנגד הטמאה, טמאים משום כלים שהאהילו על המת.

ופיה (פתיחה) לחוץ, וכזית מן המת נתון תחתיה, או על גבה מבחוץ - כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או בגבה, טמא; וכל מה שבאור תוכה, טהור - חוץ מקלי שהוא כנגד הטמאה; והבית טהור. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא הבית; אבל כלים שבתוכה או תחתיה או על גבה, טהורים. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא: כל שבבית, וכל שבתוכה, וכל שעל גבה, וכל שתחתיה כנגד הטמאה, כמו שבארנו. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית או על גבה - הכל טמא: כל שבבית, וכל שתחתיה וכל שעל גבה. אבל כל שבאור תוכה טהור, חוץ מקלי שהוא כנגד הטמאה. היתה הטמאה בתוכה - הכל טמא: כל שבתוכה, וכל שבבית, וכל שתחתיה, וכל שעל גבה; שהכלים או האדם שנעשו אהל על הטמאה, או שהיתה הטמאה על גביהם - מביאין (הטומאה) ולא חוצצין (בפניה), כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בזמן שהיא קלי (שלם) ומחלחלת (- חלולה). אבל אם היתה פחותה (- מחוררת), וסתם המקום הנפתח בקש, שהרי אינה קלי, או שהיתה אפופה (- מלאה קש) עד שלא יהיה בה חלל, אלא אטומה כדי שלא ימצא בה חלל טפח במקום אחד - היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית - הרי הבית וכל שתחתיה טמאין, מפני שהוא אהל אחד; ותוכה וגבה טהור - מפני שהוא אהל של עץ, ואינו קלי. היתה טמאה בתוכה, אין טמא אלא תוכה; היתה על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא. היתה מנחת על הארץ ופיה לחוץ, וכזית מן המת נתון תחתיה - כנגדו עד התהום טמא; היתה על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא הבית; היתה הטמאה בתוכה, אין טמא אלא תוכה.

ב. פורת המטלת בארץ בתוך הפתח, ופיה לפנים, והיא קלי שלם וחלולה, וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ - כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או על גבה, טמא; וכל מה שבאור תוכה, טהור - חוץ מכנגד הטמאה; והבית טהור. היתה טמאה בתוכה, או בבית - הכל טמא. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה, או בבית - הכל טמא: כל שבבית וכל שתחתיה, מפני שהיא והבית כאהל אחד; וכל שעל גבה וכל שבתוכה, שהכלי מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שנתבאר. היתה פחותה (מחוררת) ופקוקה (- סתם החור) בקש, או אפופה (- מלאה קש), וגבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית או בתוכה - הכל טמא, חוץ מעל גבה. היתה טמאה על גבה, כנגדו בלבד עד לרקיע טמא; אבל תוכה ותחתיה והבית - כל מה שבהם טהור, מפני שאינה קלי חוצצת. היתה מנחת על הארץ, ופיה לפנים, וכזית מן המת נתון תחתיה - כנגדו עד התהום טמא; היתה על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא; היתה הטמאה בתוכה, או בבית - תוכה והבית טמאים.

ג. פורת שהיא בתוך הבית, והיא ממלאת את כל גבה

בפני עצמו, הבית טהור; ואם לאו, הבית טמא; שנמצא האדם, הוא שחצץ בפני הטמאה, והאדם והכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית, ועינו (- פתחו) קמורה לחוץ (כעין קרו), והאהל נושאי המת על עינו הקמורה - התנור טמא, והבית טהור; שהרי אין התנור גבוה מעל הארץ, כדי שיביא טמאה לבית. מגדל (ארו) הבא במדה (- שאינו נייד) שהוא עומד בתוך הפתח, ונפתח לחוץ, וטמאה בתוכו - הבית טהור. טמאה בבית - מה שבתוכו טמא; שהרי הוא פתוח, ובתוך הפתח, ודרך הטמאה לצאת, ואין דרכה להכנס. היתה מוכני (- בסיס) שלו משוכה לאחוריו, ויוצאת (- כלפי הבית) פחות מטפח, ואינה נשמטת (- קבועה בו), וטמאה שם בתוכה כנגד הקורות (- של התקרה) - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה, אינה נשמטת, ואינה יוצאה טפח. והוא, שהיה בה (במוכני) טפח על טפח על רום טפח חלול; אבל אם אין במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצופה בתוך הבית, והבית טמא. היה המגדל עומד בתוך הבית, וטמאה בתוכו או בתוך התכה (- מגירה) שלו - אף על פי שאין ביציאתה פתח טפח, הבית טמא. טמאה בבית, מה שבתוכו טהור; שדרך הטמאה לצאת, ואין דרכה להכנס. ה. כלים שבין המגדל ובין הארץ, ושבנו ובין הכתל, ושבנו ובין הקורות (של התקרה) - אם יש שם פתח טפח, טמאים. ואם לאו, טהורים - שאני רואה את הקורות, כאלו הן יורדות וסותמות (ומונעות הטומאה).

ו. היתה טמאה תחת המגדל, בינו ובין הארץ, או בינו ובין הקורות, או בינו ובין הכתל - בין שיש שם חלל טפח, בין שאין שם - הבית טמא. היה עומד באויר (תחת השמים), וטמאה בתוכו - כלים שעביו (עובי דפנותיו) טהורים; טמאה בעביו, כלים שבתוכו טהורים.

ז. כל שפועי אהלים, באהלים. ביצד? אהל שהוא שופע ויורד וכלה (- מסתיים) עד כאצבע, וטמאה באהל - כלים שפתח השפוע טמאים; טמאה תחת השפוע, כלים שבאהל טמאים. הטמאה מתוך (- תחת) השפוע - הנוגע בו (בשיפוע) מתוכו, טמא טמאת שבעה; והנוגע בשפוע מאחוריו, טמא טמאת ערב. נעשה השפוע מאחוריו, כאלו הוא קלי שנגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע - הנוגע בו מאחוריו, טמא טמאת שבעה; והנוגע בשפוע מתוכו, טמא טמאת ערב. כחצי זית מתוכו, וכחצי זית מאחוריו - הנוגע בין מתוכו בין מאחוריו, טמא טמאת ערב; והאהל עצמו, טמא טמאת שבעה.

ח. היה כנף האהל מרדד (- מונח) על הארץ, וטמאה תחת כנף האהל הפרוש על הארץ, או על גבי הכנף - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

הלכות טמאת מת פק יט

א. פורת שהיא מטלת בארץ, והיא בתוך פתח הבית

ועולה ובקעת ויורדת; וכן אם הייתה טמאה רצוצה - ללא חלל טפח [תחת תחת גגלו, או על גב גגלו] - הרי זו בוקעת ועולה ובקעת ויורדת. כבר בארנו בנזירות, שאם היה הנזיר וכנית מן המת תחת הגמל, או תחת המטה וכיוצא בה משאר הכלים - אף על פי שנטמא טמאת שבעה, אינו מגלח [נערו]. ומשם אתה למד, שכל אלו ההלכות האמורות בטמאת אהלים הנעשים מן האדם, או מן הבהמה, או מן הכלים - הכל מדברי סופרים, מהן דברי קבלה ומהן גזרות וחקקות; ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהן, ואין חייבין עליהן כרת על ביאת מקדש, או אכילת קדשים. ואין הדברים פלן אמורין אלא לענין טמאת תרומה וקדשים בלבד, כמו שבארנו.

הלכות טמאת מת פ"ק כ

א. שלשה דברים מצילין באהל המת: צמיד פתיל - כיסוי מהודק, ואהלין, ובלועין [בבעלי חיים]. הבלועין - מצילין על הטהורין שלא יתטמאו, ומונעין את הטמאה שלא תצא ותטמא. אבל צמיד פתיל ואהלין - מצילין על הטהורין שלא יתטמאו, ואינן מונעין את הטמאה שלא תצא ותטמא אחרים. כיצד? בית טמא שיש בו פלי מקף צמיד פתיל, כל שבתוף הכלי טהורין; וכן אם היה שם אהל בתוף הבית, כל הכלים שבתוף האהל טהורין. אבל אם היה פניו מן המת נתון בכלי, ומקף עליו בצמיד פתיל, והכניסו לבית - הבית טמא; וכן אהל בתוף אהל, וכנית מן המת באהל הפנימי - כל הכלים שבאהל החיצון טמאים.

ב. אבל הבלועין - מצילין על הטהורים, ומונעין את הטמאה. כיצד? כלב שאכל בשר המת, ונכנס לבית - הבית טהור; בלע טבעת, אפלו אדם שבלע טבעת, ונכנס לאהל המת - אף על פי שנטמא טמאת שבעה, הטבעת טהורה. וכן כל הבלועין בחיה ובבהמה ובעופות ובדגים, מצילין כל זמן שהם חיים; ואם מתו, ובשר המת בתוף מעיהם, או הכלים - הרי הם כמו שאינו בלוע.

ג. נשחט רב [סימו] אחד בעוף, ורב שנים [קנה וושו] בבהמה - אף על פי שעדין הן מפרקסין [מפרפרים] - הרי הם כמתים, ואינם מצילין על הכלים הבלועים, ולא מונעין את הטמאה שבתוף מעיהם שלא תטמא.

ד. וכמה תשהה הטמאה במעיהם, ותהיה מטמאה לשומותיה? בכלב, שלשה ימים מעת לעת; ובשאר חיה ובהמה ועופות ודגים, יום אחד מעת לעת. במה דברים אמורים? בשושאר בשר המת בתוף מעיהם; אבל זאב שבלע תינוק, והקיא דרך בית הרעי - הבשר טהור, והעצמות בטמאתן.

ה. אין הבלועין נצולין אלא בכטן נפש חיה, כמו שבארנו; אבל הבלועין בגוף הכלים והאבנים, אינם נצולין. כיצד? כוש [מקל] שנבלעה בו הצנוורה [מחוט] של מתכת, ומלמד [מוט הנהגת החרושה] שנבלע בו הדרך

הבית, ופיה למעלה לקורות הבית, ואין בינה לבין הקורות פותח טפח, וטמאה בתוכה - הבית טמא; טמאה בבית, מה שבתוכה טהור: שדרך הטמאה לצאת לתוף הבית בפחות מטפח, ואין דרכה להכנס - בין שהיתה עומדת, בין שהיתה מטה על צדה ופיה לפתל ובינה ובין הפתל פחות מטפח, בין שהיתה פורת אחת, בין שהיו שתיים זו על גבי זו ואין בין העליונה ולקורות או לפתל פותח טפח. היתה עומדת בתוף הפתח ופיה למעלה, ואין בינו לבין המשקוף פותח טפח, וטמאה בתוכה - הבית טהור; טמאה בבית, מה שבתוכה טמא: שדרך טמאה לצאת, ואין דרכה להכנס.

ד. פורת חלולה שהיא כלי שלם, והיתה מנחת על צדה באויר [תחת השמים], וכנית מן המת נתון תחתיה או על גבה - כל שהוא כנגד הנית בתחתיה ובגבה, טמא; וכל מה שבאויר תוכה, טהור - אלא כנגד הטמאה; וכל שאינו כנגד הטמאה בתוכה, טהור. היתה טמאה בתוכה, הכל טמא: כל מה שבתוכה, וכל שכנגד הטמאה למעלה על גבה, או למטה תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל גבה טמא, אבל כל שבתוכה טהור, חוץ מפלי שהוא כנגד הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא: כל מה שבתוכה, וכל שתחתיה, וכל שלמעלה על גבה; שהכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פורת זו המטלת על הארץ פחותה ופקוקה בקש, או שהיתה באה במדה [אינה נידת], וכנית מן המת נתון תחתיה - כנגדו עד התהום טמא; על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא; בתוכה, אין טמא אלא תוכה. היתה גבוהה טפח מעל הארץ, וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה, תוכה בלבד טמא; על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא. שכבר בארנו, שפלי עץ הבא במדה - כאהל הוא חשוב, לא ככלים; ולפיכך חוצץ.

ה. פורת שהיא כלי שלם, והיא יושבת על שוליה [תחתיתה] לאויר, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה ובקעת ויורדת. אבל אם היתה גבוהה טפח, או מכסה, או כפויה על פיה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הכל טמא: כל שבתוכה, וכל שתחתיה, וכל שעל גבה אם היתה הטמאה למטה; שפלי המאהיל מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פחותה ופקוקה בקש, או באה במדה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה ובקעת ויורדת. ואם היתה גבוהה טפח, וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא. היתה טמאה בתוכה או על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא; וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל וחוצצת.

ו. גמל שהוא עומד באויר [תחת השמים] - טמאה תחתיו, כלים שעל גביו טהורים; טמאה על גביו, כלים שתחתיו טהורין. היה רובץ וטמאה תחתיו, הרי זו בוקעת

לזה ולפית, וכחצי זית בפנימי או באמצעי, וכחצי זית בחיצון [- הבית] - החיצון טמא, והפנימי והאמצעי טהורין; כחצי זית בפנימי, וכחצי זית באמצעי - הפנימי טהור, והאמצעי והחיצון טמאים; שדרף הטמא לצאת, ואין דרפה להכנס.

שבת קודש

הלכות טמאת מת פרק כא

א. מנין לצמיד פתיל שמציל [- מונע טומאה] באהל המת? שנאמר: "וכל כלי פתוח, אשר אין צמיד פתיל עליו - טמא הוא"; הא יש צמיד פתיל עליו, טהור. ומפי השמועה [- ממשו רבינו] למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש בלבד, כלי שאינו מתטמא אלא דרך פתחו; ולפיכך, אם היה פתחו סתום, ומקף צמיד פתיל - הציל על כל שבתוכו. קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין טמא, שניצילו בצמיד פתיל; והן - כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי עצמות הדג ועורו ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה [- שאינו ניד], ונסרים [גורים] של עץ שהן פשוטין [- ללא בית קיבול] ואינן כלים, וגלמי כלי מתכות; כל אלו, מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוכם כלי המקף נצולו - קל וחמר לבלועין [בבעלי חיים], ולכלים שתחת האהלים. מה בין אהלים, לכלים שמצילין בצמיד פתיל? שהכלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל, והאהלים מצילין בכסוי בלבד.

ב. משפך ששפחו [על פיו], מציל בכסוי; אף על פי שקצתו נקוב נקב קטן - הרי הוא כסתום.

ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל - אם היה בהן טפח על טפח על רום טפח, וכפן על פיהן על הארץ - אף על פי שלא מרח בצמיד פתיל מן הצדדין, הרי אלו מצילין כל מה שתחתיהן עד התהום - מפני שהם באהל, והאהל מציל; אלא אם כן היה הכלי כלי חרש, שאין אהלי כלי חרש מצילין. כיצד? חבית [חרט] ששפכה על פיה - אף על פי שמרחה בטיט מן הצדדין, כל מה שתחתיה טמא, שנאמר: "צמיד פתיל עליו", ולא צמיד פתיל על גבו. הדביק פיה לפתל, ומרח מן הצדדים - מצלת על כל מה שבתוכה, ועל כל שכןגדה בפתל; ואם לא מרח מן הצדדין, אינה מצלת - שאין כלי חרש מציל משום אהל, כמו שבארנו. אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד פתיל, שהיו פיותיהן דבוקות בדפני הבית - מצילין בלא צמיד פתיל, מפני שהם מצילין משום אהלים; לפיכך, צריך שיהיה בדפן הפלי [גובה] טפח - שאין הכלים מצילין עם דפנות אהלים, עד שיהיה להם דפן טפח. היה לכלי דפן חצי טפח, והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח, והדביק זה לזה - אף על פי שיש שם חלל טפח, אינו מציל; עד שיהיה טפח ממקום אחד.

ד. כשם שמצילין מבפנים עם דפנות האהל - כך מצילין חוץ לאהל, אם סמכן לאהל; שהרי האהל נעשה כסוי

[- ברזל החורש], ולכנה שהיתה טבעת מבלעת בתוכה, ונכנסו לאהל המת - נטמאו, אף על פי שאינן נראין, והרי הם מחפין; שאין הבלועין בכלים נצולין, אלא בצמיד פתיל. וכן מחט או טבעת שהיו מבלעין בטפלת התנור [- שכבת טיט], ונטמא התנור באהל המת, או שנפלה טמא לאוירו - נטמאו הכלים שבתוכם הטפלה; ואם היה התנור מקף בצמיד פתיל - הואיל והתנור טהור, אף הכלים המבלעין בטיט שעל גבי טהורים. וכן חבית המקפת צמיד פתיל, והיתה מחט או טבעת במגופת החבית מצדה [שלא כנגד חללה] - הרי אלו טמאין, ואין נצולין באהל המת. היו במגופת החבית כנגד פיה - אם היו נראין לתוך החבית [- השיכבה שעליהם דקה] ואינן יוצאין לאויר, טהורין; ואם יצאו לאויר, טמאין - שאין כלי חרש המקף צמיד פתיל מציל על הכלים שבתוכו, כמו שיתבאר. ואם יש תחתיהן קלפת השום [שכבה דקה] - אף על פי שהם שוקעין לתוך אוירה, הרי אלו טהורין. וכל הבלועין בקרקעיתו של בית - הרי הן טמאין, ואין נצולין; ששוקע האהל כמוהו עד התהום - מה שאין כן בכתליו, כמו שיתבאר. כיצד? הטמא בבית, וכלים טמונים בקרקעיתו - אפלו תחת מאה אמה, טמאים. ואם יש במקומו [חלל] טפח על טפח - טהורין, שהרי הן תחת אהל אחד. למה זה דומה? לעליה שעל גבי הבית, וטמא בעליה - שהבית טהור. וכן אם חלק הבית במחיצה מכלפי ארצו [- בין הקרקע לתקרה], והיתה הטמא בין המחיצה והארץ - כלים שבבית למעלה מן המחיצה טמאין, שאין האהלים מונעין את הטמא, כמו שבארנו. היתה הטמא למעלה מן המחיצה - כלים שבין המחיצה והארץ טהורין, שהאהל מציל; ואם אין בין המחיצה והארץ גבה טפח - הרי הם כטמונים בקרקע הבית, וטמאים.

ז. כיב [בור ביוב] שהוא קמור [- מקורה] תחת הבית, ויש בו פותח [- חלל] טפח, ויש בפתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח, והיתה טמא בתוכו - הבית טהור; היתה טמא בבית, מה שבתוכו טהור. היה בו פותח טפח, ואין ביציאתו פותח טפח, והיתה טמא בתוכו - הבית טמא; טמא בבית - מה שבתוכו טהור, שאין דרפה של טמא להכנס [- הטומאה לא תעבור דרך הביב]. אין בו פותח טפח, ואין ביציאתו פותח טפח וטמא בתוכו - הבית טמא, כאלו היא בתוך הבית; טמא בבית - מה שבתוכו טמא, מפני שהן כלים הטמונים בקרקע, וקרקע הבית כמוהו עד התהום.

ח. שתי חביות, וחצי זית בכל אחת, ומקפות צמיד פתיל, ומנחות בתוך הבית - הן טהורות, שאין חצי שיעור מטמא; והבית טמא - שהרי יש בבית כזית, ואין צמיד פתיל לטמא. ואינן מתטמאות מחמת הבית, שהרי הן מקפות צמיד פתיל. נפתחה אחת מהן - היא והבית טמאין, וחברתה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחים זה

הישן, והסרידה מנחת על פי הישן - אם יש בין החדש והכסוי פחות מטפח - כל שבתוף החדש טהור, וכאלו הסרידה מנחת על פיו.

י. סרידה של חרש שיש לה שפה, והיא עודפת על פי התנור, ומקפת צמיד פתיל [- כיסוי מהודק] - אפלו היתה טמאה תחתיה או על גבה, שהכל טמא - הרי כנגד אור של תנור טהור. היתה הטמאה כנגד אורו של תנור - כנגדו עד לרקיע טמא, וכל מה שבתוכו טהור.

יא. קדרה שפפיה [- הפכה] על פי החבית, ומרח [- חיבר] דפנותיה עם החבית - מצלת על כל מה שבתוכה, ועל מה שביניה ובין שפתות החבית. הושיכה על פי החבית כדרכה, ומרח - אינה מצלת; מפני שהקדרה מתטמאה מאוירה; ואין כלי טמא מציל, כמו שבארנו.

הלכות טמאת מת פרק כב

א. שולי המקצין [קערורית שבתחתית כלי גדול], ושולי קרקרות פלים [בית קיבול בשולי הכלי מבחוק], ודפנותיהן מאחוריהן [שקערורית שבדופן הכלי מבחוק] - אין מצילין בצמיד פתיל באהל המת; קרסמן [- חתך], ושאן [- שייף], ועשן פלים - מצילין בצמיד פתיל; שאין מציל בצמיד פתיל אלא פלים.

ב. כלי חרש שנתן בו טיט עד חציו, לא בטלו; ואם השקיע בו את הפלים, מציל.

ג. כלי חרש מציל בצמיד פתיל, עד שינגב במוציא רמון [בינוני]; ובגדול, עד שיפחת [- יתחרר] רבו. כיצד? כלי גדול שנפחת רבו, והקיפו צמיד פתיל, וסתם מקום הפחת בצמיד פתיל - הרי זה מציל, אף על פי שאינו חשוב כלי לענין טמאה. אבל כלי המקף צמיד פתיל שהיה נקוב או סדוק, ולא סתם הנקב - נטמא, ואינו מציל. וכמה יהיה בנקב? אם היה כלי העשוי לאכלין, שעורו במוציא יתים; היה עשוי למשקה, שעורו בכונס משקה [אם נכנסים דרכו מים]. העשוי לכף ולכף - מטילין אותו לתמרו, ומשינגב בכונס משקה, אינו מציל - עד שישתם הנקב, או ימעטנו.

ד. תנור שהיתה סרידה [- כיסוי] על פיו, ומקף צמיד פתיל, ונתון באהל המת, ונסדק התנור - אם היה הסדק מלא פי מרדע [- מחדשה], שהוא הקף טפח - נטמא התנור, ואף על פי שאין המרדע יכול להכנס בסדק, אלא הרי הוא כמותו בשנה; פחות מאן, התנור טהור. נסדקה הסרידה שעל פיו כמלא פי מרדע נכנס [- גדול קצת ממדע], הרי זה טמא; פחות מאן, נצול בצמיד פתיל. היה הסדק עגל - אין רואין אותו ארף, אלא שעורו מלא פי מרדע נכנס.

ה. תנור המקף צמיד פתיל, שנגב נקב בעינו [- ארובתו] של תנור הטוהה [בטיט] - אם היה הנקב מלא כוש [- מקל] נכנס ויצא כשהוא דולק [- ואינו כבה] - הרי זה נטמא; ואם היה הנקב פחות מזה, נצול.

מכל מקום. כיצד? כלי מהן שיש לו דפן טפח, שהניחו על גבי יתדות חוץ לאהל, וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה תחתיו - פלים שבתוכו טהורין. ואם היה סמוך לכתל חצר, או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאינן כתל אהל; ולפיכך פלים שבתוף הכלי טמאים, שהרי האהילו על הטמאה.

ה. קורה שיש בה פותח [- חלל] טפח, והיא נתונה מכתל לכתל, וטמאה תחתיה, וקדרה תלויה [- קשורה] מן הקורה, והיתה הקורה נוגעת בפי קדרה בלו ומכסה אותו - פלים שבקדרה טהורים, שהרי הצלו בכסוי האהל להם; ואם לא היה פי הקדרה מכסה בקורה, אלא ביניהן רוח - כל מה שבקדרה טמא, והקדרה עצמה טמאה.

ו. בור שבתוף הבית, וטמאה בבית, וכלים בבור - אם היה מכסה בנסר [גזיר עץ] חלק, או בכלי המציל שיש לו דפן [גובה] טפח - הרי כל מה שבבור טהור. היה לבור בנזן סביב לפיו, גבוה טפח על הארץ - בין שפסה בכלי המציל שיש לו דפן, בין שלא היתה לו דפן - הרי זה מציל, שהרי יש לו דפן טפח ממקום אחר.

ז. חדות [בור שעל שפתו בנויים כתלים] הפנוי בתוף הבית, ומנורה בתוכו, והפרח [- קנה] שלה יוצא ומכסה פי החדות, ונתן כלי המציל באהל המת על פי החדות, והרי הוא נשען על פרח המנורה - רואין: אם תנטל המנורה, והכלי המציל עומד [- אינו נופל פנימה] - הרי זה מציל על כל שבתדות, וכלים שבין שפת הפלי ושפת החדות טהורים עד התהום; ואף המנורה טהורה, אף על פי ששפת הפרח נראה בין הכסוי והחדות. ואם לאו, הכל טמאים.

ח. חדות הפנוי בתוף הבית, וכלי המציל נתון על פיו, והיתה טמאה בין שפת הפלי ושפת החדות, או בתוף החדות - הבית טמא; שאין האהל שבתוף הבית מונע הטמאה, כמו שבארנו. היתה טמאה בבית - פלים שבכתלי החדות, אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח, טהורים; ואם לאו, טמאים. ואם היו כתלי החדות רחבים משל בית - בין כף ובין כף טהורים, מפני שאינם חשובין מכתלי הבית; וכשם שמציל החדות בתוכו, כף מציל בכתליו. כבר בארנו, שהתנור הישן [- שהסיקו בו] - הרי הוא ככל הפלים, שהם מביאים את הטמאה, ואין נעשין אהלים; ומפני זה אינו מציל על מה שבתוכו, אלא אם פן היה מקף צמיד פתיל, כשאר פלים המצילין. וכן בארנו, שהתנור החדש - אינו ככלים לענין זה, אלא נעשה אהל; ולפיכך, מציל על מה שבתוכו בכסוי בלבד בלא צמיד פתיל, באהלים. וכסוי התנור, הוא הנקרא 'סרידה'.

ט. תנור ישן בתוף החדש, וסרידה [- כיסוי] על פי החדש, והרי הכסוי נשען על פי התנור הישן - רואין: אם כשינטל הישן תפל הסרידה [פנימה] - לא תציל, וכל שבתוכו טמא; ואם לאו, הכל טהור. היה החדש בתוף

עד שדבק בזפת, ונמצא הזפת עומד בין הכסוי ובין קרקע החבית - הרי זה מציל; וכן בכלי המורגס - [שומן דגים] וכיוצא בהם מדברים המתמרחין, שהיה המתמרח בין הכסוי ובין הכלי כמו זר - הואיל והכל דבוקין, הרי זה מציל.

הלכות טמאת מת פ"ק כג

א. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל [כלי מכוסה בהיודוק], מצילין על כל מה שבתוכן - בין אכלין, בין משקין, בין בגדים וכלי שטף [הנטהרים במקווה]; זה הוא דין תורה. אבל מדברי סופרים, שכלי חרש המקנה צמיד פתיל, אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרש אחרים שיהיו בתוכו; אבל אם היה בתוך כלי חרש המקנה כלי שטף, או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו שלא יציל על הכל, כשאר כלים המצילין? מפני ששאר הכלים המצילין אינן מקבלין טמאה כלל, וכלי חרש מקבל טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ; וכל כלי עמי הארץ בחזקת טמאה, כמו שיתבאר. ולמה לא אמרו, 'כלי חרש של עמי הארץ לא יציל על הכל, ושל חבר' - [תלמיד חכם] יציל על הכל, שהרי הוא טהור? מפני שאין עם הארץ טמא בפני עצמו, ויאמר: 'הואיל וכלי חרש מציל על הכל, אחד אני ואחד החבר'; ולפיכך השווו, וגזרו שלא יציל על הכל. ולמה אמרו, 'מציל על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרש'? מפני שאלו השלשה טמאים הם על גב [מפני] עם הארץ - בין קדם שיהיו באהל המת, בין אחר שיהיו שם תחת צמיד פתיל. ולעולם לא ישאל החבר מעם הארץ, לא אכלין ולא משקין ולא כלי חרש אלא על דעתו שהן טמאים - שהרי אין להם טהרה לעולם, ולא יבוא בהם לידי תקלה. אבל כלי שטף - שואל אותם החבר מעם הארץ, ומטבילין מפני מגע עם הארץ, ומעריב שמשן [ממתין לשקיעה], ומשתמש בהן בטהרות. לפיכך חשו חכמים, שמה ישאל ממנו כלי שטף, שכבר היה תחת צמיד פתיל בכלי חרש שלו, שהרי העם הארץ היה מדמה שנצול, והרי הוא טמא טמאת שכעה; ויטביל החבר, ויעריב שמשו, וישתמש בו בטהרות, ויבוא לידי תקלה. ומפני זה גזרו, שלא יציל כלי חרש על כלי שטף שבתוכו.

ב. כלי חרש שמשתמשין בהן באפר הפרה [אדומה], או בקדשים - עמי הארץ נאמנין על טהרתן, מפני שהן נזהרים בהן הרבה; ולפיכך יצילו על הכל בצמיד פתיל, אף על פי שהם של חרש.

ג. אדם שהיה נתון בתוך החבית, ומקפת צמיד פתיל - טהור; ואפלו עשיה [עשאה] גולל [כיסוי] לקבר. ויראה לי, שזה שלא גזרו על האדם שהוא תחת צמיד פתיל בכלי חרש, מפני שהוא דבר שאינו מצוי; וכל דבר שאינו מצוי ברוב העתים, לא גזרו בו.

ד. ארבה שבין בית לעליה, וטמאה בבית, וקדרה נתונה על פי ארבה, ונקובה בכונס משקה [בשיעור שמים נכנסים דרכו] - הקדרה טמאה, והעליה טהורה. היתה שלמה -

ו. נקב התנור מצדו - שעורו מלא כוש נכנס ויוצא כשלא דולק. וכן מגופת החבית שנוקבה, שעורה כדי שתכנס מיצה שניה [הקשר השני] של [גבעול ה] שפון בנקב; ונקבים [חביות] גדולים שנוקבו, שעורם כדי שתכנס מיצה שניה של קנה. פחות מכאן, טהורין. במה דברים אמורים? בזמן שנעשו ליין. אבל אם נעשו לשאר המשקין - אפלו נקבו בכל שהן, נטמאו; ואין הצמיד פתיל מועיל להם, עד שיסתם הנקב. ואף בזמן שנעשו ליין, לא אמרו אלא שנוקבו שלא בידי אדם. אבל אם נעשו בידי אדם - אפלו כל שהן, טמאים; ואינן נצולין, עד שיסתם הנקב.

ז. חבית שהיא מלאה משקין טהורין, ומניקית [כלי שאיבת יין] של חרש בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל, ונתונה באהל המת - החבית והמשקין טהורין, והמניקית טמאה - מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת, והקצה השני פתוחה לאהל המת, ואינו סתום; אף על פי שהיא עקומה, אין העקם כסתום.

ח. חבית המקפת צמיד פתיל שנוקבה מצדה, וסתמו שמרים את הנקב - תציל. אגף [סתם] חצי הנקב [בטיט], וסתם חצי [בשמרים] - הרי זה ספק, אם הציל אם לא הציל. סתם את הנקב בזמורה, עד שימרח [טיט] מן הצדדים [בין הזמורה לחור]; סתמו בשני קיסמים [זמורות] חתוכות לאורכן, עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחברתה. וכן נסר [גזיר עץ] שהוא נתון על פי התנור, ומרח מן הצדדין - הציל; היו שני נסרים, עד שימרח מן הצדדין ובין נסר לחברו. חבר את שני הנסרים במסמרים של עץ וכיוצא בהם, או שלפף עליהם שוגמין [קליפות דביקות] - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין [שהיה צמיד פתיל] בסידי ובגבסין [גבס], בזפת ובכשעה, בטיט ובצואה ובחמר ובחרסית, ובכל דבר המתמרח; ואין מקיפין לא בעצב [מתכת דקה] ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל [כיסוי] ואינו צמיד [מהודק]. ומקיפין בדבלה [תאנה] שמנה שלא הכשרה [לטומאה], ובכצק שנלוש במי פרות כדי שלא יטמא - שדבר טמא, אינו חוצץ.

ט. מגופת החבית שנתחלחלה [נתורפה] - אף על פי שאינה נשמטת, אינה מצלת; שהרי נתרעע הצמיד. הפדור והפקעת של גמי [מין עשב] שנתנן על פי החבית, ומרח מן הצדדין - לא הציל, עד שימרח על כל הפדור ועל כל הפקעת מלמטון למעלן [כל הגלוי]. וכן במטלית של בגד שקשרה על פי הכלי. היתה של ניר או של עור, וקשרה במשיחה - אם מרח מן הצדדין, הציל.

י. חמת [נוד] של עור הדג או הנר, שהלביש בהן את החבית, וצרה [קשרה] מלמטה [מתחת לחבית] - הרי זו מצלת; ואם לא צרה - אף על פי שמרח מן הצדדין, לא הציל.

יא. חבית זפותה [מבפנים], שנתקלף חרש מלמעלה, והזפת שלה עומד, ונתן הכסוי על הזפת, ודחקו [דבקו]

במגע הפלי האחר. הנה על פי ארבה זו שאר כלים המצילין בצמיד פתיל, שאינן מקבלין טמאה כמו שבארנו, ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא אותן, או שהנה כלי חרש הטהור לפרה אדמה או לקדש, שהפלי נאמנין על טהרתן - הרי זה מציל על כל מה שבעליה. הנה אהל נטוי בעליה, ומקצתו מרדד [- מונח] על הארבה שבין בית לעליה - הרי זה מציל, ואף על פי שאין גגו [של אוהל] על הארבה; שהאהל מציל בכסוי, כמו שבארנו.

כל שבעליה מאכלין ומשקין וכלי חרש, טהור; אבל האדם וכלי שטף שבעליה, טמאים - שאין כלי חרש חוצץ, אלא על האכלין ועל המשקין וכלי חרש; וכל שבעליה זו הטהורה, כאלו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרש. וטמאו את האדם שבעליה זו, מפני שהוא דבר המצוי. לפיכך, אם הנה בעליה זו כלי מתכת וכיוצא בו מלא משקין - הכלי טמא טמאת שבעה, והמשקין טהורין. הנה בה אשה לשה בערבה של עץ - האשה והערבה טמאין טמאת שבעה, והבצק טהור כל זמן שהיא עוסקת בו; פרשה, וחזרה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק או המשקין לכלי אחר מכלי שטף שבעליה - נטמאו

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - ל' שבט'ו' אדר ה'תשס"ז

יום ראשון

הלכות קדוש החודש פרק יז

תגרע מן הארץ הראשון מעלה אחת; ואם יהיה במזל תאומים, תגרע מן הארץ שמונה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל סרטן, תגרע מן הארץ שנים וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל אריה, תגרע מן הארץ שלשה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל בתולה, תגרע מן הארץ שבעה ושלושים חלקים; ואם יהיה במזל מאזניים, תגרע מן הארץ ארבעה ושלושים חלקים; ואם יהיה במזל עקרב, תגרע מן הארץ ארבעה ושלושים חלקים; ואם יהיה במזל קשת, תגרע מן הארץ ששה ושלושים חלקים; ואם יהיה במזל גדי, תגרע מן הארץ ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל דלי, תגרע מן הארץ שלשה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל דגים, תגרע מן הארץ שמונה וחמשים חלקים. והנשארו מן הארץ אחר שתגרע ממנו אלו החלקים, הוא הנקרא 'ארץ שני'.

א. כל הדברים שהקדמנו פדי שיהיו עתידים ומוכנים לידיעת הראיה, וכשתרצה לדעת זאת, תתחיל ותחשב ותוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ומקום הראש לשעת הראיה, ותגרע מקום השמש האמתי ממקום הירח האמתי; והנשארו, הוא הנקרא 'ארץ ראשון'.

ב. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח, תדע רחב הירח כמה הוא, ואם הוא רחב צפוני או דרומי; והוא הנקרא 'רחב ראשון'. והנהיה בארץ הנה הראשון וברחב הראשון, ויהיו שניהם מוכנין לפניהם.

ג. והתבונן בארץ זה הראשון: אם יצא לך תשע מעלות בשנה או פחות - תדע בודאי שאי אפשר לעולם שינראה הירח באותו הלילה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון יתר על חמש עשרה מעלות - תדע בודאי שהירח יראה בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון מתשע מעלות ועד חמש עשרה - תצטרף לדרש ולחקר בחשבונות הראיה, עד שתדע אם יראה או לא יראה.

ד. כמה דברים אמורים? בשהנה מקום הירח האמתי מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם הנה מקום הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות בשנה או פחות - תדע שאין הירח נראה כלל באותו הלילה בכל ארץ ישראל; ואם הנה הארץ הראשון יתר על ארבע ועשרים מעלות, ודאי יראה בכל גבול ישראל; ואם הנה הארץ הראשון מעשר מעלות עד ארבע ועשרים - תצטרף לדרש ולחקר בחשבונות הראיה, עד שתדע אם יראה או לא יראה.

ו. ולמה גורעין חלקים אלו? לפי שמקום הירח האמתי אינו המקום שינראה בו, אלא שנוי יש ביניהם בארץ וברחב, והוא הנקרא 'שנוי המראה'; ושנוי מראה הארץ בשעת הראיה, לעולם גורעין אותו מן הארץ, כמו שאמרנו.

ז. אבל שנוי מראה הרחב - אם הנה רחב הירח צפוני, גורעין חלקים של שנוי מראה הרחב מן הרחב הראשון; ואם הנה רחב הירח דרומי, מוסיפין החלקים של שנוי מראה הרחב על הרחב הראשון. ומה שיהיה הרחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים, הוא הנקרא 'רחב שני'.

ח. וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן? אם יהיה הירח במזל טלה, תשעה חלקים; ואם יהיה במזל שור, עשרה חלקים; ואם יהיה במזל תאומים, ששה עשר חלקים; ואם יהיה במזל סרטן, שבעה ועשרים חלקים; ואם יהיה במזל אריה, שמונה ושלושים חלקים; ואם יהיה במזל בתולה, ארבעה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל מאזניים, ששה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל עקרב, חמשה וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל קשת, ארבעה

ה. ואלו הם חשבונות הראיה: התבונן וראה הירח באיזה מזל הוא - אם יהיה במזל טלה, תגרע מן הארץ הראשון תשעה וחמשים חלקים; ואם יהיה במזל שור,

השני שני חמשי. וזאת המקצת שתקח מן הרחב השני, היא הנקראת 'מעגל הירח'.

יא. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה אם הוא צפוני או דרומי - אם היה צפוני, תגרע מעגל הירח הזה מן הארץ השני; ואם היה רחב הירח דרומי, תוסיף המעגל הזה על הארץ השני. במה דברים אמורים? בשהיה מקום הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, יהיה הדבר הפך - שאם יהיה רחב הירח צפוני, תוסיף המעגל על הארץ השני; ואם יהיה רחב הירח דרומי, תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו, הוא הנקרא 'ארץ השלישי'. ודע, שאם לא יהיה שם גליות מעגל, ולא נתן החשבון לקחת מן הרחב השני כלום - יהיה הארץ השני עצמו, הוא הארץ השלישי בלא פחות ולא יתר.

יב. ואחר כך תחזור ותראה הארץ השלישי הזה, והוא המעלות שבין הירח והשמש - באיזה מזל הוא: אם יהיה במזל דגים או במזל טלה, תוסיף על הארץ השלישי שתותו; ואם יהיה הארץ במזל דלי או במזל שור, תוסיף על הארץ השלישי חמשייתו; ואם יהיה הארץ במזל גדי או במזל תאומים, תוסיף על הארץ השלישי שתותו; ואם יהיה הארץ במזל קשת או במזל סרטן, תניח הארץ השלישי כמות שהוא, ולא תוסיף עליו, ולא תגרע ממנו; ואם היה הארץ במזל עקרב או במזל אריה, תגרע מן הארץ השלישי חמשייתו; ואם יהיה הארץ במזל מאזניים או במזל בתולה, תגרע מן הארץ השלישי שלייתו. ומה שיהיה הארץ השלישי אחר שתוסיף עליו, או תגרע ממנו, או תניח אותו כמות שהוא - הוא הנקרא 'ארץ רביעי'. ואחר כך תחזור אצל רחב הירח הראשון, ותקח ממנו שני שלישי לעולם - וזה הוא הנקרא 'מנת גבה המדינה'. ותתבונן ותראה - אם יהיה רחב הירח צפוני, תוסיף מנת גבה המדינה על הארץ הרביעי; ואם יהיה רחב הירח דרומי, תגרע מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי. ומה שיהיה הארץ הרביעי אחר שגורעין ממנו, או שמוסיפין עליו - הוא הנקרא 'קשת הראיה'.

יג. כיצד? הרי שכאנו לחקר אם יראה הירח כליל ערב שבת שני להדש איר משנה זו או לא יראה - תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי ורחב הירח לשעה זו כמו שהודענוך. יצא לך מקום השמש האמתי, בשבע מעלות ותשעה חלקים ממזל שור - סימנו ז' ט'; ויצא לך מקום הירח האמתי, בשמונה עשרה מעלות וששה ושלישים חלקים ממזל שור - סימנו י"ח לו'; ויצא לך רחב הירח, ברוח דרום שלש מעלות ושלושה ותשישים חלקים - סימנו ג' נ"ג, וזה הוא הרחב הראשון; ותגרע מקום השמש ממקום הירח, ישאר אחת עשרה מעלות ושבעה וחצי חלקים - סימנו י"א כ"ז, וזה הוא הארץ הראשון; ולפי שהיה הירח במזל שור, יהיה שנוי מראה

וארבעים חלקים; ואם יהיה במזל גדי, ששה ושלישים חלקים; ואם יהיה במזל דלי, שבעה וחצי חלקים; ואם יהיה במזל דגים, שנים עשר חלקים.

ט. ומאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותם מן הרחב הראשון, או תוסיף אותם עליו, כמו שהודענוך - ויצא לך הרחב השני. וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי, ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרחב השני; ותכין אותו לפניך, ויהיה עתיד.

י. ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו, מפני שהירח גלוי מעט במעגלו. וכמה היא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלה ממנו, או מתחלת מזל מאזניים עד עשרים מעלה ממנו - תקח מן הרחב השני חמשי; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור, או מעשרים ממזל מאזניים עד עשר מעלות ממזל עקרב - תקח מן הרחב השני שלייתו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו; ואם יהיה הירח מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני חמשייתו; ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל קשת עד עשר מעלות ממנו, או מעשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום, לפי שאין כאן גליות מעגל; ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו; ואם יהיה מקום הירח מעשר ממזל סרטן עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו; ואם יהיה הירח מעשרים ממזל סרטן עד סופו, או מעשרים ממזל גדי עד סופו - תקח מן הרחב השני שתותו; ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני חמשייתו; ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או מעשרים ממנו, או מעשרים ממזל אריה עד עשר מעלות ממזל דגים - תקח מן הרחב השני שלייתו; ואם יהיה הירח מעשר ממזל בתולה עד סופו, או מעשר ממזל דגים עד סופו - תקח מן הרחב

יראה; ואם תהיה הקשט פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

כ. ואם תהיה קשט הראיה מיתר על שתים עשרה מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות, או יתר על שלש עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשט פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

כא. ואם תהיה קשט הראיה מיתר על שלש עשרה מעלות עד סוף ארבע עשרה מעלות, או יתר על ארבע עשרה מעלות, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשט פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה. ועד כאן, סוף הקצין.

כב. כיצד? באנו להתבונן בקשט הראיה של ליל ערב שבת שני לחדש איר משנה זו - יצא לנו בחשבון קשט הראיה, אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים, כמו שיבדע; ולפי שהיתה קשט הראיה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל הארץ הראשון; וכבר ידעת שהארץ הנה כליל זה, אחת עשרה מעלות ושבעה ועשרים חלקים. ולפי שהיתה קשט הראיה יתר על אחת עשרה מעלות, והיה הארץ הראשון יתר על אחת עשרה - יבדע שודאי יראה כליל זה, לפי הקצין הקצובות. וכן תעשה בכל קשט וקשט, עם הארץ הראשון שלה.

כג. וכבר ראתה מן המעשים האלו, כמה חשבונות יש בו, וכמה תוספות, וכמה גרעונים - אחר שיגיענו הרבה, עד שהמצאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם עמק גדול: שהיחם, עקלקלות גדולות יש במעגלותיו; ולפיכך אמרו חכמים: "שמש ידע מבוואו", ירח לא ידע מבוואו. ואמרו חכמים: 'פעמים בא בארפה, פעמים בא בקצרה' - כמו שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים תגרע, עד שתצא קשט הראיה; ופעמים תהיה קשט הראיה ארפה ופעמים קצרה, כמו שבארנו.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים מגין זה, ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר - היא חכמת התקופות והגימטריות, שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם המצויים עכשו ביד החכמים; אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר, לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים, ברציאות ברורות הם, שאין בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין חוששין למחבר, בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם גוים; שכל דבר שנתגלה טעמו, ונודעה אמתתו ברציאות שאין בהן דפי - אין סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו, אלא על הראיה שנתגלתה והטעם שנודע.

יום שני

הלכות קדוש החדש פרק יח

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהיחם יראה בכלילה - אפשר שיראה, ואפשר שלא יראה מפני

הארץ מעלה אחת, וראוי לגרע אותה מן הארץ הראשון; יצא לך הארץ השני, עשר מעלות ושבעה ועשרים חלקים - סימנו " כ"ו; וכן יהיה שנוי מראה הרחב עשרה חלקים, ולפי שרחב היחם היה דרומי, ראוי להוסיף עליו שנוי המראה שהוא עשרה חלקים; יצא לך הרחב השני, ארבע מעלות ושלשה חלקים - סימנו ד' ג'; ולפי שהיה היחם בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי לקח מן הרחב השני רביעיתו, והוא הנקרא 'מעגל היחם'; יצא לך מעגל היחם לעת זו, מעלה אחת וחלק אחד, לפי שאין מדקדקין בשניות.

יד. ולפי שרחב היחם דרומי, ומקום היחם האמתי בין ראש גדי וראש סרטן - ראוי להוסיף המעגל על הארץ השני; יצא לך הארץ השלישי, אחת עשרה מעלות ושמונה ועשרים חלקים - סימנו "א כ"ח; ולפי שהארץ הנה במזל שור, ראוי להוסיף על הארץ השלישי חמישיתו, שהוא שתי מעלות ושמונה עשר חלקים; ויצא לך הארץ הרביעי, שלש עשרה מעלות וששה וארבעים חלקים - סימנו "ג מ"ו; וחנונו אצל הרחב הראשון, ולקחנו שני שלישי - יצא מנת גבה המדינה, והוא שתי מעלות וחמשה ושלשים חלקים; ולפי שהיה הרחב דרומי, ראוי לגרע מנת גבה המדינה מן הארץ הרביעי; ישאר לך אחת עשרה מעלות ואחד עשר חלקים - סימנו "א י"א. וזו היא קשט הראיה בכלילה הנה. ועל דרך זו תעשה ותדע קשט הראיה כמה מעלות וכמה חלקים יש בה, בכל ליל ראייה שתצצה, לעולם.

טו. ואחר שתצא קשט זה, תבין בה. ודע, שאם תהיה קשט הראיה תשע מעלות או פחות, אז אפשר שיראה בכל ארץ ישראל; ואם תהיה קשט הראיה יתר על ארבע עשרה מעלות, אי אפשר שלא יראה, ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל.

טז. ואם תהיה קשט הראיה מתחלת מעלה עשירית עד סוף מעלת ארבע עשרה - תערך קשט הראיה אל הארץ הראשון, ותדע אם יראה היחם או לא יראה, מן הקצין שיש לו; והן הנקראין 'קצי הראיה'.

יז. ואלו הם קצי הראיה: אם תהיה קשט הראיה מיתר על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות, או יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשט פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

יח. ואם תהיה קשט הראיה מיתר על עשר מעלות עד סוף אחת עשרה מעלות, או יתר על אחת עשרה, ויהיה הארץ הראשון שתים עשרה מעלות, או יותר - ודאי יראה; ואם תהיה הקשט פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה.

יט. ואם תהיה קשט הראיה מיתר על אחת עשרה מעלות עד סוף שתים עשרה מעלות, או יתר על שתים עשרה, ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות, או יותר - ודאי

הגשמים שם ארץ והעבים רבים; שאין אנו אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא יראה בתחלת החדשים, ויראה אחר כך בימים. פעמים לא יראה מפני שאי אפשר לו שיראה, וחדשים שאפשר שיראה בהם - לא יראה בהם מפני העבים, או מפני שהיה קטן ביותר, ולא נתפון אדם לראותו.

ח. אלא הקבלה שביד החכמים, איש מפי איש מפי משה ובנו, כך היא: שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חדש אחר חדש, בית דין קובעין חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה ועשרים יום. וכן מחשבין, וקובעין חדש מעבר וחדש חסר - בקביעה לא בקדוש, שאין מקדשין אלא על הראיה. ופעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

ט. ומתפנין לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח בחדש הבא, יראה בזמנו או בליל עבירו, לא שיראה קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות הראיה האלו שבארנו, יתבאר לך ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אי אפשר שיראה; ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פותחין מארבעה חדשים המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעברין. וגם לעבור חדשים אלו שמעברין לפי חשבון זה, עושין סעודת עבור החדש שאמרנו בפרק שלישי.

י. וכל שתמצא בתלמוד מדברים שמראין שבית דין סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר מסור להם, והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה שחסר רבי תשעה חדשים בשנה, וכל פיוצא בזה - הכל על עקר זה הוא בנוי, בזמן שלא יראה החדש בזמנו.

יא. וכן זה שאמר חכמים שמעברין את החדש לצרף, הוא בחדשים אלו שמעברין אותם לפי חשבון, ועושין אחד מלא ואחד חסר; ויש להם לעבר חדש אחר חדש, או לחסר - בזה הוא שמעברין לצרף, מפני שלא יראה הירח בזמנו; אלא בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין לעולם, ואי אפשר לא לדחות ולא לעבר.

יב. וכל הדברים האלו, בזמן שיש שם בית דין, וסומכין על הראיה; אבל בזמנים אלו, אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי, הפשוט בפי כל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריאות, שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה; ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה. לפיכך, אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל, אין בזה ראיה שיראה הירח בארץ ישראל.

העבים שמכסין אותו, או מפני שהוא גיא, או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום, שנמצאו כאלו הם יושבין בגיא; שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך, אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן יראה למי שזוכן על שפת הים, או למי שמהלך בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה; לפי שבימות הגשמים, אם יהיה צח, יהיה האויר נך הרבה ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק שיתערב באויר. אבל בימות החמה, יהיה האויר כאלו הוא מעשן מפני האבק, ויראה הירח קטן.

ג. וכל זמן שתמצא קשת הראיה והארץ הראשון שתערוף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא קשת הראיה והארץ הראשון ארפין הרבה, והוסיפו על סוף הקצים שלהם מעלות - יראה הירח גדול; ולפי ארץ הקשת והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.

ד. לפיכך, ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם - שיהיו: זמן הראיה, ומקומה; ושואלין את העדים: 'באיזה מקום ראיתם?' שאם היתה קשת הראיה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה, ובאו עדים שראוהו - אם היה בימות החמה, או שהיה במקום נמוך - חוששין להם, ובדקין אותם הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים המבדילין.

ה. עדים שראו החדש בזמנו ובאו והעידו, וקבלום בית דין וקדשו את החדש הנה הראשון, ומנו תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים לא נראה הירח - מפני שאי אפשר לו להראות, או מפני שפסוהו עבים; והרי בית דין מצפין לו כל יום שלשים כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את החדש, ונמצא יום ראש החדש השני יום אחד ושלשים כמו שבארנו.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח - אם תאמר שפך מעברין ראש חדש זה ועושין אותו שלשים, וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים - כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש זה, ונמצאו מעברין והולכין ועושין חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון, אפשר שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו, או בליל ששה ועשרים - ואין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה.

ז. ואל תאמר שהדבר הנה, דבר שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח בכל השנה; אלא דבר קרוב הוא הרבה, ופעמים רבות יארע זה וכיוצא בו, במדינות שזמן

ה. נמצא ראש ט"ה וראש מאזניים, מסבב על הקו השונה; ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח מחצי מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה שוין בכל הישוב.

ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שעור; ורחב הנטיה, לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקרוב.

ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנין המעלות של מזלות; וזה התחלה, מתחלת מזל ט"ה: עשר מעלות, נטייתם ארבע מעלות; עשרים מעלות, נטייתם שמונה מעלות; שלשים מעלות, נטייתם אחת עשרה מעלות ומחצה; וארבעים מעלות, נטייתם חמש עשרה מעלות; חמשים מעלות, נטייתם שמונה עשרה מעלות; ששים מעלות, נטייתם עשרים מעלות; שבעים מעלות, נטייתם ששים ועשרים מעלות; שמונים מעלות, נטייתם שלש ועשרים מעלות; תשעים מעלות, נטייתם שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה.

ח. ואם יהיו אחדים במנין, תפק להם מנתם מבין שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובירח. כיצד? חמש מעלות, נטייתם שתי מעלות; ואם היה מנין המעלות שלש ועשרים, נטייתם תשע מעלות. ועל דרך זו, בכל האחדים ששם העשרות.

ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחת עד תשעים, תדע נטיית כלן כדרך שהודענום ברחב הירח: שאם היה המנין יותר על תשעים עד מאה ושמונים, תגרע אותו ממאה ושמונים; ואם היה יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים, תגרע ממנו מאה ושמונים; ואם היה יותר על מאתיים ושבעים עד שלש מאות וששים, תגרע אותו משלש מאות וששים. והנשאר, תדע נטיתו, והוא נטיית אותו המנין שבדרך, בלא גרעון ולא תוספת.

י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השונה כנגד צפון העולם, או כנגד דרום העולם - תדע תחלה כמה נטיית המעלה שהיא מקום הירח האמתי, ולא יזו רוח היא נוטה לצפון או לדרום; ותחזור ותחשב ותוציא רחב הירח הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו ברוח אחת, כגון שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ שניהם; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל הקו השונה באותה הרוח שהיה בה הרב משניהם.

יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השונה בליל הראיה שהוא שני לחדש ארז משנה זו - וכבר ידעת, שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל שור, נטייתו בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה בדרום כמו ארבע מעלות; תגרע המעט מן הרב, ישאר ארבע עשרה

יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים במדינה המערבית המכוננת כנגד ארץ ישראל, בידיע שלא יראה בארץ ישראל.

טו. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל, בידיע שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכוננות כנגדה; ואם יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות מזרחיות, ואפשר שלא יראה. לפיכך, אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכוננת כנגדה, בידיע שיראה בארץ ישראל; ואם לא יראה במדינה המזרחית, אין בזה ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

טז. וכל אלו הדברים - בשיהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכוננות, כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות; אבל אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן שהרי אין מכוננות כנגד ארץ ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב, אינם אלא להגיד כל משפטי הראיה להגדיל תורה ולהאדירה - לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח, או תועיל להם כלום; אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים.

יום שלישי

הלכות קדוש החדש פרק יט

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין בהם את העדים, אומרין להן: 'להיכן היה הירח נוטה' - כשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר זה; ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת חשבון זה, לידע נטיית המזלות תחלה.

ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו השונה המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום - חציה נוטה לצפון, וחציה נוטה לדרום.

ג. ושתי נקדות יש בה שפוגעת בהן בעגולת הקו השונה המסבב באמצע העולם - הנקדה האחת ראש מזל ט"ה, הנקדה השניה שפנגדה ראש מזל מאזניים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון, מתחלת ט"ה עד סוף בתולה; וששה נוטות לדרום, מתחלת מזל מאזניים עד סוף מזל דגים.

ד. ומראש מזל ט"ה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט, ולהתרחק מעל הקו השונה כנגד הצפון עד ראש סרטן; ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השונה לרוח צפון, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השונה מעט מעט, עד ראש מאזניים שהוא על קו השונה. ומראש מאזניים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום, עד ראש גדי; ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השונה לרוח דרום, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השונה, עד ראש ט"ה.

ותוסיף הַצָּרָה וְצִרּוֹת אַחֲרוֹת. הוא שְׁכַתוֹב בַּתּוֹרָה: "וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְקָרִי - וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי"; כְּלוּמַר, כְּשֶׁאָבִיא עֲלֵיכֶם צָרָה כְּדִי שֶׁתְּשׁוּבוּ - אִם תֵּאמְרוּ שֶׁהִיא קָרִי [מְקֻרָה], אוֹסִיף לָכֶם חַמַּת אוֹתוֹ קָרִי.

ד. וּמִדְּבַרֵי סוֹפְרִים [חַכְמִים], לְהִתְעַנּוֹת עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצְּבוּר, עַד שֶׁיִּרְחַמוּ מִן הַשָּׁמַיִם. וּבִימֵי הַתְּעַנּוּת הָאֵלוּ, זוֹעֲקִין בַּתְּפִלוֹת וּמִתְחַנְּנִים וּמְרִיעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּלִבָּד; וְאִם הָיָה בְּמִקְדָּשׁ, מְרִיעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת וּבְשׁוֹפָר; הַשׁוֹפָר מְקַצֵּר [קוֹל קֶצֶר], וְהַחֲצוֹצְרוֹת מְאָרִיכוֹת - שֶׁמִּצְוֵת הַיּוֹם בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְאִין תּוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת וְשׁוֹפָר כְּאֶחָד אֶלָּא בְּמִקְדָּשׁ, שְׁנֵאמַר: "בַּחֲצוֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר - הִרְיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'".

ה. תְּעַנּוּת אֵלוּ שְׁגוֹזְרִין עַל הַצְּבוּר מִפְּנֵי הַצְּרוֹת, אִינֵן יוֹם אַחֵר יוֹם; שְׂאִין רַב הַצְּבוּר יְכוֹלִים לַעֲמֹד בְּדָבָר זֶה. וְאִין גּוֹזְרִין כַּתְּחִלָּה תְּעַנּוּת, אֶלָּא בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת וּבְחַמִּישֵׁי שְׁלֹשָׁתָיוּ וּבְשֵׁנִי שְׁלֹשָׁתָיוּ; וְכֵן עַל סֵדֶר זֶה, שְׁנֵי וְחַמִּישֵׁי וְשֵׁנִי, עַד שֶׁיִּרְחַמוּ.

ו. אִין גּוֹזְרִין תְּעַנּוּת עַל הַצְּבוּר, לֹא בְּשַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּיָמֵי טוֹבִים. וְכֵן אִין תּוֹקְעִין בָּהֶם, לֹא בְּשׁוֹפָר וְלֹא בַּחֲצוֹצְרוֹת; וְלֹא זוֹעֲקִים וּמִתְחַנְּנִים בָּהֶם בַּתְּפִלָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּתָה עֵיר שֶׁהִקִּיפּוּהָ גוֹיִם, אוֹ נֶהָר, אוֹ סְפִינָה הַמְּטַרְפֵּת בַּיָּם. אֶפְלוּ יַחֲדֵי הַנְּרַדְף מִפְּנֵי גוֹיִם, וּמִפְּנֵי לְסֻטִים, וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה - מִתְעַנּוּ עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְזוֹעֲקִין וּמִתְחַנְּנִים בַּתְּפִלוֹת. אֶבֶל אִין תּוֹקְעִין, אֶלָּא אִם כֵּן תִּקְעוּ לְקַבֵּץ אֶת הָעָם לַעֲזוֹר אוֹתָם וְלִהְיוֹתָם.

ז. וְכֵן אִין גּוֹזְרִין תְּעַנּוּת בַּתְּחִלָּה בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, אוֹ בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, אוֹ בַּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד; וְאִם הִתְחִילוּ לְהִתְעַנּוֹת עַל הַצָּרָה אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד, וּפְגַע בְּהֵן יוֹם מְאֹלוּ - מִתְעַנּוּ, וּמְשַׁלְּמִין הַיּוֹם בַּתְּעַנּוּת.

ח. תְּעַנּוּת אֵלוּ שֶׁמִּתְעַנּוּ עַל הַצְּרוֹת - אִין מִתְעַנּוּ בְּהֵן לֹא עֲבֹרוֹת, וְלֹא מְנִיקוֹת, וְלֹא קְטָנִים; וּמִתְרִין לְאֶכֶל בְּלִילָה, אִף עַל פִּי שֶׁמִּתְעַנּוּ לְמַחֵר - חוּץ מִתְעַנּוּת הַמְּטַר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכָל תְּעַנּוּת שֶׁאֵינָהּ לְכַלּוֹת בְּהַתְּחִלָּה, בֵּין צְבוּר בֵּין יַחֲדֵי - הִרִי זֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמוּד הַשָּׁחַר; וְהוּא, שְׁלֹא יִשָּׁן; וְאֶבֶל אִם יִשָּׁן, אִינוּ חוֹזֵר וְאוֹכֵל.

ט. כִּשְׁם שֶׁהַצְּבוּר מִתְעַנּוּ עַל צָרָתוֹ, כִּף הַיַּחֲדֵי מִתְעַנּוּ עַל צָרָתוֹ. כִּיצַד? הִרִי שֶׁהָיָה לוֹ חוֹלָה, אוֹ תוֹעָה בְּמִדְבָּר, אוֹ אֶסוּר בְּבֵית הָאֶסוּרִין - יֵשׁ לוֹ לְהִתְעַנּוֹת עָלָיו, וְלִבְקָשׁ רַחֲמִים בַּתְּפִלָּתוֹ; וְאוֹמֵר 'עֲנֵנוּ' בְּכָל תְּפִלָּה שֶׁמִּתְפַּלֵּל. וְלֹא יִתְעַנּוּ בְּשַׁבָּתוֹת, וְלֹא בְּמוֹעֵדוֹת, וְלֹא בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, וְלֹא בַּחֲנֻכָּה וּפּוּרִים.

י. כָּל תְּעַנּוּת שְׁלֹא קִבְּלָה עָלָיו הַיַּחֲדֵי מִבְּעוֹד יוֹם, אִינָהּ תְּעַנּוּת. כִּיצַד מְקַבְּלָהּ? כְּשֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מְנַחָה, אוֹמֵר בַּתְּפִלָּה 'עֲנֵנוּ', וְגוֹמֵר בְּלִבּוֹ לְהִתְעַנּוֹת לְמַחֵר. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּלִילָה, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם; וְכֵן אִם גָּמַר וְקִבֵּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת שְׁלִישָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּכָל לֵילָה וְלֵילָה, לֹא הִפְסִיד תְּעַנּוּתוֹ, וְאִינוּ צָרִיף כְּוִנָּה לְכָל יוֹם וְיוֹם מִבְּעוֹדוֹ.

מַעֲלוֹת. וְנִמְצָא הִירַח רַחוּק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁנָה אַרְבַּע עָשָׂרָה מַעֲלוֹת לְרוּחַ צָפוֹן, שֶׁהִרִי הַמְּגִיז הַרְבֵּי שֶׁהוּא שְׁמוּנָה עָשָׂרָה מַעֲלוֹת הִיא צָפוֹנִי; וְכָל חֲשׁבוֹן זֶה בְּקִרְוֹב בְּלֹא דְקָדוּקָה, לְפִי שְׂאִינוּ מוֹעִיל בְּרֵאשִׁי.

יב. אִם תִּרְצֶה לִידַע לְאִיזוֹ רוּחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם יִרְאֶה הִירַח נוֹטָה, תִּחְשַׁב וְתִדַּע מִרְחֻקוֹ מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁנָה; אִם יִהְיֶה עַל הַקּוֹ הַשָּׁנָה אוֹ קְרוֹב מִמֶּנּוּ בְּשָׁתַיִם שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, בְּצָפוֹן אוֹ בְּדָרוּם - יִרְאֶה מְכֻוֹן כְּגוֹד אִמְצַע מְעַרְבִי, וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ מְזוּרַח כְּגוֹד הָעוֹלָם בְּשָׁנָה.

יג. וְאִם יִהְיֶה רַחוּק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁנָה לְצָפוֹן הָעוֹלָם - יִרְאֶה בֵּין מְעַרְבִי הָעוֹלָם וּבֵין צָפוֹנוֹ, וְתִהְיֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מְכֻוֹד מְזוּרַח הָעוֹלָם כְּגוֹד דָּרוֹם הָעוֹלָם;

יד. וְאִם יִהְיֶה רַחוּק מֵעַל הַקּוֹ הַשָּׁנָה לְדָרוֹם הָעוֹלָם - יִרְאֶה בֵּין מְעַרְבִי הָעוֹלָם וּבֵין דָּרוֹמוֹ, וְתִרְאֶה פְּגִימָתוֹ נוֹטָה מְכֻוֹד מְזוּרַח הָעוֹלָם כְּגוֹד צָפוֹן הָעוֹלָם; וּלְפִי רַב הַמְּרַחֵק, וּלְפִי רַב הַנְּטִיָּה.

טו. וּמִחֲקִירַת הָעֵדִים, שְׂאוּמְרִין לָהֶם: 'כִּפְּמָה הִיא גְבוּהָ?' וְדָבָר זֶה יוֹדַע מְקַשֵּׁת הָרֵאשִׁי - שֶׁבְּזָמַן שֶׁתִּהְיֶה קִשְׁתֵּי הָרֵאשִׁי קָצְרָה, יִרְאֶה הִירַח כְּאֵלוֹ הוּא קְרוֹב מִן הָאֶרֶץ; וּבְזָמַן שֶׁתִּהְיֶה אֶרְכָּה, יִרְאֶה גְבוּהָ מֵעַל הָאֶרֶץ, וּלְפִי אֶרֶץ קִשְׁתֵּי הָרֵאשִׁי, לְפִי גְבוּהָ מֵעַל הָאֶרֶץ בְּרֵאשִׁי הָעֵינַיִם.

טז. הִרִי בְּאֶרְנוֹ חֲשׁבוֹנוֹת כָּל הַדְּרָכִים שֶׁצָּרִיכִין לָהֶם בְּיַדֵּעַת הָרֵאשִׁי, וּבְחֲקִירַת הָעֵדִים, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל יוֹדַע לְמִבְּיָנֵים, וְלֹא יִחְסְרוּ דְרָף מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא יִשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אַחֲרֶיהָ בְּסֻפְרִים אַחֲרִים - "דְּרָשׁוּ מֵעַל סֵפֶר ה', וּקְרָאוּ - אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נַעֲדָרָה".

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יוֹם רְבִיעִי

הַלְכוֹת תְּעַנּוּת

מִצְוֵת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְזַעַק לְפָנֵי ה' בְּכָל עַת צָרָה גְדוֹלָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצְּבוּר. וּבְאוֹר מִצְוָה זוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוּ.

הַלְכוֹת תְּעַנּוּת פָּרְק א

א. מִצְוֵת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְזַעַק [לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל] וְלִהְרִיעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת [שֶׁבְּכָלִי הַמִּקְדָּשׁ] עַל כָּל צָרָה שֶׁתְּבוֹא עַל הַצְּבוּר, שְׁנֵאמַר: "עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם - וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת"; כְּלוּמַר, כָּל דָּבָר שֶׁיִּצָּר לָכֶם, כְּגוֹן בַּצָּרַת וְדָבָר אַרְבָּה וּכְיוֹצֵא בְּהֵן, זַעְקוּ עָלֵיהֶן וְהִרְיעוּ.

ב. וְדָבָר זֶה, מִדְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה הוּא: שֶׁבְּזָמַן שֶׁתְּבוֹא צָרָה וְיִזְעַקוּ לָהּ וְיִרְיעוּ, יִדְעוּ הַכֹּל שֶׁבְּגִלְגַּל מַעֲשֵׂיהֶם הִרְעִים הִרַע לָהֶן - כְּפִתּוּב: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלָי" לָכֶם, וְזֶה הוּא שֶׁיִּגְרַם לָהֶם לְהִסִּיר הַצָּרָה מֵעֲלֵיהֶם.

ג. אֶבֶל אִם לֹא יִזְעַקוּ, וְלֹא יִרְיעוּ, אֶלָּא יֵאמְרוּ: 'דָּבָר זֶה מִמֶּנְהָ הָעוֹלָם אִרְעֵנוּ, וְצָרָה זוֹ נִקְרָה נִקְרִית' - הִרִי זוֹ דְרָף אֲכוּרִיּוֹת, וְגוֹרְמַת לָהֶם לְהִדְבֵּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הִרְעִים,

יום חמישי

הלכות תעניות פֶּרֶק ב

א. אלו הן הצרות של צבור שמתעניין ומתריעין עליהן: על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל הקסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפלת, ועל הקליים, ועל המזונות [שהוזלו הסחורות], ועל הפטר.

ב. כל עיר שיש בה צרה מכל אלו - אותה העיר מתענה ומתענת, עד שתעבר הצרה; וכל סביבותיה - מתענות ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום, אין צועקים ולא מתריעים בשבת, כמו שאמרנו - חוץ מצרת המזונות, שצועקים עליה אפילו בשבת; אבל אין מתריעים עליה בנצרות בשבת.

ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? גוים שבאו לערף מלחמה עם ישראל, או לטל מהן מס, או לקח מידם ארץ, או לגזר עליהם שמד אפילו במצנה קלה - הרי אלו מתענים ומתריעים, עד שיחממו. וכל הערים שסביבותיהם, מתענים; אבל אין מתריעים, אלא אם כן תקעו להקבץ לעזרתן.

ד. על החרב כיצד? אפילו חרב של שלום, כגון שערכו מלחמה גוים עם גוים ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה, ומתענים ומתריעין עליה, שגאמר: "וחרב לא תעבר בארצכם", מכלל שראית המלחמה - צרה.

ה. איזה הוא דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה; ויצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. היו בה אלה, ויצאו ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה דבר; ויצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה, בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה.

ו. הנה דבר בארץ ישראל, מתענים שאר גליות ישראל עליהם. הנה דבר במדינה, ושירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתיהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו.

ז. אין מתעניין על חיה רעה, אלא בזמן שהיא משלחת [מהשמים. תופעה לא טבעית]. כיצד? נראתה בעיר ביום, הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום - אם ראתה שני בני אדם, ולא ברחה מפניהם - הרי זו משלחת. ואם היתה השדה הסמוכה לאגם, ונראתה שני בני אדם ונרדפה אחריהן - הרי זו משלחת; לא נרדפה אחריהן, אינה משלחת. ואם היתה באגם - אפילו נרדפה אחריהן - אינה משלחת, אלא אם כן טרפה שניהן ואכלה אחד מהן. אבל אם אכלה שניהן באגם - אינה משלחת, מפני שזה הוא מקומה; ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.

ח. בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות [שוממות] - הואיל והם מקום גדודי חיה, אם עלתה לגג ונטלה

יא. קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד, והתענה, וללילה נמלך להתענות [גם] ביום שני - אף על פי שלן בתעניתו, אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר, שהיה אוכל ושותה בלילה, והשכים בבקר ונמלך להתענות - שאין זו תענית כלל.

יב. הרוצה תלום רע - צריך להתענות למחר, כדי שישוב ויעור למעשיו, ויחפש בהם, ויחזור בתשובה; ומתענה, ואפילו בשבת. ומתפלל 'עננו' בכל תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת - מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.

יג. מתענה אדם שעות [חלק מהיום], והוא שלא יאכל כלום שאר היום. כיצד? הרי שהיה טרוד בתפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות, או עד תשע שעות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן 'עננו', שהרי קבל עליו התענית קדם שעות התענית; וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות.

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו, או על חלמו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי זה לא ינהג עדונין בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב, אלא דואג ואונן, כענין שגאמר: "מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו". ומתיר לו לטעם את התבשיל, ואפילו בכדי רביעה - והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט. שכח ואכל, משלים תעניתו.

טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא, על צרה, ועברה - הרי זה משלים תעניתו. ההולך במקום שמתענים למקום שאין מתענים, הרי זה מתענה ומשלים; הלך למקום שאין מתענים למקום שמתענים, הרי זה מתענה עמהן. שכח ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם; ואל ינהג עדונין בעצמו.

טז. צבור שהיו מתענים על הגשמים, ויךרו להם גשמים - אם קדם חצות - לא ישלימו, אלא אוכלים ושותים, ומתכנסים, וקוראים הלל הגדול; שאין אומרים הלל הגדול, אלא בנפש שבעה וכרש מלאה. ואם אחר חצות - הואיל ועבר רב היום בקדשה, ישלימו תעניתם. וכן אם היו מתענים על צרה ועברה, או על שמד ובטל - אם קדם חצות, לא ישלימו; ואם אחר חצות, ישלימו.

יז. בכל יום תענית שגזרו על הצבור מפני הצרות, בית דין והזקנים יושבים בבית הכנסת, ובודקים על מעשה אנשי העיר, מאחר תפלת שחרית עד חצות היום; ומסירים המכשולות של עברות, ומזהירים ודורשים וחקרים על בעלי חמס ועברות ומפרישים אותם, ועל בעלי זרוע ומשפילים אותם, וכיוצא בדברים אלו. ומחזי היום ולערב - רביע היום קוראים בברכות וקללות שבתורה, שגאמר: "מוסר ה', בני, אל תמאס; ואל תקץ בתוכחתו", ומפטירים בנביא בתוכחות מענין הצרה; ורביע היום האחרון - מתפללים מנחה, ומתחננים וצועקים ומתודים כפי כחן.

מים לשתות, ואפלו בימות החמה.
יח. פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות
 הגשמים - הרי זו מפת בצורת, ומתענים וזועקים עד
 שיירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם.

יום שישי

הלכות תעניות פרק ג

א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות
 הגשמים - אם הגיע שכעה עשר במרחשון, ולא ירדו
 גשמים, מתחילים תלמידי חכמים בלבד להתענות, שני
 וחמישי ושני; וכל התלמידים [- ת"ח] ראויים לכך.

ב. הגיע ראש חודש פסלו, ולא ירדו גשמים - בית דין
 גוזרין שלש תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני; ומתרין
 בהן לאכל ולשתות בלילה. ואנשי משמר נכהנים העובדים
 במקדש אותו שבוע אין מתענים עמהם, מפני שהם
 עוסקים בעבודה. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות,
 ומתפללין וזועקים ומתחננים, בדרך שעושין בכל
 התעניות.

ג. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שלש תעניות
 אחרות על הצבור, חמישי ושני וחמישי; ובשליש אלו
 אוכלין ושותין מבעוד יום, כמו שעושין בצום כפור.
 ואנשי משמר מתענים מקצת היום, ולא משלימין; ואנשי
 בית אב, והם העוסקין בעבודה באותו היום, לא יהיו
 מתענים כל עקר. וכך תענית שאוכלין בה מבעוד יום -
 אם אכל ופסק, וגמר שלא לאכל - אינו חוזר ואוכל, אף
 על פי שיש שהות ביום.

ד. בשלש תעניות אלו, כל העם אסורין בעשיית מלאכה
 ביום, ומתרין בלילה. ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין,
 אכל פניו ידיו ורגליו מתר; לפיכך נועלים את
 המרחצאות. ואסורין בסיכה; ואם להעביר את הזקמה,
 מתר. ואסורין בתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל בעיר;
 אכל בדרך, מתר לנעל. ומתפללין בבתי כנסיות, וזועקים
 ומתחננים כשאר התעניות.

ה. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שבע תעניות
 אחרות על הצבור, שני וחמישי ושני וחמישי ושני
 וחמישי ושני. ובאלו השבע בלבד, עברות ומניקות
 מתענות, אכל בשאר התעניות, אין עברות ומניקות
 מתענות; ואף על פי שאינן מתענות, אין מענגין עצמן
 בפנוקין, אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד.

ו. ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתענין ומשלימין;
 ואנשי בית אב מתענין מקצת היום, ולא משלימין. וכל
 דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות, אסור באלו השבע
 האחרונות.

ז. ויתרות אלו, שבהן בלבד מתריעין ומתפללין ברחוב
 העיר, ומורידין יקן להוכיח לעם כדי שישובו מדרכם,
 ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה -
 ונמצאו מתפללין ארבע ועשרים ברכות. ונועלין את
 התעניות, ובשני מטין [- פותחין מעט] לעת ערב ופותחין

תינוק מעריסה - הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה למדה
 זו, אינה משלחת, שאלו בני אדם, הם שספגו בעצמם
 ובאו למקום החיות.

ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו -
 כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין
 ויתושין והדומין להן - אין מתענים עליהם, ולא
 מתריעים; אכל זועקים בלא תרועה.

י. על הארבה ועל החסיל - אפלו לא נראה מהם אלא
 כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתענים ומתריעין עליהם;
 ועל הגובאי [מיו ארבה], בכל שהוא. אכל הקגב - אין
 מתענין עליו, ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד.

יא. על השדפון ועל הירקון - משיתחיל בתבואה;
 ואפלו לא התחיל אלא במקום קטן כמלא פי תנור [שניתן
 לאפות ממנה לחם הממלא פי התנור], גוזרין עליו תענית
 ומתריעין.

יב. על המפלת כיצד? הרי שרבתה בעיר מפלת כהלים
 בריאים [- חזקים] שאינם עומדים בצד הנהר - הרי זו צרה,
 ומתענים ומתריעים עליה. וכן על הרעש [- רעידת אדמה]
 ועל הרוחות שהם מפילין את הבגין והורגין, מתענין
 ומתריעין עליהן.

יג. על החללים כיצד? הרי שירד חלי אחד לאנשים
 הרבה באותה העיר, כגון אספנה [מחלת גרון] או תרחור
 [חום] וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת
 צבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חפוף לח, הרי הוא
 כשחין פורח, ואם פשט ברב הצבור, מתענין ומתריעין
 עליו; אכל חפוף יבש, צועקים עליו בלבד.

יד. על המזונות כיצד? הרי שהוולו דברים של סחורה
 שרב חיי אנשי אותה העיר מהם, כגון כלי פשתן בכבד
 ויין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן, עד
 שיצטרף התגר למפר שוה עשרה בששה ואחר כך ימצא
 לוקח - הרי זו צרת צבור, ומתריעין עליה, וזועקין עליה
 בשבת.

טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהם גשמים עד
 שיצרו להם - הרי אלו מתפללים עליהם; שאין לה צרה
 גדולה מזו, שהבתיים נופלין ונמצאו בתייהם קבריהם.
 ובארץ ישראל אין מתפללין על רב הגשמים, מפני שהיא
 ארץ הרים, ובתייהם בנויות באבנים; ורב הגשמים טובה
 להם, ואין מתענים להעביר את הטובה.

טז. תבואה שצמחה ונמנע המטר, והתחילו צמחין ליבש
 - הרי אלו מתענים וזועקים עד שיירדו גשמים, או עד
 שייבשו הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו
 בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו
 גשמים - הרי אלו מתענים וזועקים עד שיירדו גשמים
 הראויין לאילנות, או עד שיעבר זמנם.

יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות, ולא ירדו גשמים הרבה
 כדי למלאת מהם הבורות והשיחין והמערות - הרי אלו
 מתענין עד שירד גשם הראוי לבורות; ואם אין להם מים
 לשתות - מתענים על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם

ולא חכם, מעמידים אדם של צורה [- חשוב]. והוא אומר לפניהם דברי כבושין: 'אחינו, לא שק ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים - שפן מצינו באנשי נינוה, שלא נאמר בהם "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם", אלא "וירא האלהים את מעשיהם". ובקבלה [שקיבלנו מהנביאים] הוא אומר: "וקרעו לכבכם ואל בגדיכם". ומוסיף בענינות אלו כפי כחו, עד שיכניע לכם, וישובו תשובה גמורה.

ג. ואחר שגומר זה דברי כבושין, עומדין בתפלה; ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בענינות אלו. ואם היה אותו שאמר דברי הכבושין ראוי להתפלל, מתפלל; ואם לאו, מורידין אחר.

ד. ואיזה הוא הראוי להתפלל בענינות אלו? איש שהוא רגיל בתפלה, ורגיל לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ומטפל [בילדים] ואין לו [די פרנסתו], ויש לו יגיעה בשדה. ולא יהיה בכניו ובכניו ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו בעל עברה - אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו, שפל ברו, ומרצה לעם; ויש לו נעימה, וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפאיר; ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל.

ה. ושליח צבור מתחיל, ומתפלל עד כרפת גואל ישראל; ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר: "אל ה' בצרתה לי קראתי ובעניי", "אשא עיני אל ההרים", "ממעמקים קראתיך, ה'", "תפלה לעני כי יעטף וגו'".

ו. ואומר דברי תחנונים כפי כחו; ואומר: 'ראה בענינו, וריבה ריבנו, ומהר לגאלנו', ומתחנן; ואומר בסוף תחנוניו: 'מי שענה את אברהם בהר המזריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', גואל ישראל'.

ז. ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף, זו אחר זו; מתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים, ופסוקים מדברי קבלה ומכתבי הקדש כפי שהוא רגיל, וחותרם בכל אחת מהן בתחנות אלו:

ח. בראשונה הוא חותרם - 'מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות'.

ט. בשנייה הוא חותרם - 'מי שענה את יהושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תרועה'.

י. בשלישית הוא חותרם - 'מי שענה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע צעקה'.

יא. ברביעית הוא חותרם - 'מי שענה את אליהו בהר הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

את התניות; אבל בתמישי, פותחין כל היום, מפני כבוד השבת. ואם יש לתנות שני פתחים, פותח אחת ונועל אחת; ואם יש לתנות אצטבה [ספסל להנחת הסחורה] לפניה - פותח כדרכו בתמישי, ואינו חושש.

ח. עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, ובכנין של שמחה כגון פיור וציור [- קישוט הקירות], ובנטיעה של שמחה כגון מיני הדס ואהלים [בשמים]. וממעטין בארוסין ונשואין, אלא אם כן לא קנים מצות פריה ורביה; וכל מי שקנים מצות פריה ורביה, אסור לו לשמש משתו בשני רעבון. וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחברו; ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום, כנזופין וכמגדין למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום, מתזירין לו בשפה רפה וכבד ראש.

ט. תלמידי חכמים חוזרין לבדם, ומתענים תמישי ושני ותמישי ושני, עד שיצא ניסן של תקופה; אבל לא הצבור - שאין גזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו ותר משלש עשרה תעניות אלו. וכשמתענים היחידים עד שיצא ניסן, מתרין לאכל בליה; ומתרין בעשית מלאכה, ובכריצה, וסיכה, ותשמיש, ונעילת הסנדל, כשאר כל התעניות. ומפסיקין לראשי חדשים ולפורים. יצא ניסן של תקופה, והוא כשתיגע השמש לתחלת מזל שור - אין מתענים; שאין הגשמים בזמן הזה, אלא סימן קללה, הואיל ולא ירדו כל עקר מתחלת השנה.

י. במה דברים אמורים? בארץ ישראל, וכל הדומה לה. אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קדם שבעה עשר במרחשון, או לאחר זמן זה - כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים, יחידים מתענים שני ותמישי ושני; ומפסיקין בראשי חדשים, וחנוכה ופורים. ושוהין אחרי כן כמו שבעה ימים; אם לא ירדו גשמים - בית דין גוזרין על הצבור שלש עשרה תעניות, על הסדר שאמרנו.

יא. כל תענית שגזרין הצבור בחוצה לארץ - אוכלין בה בליה, ודינה כדין שאר התעניות; שאין גזרין על הצבור תענית כגון צום כפור, אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלגל המטר, ובאותן עשר תעניות, שהן שלש אמצעיות ושבע אחרונות.

שבת קודש

הלכות תעניות פּרָק ד

א. בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר, מתפללים על סדר זה: מוציאים את התבה לרחובה של עיר, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים; ונותנין אפר מקלה [- שריפה] על גבי התבה ועל גבי ספר תורה, כדי להרגיל את הבכיה, ולהכניע לכם. ואחד מן העם נוטל מן האפר, ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפלין, כדי שיכלמו וישובו; וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו.

ב. ואחר כך מעמידין ביניהן, והן יושבין, זקן חכם. לא היה שם זקן חכם, מעמידין חכם; לא היה שם לא זקן

ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות. והן עונין: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחסן הכנסת אומר להם: 'הריעו בני אהרן, הריעו'. וחזור שליח צבור ואומר: 'מי ששנה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה'; ואחר כך מריעין, ותוקעין ומריעין.

יז. וכן על כל ברכה וברכה, באחת אומר 'תקעו', ובאחת אומר 'הריעו' - עד שיגמר כל שבע הברכות; ונמצאו הפהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין, ופעם מריעין ותוקעין ומריעין - שבע פעמים. ואין עושין סדר זה, אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם, תוקעין בהצוצרות ובשופר, כמו שאמרנו.

יח. שבע תעניות האלו - כל מקום שגוזרין אותם שם - אחר שמתפללין, יוצאים כל העם לבית הקברות, ובוכין ומתחננים שם; כלומר: 'הרי אתם מתים כאלו, אם לא תשובו מדרכיכם'. ובכל תענית מתעניתי הצרות שגוזרין על הצבור, מתפללין תפלת נעילה בכל מקום.

יט. ירדו להם גשמים - עד מתי יהיו יורדים, ויפסקו הצבור התענית? משירדו בעמק הארץ החרבה [שאינה מעובדת] טפח, ובבינונית טפחים, ובעבודה [מעובדת] - עד שירדו בעמקה שלשה טפחים.

יב. בתמישית הוא חותם - 'מי ששנה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', העונה בעת צרה'.

יג. בששית הוא חותם - 'מי ששנה את דוד ושלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', המרחם על הארץ. וכל העם עונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, כדרך שעונין אחר כל הברכות.

יד. ואומר 'רפאנו ה' ונרפא וכו', וגומר התפלה על הסדר; ותוקעין בהצוצרות. וכסדר הזה עושין בכל מקום. טו. כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים, היו מתפנסין בהר הבית כנגד שער המזרח, ומתפללין כסדר הזה, וכשמגיע שליח צבור לומר 'מי ששנה את אברהם', אומר: 'ברוך אתה ה' אלהים אלהינו, אלהי ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', גואל ישראל. והן עונין אחריו: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחסן הכנסת [שמש בית הכנסת] אומר לתוקעים: 'תקעו הפהנים, תקעו! וחזור המתפלל ואומר: 'מי ששנה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה'; ואחר כך תוקעין הפהנים, ומריעין ותוקעין. טז. וכן בברכה השניה לזו, שהיא ראשונה מן השש שמוסיף אותן, חותם בה: 'ברוך אתה ה' אלהים, אלהי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ל' שבטו' אדר ה'תשס"ז

יום ראשון

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שני

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שלישי

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום רביעי

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת

מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום חמישי

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שישי

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

שבת קודש

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

לקוטי תורה (מבואר) להתענג על ה' ד"ה ראו כי ה' נתן לכם השבת (פרק ב)

אדם הראשון עוד בגן עדן, כבר הי' צריך ה"אתערותא דלתתא" (עבודת האדם) להמשיך קיום גן עדן ועוה"ז. וענין אתערותא דלתתא "הוא רק על ידי תורה ומצות דוקא", כנ"ל.

דהיינו שנתוסף גילוי בחינת עונג העליון בגן עדן על ידי רמ"ח מצוות עשה דוקא.

פירוש "ויניחיהו בגן עדן לעבדה - זו רמ"ח מצות עשה כו"ו הוא, דכשם שעל ידי עבודת הגן הגשמי נתוסף במעלת ושבח הגן (בצמיחת אילנות כו'), כך בגן עדן, שעל ידי "לעבדה - זו רמ"ח מצות עשה", נמשכת תוספת זיו השכינה בגן עדן כדי שנשמות יוכלו ליהנות ולהתענג משכינתו ית'.

וזהו כל הנשמה תהלל י"ה. פירוש, תהלל לשון שבח ולשון הארה כמ"ש בהלו נרו [בהארת נרו], היינו שהנשמה תמשיך אור וגילוי שם י"ה, שיהיה גילוי והמשכת היו"ד בעולם הבא והמשכת ה"ה א בעולם הזה.

הילול, בנוסף להיותו לשון שבח, הוא גם לשון הארה וגילוי כמ"ש "בהלו נרו" היינו בהארת נרו, וזהו פירוש הפסוק "כל הנשמה תהלל י"ה", דפסוק זה נאמר על העבודה של בני ישראל להמשיך חסדו ית' להיות "עולם... יבנה" (הן עולם הבא והן עולם הזה), והפירוש הפנימי בכתוב הוא, שנשמות ישראל, על ידי עבודתם בתורה ומצוות, ממשיכים ומגלים את אור האלקות דבחינת י"ה בעולמות, וזהו "תהלל י"ה" - בחינת י"ה דייקא, שממשיכים אור היו"ד בעולם הבא, ואור ה"ה א בעולם הזה.

ולכן נקראת הנשמה נר הוי', שהיא בחינת נר הממשיך שם הוי' להיות כו"ה הוי"ה צור עולמים. בגלל כח זה שבנשמות להמשיך גילוי בחינת י"ה, נק' הנשמה "נר הוי'". דהרי גילוי י"ה בעולם הבא ובעולם הזה הוא על ידי שם הוי', כמ"ש "בי"ה הוי' צור עולמים", ומאחר שהמשכה זו תלוי' בעבודת נשמות ישראל דוקא, לכך נק' "נר הוי'", דכמו שהנר הוא מקור האור, כך נשמות ישראל הם כביכול הסיבה והמקור לגילוי זה ד"בי"ה הוי' צור עולמים".

[בהמשך המאמר כאן מאריך בביאור הטעם שגילוי העונג מזיו השכינה בעולם הבא (בי' נברא עולם הבא)

תוכן הפרק: הטעם שהתורה והמצוות נקראות בשם "דרך ה'", דרך דייקא

והנה בחינת גילוי המשכה זו מן ההעלם, בין ביו"ד שנברא בו העולם הבא להיות נהנין מזיו כו', בין בריאה יצירה עשי' שבה"א בראם כו', שכדי להמשיך גילוי ה"ה א בבריאה יצירה עשי' להיות עולם חסד יבנה - וכמ"ש בהבראם [אותיות] באברהם - הוא על ידי אתערותא דלתתא.

הובא לעיל, בפירוש "עולם חסד יבנה", שבנין העולם הוא רק מצד חסדו של הקב"ה, להיות שזו ירידה ו"השפלה" לפניו ית', "להתעסק" בבריאת העולמות.

שזהו גם מה דאיתא במדרש "בהבראם" אותיות "אברהם" - דאברהם מדתו חסד, "כי חסד לאברהם", לומר, שהבריאה (בהבראם - בה' בראם) היא רק מצד חסדו ית'.

וחסד עליון זה מתעורר רק על ידי עבודת בני' , הנקראת (בזהר) "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה).

ונמצא, ש"ההמשכה" דב"י"ה הוי' צור עולמים", שהיא ההמשכה וההתגלות של האור והחיות האלקי בשביל בריאת וקיום עולם הבא ועולם הזה - הן ה"המשכה" דאות י' שממנה מתגלה העונג מזיו השכינה לנשמות בגן עדן, והן ה"המשכה" דאות ה' שממנה נברא עולם הזה (שכולל, כנ"ל, עולמות בריאה יצירה עשי') - הכל תלוי בעבודת בני ישראל.

והוא רק על ידי תורה ומצוות דוקא.

קיום התורה והמצוות הוא ה"אתערותא דלתתא" שממשיכה גילוי עשר הספירות ואור האלקי בעולמות - עולם הבא ועולם הזה.

כמ"ש ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, לעבדה זו רמ"ח מצוות עשה כו'.

ולכן מצינו ענין זה תיכף אחרי בריאת אדם הראשון, בהיותו עוד בגן עדן - וכמ"ש "ויניחיהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", ופירשו רז"ל "לעבדה זו רמ"ח מצות עשה ולשמרה זו שס"ה מצות לא תעשה", הרי שענין קיום המצוות מצינו כבר אצל אדם הראשון בגן עדן - והיינו לפי שכבר מיד בראשית הבריאה, בהיות

[והולך ומבאר כיצד התורה והמצוות הן העונג הכי פנימי של הקב"ה:]

כמ"ש בתורה ואהי' אצלו כו' שעשועים, פירוש, בחינת שעשועי המלך בעצמותו כמ"ש במ"א.

מבואר בספרי הקבלה שיש בחינה הנק' "שעשועי המלך בעצמותו" [פירוש, עונג הקב"ה בעצמותו], וכמו להבדיל באדם, שיש הבדל עיקרי בין כל מיני עונג שאדם מקבל מדברים שחוץ ממנו, לבין עונג האדם מעצמותו, דהשביעות רצון והתענוג שיש לאדם מעצם מציאותו (כמו התענוג של אדם מוצלח מזה שהוא "איש מצליח" וכיוצא) נוגעים בפנימיות הנפש, להיות שעונג זה הוא מעצמו (ולא תענוג שנגרם מדבר שחוץ הימנו, כמו ממאכל טוב או אפילו הבנת ענין לאשורו וכיו"ב), ומובן, שעונג זה הוא עונג נפלא ביותר, ששום עונג אחר לא ידמה אליו.

וכך למעלה כביכול, דהיות שאורייתא וקוב"ה כולא חד, הרי התורה ומצוותי' הן בבחינת "שעשועי המלך בעצמותו", שעל זה נאמר "ואהי' אצלו גו' שעשועים", שזה שהקב"ה משתעשע בתורתו הרי זה כמו שמשתעשע בעצמותו כביכול.

ונמצא, שהתורה והמצוות הן העונג הכי פנימי של הקב"ה, שהן נוגעות בעצמותו כביכול.

שהוא ענין עונג העליון העצמי, הנק' מקור כל התענוגים כו', בחינת כי עמך מקור חיים כו' הנ"ל. עונג זה נקרא גם כן "עונג העליון העצמי", "עצמי" היינו עצמיות הדבר, שממנו נמצאים כל פרטי הדבר שהם "מתפשטים" מן העצם [כמו, למשל, כל כוחות הנפש מתפשטים מעצם הנפש שהוא מקור כל הכוחות; או משל גשמי - הגרעין, שממנו מתפשט וצומח אילן שלם לכל פרטיו (גזע, ענפים, עלים פירות וכו')].

וכך, "שעשועי המלך בעצמותו" הוא "העונג העליון העצמי", היינו העונג של עצמותו ומהותו ית', שהוא מקורם של כל התענוגים, ועל זה נאמר "כי עמך מקור חיים", שפירושו ש"מקור כל התענוגים .. עמך בעצמותך".

[וכך הוא באדם להבדיל, שישנו עצם כח העונג המושרש בעצמיות הנפש, אשר כל פרטי העונג (מכל דברים למיניהם) הם רק "הארה" והתפשטות של כח העונג ה"עצמי" שבאדם, דעצמיות העונג של האדם

תלוי בקיום המצוות (ואינו עוסק בענין בה' נברא העולם הזה, אע"פ שגם המשכה זו תלוי' בעבודת בני', כנ"ל - כי העיקר שנוגע לביאור ענין השבת, שענינו "אז תתענג על ה'", הוא ביאור ענין גילוי עונג עולם הבא)].

והנה הטעם שהמשכה זו הוא על ידי מצות דוקא, יובן, בהיות ששרש המצות הוא בבחינת פנימיות העונג העליון.

הטעם שהתענוג מזיו השכינה (בגן עדן ועולם הבא) תלוי בקיום המצוות (שהיא האתערותא דלתתא שמעוררת גילוי אור היו"ד, שהוא גילוי העונג באלקות בעולם הבא), הוא לפי שהמצוות הן "פנימיות העונג העליון"; היינו, שהמצוות מושרשות בבחינת "פנימיות" העונג דלמעלה.

הדבר יובן במשל לבשר ודם, להבדיל. דהנה יש כמה מדריגות בעונג האדם. יש תענוגים חיצוניים, ויש תענוגים יותר פנימיים, ויש תענוגים הקשורים בעצם נפש האדם, והמה תענוגים פנימיים ביותר.

ולדוגמא - אדם המתענג ממאכלים טובים, הרי התענוג הוא חיצוני, שאינו נוגע לעצם נפשו. אבל התענוג שיש לאדם כאשר הוא מבין וקולט ענין עמוק ומסובך לאשורו, שנתקשה והתאמץ להבינו ועתה האירו עיני שכלו להשיג עומק הדבר, זהו תענוג פנימי ונעלה יותר. למעלה מזה - העונג ונחת רוח שיש לאדם מהתנהגות טובה במיוחד של יוצאי חלציו. אשר מובן, שנח"ר מבניו נוגעת יותר בעומק הנפש משאר הנאות ותענוגים, דהיות שבנים הם מעצמותו ומהותו של האדם, ורצונו שיתנהגו כראוי נובע מפנימיותו ועצמותו, לפיכך העונג מהם מושרש בעומק הנפש.

וכך למעלה כביכול, שהתורה ומצוותי' הן פנימיות רצונו ית', פירוש, שרצונו ית' בתורה ומצוות "נוגע" כביכול לפנימיותו ועצמותו ית', ולפיכך הן "פנימיות עונג העליון", שבהן נמצא העונג הכי פנימי של הקב"ה.

ולכן, המצות הן הן ה"אתערותא דלתתא" המתאימה להמשיך גילוי "עונג העליון" האלקי למטה בנשמות ישראל בגן עדן, דלהיות שהמצות הן העונג הכי פנימי של הקב"ה, לפיכך ביכולתן "לעורר" כביכול בחינה נעלית זו, ה"עונג העליון האלקי", שירד ויתצמצם באופן שיוכלו נשמות ישראל להתענג מהשגת אלקות.

הקב"ה מ"מצותיו" (אלא שעיקר גילוי עונג זה הוא בעלייתו לגן עדן ועולם הבא, וגם למטה עיקר גילוי זה (עד כמה ששייך בעולם הזה, בזמן הזה) הוא ביום השבת).

וזהו העוסק בתורה לשמה, לשם התורה, פירוש, שממשיך בחינת השעשועים העצמיים שבתורה לידי גילוי בדבר הלכה.

ובזה יובן דיוק לשון חז"ל "העוסק בתורה לשמה", דמשמעות הלשון הוא, שעוסק בתורה (לא בשביל תועלת עצמו, אלא) "לשם התורה", היינו בשביל התורה.

והענין הוא, דזה שהתורה היא "שעשועי המלך בעצמותו" (שהקב"ה משתעשע ומתענג מהתורה), היינו התורה כפי שהיא למעלה אצלו ית' (ששם התורה היא כולה "מדברת בעליונים", שהיא מתפרשת במושגים רוחניים בתכלית);

משא"כ התורה כפי ש"נסעה וירדה" למטה "עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה שהן רוב מצות התורה ככולם והלכותיהן", לא נרגש בה (מצד עצמה) תענוג הבורא.

כלומר:

התורה כפי שניתנה ונלמדת למטה על ידי בני אדם, למרות כל העילויים שבזה (השגת חכמתו של הקב"ה; ע"י התורה ניתן לאדם לקשר נפשו לה; וכו'), לא נרגש בה כיצד היא שעשועיו של הקב"ה, שהוא ית' משתעשע בה והוא "תענוג הבורא".

וזהו ענין "עוסק בתורה לשמה", שיש אופן נעלה יותר בלימוד התורה, שהוא "לשמה" - לשם התורה, שעל ידי לימוד התורה שלו פועל עילוי כביכול בתורה, שיתגלה "בתוך דבר ההלכה" (היינו התורה כפי שירדה למטה להתלבש במושגים גשמיים) תענוג הבורא, שממשיך ומגלה בתוך דבר ההלכה שלומד את ה"שעשועים העצמיים" שבתורה (כפי שהתורה היא שעשועים לפניו ית'), היינו שנרגש אצלו, שהתורה שלומד היא תורתו של הקב"ה ("נתן לו את תורתו"), שהוא ית' משתעשע בה.

ועל ידי זה זוכה גם האדם להרגיש מעין שעשועים אלה בתורה שלומד.

ועל כן נאמר על התורה דרכיה דרכי נעם וגו', פירוש, נועם הוא מתיקות, ונועם ה' הוא בחינת

לא באה לידי ביטוי אלא כשמתענג מעצמותו כנ"ל, אך מכל מקום, כח העונג העצמי הוא הוא מקורם של כל מיני התענוג שבאדם].

אך כדי שיתגלה עונג זה מן ההעלם לגילוי בנשמות בנן עדן וכדומה, והיינו מ"ש ושעשועי את בני אדם בו, אין זה אלא על ידי התורה והמצות.

הקב"ה זיכה את בני"ש שעונג אלקי זה העליון יוכל להתגלות במידה מסויימת גם להם, ועל זה נאמר (בהמשך ל"ואהי' אצלו גו' שעשועים") "ושעשועי את בני אדם", שעל ידי לימוד התורה וקיום המצוות (שהן "שעשועי המלך בעצמותו") מתגלה לאדם תענוג אלקי זה בעלייתו לגן עדן ובעיקר לעולם הבא.

[אך להביא לידי גילוי זה צריך גם לברך על המצוות,

כמו שממשיך:]

באמרו אשר קדשנו במצותיו, הן בחינת שעשועים עצמיים בו, ובזאת הכוונה דברכה של המצוה נמשך ובא לידי גילוי עונג העליון.

כדי שיתגלה עונג זה בנפש האדם, לא די בעצם קיום המצוה, אלא צריך גם לברך קודם עשיית המצוה "אשר קדשנו במצותיו כו".

דפירוש "אשר קדשנו במצותיו" הוא, שהמצוות שאנו מקיימים הן "מצותיו (של הקב"ה) ממש" (ס' אדמו"ר האמצעי), להיות שהמצוות הן "שעשועים עצמיים" שלמעלה, היינו שהם העניינים שהקב"ה בעצמו משתעשע ומתענג בהן, ומרוב אהבתו לבני ישראל נתן להם מצוות אלו, כדי שעל ידן יזכו גם הם לטעום מעונג זה.

ולפיכך תיקנו לברך נוסח זה ("אשר קדשנו במצותיו") קודם עשיית המצוה, כי ידוע דענין הברכה הוא - "המשכה" [ברכה] - מלשון המבריך גפן שכוּפף ראש הזמורה לארץ להצמיח ממנו עוד גפן, והיינו בחינת השפעה והמשכה למטה], כלומר שעל ידי הברכה נמשכת קדושתו ית' למטה;

וכך בענייננו, שעל ידי עצם קיום רצון העליון בעשיית המצוה נמשך אור אלקי בנפש האדם באופן נעלם ונסתר בלבד, ורק על ידי שהאדם מברך ברכת המצוות בכוונה הראוי' ("ברעותא דלבא", היינו ברצון הלב), נמשך עליו "גילוי עונג העליון", שזוכה על ידי קיום המצוות להתענג מאור קדושתו ית' הנמשך בנפשו ע"י קיום המצוה, מעין "שעשועים עצמיים" של

להמשיך שם הוי' למטה, דשם הוי' מורה על המשכת וגילוי אור אין סוף ב"ה בעולמות, שהגילוי הוא על ידי צמצום (שעל זה מורה אות י') והתפשטות (אות ה'), שעל ידי זה (צמצום והתפשטות כו') אפשר ש"הארה" מתענוג הבורא ("עונג העליון") תתגלה לנבראים.

וזהו שנקרא בדרך כלל כל המצות בשם דרך, וכמ"ש ושמרו דרך ה' לעשות צדקה כו'.

הפירוש הפנימי ב"דרך הוי'" הוא, לא רק שזוהי הדרך שהקב"ה הורה לאדם לילך בה, אלא זוהי הדרך של הקב"ה עצמו כביכול ("דרך ה'"), היינו הדרך שעל ידה הקב"ה "הולך" ומתגלה אלינו. וכל המצוות כולן נקראו ונכללו במה שכתוב "ושמרו דרך הוי'".

[ומה שממשיך בפסוק ומפרט "לעשות צדקה", ביאורו:]

אך מה שנוכר צדקה בפרט, ידוע לפי שהיא כוללת כל המצוות, מפני שכללות כל ענין המצוות הן רמ"ח המשכות מן ההעלם, והצדקה הוא ענין המשכת החסד כו':

חסד ענינו - השפעה והמשכה, ומאחר שכל המצוות ענינן המשכת אלקות למטה (דרמ"ח מצוות עשה הן רמ"ח מיני המשכות אלקות ו"עונג העליון" כנ"ל), נמצא, שצדקה (השפעה ועשיית חסד) היא כללות כל המצוות כולן.

עונג העליון העצמי, בחינת כי עמך מקור חיים. ע"פ כל הנ"ל מיושבת השאלה שבתחילת המאמר - מה טעם נקראות התורה ומצוות בשם "דרכי נועם".

דהנה הפירוש הפנימי ב"דרכי נועם" הוא לא רק שהתורה היא נועם לבני אדם (לפי שהתורה מרבה שלום בין אדם לחבירו), אלא שהתורה היא "נועם הוי'", היינו "מתיקות" ותענוג הבורא ("עונג העליון", "מקור חיים").

והתורה נק' דרך, שבה דרכי נתיבות והילוך המשכות נועם ה' מההעלם לידי גילוי, עד"מ הדרך שבה הולכים ממקום למקום כו'.

וזהו שהתורה נק' "דרך" ("דרכי דרכי נועם"), דכמו שעל ידי הדרך הולכים ממקום למקום, כך התורה היא ה"דרך" שעל ידה יורד ונמשך "נועם ה'" מעצמותו ית' עד שמתגלה למטה.

וזהו "דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום", שענין ה"תורה" הוא הדרכים והנתיבות להמשיך תענוג אלקי ("נועם ה'") מן ההעלם אל הגילוי למטה.

וזהו שנקראו כל המצוות מעשיות ארחות הוי', פירוש, כמו אורח ושביל שהולכין בה ממקום למקום, וכמו כן על ידי המצוה נעשה אורח ודרך להמשכת שם הוי', על ידי צמצום והתפשטות כו', מבחינת העלם ענג העליון לידי גילוי כנ"ל.

פירוש "ארחות הוי'" הוא, שהמצוות הן דרכים

יב דברים הפוסלים בציצית סעיף ז

ודינו פדין נפסקו מקצת החוטין שנתבאר לעיל. אלא שבכאן יש להקל יותר, ויש לנהג כסבא הראשונה דלעיל סעיף ב, שאפלו אם לא נשתיר שזור מכל אחד ואחד מד' חוטין הארכים אלא כדי עניבה — כשר, מפני שיש מי שאומר שחוט הציצית אין צריכים שזורה כלל, לכן יש להקל כאן יותר משאלו היו פסוקים ממש:

ז כל חוט מח' חוטין שנתפרק משזירתו לאחר שכבר הטיל את הציצית בבגד, בין שנתפרק כל ארץ החוט ונעשה ב' חוטין, בין שלא נתפרק אלא מקצת החוט ומקצתו עומד עדין בשזירתו, בין שהציצית פסולים אם אינם שזורים, לכן אנו רואים אותו החוט או מקצתו שנתפרק משזירתו כאלו היה אותו החוט או מקצתו נפסק לגמרי מן הציצית,

יג דיני ציצית בשבת ובו ט סעיפים

ד אם נודע לו בשבת כשהוא עומד ברשות הרבים שהטיל שעליו הוא פסול מן התורה — צריך לפשוטו, בין טלית קטן בין טלית גדול, ואפלו ישאר עומד ערם בשוק, שאין כבוד הבריות דוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (ועין ביו"ד דעה סימן שג והוא הדין כאן).

א ארבעת הציצית מצוה אחת הן, ולפיכך הן מעכבות זו את זו, שכל זמן שאין בטלית כל הד' ציצית — אינה מציצת כהלכתה, והיוצא בה בשבת לרשות הרבים — חזב חטאת, לפי שהציצית התלויה בה אין בהם מצוה והרי הם כמשאוי. ואף-על-פי שהן מחברין לטלית — אינן בטלים לגבי הטלית, מפני שהם חשובים בעיניו ודעתו עליהם עד שישלים כל הד' ציצית.

אבל אם היה בחל, אם הוא טלית קטן — אין צריך לפשוטו, ואף-על-פי שהוא מבטל מצות עשה של תורה במה שהוא לבוש ד' כנפות בלא ציצית, מכל מקום ביו"ד שהוא אינו עושה מעשה בידים אלא העשה היא נדחית ממילא — גדול כבוד הבריות ודוחה את אסור של תורה בשב ואל תעשה. ומכל מקום צריך למהר ולילך לבייתו להפשטו מעליו, אפלו הוא עוסק בדרך מצוה כגון שהוא בבית הכנסת או בבית המדרש, כיון שהוא אסור של תורה.

ואפלו נפסלו כל הד' ציצית על ידי פסיקת החוטין שלא נשתיר בהם כדי עניבה — אף-על-פי-כן אותן החוטין שנספיקו ונשפיקו שלמים שלא נפסקו עדין הם חשובים בעיניו ודעתו להוסיף עליהם עוד חוטין אחרים, ולכן אף-על-פי שמחברים לטלית — אינן בטלים לגבי הטלית והרי הם כמשאוי, כיון שעכשו הם פסולים אינן לא מנוי הטלית ולא מתשמישי הטלית, שהרי אין לטלית צורך בהם כלל.

אבל בטלית גדול שלנו כיון שאין לובשין אותו לשם מלבוש אלא לשם מצוה, אם כן אין גנאי בהפשטתו, ולכן צריך לפשוטו אפלו בשוק:

אבל אם נפסקו כל החוטין שבכל הד' ציצית ולא נשאר בהם אפלו חוט אחד ארץ שיהיה שלם וקצת מהם נפסקו ולא נשתירו בהם כדי עניבה בענין שכל הציצית הם פסולים ואין להם תקנה אלא הוא צריך לעשות ציצית אחרים תחתיהם, לפיכך אין אלו חוטין הפסוקים חשובין בעיניו לכולם לכן בטלית הן לגבי הטלית, ולפיכך מתר לצאת בהם אפלו לרשות הרבים אם היא טלית [שאולה] שאינה חייבת בציצית, דאם לא כן הרי אסור להתלבש בטלית שיש בו ד' כנפות בלא ציצית כמו שנתבאר סימן ח:

ה ההולך לבית הכנסת ומצא שנפסלה טליתו, אף-על-פי שמתבטל להתפלל בלא טלית — אסור לו להתלבש בטליתו אפלו בלא ברכה, כיון שאין כאן גנאי גדול לישוב בלא טלית — אין דוחין עשה של תורה מפני גנאי קטן:

ב טלית שהיא מציצת כהלכתה — מתר לצאת בה לרשות הרבים אפלו בזמן הזה שאין לנו תכלת, בין הטלית קטן בין הטלית גדול, בין ביום בין בלילה, ואף-על-פי שלילה לאו זמן ציצית הוא, מפני שהציצית הפשרים הם מנוי הבגד ותכשיתו כמו האמרא וכיוצא בה, לפיכך אין זה כמשאוי. רק יזהר שלא תהא השלית מנחת לו על כתפו שלא כדרך לבישתה בחל, כמו שנתבאר סימן שא סעיף [לה] עין שם:

ו במה דברים אמורים? בחל, כיון שהוא יכול להטיל ציצית בטליתו, אם כן כשילבשו — עובר על קום ועשה. אבל בשבת, כיון שאיננו יכול להטיל ציצית מחמת אסור שבת — אין אסור מן התורה ללבש טלית בלא ציצית, שהרי לא אמרה תורה: לא תלבש בגד בלא ציצית, אלא לאחר שילבשנו מצות עשה להטיל בו ציצית, וכיון שאינו יכול להטיל — אינו עובר.

אלא דמכל מקום מדרבנן אסור ללבשו, כיון שסופו לבטל מצות עשה, וחקמים לא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות, אפלו אין שם אלא גנאי קטן, לכן אם הוא מתבטל [להתפלל] בלא טלית — יכול ללבשו בלא ברכה:

ג אין צריך לבדוק את הציצית כשהוא יוצא לרשות הרבים אם כבר בדקם באותו היום, מפני שמעמידין אותן בחזקתן, כמו שנתבאר בסימן ח עין שם:

כו', כי זהו אמיתות הביטול כמ"ש אדני שפתי תפתח כו', וכמו"כ כשהולך על מקום מנוחת קדשו מתבטל שם ביתר שאת כו' כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, ומצד תוקף אמונה הגדולה שמאמין בקדושת נשמתו הקדושה והטהורה שעלתה כבר למקומה למעלה מעלה בעילוי אחר עילוי והשראות (נ' שצ"ל והשארות) הנפש הנשארת על הגוף בקבר כמ"ש ונפשו עליו תאבל שהולכת עמו בקבר כמ"ש בלק"ת, וגם מקיפים של הנפש מתקשרים עם הנפש שלזה מצוה לעשות ציון על הקבר שהוא כסא למקיף כידוע ומבואר בלק"ת, הנה בודאי כשיבוא אל מקום קדושת מנוחות הצדיק ומצייר לפניו דמות פניו הקדוש והטהור תפול עליו אימתה ופחד יותר מבחיים חיותו, כי אז הי' בגדר גוף גשמי ועתה הנפש של הצדיק היא ברוחניותה כמו שהיא, גם יכול הוא לבוא עי"ז לבחי' ביטול במציאות ויר"ע ממש, וענין יר"ע היא הנזכר בסידור בהערה של תקון חצות שהיר"ע היא יראה פנימית והיא יראת בושת כמו המתבייש מאדם גדול וצדיק מפני שפלות ערכו לגבי הצדיק הוא מתבטל ממצויאותו לגמרי עד שכלא נחשב הוא, ועד"ז הוא יר"ע שמתבושש מגדולתו ית' שלגדולתו [ית'] אין חקר שאא"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, שזהו מ"ש אם אין חכמה אין יראה שהחכמה עילאה שהיא בחי' כח מה בחי' ביטול גורם ליר"ע וכמ"ש שם באריכות. והנה עד"ז יובן ג"כ בהליכתו ע"ק הצדיק והקדוש יכול לבוא לידי בושח גדולה וביטול במציאות ממש שמתבושש מאוד בכל מעשיו ומחשבותיו אשר עשה וחשב עד היום כי גלויים המה, כי הצדיק אפי' בהיותו בחיים נודע לו מחשבות אדם ותחבולותיו כידוע וכש"כ הנפש של הצדיק אחרי הסתלקותו כי רוחני' היא, והביטול והבושה היא ג"כ מפני אוא"ס [ממש] המחי' את נפש הצדיק הזה כי היא חלק אלוה ממעל ובטילה ממש לגבי אוא"ס ב"ה כמבואר במ"א, ועי"ז יכול לעורר ר"ד על ניצוץ אלקי שבנפשו מצד שפלות ערכו והוא ענין תשו"ע כמשנ"ת כי ע"י הביטול שמתבטל לפני ת"ח הוא ממש הביטול לה' וכמאמר וכי אפשר לדבק בשכינה אלא כל הדבק בת"ח כו' כמבואר בתניא (וכדאיאתא בגמרא גבי מלכי ישראל), והיא תשו"ע ביותר שאין ערוך לגבי התשובה הנ"ל באות ג', ועוד כי ע"י [תוקף] התקשרות האמונה בנפש הצדיק מפנימיות ונקודות לבבו, וע"י כח המדמה ציורו ע"ד הרוחניות וע"י הביטול הגדול תוכל נפשו לידבק באיזה פרט מנפש הצדיק השוכן שם, והוא קרוב קצת לענין התדבקות רוחא ברוחא הנז' בצדיקים כמו שית' במדרגה הה', ועי"ז אפשר שתפילתו שיתפלל שם תוכל לעלות למעלה בעליות נפש הצדיק ויכול תפילתו לעשות פרי למעלה ולמטה, וזהו אמנות הצדיקים אשר אנשים נוסעים על קבריהם אעפ"י שאינם משיגים כלום כמשי"ת.

להבין ענין ההשתטחות על קברי הצדיקים. הנה ענין השתטחות על הקבר יש בזה כמה מדריגות ואופנים שונים, ובדרך כלל יש בזה ה' מדריגות. הא' מה שמבואר בשו"ע א"ח הט"ב וז"ל, ומה שנוהגי' לילך על הקברות הוא כדי לעורר האבילות ולהכניע היצה"ר לשוב בתשובה, והוא ע"ד מאמרז"ל וא"ל יזכיר לו יום המיתה שע"ז נכנע היצה"ר וכמ"ש טוב לכת אל בית אבל מלכת אל בית המשתה [משום] והחי יתן אל לבו, הרי שבזה יוכל להכניע את לבבו כנ"ל. והב' הוא ג"כ נזכר בשו"ע הלכות ר"ה נוהגי' לילך על הקברות ולהרכות שם בתחנונים כו', ושם הטעם משום דבה"ק הוא מקום מנוחות הצדיקים, ומתוך כך הוא מקום קדוש וטהור והתפילה מתקבלת שם ביותר וכו'. ויבקש מהשי"ת שיתן אליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר ויש בזה ב' טעמים, הא' שהמקום קדוש וטהור וזה גורם שמקבלים תפלתו, הב' שבודאי יתפלל שם בכונה רצוי' ביותר מחמת התעוררות הלב בתשובה כנ"ל משום והחי יתן אל לבו כו', וזה גורם שתהי' תפילתו רצוי' ומקובלת. והג' הוא מה שהולכים אל מקום מנוחות אביהם או בנו יחידו כו' וכדומה שמעורר הבכיה וההספד ועושה פתיחות הלב לגמרי כמו שמתו מוטל לפניו ממש שנשבר לבבו באמת מצד עג"נ שנגע עד [תוך] נקודת לבבו לבכות במר נפשו, וכמו שאמר ר"י דין גרמא דעשיראה ביר שהי' נושא אצלו העצם משום עג"נ שלא ישכח על בנו שמת ובעבור זה תמיד לבו נשבר, וכמו יעקב אבינו ע"ה שהתאבל על בנו ימים רבים שהי' תמיד בוכה במר נפשו על הסתלקות בנו מצד שלא נשכח כלל מאתו כידוע, וכמ"כ בהליכתו אל הקבר אעפ"י שנשכח מאתו זמן רב אעפ"י חוזר ונזכר עד שיכול לבכות במר נפשו מאד וגורם בזה פתיחו' הלב לגמרי שיוכל לבכות על חטאיו ממש ג"כ בלב נשבר ונדכה ובככי' רבה, ויכול לבוא לידי תשובה שלימה כידוע, כי עיכוב התשובה הוא מחמת גסות וגבהות הלב, אבל אם הלב נשבר היטב באמת יהי' מאיזה דבר שיהי' אזי תומ"י יכול לבוא לידי תשובה שלימה, וזהו [ענין] יסורים שבאין על האדם שנק' יסורים של אהבה אפי' בבני חיי ומזוני שמבטשים לאדם כדי להשיבו בתשובה שלימה מקרב [איש] ולב עמוק ביותר, וראי' מר"י שאמר דין גרמא דעשיראה ביר שבודאי הי' אצלו יסורים של אהבה כנ"ל.

והמדריגה הד' הוא מה שהולכים על קברי הצדיקים שהיו יודעים ומכירים אותם בהיותם בחיים כו' אזי מצד תוקף אמונתו שהי' מאמין בו בעודו בחיים חיותו שהוא איש אלקי קדוש יאמר לו, וכשהי' נכנס אצלו בהיותו בחיים חיותו הי' מתבטל ממצויאותו כשנכנס להיכל כבודו כו' מצד גודל הבושה וההכנעה שמתבושש ונכנע מפני הצדיק עד שנעשה כאבן דומם ממש ולא יכול לדבר

באלקו' לפעול פעולת דוגמת פעולת האיברים שבאדם שנק' על שמם כגון כמו שיד האדם פעולתו ליתן בו דבר לזולתו או ליקח ממנו כמ"כ למעלה בחי' כח החסד להשפיע מאורו ית' להנבראים נק' דרועא ימינא כו' וכעד"ז בשארי הכינויים, אך עוד זאת צריך לדעת הפשטה והוא כי מה שייחסו המקובלים שמות אלקיים למדות פרטיים כמו שם אל בחסד ואלקו' בגבורה כו' אין הכוונה על גוף הספירה ממש כמו שדימו קצת מקובלים אחרונים והוא דעת מגושמת מאד שהרי הספירה היא מדה א' פרטיות והיא כח אלקי שנאצל ממנו כמו כח החסד או כח הגבורה כו', ואינה עצם האלוה שהוא ית' לאו מכל אינון מדות איהו כלל כידוע ומבואר היטב בדוכתי טובא איך שאפי' החכמה ראשית האצו' אין לה ערוך כלל אליו ית' המרומם ומתנשא ממהות חכמ' כו' וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ט, וא"כ א"א לומר דהשמות הנ"ל קאי על הספירות ממש, שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכשאנו קור' בתורה שם מן השמות הידועים שהוא ית' נק' בהן כוונתנו וכן הוא הפי' באמת על עצם האלוה ית' הבורא כל הנמצאי' מהאין המוחלט והוא המצוי הראשון שמציאותו מעצמותו, הממציא כל הנמצאים אחר ההעדר, והוא לבדו שלא קדמו העדר ח"ו, וא"כ מאחר שכל שם מהשמות הנ"ל הכוונה בו עליו ית' ממש, איך אפשר לומר ששם זה יהי' מורה רק על ספי' ידוע כמו אל בחסד כו' והרי החסד הוא מציאות שנתהוה ממנו ית' כשאר כל הנמצאים שקדםם העדר, ואע"פ שהוא כח אלקי ואינו נברא ונפרד, מ"מ אינו ג"כ עצמותו ממש, והוא כמו עד"מ המחשבה באדם שאינה עצמות הנפש אע"פ שהוא מכחות והתפשטות הנפש כו', ויש בזה אריכות דברים להטעים הנמשל למעלה אבל נת' במ"א, ועכ"פ כן הוא כדפרישית שהספי' הנ"ל אע"פ שהן אלהות אינם עצמות הבורא ממש ח"ו, וא"כ האיך אפשר לומר ששם אל ר"ל ספי' החסד דא"כ אין הפי' בו על הבורא ממש, וזה אינו, אלא ודאי הכוונה בשמות הנ"ל על הבורא ממש, וכגון שם שכינה נק' בלשון הקבלה נוק' דו"א והרי באמת עצמות אלקות נק' שכינה כמארז"ל אכל עשרה שכינתא שרי' כו' ושאל המין לרבן גמליאל כמה שכינתא אית לכו והשיב לו משל לאור השמש כו' וא"כ מובן מוהשיב זה ששכינה היינו אור וגלוי מא"ס ב"ה ממש שהאור מעין המאור ממש ולא ספי' ומדה פרטית ח"ו, ומזה הטעם ציוה הבעש"ט שלא ללמוד ס' הקבלה כי מי שאינו יודע להפשיט הדברים מגשמיותו מתגשם מאד ע"י לימוד זה כשנותן ציור בעניות דעתו לאלקותו ית' לפי מדות פרטיים, ואע"פ שדברי האריז"ל הם נאמנים ואמיתיים וכשקראו שכינה למדת מל' כן הוא באמת, וכן הוא באמת שם אל בחסד ושם אלקים בגבורה כו' :

בשרש מצות התפלה. יש מחלוקת בין הפוסקים אם הוא מ"ע מדאורייתא או מדרבנן וכמו שהובא בס' החינוך מצוה תל"ג, והנה רוב מוני המצות כמו הסמ"ק והרשב"ץ (וכ"ד הרמב"ן בחינוך שם) העלו דהתפלה בכל יום והנוסח התפלה הוא מצוה מדרבנן, אך מדאורייתא הוא המצוה שיתפלל האדם ויבקש בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים כמו בעת צרה וכיוצא, אז היא מ"ע מדאורייתא שציונו הש"י בזה שיבקש האדם זה ממנו ית' לבד שיושיעו ע"ז, וזהו משרשי האמונה והוא לפי שע"ז ידע ויבין שהש"י הוא לבדו המנהיג עולמו ומשגיח בכל פרטי בריותיו וכי לו לבדו היכולת להושיע כו' וכמ"ש הרמב"ם בפ"י המשניות בסנהדרין במשנת כל ישראל יש להם חלק כו' בעיקר החמישי מן הי"ג עיקרים שלו ע"ש, ועפ"ז פשוט הוא שמצות התפלה אינה מיוחדת דייקא לכל אשר הוא מקורב ועומד לפני ה' כצדיקים וכיוצא, אלא גם לכל מי שצריך לבקשה מ"ע שיבקש בקשתו מהש"י ופעמים יקובל וימולא בקשתו ופעמים לא, וה"ז כמו עד"מ המוסר בקשה למלך ב"ו שיוכל כל איש למסור לו בקשה אף מפחותי הערך מאד ואפשר שימלא המלך משאלותיו כי מטבע הטוב והחסד של המלך לשמוע דייקא אל השפלים כו', ואין לייחס זאת אל ענין ההתקרבות והריחוק כלל כ"א בבקשה כללית בדבר גדול כו' אבל לא לפרטי צרכי האדם כו' וכמו כן הוא ית' בענין התפלה שמתפללים אליו ומבקשים ממנו הוא שומע תפלת כל פה כו' :

ב) והנה להבין מעט מזעיר ענין התפלה, ידוע בפע"ח דההפרש בין ק"ש לתפלה הוא שע"י ק"ש נעשה יחוד או"א וע"י תפלה נעשה היחוד דו"ג, ולפי שיחוד דאו"א הוא נעלה יותר לכן מצות ק"ש גדולה יותר עד שאפי' מי שתורתו אומנתו חייב בק"ש אע"פ שפסור מן התפלה, אמנם מ"מ יש מעלה יתירה בתפלה שהיא בעמידה לפי שזהו באצו' ממש משא"כ הק"ש שהיא מיושב לפי שהיא עדיין בבריאה כי אין בנו כח לעורר היחוד דאו"א בהיותנו באצו' אך ורק בהיותנו בבריאה ובחי' הבריאה נק' מושבותיכם וכמ"ש בפ"י ממושבותיכם תביאו לחם תנופה כו'. והנה קודם שית' ענין יחוד זו"ג מהו יש להקדים הערה א' להפשיט הדברים מגשמיותן דהנה מלבד ההפשטה הידוע לכל שכל מה שדברו המקובלים וכינו לאלקותו ית' בערכי הכינויים הגשמיים כמו ראש וידים ורגלים כו' ודומיהן, הכל משל ומליצה ומקרא מלא כתיב כי לא ראיתם כל תמונה כו' וכמ"ש באד"ר, אלא שהם כחו' אלקיי' שנקראו כן לפי שהם מקור דמקור להתהוות הדברי' הגשמי' שבעוה"ז שנק' על שמם כן כמ"ש בשל"ה, וגם לפי שמהותם וענינם למעלה ברוחניו

(טו) והנה כשם שהוא באור וחיות הנפש שמתלבש באברי הגוף הנה הגם שהוא רוחני ה"ה מתגשם להיות בערך הכחות הטבעיים, הנה כמו"כ הוא בבחי' אור וחיות אלקי שבנבראים, דהגם שזהו בחי' הצורה והאור שבנבראים, מ"מ הנה להיות שבא בהתלבשות ממש בהם ה"ז בא בבחי' הגשמה לפ"ע הנבראים. דכן הוא גם בנבראים העליונים, וכמו אופנים וחיות שהם ג"כ כלולי' מחומר וצורה, הנה החיות המתלבש בתוכם להחיותם מאין ליש הרי נת'ל שהוא באין ערוך לגבי כמו שהוא טרם שמתלבש בתוכם אשר מזה הוא התפעלות המלאכים והרצוא שלהם בהתפעלות ורעש גדול, וכנ"ל דכל התפעלות היא באה בסיבת איזה התעוררות המביאה וגורמת ההתפעלות, דלכן הנה לפי אופן הסיבה כן יהי' גודל ההתפעלות, וכן הוא בהתפעלות המלאכים והרצוא שלהם, דלכד זאת שמשגיגים איך שהתהוותם הוא מאין ליש, שזהו רק ע"י הארה לכד, והיינו שזהו בחי' מל' דאצי' שנקרא זיו והארה, וכמא' מלך שמו נקרא עליהם שהוא בחי' שם לכד, וכמו למטה הרי הנהגת המלוכה הוא בפקודת המלך וציוויו שהוא בעצמו סגור בהיכלו ורק שמו מתפשט בהמדינה, כמו"כ הדוגמא מזה למעלה שספי' המל' הוא בחי' שם בלבד, אבל מהו"ע ית' הוא קדוש ומוכדל לגמרי, הנה מזה ה"ה מתפעלים במאד, הנה לכד זאת, הנה כאו"א מהם רואה ומשיג' את החיות שלו המהווה ומחי' אותו מאין ליש, ואיך דבחי' חיות זה כלול ונמצא במקורו בבחי' מל' דאצי', ואופן התכללותו של החיות במקורו הוא ע"ד כמו שנמצא האור והזיו של השמש במאור השמש, אשר שם הוא באופן נעלה הרבה יותר, והיינו שהוא בבחי' ביטול בתכלית שם, כמ"ש בסש"ב², אשר כמו"כ הנה חיות כל הנבראים נמצא וכולל בבחי' מל' דאצי', וכדאי' בע"ח: שיש כל מיני דצ"ח באצי', והיינו כמו שהמל' נקראת בכמה שמות כמו בשם סלע אבן ובשם שושנה וכו' שזהו חיות הנבראי' הנמצא וכלול בבחי' מל' דאצי', והיינו שאותו הזיו והחיות הנמשך ממנו ית' להחיות האבן דבי"ע הנה הוא מלוכב בג' אותיו' אב"ן, וזהו בחי' אבן דאצי', דהיינו החיות של האבן, וכן עד"ז בשארי השמות שהמל' נק' בהם, וזהו שהאור והכח והחיות: של כל נברא ונברא נמצא וכלול במקורו והוא שם במדרי' נעלית ומשובחת באין ערוך, והגם דזהו אור חיותו של נברא זה, היינו כל נברא ויצור בפרט, ובהכרח לומר דכשם שהנבראי' חלוקים בחומר גופם, כן הם מתחלקים בהאור ושפע האלקי הנמשך להם להחיותם, דזהו צורת הנבראי', ובחומר הנבראי' הרי אנו רואי' דאינו דומה גוף חומר של הסלע ואבן לגוף חומר של השושנה, דעם היות דשניהם הם גשמים וחומרים, ומ"מ הרי בחומריות גופא הרי יש בזה חילוקי דרגות, וכמו בגוף האדם הרי חומר המוח עם היות שהוא כלי אל אור השכל והוא כלי מקבל פנימי, והיינו דבריבוי שקידה במושכלות מתגדל המוח, דהגדלה זו נעשית עי"ז שהשכל עצמו נעשה מוח, אשר משו"ז הנה מזמן לזמן הוא נעשה כלי יותר אל עמקי המושכלות³, דבשכל הרי העיקר הוא ההבנה והעומק, מ"מ ה"ה חומר גשמי, ועם היותו חומר גשמי ממש שהוא נתפס בכל ההגבלות וההגדרות דגשם, ונפעל מכל המקרים דגשם וחומר מתפעל ממנו⁴, ומ"מ הרי אינו דומה לגשם וחומר בשר העקב, ואפילו לחומר בשר בכלל, והיינו דעם היות שהוא ג"כ חומר, אבל הוא חומר אחר לגמרי, הרי אנו רואים במוחש דהחומרים אף שכולם מוגבלים בענינם ומוגדרים במהותם, ומ"מ הרי יש בהם ריחוק הערך זה מן זה כאילו היו סוגים נבדלים זה מזה. והנה באור וחיות הנפש שמתלבש להחיות, הרי אופן המשכת החיות הוא לכל נברא שהוא לכל חומר לפי ערכו ומהותו, וכנ"ל דכשם שבהגוף יש בו אברים כן הוא גם בנפש שיש בו אברים, ונת' דכשם שאברי הגוף בכל נברא הם מעצמות ומהות גופו שהוא חומרי ולא רוחני, הנה כמו"כ אברי הנפש בכל נברא הוא מעצמות ומהות נפשו, א"כ הרי בהכרח לומר דהאור והכח והחיות של כל נברא ונברא הנה גם בהיותו כלול ונמצא במקורו ה"ה חלוקים בענינם לפי עצם מעלתם ומדרגתם, וא"כ מהו מעלתו של החיות בהיותו כלול במקורו, הנה האמת הוא כן שגם שם הם חלוקים זמ"ז, אמנם הנה לכד זאת דעמידתם שם הוא במדרי' נעלית ומשובחת באין ערוך, והיינו שהם במדרי' אחרת לגמרי, וכנ"ל בענין שכל אנושי ושכל אלקי הרי גם השכל אלקי הוא מוגבל בענינו ומוגדר בזמן ומקום, ורק שהזמן ומקום דשכל אלקי הוא זמן ומקום רוחני, שזהו"ע ענין⁵ אחר לגמרי. מזמן ומקום שלנו, הנה כמו"כ הוא בזה דהאור והכח והחיות של כל נברא הנמצא כלול במקורו באופן

* רואה ומשיג: להעיר מרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ח ופ"ג ה"ט.

* וכדאיתא בע"ח: בסופר [שער נ] (שער קיצור אבי"ע) ספ"י.

* בג' אותיות אב"ן: ראה שער היחוד והאמונה ספ"ז [פד, ב]. תו"א פ' משפטים ביאור לד"ה ותחת רגליו [עח, סע"ב].

* שהאור והכח והחיות: עמ"ש בדרוש או"א"ס בכחך הגדול [אוה"ת ענינים ע' קלה] איך שכל נברא יש בו ג' מיני חיות והן בחי' אור וחיות וכח והיינו מבחי' האו"מ והאו"פ והכלים (ד"ה וראיתי אני, תה"ש תרע"ד [המשך תער"ב ח"א ע' תפט]).

* ענין אחר לגמרי: ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ו. לקו"ת פ' בחוקותי ד"ה בשברי לכם [מת, ב]. סהמ"צ להצ"צ סוף מצות האמנת אלקות. ובכ"מ.

254. תש"ד ע' 243.

(4) בספר המאמרים ה'ש"ת שבהערה 1: מהם.

(5) כ"ה בכת"ק ובהעתקה. בספר המאמרים שם: שזה הוא ענין.

(1) ע"פ פיוט אדון עולם.

(2) פל"ג. וראה שעהיהו"א פ"ג.

(3) ראה גם ד"ה שימיני כחותם תר"ץ. ספר המאמרים תר"ץ ע'.

מעולה ומשובח שהוא באופן אחר לגמרי, הנה לבד זאת הרי זה מה דכללות כולם משתווים בהגדרה כללית דבחי' ביטול בתכלית, כמו שהוא ביטול האור בהיותו כלול במקורו בהמאור, וכידוע דהא בהא תליא, דלפי מעלת האור בעצם כן הוא מעלת ביטולו⁶, א"כ הרי הביטול הלזה שאינו עולה בשם אור וזיו כלל ה"ז מורה על גודל מעלת האור, כמו"כ הנה בהאור והחיות כמו שהוא כלול במקורו הוא במעלה משובחת ביותר.

קיצור. יבאר דהאור האלקי שבא בהתלבשות מתגשם, התפעלות המלאכים (א) משיגי' דהתהוותם מאין ליש, (ב) משיגים חיותם הכלול במקורו מל' דאצי' מקור כל הנבראי' ולכן נקראת בשמות דצ"ח. ויבאר דכשם שיש חילוקים במהות חומר הנבראים, כן יש חילוקים בחיות א"כ מהו מעלתו דחיות הכלול במקורו, ויתרן דכל אור ביטולו לפי מעלתו ויסביר מה הגדרה דשכל אלקי וטבעי⁷.

ענינים. ⁶ התפעלות המלאכים, (א) מהשגת מקור התהוותם, (ב) מביטול חיותם במקורו. ⁷ הנבראים חלוקים בחיותם כמו בחומרם.

(א) דהוא שם באופן משובח באין ערוך, (ב) דכולם משתווים בהביטול בתכלית, המורה על מעלתם.

(6) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' תקע.
(7) הקיצור דשנת ה'ש"ת: חיות האלקי שבנבראים בא בהגשמה. יכריח דגם בהיותו כלול במקורו חלוק זמ"ז לפי מהות הנבראים, יפרש

לקוטי דיבורים [ב] ליל כ' כסלו ו"ח

המסובים, מלבד הרי"מ שהיה נשען בראשו על ידיו ובוכה, וימזגו את הכוסות, לומר "לחיים", ובתוך כך פסק הרי"מ מלבכות, ויאמר בקול בוכים: הרבי אמר לי אז, כשישנו רבי ישנם חסידים), אבל חסידים שפועלים, כשאדם הוא "חסיד – לא חסיד", עושים את הרבי – "לא רבי". הרבי היה רבי, הוא עשה חסידים, שהיו חסידים בכך שהיו חסידים ואנשי מעשה בעבודה שבלב – ובכך חיזקו את הרבי.

ז. אתמול סיפרתי ששלוש השעות שהיה כ"ק רבנו הגדול בדירת המנגד ציערו אותו יותר מכל ענין המאסר כו', ושלא רצה לצאת מהמבצר כשבישרו לו על גאולתו. כל ענין המאסר היה בהסכמת כ"ק רבנו הגדול. לא רק כ"ק רבנו הגדול, כי אם כל צדיק וצדיק, מושל ושולט על כל הענינים הגשמיים. תורה היא בעלת דעה על העולם, וכל עניני העולם משועבדים לתורה, הרי ממילא מה שצריך לקרות לצדיק הוא רק בהסכמת הצדיק, ומוכן שהמאסר היה בהסכמת כ"ק רבנו הגדול.

אילו לא הסכים הרבי – לא היו אוסרים אותו. הוכחה לדבר מהנסיעה לפטרבורג, שביום ששי נעצרה העגלה השחורה, ולא עזרו ארבעת הסוסים למשוך את העגלה, היא לא זזה ממקומה, מפני שהרבי לא רצה. שש שעות לפני זמן הדלקת נרות לא רצה הרבי לנסוע הלאה, והעגלה נעצרה באמצע הדרך, וכשהגדול והחיליים הבינו שאין זה דבר פשוט, שלפתע נשברו צירי העגלה³, וכשתיקנו אותם – נפל סוס ומת, מביאים סוסים חדשים ואין הם יכולים להיזז את העגלה

ו. הרה"ח הרי"מ נ"ע סיפר אז, שפעם אחת היה ב"יחידות" ושאל בדבר כמה ענינים שהוזכרו בדרוש של אותה שבת בענין "א"ק" ("אדם קדמון"), וציווה עליו ללמוד הדרוש "למנצח על השמינית" שב"לקוטי תורה"¹, ותבקש אצל בני² הביאור שעל דרוש זה שלא נדפס. ובהמשך דיבור קדשו אמר:

– ציור מוחשי על פרצוף א"ק הוא כמו הבעש"ט – אדם ועליית הנשמה כאחד. (וכיוון שראיתי אשר כ"ק אדמו"ר רוחו טובה עליו, שאלתי):

ורבנו הזקן?

וענה כ"ק אדמו"ר:

– הרבי בשרשו הוא "דעת" הנעלם, אלא שזה רק בשרשו, ובהתגלותו – מוחא סתימאה, שכל הנעלם מכל רעיון, ועל ידי מסירות נפשו נתגלה הסדר בעבודה בדרך מלמטה למעלה. הוא היה רבי, וכשישנו רבי ישנם חסידים,

(בתוך כך התחיל הרה"ח הרי"מ לבכות בדמעות שליש עד שכל המסובים התפלאו, והתחילו לבקשו כי לא יבכה. ולא הועיל מאומה, עד שהרה"ח הר' ליב נ"ע הופמן אמר: "עתה הוא הזמן של שמחה משולשת, יום הולדת הבעש"ט, יום ההתגלות, ואצל הרבי שמחת חתונת בנו יחידו, מה פשר בכיה זו? רבה של פולטובה! צריכים לעשות תשובה!" – והתחיל לנגן, כי הר' ליב היה מנגן נפלא, וכל המסובים עזרו על ידו, והרד"ץ והחסיד ר' שלום ר' הלל'ס והרא"ש יצאו במחול ואחריהם כל

(3) וכמאמר כ"ק רבנו הגדול צווחין אף עקתיך וכו'.

(1) ויקרא כ, ג.

(2) הכוונה על כ"ק אדמו"ר הרה"ק.

לזקני החסידים, ובמוחש רואים אנו כשרוצים שבבית יהיה חם, יש להסיק את התנור. כדי שיהיה בבני ישראל חום דקדושה, חיות במצוה ועונג בלימוד – יש להסיק את התנור – התעוררות הלב. והתעוררות הלב באה רק על ידי שימוש של חסידים ואנשי מעשה. זהו "הכל תלוי בלב והלב תלוי בכיס". שכן, ללב צריכה להיות שמירה מעולה בקביעות העתים שלומדים בכל יום ויום, אותה שעת לימוד נוגעת לו ולבני ביתו שי'. כיום ישנם כאלה הסוחרים על בסיס של אשכנזי, הלב ישנו, נמשכים ובאים להתוועדות חסידית, מתעוררים, אבל המזמן חסר, חסרה קביעות עתים לתורה.

הכל צריכים לדעת, והכל יודעים, שהלב היהודי הטוב שעל פי תורה בכלל, והלב החסידי הטוב בפרט, הוא מעיין של אושר בחיי המשפחה, והברכה הגדולה ביותר. וכפי הידוע ומפורסם שחיי המשפחה היהודיים תורניים הטהורים הם מן הדברים המאושרים ביותר שבחיי האדם. כל זה בא רק מקביעות עתים לתורה בחברותא וצוותא טבא. כעת מדברים בזה בדרך אגב, במאמר המוסגר, אך חשיבות גדולה לענין זה בחיי בית ישראל, ויש להתעכב על כך ביחוד, שכן זה כולל את טובת בני ובנות ישראל וילדיהם שי'.

ממקומה, – ביקשו את כ"ק רבנו שירשה לנסוע עד לכפר הסמוך, והרבי לא הסכים, ורק כשביקשו שירשה להעביר את העגלה מאמצע הדרך לשדה שבשולי הדרך – הסכים הרבי על כך, ושם שבתו. היה זה במרחק של שנים-שלושה וויארסט ליד המושב סאליבע-רודנא שליד העיר נעוויל.

החסיד ר' מיכאל הזקן מנעוויל היה מספר, שהכיר חסידים שידעו והראו באצבע, על המקום אשר בו שבת כ"ק רבנו הגדול, והוא בעצמו הלך לשם לראות את המקום. ובכל הדרך, משני הצדדים, עמדו אילנות ישנים ושבורים, והמקום אשר העבירו אחר כך את העגלה לשבות שם, היה סמוך לאילן גדול, אילן יפה מאד מרובה בענפים, וכשהיה החסיד הר' מיכאל נ"ע מדבר בזה ומבאר פרטי המקום, היתה לו חיות, והיה בהתעוררות של יראת שמים ורגשי מדות תרומיות מראיית האילן – יותר מאשר מתעוררים בזמננו מלימוד בענין של עבודה. ה. (הדברים דלהלן הם אמנם מאמר המוסגר, ואינם נוגעים לסיפור הענין, אך הדבר נוגע לכל המהות של חסידים, וזה נוגע לכל אחד, לו ולאשתו ולילדיו יחיו, וכמאמר הידוע "הכל תלוי בלב והלב תלוי בכיס". ראשית העבודה אצל אברכים חסידיים היתה להתחכך מסביב

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדר א', תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ז שבט, בו כותב ע"ד רצונו להתפלל מכאן והלאה בנוסח האריז"ל, הוא נוסח רבנו הזקן המקובל אצל חסידי חב"ד.

וטוב ונכון הדבר במאד, ובפרט ע"פ סיפורי חסידים, אשר רבנו הזקן בירר נוסח זה מששים סידורים, אלא שכיון שע"פ המובא באיזהו מקומן אפשר להחליף מנוסח אשכנז לספרד ומספרד לנוסח אר"י אבל לא להיפך, צריך להחליט שכשיתחיל בנוסח אר"י, זהו לתמיד.

בשאלתו, חסיד חבד"י שמתפלל לפני התיבה בבית הכנסת ששם נוהגים לאמר ושמרו, האם גם הוא יאמר.

נראה לי, שלא יאמר, כיון שקבל ע"ע פסק הדין שיש בזה חשש להפסק, כפסק רבנו הזקן, ובפרט שבהנוגע להתפללים במנין, ידוע מעשה רב בזה שאין אומרים אף ששאר המתפללים אומרים וכו' (עיין או"ח סי' רל"ו בפס"ד הצי"צ) גם באם עובר לפני התיבה אין לו לאמרו.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו.

וכיון שהוא המביא הבקשה, מובן וגם פשוט שעליו להוסיף בעניני תורה ומצות, שזה יוסיף בברכות השי"ת במילוי משאלות לבבו בהאמור.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

ב"ה, א' אדר"ר, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, אשר גם עתה אין מובנת הסיבה נתקבל מכתבו, ותוכנו, באיזה מקום לקנות דירה, ומונה שלשה מקומות.

ומהנכון שיהי זה במקום שנמצאים אנ"ש, בכדי שבשיתוף פעולה עמהם יוסיפו בעניני חב"ד בכלל ובנקודה הפנימית הפצת המעינות ביחוד. וידוע דעתי מאז ומקדם, אשר אין דעתי נוחה כלל, מהריבוי בדמי מפתח בשביל דירה שתהי דוקא בשכונה ובעיר מסוימת, כי אפילו באם אין האמצעים מוגבלים, הרי יש לנצל הממון לענינים נחוצים שאי אפשר בלעדס [אם בענינים הפרטים, או בענינים הכלליים], ולא דוקא בשביל דמי מפתח לדירה.

מובן שבכאן אין ידוע איזה מגי המקומות מתאים יותר לתנאי האמור, אבל בודאי על אתר יש לברר כל זה.

ויהי רצון שאיך שיחליטו, יקוים בדירה החדשה דברי רז"ל שדירה נאה מרחיבה דעתו של אדם.

בודאי מוסיף בפעולותיו בהפצת המעינות ובכלל בעניני אנ"ש.

בברכה לבשו"ט.

בי"ה, ד' אד"ר, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבם מיום 2/9 בו שואלים למזלם.

והנה כבר נאמר תמים תהי' עם הוי' אלקיך, ואין ענין בדרישה למזל ולעתידות וכו', כי אם ללכת לבטח בדרך המלך מלכו של עולם, היא דרך תורתנו ומצותי', ז.א. - להתנהג בחיי היום יומיים בכל ענין ופרט מתאים לפי המבואר בשולחן ערוך וכיו"ב. ואז הובטחנו אשר אין מזל לישראל, ומקיים בורא עולם ומנהיגו (על פי מה שכתוב): אם בחוקותי תלכו גוי' ונתתי גשמיכם וגוי' ככל הברכות המנויות בפרשה.

בברכה לבשורות טובות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

בי"ה, ד' אד"ר, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ח שבט ושאלותיו:

(א) מהי העצה למחשבות המבלבלות ומחשבות בלתי רצויות.

לכל לראש צריך להיות בקי בעל פה כמה ענינים בתורה ולחזור עליהם, גם בזמנים הפנוים מסדרי הישיבה. ומובן שזהו נוסף על העיקר החלטה חזקה שתיכף שמרגיש שמחשבתו עסוקה בענין בלתי רצוי יפסיקה.

(ב) איזו תרופה לחשק ללימוד וכן להתפלל בכוונה.

העצה עדי"ז היא כמאמר חז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין, ואם כן בו הדבר תלוי, וכשירצה להתפלל בכוונה וללמוד בהתמדה, סוף סוף יצליח. והי"ה בהנוגע לכל הנסיונות בדרך האדם שאין להתרשם מהם, ולהתגבר עליהם, וכשרוצים באמת מצליחים.

ילמוד בהענינים האמורים לעיל בספר תניא קדישא וכנדפס במפתח ענינים שבסוף הספר.

ובטח יודע מהתקנה לומר שיעור תהלים חדשי (כמו שנחלק התהלים לימי החודש), בכל יום אחר תפלת הבקר, וישמור ע"ז עכ"פ מכאן ולהבא. ונכון אשר יבדקו את התפלין שלו שתהיינה כשרות כדין.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

מזכיר

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מליל עם בני ישראל ויפרשון
 קדמי אפרשותא מן כל גבר
 דיתרעה לבה תסבון ית
 אפרשותי: ג ודא אפרשותא
 דתסבון מנהון דהבא וכספא
 ונחשא: ד ותכלא וארגונא וצבע
 זהורי ובוץ ומעזי: ה ומשכי
 דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא
 ואעי שטין: ו משחא לאנהרותא
 בוסמיא למשחא דרבותא
 ולקטרת בוסמיא: ז אבני בורלא
 ואבני אשלמותא לשקעא
 באפודא ובחושנא: ח ויעבדון
 קדמי מקדשא ואשרי שכנתי
 ביניהון: ט ככל די אנא מחזי

כה « וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר
 אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-
 איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי כס"י:
 ג וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב
 וכסף ונחשת כס"י: ד ותכלת וארגמן ותולעת
 שני ושש ועזים כס"י: ה ועלת אילם מאדמים
 ועלת תחשים ועצי שטים כס"י: ו שמן
 למאר בשמים לשמן המשחה ולקטרת
 הסמים כס"י: ז אבני-שהם ואבני מלאים לאפר
 ולחשן כס"י: ח ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם כס"י: ט ככל אשר אני מראה אותך את

רש"י

צבועות היו אדם לאחר עבדון: תחשים. (שבת כח)
 מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גונים היו
 לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונים
 שלו: ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר? פרש
 רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקדש
 שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא
 ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו לטלם עמהם
 כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאר. שמן זית זך
 להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה.
 שנעשה למשח כלי המשכן והמשכן לקדשו,
 והצרכו לו בשמים, כמו שמפרש ב"כ תשא:
 ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר,
 כמו שמפרש ב"ואתה תצוה". ולשון קטרת,
 העלאת קיטור ותמרות עשן: (ז) אבני-שהם.
 שמים הצרכו שם לצרף האפוד, האמור ב"ואתה
 תצוה": מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב
 כמין גמא, ונותנין האבן שם למלאות הגמא,
 קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי
 משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפד ואבני
 המלאים לחשן. וחשן ואפוד מפרשים ב"ואתה
 תצוה", והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש.
 ועשו לשמי בית קדשה: (ט) ככל אשר אני

(ב) ויקחו-לי תרומה. לי, לשמי: תרומה.
 הפרשה. יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו.
 לשון נדבה והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט
 בלע"ז: תקחו את-תרומתי. אמרו רבותינו: ג'
 תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגלת,
 שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש ב"אלה
 פקודי", ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת
 לקפות, לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת, תרומת
 המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים
 בענין, פלם הצרכו למלאכת המשכן, או לבגדי
 כהנה, כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת
 וגו'. פלם באו בנדבה, איש איש מה שנדכו לבו,
 חוץ מן הכסף שבא בשה, מחצית השקל לכל
 אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהצריך שם
 כסף יותר, שנאמר: (לקמן לה) "וכסף פקודי העדה
 וגו' בקע לגלגלת וגו'". ושאר הכסף הבא שם
 בנדבה, עשאוה לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר
 צבוע בדם חלזון וצבעו ירק (יבמות ד. מנחות מד):
 וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן:
 ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של עזים, לכך
 תרגם אונקלוס: ומעזי, הבא מן העזים ולא עזים
 עצמן, שתרגום של עזים עזיא: (ה) מאדמים.

תִּבְנֶינָה הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תִּבְנֵינָה כָּל־כְּלָיו וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ כִּשְׁ"י: ^(יש-אל) י וְעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים
 אֲמָתִים וְחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה
 וְחֲצֵי קִמְתּוֹ כִּשְׁ"י: י"א וְצִפִּיתְךָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
 מִבַּיִת וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעֲשִׂיתְךָ עָלָיו זָר זָהָב
 סָבִיב כִּשְׁ"י: י"ב וְיִצְקֶתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב
 וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וְשִׁתִּי טַבַּעֲת
 עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתִּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ
 הַשֵּׁנִית כִּשְׁ"י: י"ג וְעֲשִׂיתְךָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתְךָ
 אֹתָם זָהָב כִּשְׁ"י: י"ד וְהִבֵּאתְךָ אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲת
 עַל צִלְעַת הָאֲרוֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאֲרוֹן בָּהֶם:
 טו בַּטַּבַּעֲת הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ

יתך ית דמות משכנא וית דמות
 כל מנוהי וכן תעבדון:
 י ויעבדון ארון דאעי שטין
 תרתין אמין ופלגא ארפה ואמתא
 ופלגא פתיה ואמתא ופלגא
 רומה: י"א ותחפי תה דהב דכי
 מגו ומברא תחפנה ותעבד עלוהי
 זיר דדהב סחור סחור: י"ב ותתיד
 לה ארבע עזקן דהב ותתן על
 ארבע זנותה ותרתין עזקן על
 סטרה חד ותרתין עזקן על סטרה
 תניתא: י"ג ותעבד אריחי דאעי
 שטין ותחפי יתהון דהבא:
 י"ד ותעל ית אריחיא בעזקתא על
 סטרי ארוןא למטל ית ארוןא
 בהון: טו בעזקתא דארוןא יהון

רש"י

זָהָב. כִּמִּין כֶּתֶר מִקֵּף לֹא סָבִיב לְמַעַלָּה מִשְׁפָּתוֹ,
 שְׁעֲשֵׂה הָאֲרוֹן הַחִיצוֹן גְּבֵה מִן הַפְּנִימִי, עַד שְׁעֲלָה
 לְמוֹל עֲבֵי הַכִּפְּרֵת וּלְמַעַלָּה הֵימָנוּ מִשָּׁהוּ.
 וּכְשֶׁהַכִּפְּרֵת שׁוֹכֵב עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים, עוֹלָה הַזֶּר
 לְמַעַלָּה מִכָּל עֲבֵי הַכִּפְּרֵת כָּל שְׁהוּא, וְהוּא סִמָּן
 לְכֶתֶר תּוֹרָה: (י"ב) וְיִצְקֶתָ. לְשׁוֹן הַתְּכָה, כְּתַרְגוּמוֹ:
 פַּעֲמֹתָיו. כְּתַרְגוּמוֹ: זִנְיָתָהּ, וּבְזוּיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
 סְמוּךְ לַכִּפְּרֵת, הֵיוּ נְתוּנִים שְׁפִיטִים מִכָּאן וּשְׁפִיטִים
 מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בָּהֶם,
 וְאֲרָכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים אֲמָתִים וְחֲצֵי
 בֵּין בַּד לְבַד, שְׁיִהְיוּ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַנוֹשְׂאִים אֶת
 הָאֲרוֹן מֵהִלְכִין בֵּינֵיהֶם, וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּמִנְחוֹת בְּפָרֶק
 "שְׁפִיטֵי הַלֶּחֶם": וּשְׁפִיטֵי טַבַּעֲת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת. הֵן
 הֵן הַד' טַבַּעוֹת שֶׁבְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא, וּפְרֵשׁ לָךְ הֵיכֵן
 הֵיוּ, וְהֵינִי זֶה יִתְרָה הִיא, וּפְתָרְנוּ כִּמוֹ "שְׁפִיטֵי
 טַבַּעוֹת", וְיֵשׁ לָךְ לִישׁוּבָה כֵּן: וּשְׁפִיטֵי מִן הַטַּבַּעוֹת
 הָאלוֹ עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת: צִלְעוֹ. צָדוֹ: (י"ג) בְּדֵי.
 מוֹטוֹת: (טו) לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ. (יומא שם) לְעוֹלָם:

מִרְאָה אוֹתָךְ. (מנחות כט) כָּאן אֶת תִּבְנֵינָה הַמִּשְׁכָּן.
 הַמִּקְרָא הַזֶּה מְחַבֵּר לְמִקְרָא שֶׁלְמַעַלָּה הֵימָנוּ:
 "וְעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מִרְאָה אוֹתָךְ": וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ. (סנהדרין טז. שבועות יד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד
 אֶחָד מִן הַכְּתָלִים, אוֹ כִּשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בַיִת עוֹלָמִים,
 כְּגוֹן שְׁלִחְנוֹת וּמְנֹרוֹת וְכִירוֹת וּמְכוֹנוֹת שְׁעֲשֵׂה
 שְׁלֵמָה, כְּתִבְנֵינָה אֵלָיו תַּעֲשׂוּ אוֹתָם. (תוספתא. שבת
 צח) וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מְחַבֵּר לְמִקְרָא שֶׁלְמַעַלָּה
 הֵימָנוּ, לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", אֶלָּא כֵּן
 תַּעֲשׂוּ, וְהָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂית אֶהֱל מוֹעֵד וְכִלְיוֹ:
 (י) וְעֲשׂוּ אֲרוֹן. כִּמִּין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׂים בְּלֹא
 רְגָלִים, עֲשׂוּיִים כִּמִּין אַרְגָּז, שְׁקוֹרִין אִישְׁקָרִיין,
 יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ: (י"א) מִבַּיִת וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ. (יומא
 עב) שְׁלֵשָׁה אֲרוֹנוֹת עֲשֵׂה בְּצִלְאֵל: ב' שֶׁל זָהָב וְא'
 שֶׁל עֵץ, וְד' כְּתָלִים וְשׁוּלִים לְכָל אֶחָד, וּפְתוּחִים
 מִלְמַעַלָּה. נִתֵּן שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב וְשֶׁל זָהָב
 בְּתוֹךְ שֶׁל עֵץ, וְחִפָּה שְׁפָתוֹ הָעֲלִיוֹנָה בְּזָהָב. נִמְצָא
 מִצְפָּה מִבַּיִת וּמִחוּץ (שם תנחומא. שמות רבה): זֶר

מִמֶּנּוּ כְּשִׁי׃ טז וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר
 אָתָּן אֱלֹהֶיךָ כְּשִׁי׃ (ע"ב בחול) שְׁנֵי יוֹ יַעֲשִׂיתָ כַּפָּרֶת זֶה־בִּ
 טָהוֹר אֲמַתִּים וְחֻצֵי אֲרָכָה וְאִמָּה וְחֻצֵי
 רְחֹבָה כְּשִׁי׃ יח וְעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֹבִים זֶה־בִּמְקֹשֶׁה
 תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפָּרֶת כְּשִׁי׃
 יט וְעֵשֶׂה כְּרֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרֹב־אֶחָד
 מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפָּרֶת תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֹבִים
 עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו כְּשִׁי׃ כ וְהָיוּ הַכְּרֹבִים פְּרָשִׁי
 כְּנָפִים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפָּרֶת
 וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפָּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
 הַכְּרֹבִים כְּשִׁי׃ כא וְנָתַתְּ אֶת־הַכַּפָּרֶת עַל־הָאָרֶץ
 מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר
 אָתָּן אֱלֹהֶיךָ כְּשִׁי׃ כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי

אֲרִיחֶיָּא לֹא יַעֲדוּן מִנָּה: טז וְתַתֵּן
 בְּאַרְוֵנָא ית סְהַדוּתָא דִּי אָתָּן לָךְ:
 יז וְתַעֲבַד כַּפָּרְתָא דְדָהֵב דְכִי
 תַרְתִּין אֲמִין וּפְלַגָא אֲרַכָּה וְאִמָּתָא
 וּפְלַגָא פְתִיָּה: יח וְתַעֲבַד תְּרִין
 כְּרֹבִין דְדָהֵב נְגִיד תַעֲבַד יתְהוֹן
 מִתְרִין סְטְרֵי כַפָּרְתָא: יט וְעַבַד
 כְּרֹבָא חַד מִסְטְרָא מְכָא וְכְרֹבָא
 חַד מִסְטְרָא מְכָא מִן כַּפָּרְתָא
 תַעֲבַדוּן ית כְּרֹבִיָּא עַל תְּרִין
 סְטְרוּהִי: כ וְיִהוֹן כְּרֹבִיָּא פְרִיסָן
 גְּדַפְיָהוּן לְעֵלָא מְטַלִּין בְּגַדְפִיָּהוּן
 עַל כַּפָּרְתָא וְאַפִּיָּהוּן חַד לְקַבֵּל
 חַד לְקַבֵּל כַּפָּרְתָא יִהוֹן אֲפִי
 כְּרֹבִיָּא: כא וְתַתֵּן ית כַּפָּרְתָא עַל
 אֲרֻנָא מִלְּעֵלָא וּבְאַרְוֵנָא תַתֵּן ית
 סְהַדוּתָא דִּי אָתָּן לָךְ: כב וְאַזְמֵן
 מִימְרֵי לָךְ תַמֵּן וְאַמְלֵל עִמָּךְ
 מַעֲלוֹי כַפָּרְתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרֹבִיָּא

רש"י

(טז) וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ. כְּמוֹ: בְּאַרְוֹן: הָעֵדוּת. הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לְעֵדוּת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, שְׁצִוִיתִי אֶתְכֶם מִצְוֹת הַכְּתוּבוֹת בָּהּ: (יז) כַּפָּרֶת. כְּסוּי עַל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא פְּתוּחַ מִלְּמַעַלָּה וּמִנִּיחוּ עָלָיו כְּמִין דָּף: אֲמַתִּים וְחֻצֵי אֲרָכָה. כְּאַרְכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְרַחְבָּהּ כְּרַחְבוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וּמִנַּחַת עַל עֲבֵי הַכַּתְּלִים אֲרַבְעָתָם. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן שְׁעוֹר לְעַבְיָה, פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהִיא עַבְיָה טַפַּח (סוּכָה ה'): (יח) כְּרֹבִים. דְּמוֹת פְּרָצוּף תֵּינּוֹק לָהֶם: מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה. שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂם בְּפָנֵי עֲצָמָם וְתַחְבָּרָם בְּרֵאשֵׁי הַכַּפָּרֶת לְאַחַר עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֵׂה צוֹרְפִים, שְׁקוֹרִין שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלֵא הִטַּל זָהָב הַרְבֵּה בַתְּחִלַּת עֲשִׂיתָ הַכַּפָּרֶת וְהִפֵּה בְּפִטִּישׁ וּבְקַרְנָס בְּאַמְצַע, וְרֵאשִׁין בּוֹלְטִין לְמַעַלָּה, וְצִיר הַכְּרֹבִים בְּבִלְיִטַּת קְצוֹתָיו: מִקְשָׁה. בְּטֵדִי"ץ בְּלַע"ז, כְּמוֹ (דְּנִיאל ה' ו') "דָּא לְדָא נְקָשׁוּן": קְצוֹת הַכַּפָּרֶת. רֵאשֵׁי הַכַּפָּרֶת: (יט) וְעֵשֶׂה כְּרֹב אֶחָד מִקְצֵה. שֶׁלֹּא תֵאֵמַר שְׁנֵי כְּרֹבִים לְכָל קְצֵה וְקְצֵה.

לְכַף הַצֶּרֶף לְפָרֶשׁ: "כְּרֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה": מִן הַכַּפָּרֶת. עֲצָמָה תַעֲשֶׂה אֶת הַכְּרֹבִים, זֶהוּ פְּרוּשׁוֹ שֶׁל "מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אוֹתָם", שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂם בְּפָנֵי עֲצָמָם וְתַחְבָּרָם לַכַּפָּרֶת: (כ) פְּרָשִׁי כְּנָפִים. שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה כְּנָפֵיהֶם שׁוֹכְבִים, אֲלֵא פְּרוּשִׁים וּגְבָהִים לְמַעַלָּה אֲצֵל רֵאשֵׁיהֶם, שֶׁהֵיא י' טַפָּחִים בְּחֻלָּל שְׂבִין הַכְּנָפִים לַכַּפָּרֶת, כְּדֹאִיתָא בְּסִכָּה (דף ה'): (כא) וְאֵל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת. לֹא יַדְעִיתִי לְמָה נִכְפַּל, שֶׁהֵרִי כָּבֵד נֵאֵמַר: "וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶץ אֶת הָעֵדוּת"? וַיֵּשׁ לֹמַר שֶׁבֵּא לְלַמֵּד שְׁבַעֲוֹדוֹ אֲרוֹן לְכַדוֹ בְּלֹא כַּפָּרֶת, יִתֵּן תַּחֲלָה אֶת הָעֵדוּת לְתוֹכוֹ, וְאַחַר כֵּף יִתֵּן אֶת הַכַּפָּרֶת עָלָיו, וְכֵן מְצִינוּ: כִּשְׁהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן נֵאֵמַר: (לִקְמֹן מ) "וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶץ", וְאַחַר כֵּף: "וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפָּרֶת עַל הָאָרֶץ מִלְּמַעַלָּה": (כב) וְנוֹעַדְתִּי. כִּשְׁאֲקָבַע מוֹעֵד לָךְ לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מְקוֹם אֲקָבַע לְמוֹעֵד שְׁאָבַא שֵׁם לְדַבֵּר אֵלֶיךָ: וְדַבַּרְתִּי אִתָּךְ מַעַל הַכַּפָּרֶת. וּבְמְקוֹם

אֶתְךָ מֵעַל הַכֹּפֶרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים אֲשֶׁר
עַל־אֲרוֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוָּה אוֹתְךָ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשׁ"י: פ כג וְעִשְׂתְּ שִׁלְחַן עֲצֵי
שִׁטִּים אֲמָתִים אֲרָכוּ וְאִמָּה רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי
קָמְתוֹ כִּשׁ"י: כד וְצִפִּית אֹתוֹ זֶהב טָהוֹר וְעִשְׂתְּ
לוֹ זָר זֶהב סָבִיב כִּשׁ"י: כה וְעִשְׂתְּ לוֹ מִסְגֶּרֶת
טֶפַח סָבִיב וְעִשְׂתְּ זָר־זֶהב לְמִסְגֶּרְתּוֹ
סָבִיב כִּשׁ"י: כו וְעִשְׂתְּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זֶהב
וְנָתַתְּ אֶת־הַטַּבַּעַת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר
לְאַרְבַּע רַגְלָיו: כז לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהֲיִין
הַטַּבַּעַת לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־
הַשִּׁלְחָן כִּשׁ"י: כח וְעִשְׂתְּ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּית אֹתָם זֶהב וְנִשְׂאֲכֶם אֶת־הַשִּׁלְחָן כִּשׁ"י:
כט וְעִשְׂתְּ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו

די על ארונא דסֵדוּתא ית כל די
אֶפְקֵד יתך לֹת בני ישראל:
כג ותעבד פתורא דאֲעֵי שטין
תרתין אמין ארבה ואמתא פתיה
ואמתא ופלגא רומה: כד ותחפי
יתה דהב דכי ותעבד לה זיר
דדהב סחור סחור: כה ותעבד
לה גִדְנָפָא רומה פשפא סחור
סחור ותעבד זיר דדהב לגִדְנָפָה
סחור סחור: כו ותעבד לה
ארבע עזקן דדהב ותמן ית
עזקתא על ארבע זוקתא די
לארבע רגלוהי: כז לקבל גִדְנָפָא
יהוון עזקתא לאתרא לאריחיא
למשל ית פתורא: כח ותעבד ית
אריחיא דאֲעֵי שטין ותחפי יתהון
דדהב ויהון נטלין בהון ית
פתורא: כט ותעבד מגיסוהי
ובזכוהי וקסותה ומכילתה
דיתנפף בהן דהב דכי תעבד

רש"י

פתרגומו: גִדְנָפָא, וְנַחֲלָקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר. יֵשׁ
אומרים: לְמַעַל הַיְתָה, סָבִיב לְשִׁלְחָן, כְּמוֹ
לְבַזְבְּזִין שְׂבִשְׂפַת שִׁלְחָן שָׂרִים, וְיֵשׁ אומרים לְמַטָּה
הַיְתָה תְּקוּעָה מְרַגֵּל לְרַגֵּל, בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשִּׁלְחָן,
וְדָף הַשִּׁלְחָן שׁוֹכֵב עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת: וְעִשְׂתְּ
זָר־זֶהב לְמִסְגֶּרְתּוֹ. הוּא זָר הָאָמּוֹר לְמַעַלָּה, וּפְרָשׁ
לָךְ פֶּאֶן שְׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת הַיְתָה: (כז) לְעִמַּת
הַמִּסְגֶּרֶת תַּהֲיִין הַטַּבַּעַת. בְּרַגְלִים תְּקוּעוֹת כְּנֻגָד
רֵאשֵׁי הַמִּסְגֶּרֶת: לְבָתִּים לְבָדִים. אוֹתָן טַבַּעוֹת יֵהוּ
בָתִּים לְהַכְנִיס בָּהֶן הַבָּדִים: לְבָתִּים. לְצַרְף בָּתִּים:
לְבָדִים. פֶּתְרָגוּמוֹ: לְאַתְרָא לְאַרִיחִיא: (כח) וְנִשְׂאֲכֶם
בָּם. לְשׁוֹן נִפְעַל, יֵהִיָּה נִשְׂאָ בָּם אֶת הַשִּׁלְחָן:
(כט) וְעִשְׂתְּ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו. קַעֲרוֹתָיו, זֶה
הַדְּפוּס, שֶׁהִיָּה עֲשׂוּי בְּדְפוּס הַלְחָם, וְהַלְחָם הִיָּה
עֲשׂוּי כְּמִין תְּבַח פְּרוּצָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ. שׁוֹלֵם לוֹ

אחר הוא אומר: (ויקרא א) "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל
מוֹעֵד לֵאמֹר", זֶה הַמִּשְׁכָּן מִחוּץ לְפָרֶכֶת. נִמְצָאוּ
שְׁנֵי פְתוּבִים מִכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה. בָּא הַפְּתוּב
הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: (כמדבר ז) "וַיִּכְבַּא מֹשֶׁה
אֶל אֵהָל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֵלָיו מֵעַל
הַכֹּפֶרֶת וְגו'". מֹשֶׁה הִיָּה נִכְנָס לְמִשְׁכָּן, וְכִיּוֹן שָׂבָא
בְּתוֹךְ הַפְּתַח, קוֹל יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין הַפְּרוּכִים,
וּמִשָּׁם יוֹצֵא וְנִשְׁמַע לְמֹשֶׁה בְּאֵהָל מוֹעֵד: וְאֵת
כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוָּה אוֹתְךָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הָרִי וַי"ו
זו יתרה וטפלה, וכמהוה הרבה במקרא, וכה
תפתר: "וְאֵת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר עִמָּךְ שֵׁם", אֵת כָּל אֲצִוָּה
אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא: (כג) קָמְתוֹ. גִּבְהָ
רַגְלָיו עִם עֲבֵי הַשִּׁלְחָן (פסחים קט): (כד) זָר זֶהב.
סִימָן לְכַתֵּר מְלֻכוֹת, שֶׁהַשִּׁלְחָן שֵׁם עֶשֶׂר וְגִדְלוּהָ,
כְּמוֹ שְׂאוּמְרִים: 'שִׁלְחָן מְלָכִים': (כה) מִסְגֶּרֶת.

אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זֶהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּשִׁי׃
 וּנְתַתָּ עַל־הַשְּׁלֶחַן לֶחֶם פָּנִים לְפָנָי
 תָּמִיד כִּשִׁי׃ פ' שלישי לא יעשית מנרת זהב טהור
 מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה

רש"י

עליו כמין סכך וכסוי. וכן במקום אחר הוא אומר:
 (במדבר ד) "ואת קשות הנסך", וזה וזה, יסוף והנסך,
 לשון סכך וכסוי הם: (ל) לֶחֶם פָּנִים. שיש לו
 פנים כמו שפרשתי, ומגן הלחם וסדר מערכותיו
 מפרשים ב"אמר אל הפנים": (לא) מקשה
 תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות ולא יעשה
 קניה ונרותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם
 בדרך הצורפין שקורין שולדריין, אלא בלה באה
 מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותר בכלי האמנות
 ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד,
 לשון המשכה, שמשפך את האברים מן העשת
 לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. ולשון מקשה, מכת
 קרנס, בטדריין בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לדא
 נקשן": תיעשה המנורה. (תנחומא) מאליה, לפי
 שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך
 הוא: השלך את הכפר לאור, והיא נעשית מאליה.
 לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות ט): ירכה. הוא
 הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה הרגלים
 יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה
 העולה באמצע הרף, וקוף כלפי מעלה ועליו גר
 האמצעי עשוי כמין בן, לציוק השמן לתוכו ולתת
 הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין
 מזכוכית, ארפים וקצרים, וקורין להם מדינו"ס,
 ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה
 כמגן שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי:
 כפתריה. כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין
 סביבות הקנה האמצעי בדרך שעושין למנורות
 שלפני השרים, וקורין להם פים"ל"ש, ומגן שלהם
 כתוב בפרשה: כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה
 חלק שבין כפתור לכפתור: ופרכיה. ציורין
 עשוין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה,

למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין
 כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים
 רואין לכאן ולכאן, לצדי הבית מזה ומזה, נותן
 ארכו לרחבו של שלחן וכתליו וקופים כנגד שפת
 השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל.
 בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור, נותנו
 בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן,
 ואותו דפוס קרוי קערה: וכפתיו. הן בזיכין
 שנותנין בהם לבונה. ושפים היו לשני קומצי
 לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר: (ויקרא
 כה) "ונתת על המערכת לבונה זפה": וקשותיו. הן
 כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארפן. דוגמתן
 עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם
 שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין
 בין לחם ללחם, כדי שתפנס הרוח ביניהם ולא
 יתעפשו. ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי כסו"א:
 ומנקיתיו. תרגומו: ומכילתה, הן סניפים כמין
 יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן
 השלחן הרבה, כנגד גבה מערכת הלחם, ומפצלים
 ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה,
 וראשי הקנים שבין לחם ללחם, סמוכין על אותן
 פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על
 התחתונים וישברו. ולשון מכילתה, סבלותיו,
 כמו: "נלאיתי הכיל", אבל לשון מנקיות, איני
 יודע איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל
 אומרים (מנחות צו): קשותיו, אלו סניפין שמקשין
 אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיתיו, אלו
 הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס
 שתרגם: מכילתה, היה שונה כדברי האומר:
 מנקיות הן סניפין: אשר יסוף בהן. אשר יכסה
 בהן, ועל קשותיו הוא אומר: "אשר יסוף", שהיו

כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחִיָּה מִמְּנֶה יִהְיוּ כִּשְׁ"י: לֵב וְשֵׁשֶׁת
 קָנִים יִצְאִים מִצְדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה | קָנֵי מְנֶה
 מִצְדֵּה הָאֶחָד וְשֵׁלֶשֶׁת קָנֵי מְנֶה מִצְדֵּה
 הַשְּׁנַיִ כִּשְׁ"י: לֵב שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִים בַּקֶּנֶה
 הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וְשֵׁלֶשֶׁת גְבָעִים מְשֻׁקְדִים
 בַּקֶּנֶה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים
 הַיִּצְאִים מִן־הַמְּנֶה כִּשְׁ"י: לֵב וּבַמְּנֶה אַרְבַּעַת
 גְּבָעִים מְשֻׁקְדִים כַּפְתָּרִיָּה וּפְרָחִיָּה כִּשְׁ"י:
 לֵב וְכַפְתָּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה וְכַפְתָּר
 תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה לְשֵׁשֶׁת

לב ושפת קנין נפקין מסטרהא
 תלתא קני מנרתא מסטרה חד
 ותלתא קני מנרתא מסטרה
 תנינא: לג תלתא כלידין מצירין
 בקניא חד חזור ושושן ותלתא
 כלידין מצירין בקניא חד חזור
 ושושן פן לשפת קנין דנפקין מן
 מנרתא: לד ובמנרתא ארבעא
 כלידין מצירין חזורתא
 ושושנהא: לה וחזור תחות תרין
 קנין מנה וחזור תחות תרין קנין
 מנה וחזור תחות תרין קנין מנה
 לשפת קנין דנפקין מן מנרתא:

רש"י

הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור
 בירך, שנאמר: (במדבר ח) "עד ירכה עד פרחה",
 וטפחים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים
 וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים
 האמורים במנורה עצמה, שנאמר: "משקדים
 כפתריה ופריה". למדנו, שהיו בקנה שני
 כפתורים ושני פרחים, לבד מן הג' כפתורים
 שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר: "וכפתור תחת
 שני הקנים וגו'", וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני
 קנים יוצאים ממנו אילף ואילף, נמשכים ועולים
 כנגד גבהה של מנורה טפח חלק וטפח כפתור
 ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק וטפח כפתור
 ושני קנים יוצאים ממנו, ונמשכים ועולים כנגד
 גבהה של מנורה וטפחים חלק. נשתירו שם ג'
 טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח. נמצאו
 גביעים כ"ב: י"ח לששה קנים, ג' לכל אחד ואחד,
 וארבעה בגופה של מנורה, הרי כ"ב, ואחד עשר
 כפתורים: ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה
 שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה,
 שנאמר: "משקדים כפתריה", ומעוט כפתורים,
 שנים: האחד, למטה אצל הירך, והאחד, בג'

יוצא מתוף תתיכת העשת, ולא יעשם לבדם
 ונדביקם: (לב) יצאים מצדיה. לכאן ולכאן,
 באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גבהה של
 מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוף קנה
 האמצעי, זה למעלה מזה: התחתון ארף ושל
 מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו, לפי שהיה
 גבה ראשיהן שוה לגבהו של קנה האמצעי
 השביעי, שממנו יוצאים הששה קנים:
 (לג) משקדים. כתרוממו: מצירים היו, כדרך
 שעושין לכלי כסף וזהב, שקורין ניאל"ר: ושלשה
 גביעים. בולטין מפל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה
 לכל קנה וקנה: (לד) ובמנרה ארבעה גביעים.
 בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים: אחד בולט
 בה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת
 הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה
 ופריה. (יומא נב) זה אחד מתמשה מקראות שאין
 להם הכרע: אין ידוע אם גביעים משקדים, או
 משקדים כפתריה ופריה: (לה) וכפתור תחת
 שני הקנים. מתוף הכפתור היו הקנים נמשכים
 משני צדיה אילף ואילף, כך שנינו במלאכת
 המשכן: (מנחות כט) גבהה של מנורה י"ח טפחים,

לו חזוניהון וקניהון מנה יהון
 פלה נגידא חדא דדהב דכי:
 לו ומעבד ית בוצינהא שבכעא
 ומדלק ית בוצינהא ויהון מנהרין
 על קבל אפחא: לח וצבתהא
 ומחתתהא דדהב דכי: לט כפרא
 דדהב דכי ועבד יתה ית כל מניא
 האלין: מ וחזי ועבד כדמותהון
 דאת מתחזי בטורא: א וית
 משכנא מעבד עשר יריען דבוץ
 שזיר ותכלא וארגונא וצבע

הַקְּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמְּנֶה כִּסִּי: לו בַּפְּתִיחָם
 וּקְנִתֶם מִמֶּנָּה יְהוּ בְּלֶה מְקִשָּׁה אַחַת זֶה־ב
 טָהוֹר: לא וְעִשִּׂית אֶת־נִרְתִּיהָ שְׁבַעַה וְהַעֲלֵה
 אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פְּנֵיהָ כִּסִּי:
 לח וּמְלַקְחֶיהָ וּמְחַתְתֶיהָ זֶה־ב טָהוֹר כִּסִּי: לט כִּכֹּר
 זֶה־ב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל־הַכְּלִים
 הָאֵלֶּה כִּסִּי: מ וְרָאָה וְעִשָּׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־
 אֵתָּה מְרָאָה בְּהָר כִּסִּי: ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן
 תַּעֲשֶׂה עֵשֶׂר יְרִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֵת וְאֶרְגָּמָן וְתַלְעַת שְׁנֵי כַּרְבִּים

רש"י

פחות ולא יותר, והכפר של חול ששים מנה, ושל
 קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא
 ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א, והם ק'
 זהובים, כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:
 (מ) וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני
 מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה
 המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה
 של אש: אֲשֶׁר־אֵתָּה מְרָאָה. כתרגומו: 'דאת
 מתחזי בטורא'. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה
 פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף
 קמץ, פתרונו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך
 (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת־
 המשכן תעשה עשר יריעת. להיות לו לגג
 ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות
 מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן
 ותלעת שני. הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט
 וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט
 כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזוירין יחד, כ"ד
 כפלים לחוט (כרייתא דמלאכת המשכן): כרבים
 מעשה חשב. כרובים היו מצירין בהם באריגתן,
 ולא ברקימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה
 בשני כתלים, פרוצוף אחד מפיאן ופרצוף אחד
 מפיאן: ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין

טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים
 היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: "בקנה האחד
 כפתר ופרח", וג' למנורה, שנאמר: "משקדים
 כפתריה ופרחיה", ומעוט פרחים, שנים, ואחד
 האמור בפרשת "בהעלותך": "עד ירכה עד
 פרחיה". ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה,
 תמצאם כמנינם איש איש במקומו: (לו) את־
 גרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן
 והפתילות: והאיר על־עבר פניה. עשה פי ששת
 הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים
 כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם
 מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם אל צד פני
 הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה:
 (לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח
 בהם הפתילה מתוך השמן, לישכן ולמשכן בפי
 הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים,
 וצבתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טולייש
 בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה
 בהן את האפר שבגור בכקר בכקר, כשהוא מטיב
 את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו,
 ולשון מחתה, פוישדי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל)
 "לחתות אש מיקוד": (לט) כפר זהב טהור.
 שלא יהיה משקלה עם כל פליה אלא כפר, לא

מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּסִּי: ב אַרְבֵּי |
הִרְיֵעָה הָאֵחָת שְׂמִנָּה וְעֲשָׂרִים בַּאֲמָה וְרַחֵב
אַרְבַּע בַּאֲמָה הִרְיֵעָה הָאֵחָת מֵדָה אֶחָת
לְכָל־הִרְיֵעֹת: ג חֲמֵשׁ הִרְיֵעֹת תִּהְיֶינָה חִבְרוֹת
אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ וְחֲמֵשׁ יְרִיעֹת חִבְרוֹת אִשָּׁה
אֶל־אֶחָתָהּ כִּסִּי: ד וְעֲשִׂיתָ לְלֹאֵת תְּכַלֵּת עַל
שַׁפְּת הִרְיֵעָה הָאֵחָת מִקְצֵה בַחֲבֵרֹת וְכֵן
תַּעֲשֶׂה בְשַׁפְּת הִרְיֵעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֹת
הַשְּׁנִית כִּסִּי: ה חֲמֵשִׁים לְלֹאֵת תַּעֲשֶׂה בִּירְיֵעָה
הָאֵחָת וְחֲמֵשִׁים לְלֹאֵת תַּעֲשֶׂה בַקְצֵה

זהורי צורת פרוכין עובד אמן
תעבד יתהון: ב ארפא דיריעתא
קדא עשרין ותמני אמין ופותיא
ארבע אמין דיריעתא קדא
משחמא קדא לכל יריעתא:
ג חמש יריעין יהוין מלפפן קדא
עם קדא וחמש יריעין מלפפן
קדא עם קדא: ד ותעבד ענוכין
דתכלא על שפתא דיריעתא קדא
מסטרא בית לופי וכן תעבד
בשפתא דיריעתא בסטרא דבית
לופי תניתא: ה חמשין ענוכין
תעבד ביריעתא קדא וחמשין
ענוכין תעבד בסטרא דיריעתא
דבית לופי תנינא מכוונן ענוכיא

רש"י

שנאמר: "עשרים קרשים לפאת נגב תימנה" וכן
לצפון. וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים
מן המזרח למערב. רחב המשפן מן הצפון לדרום
עשר אמות, שנאמר: "ולירכתי המשפן ימה וגו'"
ושני קרשים למקצעות, הרי עשר. ובמקומם
אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות, ארפן
לרחבו של משפן: עשר אמות אמצעיות לגג חלל
רחב המשפן, ואמה מפאן ואמה מפאן לעבי ראשי
הקרשים, שעבבים אמה. נשתירו ט"ז אמה: ח'
לצפון וחי' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן
עשר. נמצאו שתי אמות התחתונות מגלות. רחפן
של יריעות ארבעים אמה, כשהן מחברות עשרים
אמה לחוברת. שלשים מהן לגג חלל המשפן
לארפו, ואמה כנגד עבי ראשי הקרשים שבמערב,
ואמה לכסות עבי העמודים שבמזרח, שלא היו
קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י ישן: חמשה)
עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בוויין שבהן כמין
וילון. נשתירו ח' אמות התלויין על אחורי המשפן
שבמערב ושתי אמות התחתונות מגלות. זו מצאתי
בבריתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פרק
הזורק): אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט'

חגורות של משי, שקורין בלע"ז פיישיש"א:
(ג) תהיין חוברת. תופרן במחט זו בצד זו, חמש
לבד וחמש לבד: אשה אל-אחתה. כף דרוך
המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, ובדבר
שהוא לשון זכר, אומר: "איש אל אחיו", כמו
שנאמר בפרובים: (לעיל כה) "ופניהם איש אל
אחיו": (ד) ללאת. לצול"ש בלע"ז, וכן תרגם
אונקלוס: ענוכין, לשון עניבה: מקצה בחברת.
באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת
היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת
היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה
שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר: לסוף החוברת:
(ה) מקבילת הללאת אשה אל אחותה. שמר
שתעשה הללאת במדה אחת, מכוונת הבדלתן זו
מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה,
כשתפרש חוברת אצל חוברת, יהיו הללאות של
יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון
מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד לקבל.
היריעות ארפן כ"ח ורחפן ארבע, וכשחבר חמש
יריעות יחד, נמצא רחפן כ' וכן החוברת השנית.
והמשפן, ארכו שלשים מן המזרח למערב,

חָדָא לְקַבֵּל חָדָא: ו ותעבד
 חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדִקְבַּ וּתְלַפֵּף ית
 יריעתא חָדָא עִם חָדָא בְּפוּרְפִיא
 ויהי מִשְׁכָּנָא חָד: ז ותעבד יריען
 מְעוּזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חָדָא
 עֶסְרֵי יריען תַּעֲבַד יתְהוּן:
 ח אַרְבָּא דִּירִיעָתָא חָדָא תְּלַתִּין
 אֲמִין וּפּוּתִיא אַרְבַּע אֲמִין
 דִּירִיעָתָא חָדָא מִשְׁחָתָא חָדָא
 לְחָדָא עֶסְרֵי יריען: ט ותלפף ית
 חֲמִשׁ יריען לְחֹד וְיַת שֵׁית יריען
 לְחֹד וְתִיעוּף ית יריעתא
 שְׁתִּיתִיתָא לְקַבֵּל אֲפִי מִשְׁכָּנָא:
 י ותעבד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
 שְׁפָתָא דִּירִיעָתָא חָדָא בְּסִטְרָא
 בֵּית לּוּפֵי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
 שְׁפָתָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לּוּפֵי
 תְּנַתָּא: יא ותעבד פּוּרְפִין
 דְּנַחֲשָׂא חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל ית פּוּרְפִיא
 בְּעֲנוּבִיא וּתְלַפֵּף ית מִשְׁכָּנָא וְיִהִי
 חָד: יב וְסִרְחָא דִּיתִירָא בִּירִיעָתָא
 מִשְׁכָּנָא פְּלָגוּת יריעתא דִּיתִירָא

הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּחֲבֵרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת
 הַלְּלָאִת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ: ו וְעִשְׂיֹתָ
 חֲמִשִּׁים קְרָסִי זֶה־בְּזֶה וְחֲבֵרָתְךָ אֶת־הִירִיעָתָא אִשָּׁה
 אֶל־אֶחָתָהּ בְּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ
 וְעִשְׂיֹתָ יריעת עֲזִים לְאֶהֱלֵךְ עַל־הַמִּשְׁכָּן
 עֲשִׂיתִי־עֲשִׂרָה יריעת תַּעֲשֶׂה אִתָּם: קס"ז:
 ח אַרְבַּע הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרַחֲב
 אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת
 לַעֲשִׂיתִי עֲשִׂרָה יריעת: קס"ח: וְחֲבֵרָתְךָ אֶת־חֲמִשׁ
 הִירִיעָתָא לְכָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעָתָא לְכָד וְכַפְלַתְךָ
 אֶת־הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מֹול פְּנֵי הָאֶהֱלֵךְ:
 י וְעִשְׂיֹתָ חֲמִשִּׁים לְלָאִת עַל שְׁפַת הִירִיעָה
 הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלָאִת עַל
 שְׁפַת הִירִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִית: יא וְעִשְׂיֹתָ
 קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים
 בְּלְלָאִת וְחֲבֵרָתְךָ אֶת־הָאֶהֱלֵךְ וְהָיָה אֶחָד: יב וְסִרְחָה הַעֲדוּף בִּירִיעָתָא הָאֶהֱלֵךְ

רש"י

והאמה התחוננה של קרש, שאין היריעה מכסה
 אותה, היא האמה התחוכה בנגב האדן, שהאדנים
 גבהן אמה: (ט) וכפלת את היריעה הששית.
 העודפת באלו העליונות יותר מן התחוננות:
 אל-מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול
 על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה
 צנועה המכסה בצעיף על פניה: (יב) וסרח
 העדף ביריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות
 האהל הן העליונות של עזים, שקרויים אהל, כמו
 שנאמר בהן: "לאהל על המשכן". וכל אהל
 האמור כאן אינו אלא לשון גג, שמאהילות
 ומסככות על התחוננות, והן היו עודפות על

אמות תלויות אחורי המשכן. והפתוח בפרשה זו
 מסייענו: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים". ואם
 בדברי הבקימת הזאת, נמצאת פרכת משוכה מן
 הקרסים ולמערב אמה: (ו) קרסי זהב.
 פירמיל"ש בלע"ז, ומכניסין ראשן אחד בלולאות
 שבחבירת זו וראשן אחד בלולאות שבחבירת זו,
 ומחברן בהן: (ז) יריעת עזים. מנוצה של עזים:
 לאהל על-המשכן. לפרש אותן על היריעות
 התחוננות: (ח) שלשים באמה. שששנותן ארפן
 לרחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו
 אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת
 מהשתי אמות שנשארו מגלות מן הקרשים.

חֲצִי הַיְרִיעָה הַעֲדֹפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי
הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: יג וְהָאֵמָה מִזֶּה וְהָאֵמָה מִזֶּה
בְּעֶדְף בְּאַרְךָ יִרְיעַת הָאֵהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ
עַל־צִדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ כִּסִּי:
יד וְעֲשִׂיתָ עֲרֹת מְכֹסֶה לְאֵהֶל עֲרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים
וּמְכֹסֶה עֲרֹת תְּחָשִׁים מְלֻמְעָלָה כִּסִּי: פ רַבִּיעִי
טו וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שֹׁטִים
עֲמֻדִים כִּסִּי: טז עֵשֶׂר אַמּוֹת אַרְךָ הַקְּרֶשׁ וְאֵמָה
וּחֲצִי הָאֵמָה רֹחַב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד כִּסִּי: יז שְׁתֵּי
יָדוֹת לְקְרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְּבֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ

תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:
יג וְאֵמָתָא מִכָּא וְאֵמָתָא מִכָּא
בְּדִיתִירָא בְּאַרְכָּא יִרְיעַתָא
דְּמִשְׁכָּנָא יְהִי סְרוּחַ עַל סְטְרֵי
מִשְׁכָּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוֹתָהּ:
יד וְתַעֲבַד חוּפָאָה לְפָרְסָא מִשְׁכֵי
דְּדַכְרֵי מִסְמָקֵי וְחוּפָאָה מִשְׁכֵי
דְּסַגּוּנָא מְלַעְלָא: טו וְתַעֲבַד ית
דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֵעִי שְׁטִין
קְיָמִין: טז עֵשֶׂר אַמִּין אַרְכָּא
דְּדָפָא וְאֵמָתָא וּפְלָגוֹת אֵמָתָא
פּוֹתִיָּא דְּדָפָא חַד: יז תְּרַתִּין
צִירִין לְדָפָא חַד מְשֻׁלְבִין חַדָּא
לְקַבֵּל חַדָּא כִּן תַּעֲבַד לְכָל דְּפִי

רש"י

הַתְּחַתּוֹנוֹת חֲצִי הַיְרִיעָה לְמַעְרָב, שֶׁחֲצִי שֶׁל יְרִיעָה
אֶחָת עֲשָׂרָה הֵיטְרָה, הִיָּה נִכְפֵּל אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֵהֶל.
נִשְׁאָרוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת רֹחַב חֲצִיָּה עוֹדֵף עַל רֹחַב
הַתְּחַתּוֹנוֹת: תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. לְכַסּוֹת שְׁתֵּי
אַמּוֹת שֶׁהָיוּ מְגֻלּוֹת בְּקְרָשִׁים: אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. הוּא
צַד מַעְרָבִי, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בְּמִזְרַח שְׁהַן פְּנִי, וְצִפּוֹן
וְדָרוֹם קְרוּיִין צְדָדִין לְיָמִין וְלִשְׂמָאל: (יג) וְהָאֵמָה
מִזֶּה וְהָאֵמָה מִזֶּה. לְצִפּוֹן וְלְדָרוֹם: בְּעֶדְף בְּאַרְךָ
יִרְיעַת הָאֵהֶל. שְׁהַן עוֹדֹפוֹת עַל אַרְךָ יִרְיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אַמּוֹת: יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵי הַמִּשְׁכָּן.
לְצִפּוֹן וְלְדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁתִּי לְמַעְלָה. לְמַדָּה תוֹרָה
דָּרָךְ אַרְץ: 'שִׁיָּהָ אָדָם חָס עַל הַיָּפֶה':
(יד) מְכֹסֶה לְאֵהֶל. לְאוֹתוֹ גָּג שֶׁל יִרְיעוֹת עֲזִים,
עֲשֵׂה עוֹד מְכֹסֶה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים,
וְעוֹד לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מְכֹסֶה עוֹרוֹת תְּחָשִׁים, וְאוֹתָן
מְכֹסְאוֹת לֹא הָיוּ מְכַסִּין אֶלָּא אֶת הַגָּג: אַרְבֵּן לִי
וְרַחֲבֵן י', אֵלוֹ דְּכַרִּי רַבִּי נַחֲמִיָּה, וְלְדַכְרֵי רַבִּי
יְהוֹדָה: מְכֹסֶה אֶחָד הִיָּה. חֲצִיּוֹ שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים
מְאֻדָּמִים וְחֲצִיּוֹ שֶׁל עוֹרוֹת תְּחָשִׁים: (טו) וְעֲשִׂיתָ
אֶת־הַקְּרָשִׁים. הִיָּה לוֹ לומר: 'וְעֲשִׂיתָ קְרָשִׁים', כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. מֵהוּ הַקְּרָשִׁים? מֵאוֹתָן

הַעוֹמְדִין וּמִיַּחֲדִין לְכָף. יַעֲקֹב אָבִינוּ נָטַע אַרְזִים
בְּמִצְרַיִם, וּכְשָׁמַת צָוָה לְבָנָיו לְהַעֲלוֹתָם עִמָּהֶם
כְּשִׁיבִיאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאָמַר לָהֶם, שְׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְצוּוֹת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן בְּמִדְבָּר מַעֲצֵי
שֹׁטִים: רֵאוּ, שִׁיָּהוּ מְזַמְנִים בְּיָדְכֶם! הוּא שִׁיָּסַד
הַבְּבֻלִי בְּפִיוֹט שְׁלוֹ: טס מִטַּע מְזֻרְזִים, קוֹרוֹת בְּתֵיבוֹ
אַרְזִים, שֶׁנִּזְדָּרְזוּ לְהִיּוֹת מוֹכְנִים בְּיָדָם מְקַדָּם לְכֵן:
עֲצֵי שֹׁטִים עֲמֻדִים. אִישׁ טַנְבִּי"ש בְּלַע"ז, שִׁיָּהָ
אַרְךָ הַקְּרָשִׁים זָקוּף לְמַעְלָה בְּקִירוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא
תַעֲשֶׂה הַכְּתָלִים בְּקְרָשִׁים שׁוֹכְכִים, לְהִיּוֹת רֹחַב
הַקְּרָשִׁים לְגַבֵּה הַכְּתָלִים, קְרֶשׁ עַל קְרֶשׁ:
(טז) עֵשֶׂר אַמּוֹת אַרְךָ הַקְּרֶשׁ. לְמַדְנוּ: גִּבְהוֹ שֶׁל
מִשְׁכָּן עֵשֶׂר אַמּוֹת: וְאֵמָה וְחֲצִי הָאֵמָה רֹחַב.
לְמַדְנוּ: אֶרְפוּ שֶׁל מִשְׁכָּן לְעֲשָׂרִים קְרָשִׁים, שֶׁהָיוּ
בְּצִפּוֹן וּבְדָרוֹם, מִן הַמִּזְרַח לְמַעְרָב, לִי אֵמָה:
(יז) שְׁתֵּי יָדוֹת לְקְרֶשׁ הָאֶחָד. הִיָּה חוֹרֵץ אֶת
הַקְּרֶשׁ מְלֻמְטָה בְּאֻמְצָעוֹ בְּגַבֵּה אֵמָה, וּמִנִּיחַ רַבִּיעַ
רַחְבּוֹ מִכָּאן וּרַבִּיעַ רַחְבּוֹ מִכָּאן, וְהֵן הֵן הַיָּדוֹת.
וְהַחֲרִיץ, חֲצִי רֹחַב הַקְּרֶשׁ בְּאֻמְצָע, (רוֹצֵה לומר:
קְרֶשׁ, נִקְרָא מֵה שֶׁנִּשְׁאָר לְאַחַר שְׁחַרֵץ מִכָּאן וּמִכָּאן,
וְאִז נִשְׁאָר רֹחַב אֵמָה. נִמְצָא, חֲצִי רֹחַב הַקְּרֶשׁ

בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן כַּשֵּׁי: יח וְעָשִׂיתָ
 אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשׁ לַפֶּאת
 נִגְבָּה תִּימְנָה כַּשֵּׁי: יט וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף
 תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתֵי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתֵי יָדָתָיו: כ וּלְצַלַּע
 הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאת צָפוֹן עֶשְׂרִים קְרָשׁ:
 כא וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
 הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
 הָאֶחָד: כב וּלְיֹרְכְתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה
 קְרָשִׁים כַּשֵּׁי: כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצַעַת
 הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיִם כַּשֵּׁי: כד וַיְהִי תֹאמֶם מִלְמֻטָּה

מִשְׁכָּנָא: יח וְתַעֲבֹד יָת דְּפִיָּא
 לַמִּשְׁכָּנָא עֶסְרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵבֶר
 דְּרוּמָא: יט וְאַרְבָּעִין סַמְכִין
 דְּכֶסֶף תַּעֲבֹד תַּחַת עֶסְרִין דְּפִין
 תַּרְיִן סַמְכִין תַּחַת דְּפָא חַד לַתַּרְיִן
 צִידוּהֵי וְתַרְיִן סַמְכִין תַּחַת דְּפָא
 חַד לַתַּרְיִן צִידוּהֵי: כ וּלְסַטֵּר
 מִשְׁכָּנָא תְּנִיתָא לְרוּחַ צְפוֹנָא
 עֶסְרִין דְּפִין: כא וְאַרְבָּעִין
 סַמְכִיהוּן דְּכֶסֶף תַּרְיִן סַמְכִין
 תַּחַת דְּפָא חַד וְתַרְיִן סַמְכִין
 תַּחַת דְּפָא חַד: כב וּלְסִיפֵי
 מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבֹד שְׁתָּא
 דְּפִין: כג וְתַרְיִן דְּפִין תַּעֲבֹד
 לְזִוְנֵת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפִיהוּן:
 כד וַיְהוּן מְכוּנִין מְלַרַע וּבְחֻדָּא
 יְהוּן מְכוּנִין עַל רִישָׁה לְעַזְקָתָא

רש"י

זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה
 לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעבי הקרש שהוא
 אמה, ותרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי
 הדלת הנכנסים בחורי המפתן: (יח) לפאת נגבה
 תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח
 קרויה פאה, כתרגומו: 'לרוח עבר דרומא':
 (כב) ולירכתי. לשון סוף, כתרגומו: ילסיפי.
 ולפי שהפתח במזרח, קרוי מזרח פנים והמערב
 אחרים. וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה
 ששה קרשים. הרי ט' אמות רחב: (כג) ושני
 קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית
 מערבית, ואחד למערבית דרומית. כל שמונה
 קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השטים אינן
 בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו
 נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה
 והאמה מזה באות פנגד אמות עבי קרשי המשכן
 הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה:
 (כד) ויהיו תאמם מלמטה. כל הקרשים תואמים

שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פרש רש"י בהדיא
 בפרק "הזורק", דף צ"ח, שהחריץ באמצע רחב
 חצי אמה, והיה חרוץ רביעית אמה מכל צד, וכל
 יד היה רחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה
 רחב רביעית אמה, ודוק היטב. ואז סרה תלוונת
 הרמב"ן ותמיהתו מסלקת). ואותן הידות, מכניס
 באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה
 ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש
 הנכנסות בחלל האדנים, חרוצות משלושה צדיהן,
 רחב החריץ כעבי שפת האדן, שיכסה הקרש את
 כל ראש האדן, שאם לא כן, נמצא רוח בין קרש
 לקרש כעבי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם,
 וזהו שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה" שיחרץ את
 צדי הידות, כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה:
 משלבת. עשויות כמין שליבות סלם, מבדלות זו
 מזו ומשפין ראשיהם להכנס בתוך חלל האדן,
 כשליבה הנכנסת בנגב עמודי הסלם: אשה אל-
 אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים

וַיַּחֲדוּ יְהוָה תָּמִים עַל־רֵאשׁוֹ אֶל־הַטְּבַעַת
הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמְּקַצְעַת
יְהוָה רַס"ו: כה וְהָיוּ שְׂמֹנֶה קָרְשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף
שֵׁשֶׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד רַס"ז:
כו וְעָשִׂיתָ בְּרִיחַם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי

חֲדָא כֵּן יְהִי לְתַרְוִיהוֹן לְתַרְוִי זַוְוִן
יְהוֹן: כה וַיְהוֹן תְּמַנְיָא דְפִין
וּסְמִכְיָהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתָּא עֵשֶׂר
סְמִכִין תְּרִין סְמִכִין תַּחֲוֹת דְּפָא
חַד וְתַרְוִין סְמִכִין תַּחֲוֹת דְּפָא חַד:
כו וְתַעֲבַד עֲבָרֵי דְעָעִי שְׁטִין
חֲמִשָּׁא לְדַפֵּי סֵטֵר מִשְׁפָּנָא חַד:

רס"י

מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו
באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי
נראה שהגרסא 'כמין שני חוקין'), כמין שני
שליכות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להפנס
בחלל האדן כשליכה הנכנסת בנקב עמודי הסלם,
והוא לשון "משלכות", עשויות כמין שליכה,
ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר: "שני אדנים,
שני אדנים", וחורץ את הקרש למעלה אצבע
מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של
זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר:
"ויהיו תאמם מלמטה וגו'". כך היא המשנה,
והפירוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות:
(כו) בריחם. כתרנגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש:
חמשה לקרשי צלע-המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא
שהברית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות:
זה מברית עד חצי הפתל, וזה מברית עד חצי
הפתל, זה נכנס בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת
מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון
ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו
כנגד כל הפתל ומברית מקצה הפתל ועד קצהו,
שנאמר: "והברית התיכון וגו' מברח מן-הקצה
אל-הקצה". שהעליונים והתחתונים היו להן
טבעות בקרשים להפנס לתוכן, שתי טבעות לכל
קרש, משלשים בתוך עשר אמות של גבה הקרש,
חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק
אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע
ארוך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי
שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו, אבל לברית

זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני
האדנים ביניהם, להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי,
שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב
הקרש בולט לצדיו, חוץ לידי הקרש, לכסות את
שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים
זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ
לרחבו בעביו, כנגד חריץ של צד קרש הצפוני
והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו
יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש:
אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ
למעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עבי
טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא, מתאים
לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות לא ידעתי, אם
קבועות הן, אם מטלטלות. ובקרש שבמקצוע היתה
טבעת בעבי הקרש (נראה, כי מלות 'הדרומי
והצפוני' אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי
והצפוני וראש קרש וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב
היתה טבעת בעבי קרש, רוצה לומר בעבי קרש
המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש
המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני
הפתלים מחברים: כן יהיה לשניהם. לשני
הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש
המערבי וכן לשני המקצועות: (כה) והיו שמנה
קרשים. הן האמורות למעלה: "תעשה ששה
קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת". נמצאו,
שמונה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה,
'מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן': היה
עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש

כו ותמשא עברין לדפי סטר
משפנא תגיתא ותמשא עברין
לדפי סטר משפנא לסופיהון
מערכא: כח ועברא מצינאה בגו
דפיא מעבר מן סיפי לספי:
כט וית דפיא תחפי דהבא וית
עזקתהון תעבד דהבא אתרא
לעבריא ותחפי ית עבריא דהבא:
ל ותקים ית משפנא כהלכתה די
אתחזיתא בטורא: לא ותעבד
פרכתא תכלא וארגונא וצבע
זהורי ובוץ שזיר עובד אמן יעבד

צַלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד כִּסִּי: כו וְחַמְשָׁה בְּרִיחִם
לְקִרְשֵׁי צַלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחַמְשָׁה בְּרִיחִם
לְקִרְשֵׁי צַלַע הַמִּשְׁכָּן לִירְכַתִּים יָמָה:
כח וְהַבְּרִיחַ הַתֵּיכֵן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרִיחַ
מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה: כט וְאֶת־הַקְּרָשִׁים תְּצַפֶּה
זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתִים
לְבְּרִיחִם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב כִּסִּי:
ל וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ
בְּהָר כִּסִּי: ם חמישי לא וְעִשִׂית פְּרֹכֶת תְּכַלֵּת
וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ

רש"י

המשפן. לאחר שיגמר, הקימהו: הראית בהר.
קדם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר
הקמתו: (לא) פרכת. לשון מחצה הוא, ובלשון
חכמים: 'פרגוד', דבר המכדיל בין המלך ובין
העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל
חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חשב. כבר פרשתי
שזו היא אריגה של שתי קירות, והציוורין שמשני
עבריה אינן דומין זה לזה: פרכים. ציוורין של
בריות יעשה בה: ד' עמודים תקועים בתוך ד'
אדנים ואונקליות קבועין בהן עקמין למעלה,
להושיב עליהן כלונס, שראש הפרכת כרוך בה,
והאונקליות הן הנווין, שהרי כמין ווין הן עשויים,
והפרכת ארפה י' אמות לרחבו של משפן, ורחבה
י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של
משפן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה
ולחוץ כ' אמה. נמצא, בית קדשי הקדשים עשר
על עשר, שנאמר: 'ונתת את הפרכת תחת
הקרסים' המחברים את שתי החברות של ריעות
המשפן ורחב החברות כ' אמה, וכשפרשם על גג
המשפן מן הפתח למערב, פלטה בשני שלישי
המשפן, והחברת השנית כסתה שלישו של משפן

התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעבין,
והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוננין זה מול
זה וזהו שנאמר: "בתוך הקרשים". הבריחים
העליונים והתחתונים שבצפון ובדרום ארוך כל
אחד ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו: "מן
הקצה אל הקצה", מן המזרח ועד המערב, וה'
בריחים שבמערב, ארוך העליונים והתחתונים ו'
אמות, והתיכון ארכו י"ב כנגד רחב ח' קרשים. כף
היא מפרשת במלאכת המשפן (שבת צח):
(כט) בתיים לבריחים. הטבעות שתעשה בהן יהיו
בתיים להכניס בהן הבריחים: וצפית את הבריחים
זהב. לא שהיה הזהב מדבק על הבריחים, שאין
עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שתי
פיפיות של זהב, כמין שני סדקי קנה חלול וקובעין
אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארפן ממלא את רחב
הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והבריח
נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה
השני. נמצאו הבריחים, מצפים זהב כשהן תחובין
בקרשים, והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות,
והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשפן,
אלא כל הכתל חלק מבפנים: (ל) והקמת את

יתה צורת פרוכין: לב ותתן יתה על ארבעא עמודי שטין מחפין דהבא וניהון דהבא על ארבעא סמכי דכסף: לג ותתן ית פרכתא תחות פורפיא ותעל תמן מגו לפרכתא ית ארונא דסדהותא ותפרש פרכתא לכוון בין קודשא ובין קדש קודשאיא: לד ותתן ית פפרתא על ארונא דסדהותא בקדש קודשאיא: לה ותשוי ית פתורא מפרא לפרכתא וית מנרתא לקבל פתורא על צדא דמשפנא דרומא ופתורא תתן על סטר צפונא: לו ותעבד פרסא לתרע משפנא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד ציר: לז ותעבד לפרסא חמשא עמודי שטין ותחפי יתהון דהבא וניהון דהבא ותמיד להון חמשא סמכי נחשא: א ותעבד ית מדפחא דאעי שטין חמש אמין ארפא וחמש אמין פותיא מרבע יהי מדפחא ותלת אמין רומה:

כרבים כס"י: לב ונתתה אתה על-ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על-ארבעה אדני-כסף: לג ונתתה את-הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: לד ונתת את-הכפרת על ארון העדת בקדש הקדשים: לה ושמת את-השלחן מחוץ לפרכת ואת-המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על-צלע צפון כס"י: לו ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה רקם כס"י: לז ועשית למסך חמשה עמודי שטים וצפית אתם זהב וויהם זהב ויצקת להם חמשה אדני נחשת: ס ששי כז א ועשית את-המזבח עצי שטים חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלוש אמות קמתו כס"י:

רש"י

כמו: (איוב א) "שכת בעדו", לשון מגין: מעשה רקם. הצורות עשויות בו מעשה מחט, פפרצוף של עבר זה, כך פפרצוף של עבר זה: רקם. שם האמן ולא שם האמנות, ותרגומו: עובד ציר, ולא עובד ציור. מדת המסך כמדת הפרכת: י אמות על י אמות: (א) ועשית את המזבח וגו' ושלוש אמות קמתו. (זבחים נט) דברים ככתבן, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: גאמר פאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע. מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף פאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים: "שלוש

והמותר תלוי לאחוריו, לכסות את הקרשים: (לה) ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוף מן הכתל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה בדרום, משוכה מן הכתל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אור שפין שלחן למנורה, משוף קמצא כלפי המזרח, וכלם נתונים מן חצי המשכן ולפנים, כיצד? ארך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה. המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: (לו) ועשית מסך. וילון שהוא מסך כנגד הפתח,

ב ותעבד קרנוהי על ארבע
 זוניתה מנה תהוין קרנוהי ותחפי
 יתה נחשא: ג ותעבד פסקתרותה
 למספי קטמה ומגרופיתה
 ומזוקתה וצנוירתה ומחתיתה
 לכל מנוהי תעבד נחשא:
 ד ותעבד לה סרדא עובד
 מצדתא דנחשא ותעבד על
 מצדתא ארבע עזקן דנחשא על
 ארבע סטרוהי: ה ותמן יתה
 תחות סוכבי מדבחא מלרע ותהי
 מצדתא עד פלגות מדבחא:

ב ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין
 קרנתיו וצפית אתו נחשת כס"י: ג ועשית
 סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו
 ומחתתיו לכלכליו תעשה נחשת כס"י:
 ד ועשית לו מכפר מעשה רשת נחשת
 ועשית על-הרשת ארבע טבעת נחשת על
 ארבע קצותיו כס"י: ה ונתתה אתה תחת כרכב
 המזבח מלמטה והיתה הרשת עד חצי

רש"י

גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי
 לקטרת, ועל שם חתיתן קרויים מחתות, כמו:
 (ישעיה ל) "לחתת אש מיקוד", לשון שאיבת אש
 ממקומה, וכן: (משלי ו) "היחתה איש אש
 בחיקו?": לכל כליו. כמו: כל כליו:
 (ד) מכפר. לשון כברה, שקורין קריבל"ש, כמין
 לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין
 רשת, ומקרא זה מסרס וכה פתרונו: ועשית לו
 מכפר נחשת מעשה רשת: (ה) כרכב המזבח.
 סוכב. כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב,
 כמו ששינונו ב"הכל שוחטין": אלו הן גלמי כלי
 עץ: כל שעתידי לשוף... ולכרכב, והוא כמו
 שעושין חריצין עגלין כקשי דפני התבות וספסלי
 העץ. אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו
 אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ספרים אחרים
 שש) אמות של גבהו, כדברי האומר: גבהו פי
 שנים כארכו. הא, מה אני מקים: "ושלש אמות
 קמתו"? משפת סוכב ולמעלה, אבל סוכב להלוף
 הפהנים לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו
 לפנים מקרנותיו וכן שינונו בזבחים: איזהו
 כרכוב? בין גרן לגרן, והיה רחב אמה, ולפנים
 מהן אמה של הלוף רגלי הפהנים, ושתי אמות
 הללו קרויים כרכב. ודקדקנו שם והפתיב: "תחת
 כרכב המזבח מלמטה" למדנו, שהכרכב בדפנו

אמות קמתו? משפת סוכב ולמעלה: (ב) ממנו
 תהיין קרנתיו. שלא יעשם לבדם ויחברם בו:
 וצפית אתו נחשת. לכפר על עזות מצח, שגאמר:
 (ישעיה מח) "ומצחק נחושה": (ג) סירתיו. כמין
 יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם
 אונקלוס: למספי קטמה, לספות הדשן לתוכם, כי
 יש מלות בלשון עברית - מלה אחת מתחלפת
 בפתרון לשמש בגן וסתירה, כמו: (תהלים פ)
 "ותשרש שרשיה", (איוב ה) "אוויל משריש",
 וחלופו: (שם לא) "ובכל-תבואתי תשרש". וכמוהו:
 (ישעיה יז) "בסעפיה פריה" וחלופו: (שם י) "מסעף
 פארה", מפשח סעיפיה, וכמוהו: (ירמיה נ) "וזה
 האחרון עצמו" שבר עצמותיו, וכמוהו: (מלכים א
 כא) "ויסקלוהו באבנים" וחלופו: (ישעיה סב) "סקלו
 מאבן", הסירו אבניה, וכן: (שם ה) "וינעזקהו
 ויסקלוהו". אף כאן לדשנו, להסיר דשנו, ובלע"ז
 אדשצנדר"ר: ויעיו. כתרגומו: מגרפות שנוטל
 בהם את הדשן, והן כמין פסוי הקדרה של מתכת
 דק ולו בית יד, ובלע"ז וודי"ל: ומזרקתיו. לקבל
 בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין אונקליות
 כפופים, ומפה בהם בכשר ונתחבים בהם,
 ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר
 שרפתן, ובלע"ז קרוציני"ש, ובלשון חכמים
 צנוריות: ומחתתיו. בית קבול יש להם לטל בהן

הַמִּזְבֵּחַ כְּשִׁי: וְעֵשִׂיתְּ בְּיָדִים לְמִזְבֵּחַ בְּיָדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתְּ אֹתָם נְחֹשֶׁת: וְהוּבֵא אֶת־בְּרִיּוֹ בַּטִּבְעַת וְהָיוּ הַבְּרִיּוֹת עַל־שֵׁתֵי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת אֹתוֹ כְּשִׁי: ח נְבוּב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֲתָךְ בְּהָר בֵּן יַעֲזָרְיָהוּ כְּשִׁי: ט שְׂבִיעֵי וְעֵשִׂיתְּ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֶת נֹגֵב־תִּימָנָה קִלְעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בֵּאֵמָה אַרְבֵּי לַפֶּאֶה הָאֶחָת כְּשִׁי: י וְעִמְדוֹ עֲשֹׂרִים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשֹׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעִמְדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כְּסָף כְּשִׁי: יא וְכֵן לַפֶּאֶת צָפוֹן בְּאַרְבֵּי קִלְעִים

ו ותעבד ו אריחיא למדבחה ו אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון נחשא: ז ויעל ית אריחיהי בעזקתא ויהון אריחיא על תרין סטרי מדבחה במטל יתה: ח חליל לוחי תעבד יתה כמא די אחזי יתך בטורא בן יעבדון: ט ותעבד ית דרת משכנא לרוח עבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ שזיר מאה באמין ארפא לעבר חד: י ועמודהי עשרין וסמכיהון עשרין נחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף: יא וכן לרוח צפונא בארפא סרדין מאה ארפא ועמודהי עשרין

רש"י

(ח) נבוב לחת. פתרגומו: חליל לוחי. לוחות עצי שטים מכל צד, והחלל באמצע, ולא יהא פלו עץ אחד, שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן: (ט) קלעים. עשויוין כמין קלעי ספינה, נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרגומו סרדין פתרגום של מכבר, המתרגם סרדא, לפי שהן מנקבין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה: (י) ועמדיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת. האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועין לתוכן. היה עושה כמין קנדסין שקורין פלא"ש, ארפן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו, וכורף שפת הקלע סביביו כמיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקנדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין גי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושים להציב דלתות, שקורין גונו"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחצות החרצ: ווי העמידים הם האונקליות: וחשקיהם. מקפין היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע, אם על פניו כלן, אם בראשם ואם באמצעם, אף יודע אני שחשוק לשון

הוא ולבוש המכבר תחתיו? ותרץ המתרגם: 'תרי הוו, חד לנוי וחד לכהנים דלא ישפתרגו'. זה שבדפן לנוי היה, ומתחתיו הלבשו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח. נמצא, שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו, וכבש שהיו עולין בו. אף על פי שלא פרושו בענין זה, כבר שמענו בפרשת "מזבח אדמה תעשה-לי" "ולא תעלה במעלות", לא תעשה לו מעלות בכבש שלו, אלא כבש חלק. למדנו, שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה, הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חניטון, והכבש היה בדרום המזבח, מבדל מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החרצ שבדרום, כדברי האומר "אמות קומתו, וילדברי האומר: דברים ככתבן: "ושלש אמות קומתו", לא היה ארף הכבש אלא "אמות, כך מצאתי במשנת מ"ט מדות, וזה שהיה מבדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים למדנוה מן המקרא: (ז) בטבעת. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

וּסְמִיחָהוֹן עֲשְׂרִין נְחֹשׁא וְוִי
 עֲמוּדֵיא וּכְבוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף:
 יב וּפּוֹתֵיא דְדִרְתָּא לְרוּחַ מְעַרְבָא
 סְרַדִּין חֲמִשִּׁין אֲמִין עֲמוּדֵיהוֹן
 עֲשְׂרָא וּסְמִיחָהוֹן עֲשְׂרָא:
 יג וּפּוֹתֵיא דְדִרְתָּא לְרוּחַ קְדוּמָא
 מְדִינְחָא חֲמִשִּׁין אֲמִין: יד וְחֲמִשׁ
 עֲשְׂרֵי אֲמִין סְרַדִּין לְעִבְרָא
 עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וּסְמִיחָהוֹן
 תְּלָתָא: טו וְלְעִבְרָא תְּנִינָא חֲמִשׁ
 עֲשְׂרֵי סְרַדִּין עֲמוּדֵיהוֹן תְּלָתָא
 וּסְמִיחָהוֹן תְּלָתָא: טז וְלְתַרְע
 דִּרְתָּא פְּרָסָא עֲשְׂרִין אֲמִין תְּכֵלָא
 וְאַרְגָּנָא וְצִבְעָא זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר
 עוֹבַד צִיר עֲמוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא
 וּסְמִיחָהוֹן אַרְבַּעָא יז כָּל עֲמוּדֵי
 דִּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר מְכַבְּשִׁין כֶּסֶף
 וְוִיחָהוֹן כֶּסֶף וּסְמִיחָהוֹן נְחֹשׁא:
 יח אַרְבָּא דְדִרְתָּא מֵאָה מֵאָה בְּאֲמִין
 וּפּוֹתֵיא חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וְרוּמָא

מֵאָה אַרְבָּא כְּתִיב וְעֲמוּדוֹ קְרִי וְעֲמוּדֵי עֲשְׂרִים
 וְאֲדִנְיָהֶם עֲשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים
 וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: יב וְרַחֲב הַחֲצֵר לַפְּאֵתִים
 קַלְעִים חֲמִשִּׁים אִמָּה עֲמֻדֵיהֶם עֲשָׂרָה
 וְאֲדִנְיָהֶם עֲשָׂרָה: יג וְרַחֲב הַחֲצֵר לַפְּאֵת קִדְמָה
 מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אִמָּה כִּסִּי: יד וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה
 אִמָּה קַלְעִים לַכֶּתֶף עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 וְאֲדִנְיָהֶם שְׁלֹשָׁה כִּסִּי: טו וְלַכֶּתֶף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ
 עֲשָׂרָה קַלְעִים עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדִנְיָהֶם
 שְׁלֹשָׁה: טז וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסָּדָה עֲשָׂרִים אִמָּה
 תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר
 מַעֲשֵׂה רִקְם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדִנְיָהֶם
 אַרְבַּעָה: מִפְטִיר יז כָּל־עֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב
 מְחֻשְׁקִים כֶּסֶף וְוִיחָם כֶּסֶף וְאֲדִנְיָהֶם
 נְחֹשֶׁת כִּסִּי: יח אַרְבָּא הַחֲצֵר מֵאָה בְּאִמָּה וְרַחֲב | חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה

נְחֹשֶׁת כִּסִּי: יח אַרְבָּא הַחֲצֵר מֵאָה בְּאִמָּה וְרַחֲב | חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה

רש"י

לַעֲמוּד, בֵּין עֲמוּד שְׁבָרָאשׁ הַדְּרוּם הָעוֹמֵד בְּמִקְצוֹעַ
 דְּרוּמִית מְזֻרְחִית עַד עֲמוּד שֶׁהוּא מִן הַג' שְׁבַמְזֻרְח
 ה' אֲמוֹת, וּמִמֶּנּוּ לְשֵׁנֵי חֲמִשׁ אֲמוֹת, וּמִן הַשְּׂנִי
 לְשֵׁלִישֵׁי חֲמִשׁ אֲמוֹת, וְכֵן לַכֶּתֶף הַשְּׂנִית, וְאַרְבַּעָה
 עֲמוּדִים לְמִסָּדָה, הָרִי י' עֲמוּדִים לְמִזְרָח כְּנֶגֶד י'
 לְמַעְרָב: (יז) כָּל עֲמוּדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְגו'. לְפִי
 שְׁלֹא פִרַשׁ וְוִין, וְחֻשְׁקִים וְאֲדִנְיָ נְחֹשֶׁת אֵלָא לְצִפּוֹן
 וְלְדְרוּם, אֲכַל לְמִזְרָח וְלְמַעְרָב לֹא נֶאֱמַר וְוִין,
 וְחֻשְׁקִים וְאֲדִנְיָ נְחֹשֶׁת. לְכָךְ, כֹּא וְלִמַּד כֹּאן:
 (יח) אַרְבָּא הַחֲצֵר. הַצִּפּוֹן וְהַדְּרוּם, שְׁמֵן הַמִּזְרָח
 לְמַעְרָב מֵאָה בְּאִמָּה: וְרַחֲב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים.
 חֲצֵר שְׁבַמְזֻרְח הִיְתָה מְרַבַּעַת חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים,
 שֶׁהִמְשִׁכָּן אַרְכּוֹ שְׁלִישִׁים וְרַחֲבוֹ עֶשֶׂר. הָעֲמִיד מְזֻרְח

חֲגוּרָה, שְׁכָף מְצִינּוֹ בְּפִלְגָּשׁ בְּגִבְעָה: (שׁוֹפְטִים יט)
 "וְעֲמוּ צֶמֶד חֲמוּרִים חֲבוּשִׁים", תְּרַגּוּמוֹ: חֻשְׁקִים:
 (יג) לַפְּאֵת קִדְמָה מְזֻרְחָה. פְּנֵי הַמִּזְרָח קְרוּי
 קִדְמָה, לְשׁוֹן פְּנִים. אַחֲרָה, לְשׁוֹן אַחֲרִים. לְפִיכָךְ,
 הַמִּזְרָח קְרוּי קִדְמָה שֶׁהוּא פְּנִים, וּמַעְרָב קְרוּי אַחֲרָה
 כִּמָּה דָּאת אֲמַר: (דְּבָרִים יא) "הֲיָם הָאֲחֲרוֹן", יִמָּא
 מְעַרְבָא: חֲמִשִּׁים אִמָּה. אוֹתָן חֲמִשִּׁים אִמָּה לֹא הִיוּ
 סְתוּמִים כֻּלָּם בְּקַלְעִים, לְפִי שֶׁשֵׁם הַפֶּתַח, אֵלָא ט"ו
 אִמָּה קַלְעִים לְכֶתֶף הַפֶּתַח מִכָּאן וְכֵן לַכֶּתֶף הַשְּׂנִית.
 נִשְׂאָר רַחֲב חֲלָל הַפֶּתַח בְּנִתִּים כ' אִמָּה, וְזֶהוּ
 שְׁנַאֲמַר: "וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסָּדָה עֲשָׂרִים אִמָּה", וְיִלּוֹן
 לְמִסָּדָה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח כ' אִמָּה אַרְבָּא, כְּרַחֲב הַפֶּתַח:
 (יד) עֲמֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה. חֲמִשׁ אֲמוֹת בֵּין עֲמוּד

חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשׁוֹר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֻשֶׁת כִּסִּי׃
 יט לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכֹל־יִתְדוֹתָיו
 וְכֹל־יִתְדוֹת הַחֹצֵר נְחֻשֶׁת כִּסִּי׃:ססס

חמש אמין דבוין שזיר וסמכיהון
 נחשא: יט לכל מאני משפנא
 בכל פלחנה וכל סבוהי וכל ספי
 דדרתא נחשא: ס ס ס

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן.

רש"י

נראה בעיני, שלכך חזר ושנאן: (יט) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון: מקבות לתקע יתדות ועמודים: יתדת. כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן. ואני יודע אם תחובין בארץ, או קשורין ותלוין וכבדן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח. ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסיעני (ישעיה לג) "אהל בל-יצען בל-יסע יתדותיו לנצח":

חסלת פרשת תרומה

פתחו בשפת חמשים החיצונים של ארץ החצר. נמצא, פלו בחמשים הפנמיים, וכלה ארפו לסוף ל'. נמצאו, כ' אמה רוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רחב החצר. נמצאו לו, עשרים אמה רוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים, חצר לפניו (עירובין כג): וקמה חמש אמות. גבה מחצות החצר, והוא רחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך, שלא תאמר: לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו, כך

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲיִנַיִם הִיא לַמְּחֻקִּים בָּהּ, וְתִמְכֶיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיָּה דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכֹל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְהוֹה חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְצְדָק:

הפטרת תרומה במלכים א פרק ה

ה כו ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר-לו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם: כו ויעל המלך שלמה מס מכל-ישראל ויהי הפם שלשים אלף איש:

כח וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדנירם על-המם: כט ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר: ל לְבַד מְשָׁרֵי הַנְּצָבִים לְשִׁלְמֹה אֲשֶׁר עַל-הַמְּלֶאכֶה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הַרְדִּים בָּעַם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: לא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיֹסֵד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית: לב וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַגְּבָלִים וַיְכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לְבָנוֹת הַבַּיִת:

ו א ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני-ישראל מארץ-מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על-ישראל ויבן הבית ליהוה: ב והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים-אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו: ג והאולם על-פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על-פני רחב הבית עשר באמה רחבו על-פני הבית: ד ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: ה ויבן על-קיר הבית יציע סביב את-קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: ו היציע התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה פי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחז בקירות הבית: ז והבית בהבנתו אבן-שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל-פלי ברזל לא-נשמע בבית בהבנתו: ח פתח הצלע התיכנה אל-כתף הבית הימנית ובלולים יעלו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלשים: ט ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-הבית גבים ושדרת בארזים: י ויבן את-היציע על-כל-הבית חמש אמות קומתו ויאחז את-הבית בעצי ארזים: יא ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר: יב הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי ללכת בהם והקמתי את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד אביך: יג ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן, אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים דבריה, ודבר אחד מדבריה אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יהוה, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
במינו. ברוך אתה יהוה. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יהוה אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יהוה, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יהוה אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יהוה
אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד
לעולם ועד: ברוך אתה יהוה, מקדש השבת:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00049
18/02/2007